

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1823-1830 YILLARI ARASINDA OSMANLI-RUSYA TİCARİ MÜNASEBETLERİ
(90/8 NUMARALI RUSYA AHKÂM DEFTERİ'NE GÖRE)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge GÜR SOY

AĞUSTOS-2020

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1823-1830 YILLARI ARASINDA OSMANLI-RUSYA TİCARİ MÜNASEBETLERİ
(90/8 NUMARALI RUSYA AHKÂM DEFTERİ'NE GÖRE)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge GÜR SOY

ORCID: 0000-0002-7082-3366

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA

AĞUSTOS-2020

TRABZON

ONAY

Özge GÜRSOY tarafından hazırlanan “1823-1830 Yılları Arasında Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri (90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri’ne Göre)” adlı bu çalışma 06.10.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ	Üye	☐	☐	
Prof. Dr. Rahmi Çiçek	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRME
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Özge GÜRSOY

13.08.2020

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Düvel-i Ecnebiye Defterleri içerisinde bulunan "90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri" incelenmiştir. Çalışmada 1823-1830 yılları arasında Osmanlı Devleti ve Rusya'nın ticari münasebetlerine dair önemli bir içeriğe sahip olan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde, iki devlet arasındaki ticari münasebetlerin genel durumu, imzalanan antlaşmalar çerçevesindeki ticari düzenlemeler, ticarete konu olan metalar ve bunların miktar ve ton cinsinden değerleri ortaya konulmuştur. Böylece iki tarafın ticari tarihleri bakımından mühim bir kaynak olan bu defterden elde edilen verilerin, araştırmacıların istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

Aynı zamanda Osmanlı Devleti ile Rusya ilişkilerinin askeri ve siyasi olarak yoğun bir şekilde çalışılmış olmasına rağmen, ticari alan çalışmalarının biraz eksik kaldığı görülmüştür. Bu doğrultuda ticari çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan bu tezde 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin içerisindeki konular ele alınmış, bilhassa iki devlet arasındaki ticari faaliyetlere ilişkin verilere temas etmek hedeflenmiştir. Bu amaçla incelenen defterde ticareti yapılan mallara, ticaret veya ziyaret için verilen yol hükümlerine, cizye ve fazla gümrük alınmamasına, fırtına ve sebep olduğu kazalara, Rusya tüccarlarının mallarının gasp edilmesi ve eşkıya saldırılarına, gemi reis ve tayfalarının Rus tabiiyetine geçmesini önleyici tedbirlere, gemi reis ve tayfalarının dönüşlerinde tekrar kontrollerinin yapılmasına, konsolos/konsolos vekili atamaları ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, alacak-verecek ve miras meselelerine, büyük davaların Der-saadete havale edilmesine, ulak, kuryer, ofciyal, tercüman, beğzade ve elçilere her türlü kolaylığın sağlanmasına, memalik-i osmaniye de meyvenin bolluğuna ve satılmasına dair çeşitli konulardaki hükümlere de yer verilerek iki devlet arasındaki ticari, siyasi ve sosyal ilişkilere ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Bütün çalışma boyunca ilgi ve desteğini esirgemeyen, değerli fikirleri ile bana yol gösteren danışmanım sayın Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA'ya, tez savunma jüri üyeliğimi yapan ve kıymetli tavsiyeleriyle önemli katkılar sağlayan sayın Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ ve sayın Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ağustos, 2020

Özge GÜRSOY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
HARİTALAR LİSTESİ	XI
GRAFİKLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMANLI-RUSYA TİCARİ MÜNASEBETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	4-24
1.1. Osmanlı-Rusya Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişimi	4
1.2. Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetlerine Antlaşmalar Üzerinden Bakış	10
1.3. Osmanlı Devleti'nin İktisadi ve Ticari Politikası	20

İKİNCİ BÖLÜM

2. 90/8 NUMARALI RUSYA AHKÂM DEFTERİ	25-42
2.1. Ahkâm Defterleri.....	25
2.2. Düvel-i Ecnebiye Defterleri	27
2.3. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Tanıtımı.....	27
2.3.1. Ticareti Yapılan Mallar İle İlgili Hükümler	29
2.3.2. Yol Hükümleri	31
2.3.2.1. Ticaret Amaçlı Yol Hükümleri.....	31
2.3.2.2. Ziyaret Amaçlı Yol Hükümleri	32
2.3.3. Cizye ve Fazla Gümrük Alınmamasına Dair Hükümler	33
2.3.4. Fırtınaya ve Sebep Olduğu Gemi Kazalarına Dair Hükümler	34
2.3.5. Rus Tüccarlarının Mallarının Gasp Edilmesi ve Eşkiya Saldırılarına Dair Hükümler ...	35
2.3.6. Garp Ocaklarının Korsan Saldırılarına Dair Hükümler	36

2.3.7. Sefine Reisinin ve Tayfalarının Rusya Tabiiyetine Geçmesini Önleyici Tedbirlere Dair Hükümler	36
2.3.8. Sefine Reislerinin ve Tayfalarının Dönüşlerinde Tekrar Kontrollerinin Yapılmasına Dair Hükümler	37
2.3.9. Konsolos, Konsolos Vekili Atamaları ve İhtiyaçlarının Karşılmasına Dair Hükümler	38
2.3.10. Alacak-Verecek Meselelerine Dair Hükümler	39
2.3.11. Miras Meselelerine Dair Hükümler.....	39
2.3.12. Büyük Davaların Der-saadete Havale Edilmesine Dair Hükümler	40
2.3.13. Ulaklara, Kuryerlere, Ofciyallere, Tercümanlara, Beğzadelere ve Elçilere Her Türlü Kolaylığın Sağlanmasına Dair Hükümler	41
2.3.14. Memâlik-i Osmaniyyede Meyvenin Bolluğuna ve Satılmasına Dair Hükümler.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 90/8 RUSYA AHKÂM DEFTERİ'NE GÖRE OSMANLI-RUSYA TİCARETİ	43-70
3.1. 90/8 Rusya Ahkâm Defteri'ne Göre Osmanlı-Rusya Ticaretinin Tatbiki	43
3.1.1. Deniz Yoluyla Gerçekleşen Ticaretin Tatbiki	43
3.1.1.1. Osmanlı-Rusya Ticaretinin Tatbikinde Limanlar	47
3.1.1.2. Osmanlı-Rusya Ticaretinde Akdeniz Tarafına Taşınan Mallar	51
3.1.1.3. Osmanlı-Rusya Ticaretinde Karadeniz Tarafına Taşınan Mallar	54
3.1.1.4. Boğazlardan Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	57
3.1.1.4.1. Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	57
3.1.1.4.2. Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	59
3.1.2. Kara Yoluyla Gerçekleşen Ticaretin Tatbiki	60
3.1.2.1. Kara Yolunda Kullanılan Ticaret Yolları	61
3.1.2.2. Osmanlı Topraklarında Ticaret Yapan Rusya Tüccarlarına İlişkin İstatistikler	64
3.1.2.3. Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarlarına İlişkin İstatistikler	65
3.1.3. Osmanlı-Rusya Ticaretine Konu Olan Metallerin Tasnifi	66
3.1.3.1. Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan İthalatına Konu Olan Metallerin Tasnifi.....	66
3.1.3.2. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya İhracatına Konu Olan Metallerin Tasnifi	69
SONUÇ	71
YARARLANILAN KAYNAKLAR	75
EKLER	81
ÖZGEÇMİŞ	172

ÖZET

Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkiler 15. yüzyıl sonlarına denk gelmektedir. İki taraf arasındaki ilişkilerin tesisinde ana faktör ticari ilişkiler ve Rusya tüccarlarının korunması meselesi olmuştur. Bu dönemden itibaren başlayan ticari münasebetler giderek hız kazanmıştır. Öte yandan iki taraf arasındaki artan rekabet sonucu büyük mücadeleler yaşanmıştır. Bu mücadeleler ve savaşlar sonucunda pek çok kez üstünlüğünü kabul ettiren Rusya, barış antlaşmaları ile Osmanlı Devleti'nden ticari haklar elde etmiştir. Nitekim Rusya diğer Avrupa devletlerine verilen imtiyazlardan yararlanmak adına Osmanlı Devleti ile girdiği rekabet sonucu Belgrad Antlaşması ile Osmanlı gemileriyle Karadeniz'de ticaret yapma hakkını, Küçük Kaynarca Antlaşması ile kendi gemileriyle Karadeniz'de ve boğazlarda serbest ticaret yapma hakkını elde etmiş ve Kırım'ı da ilhak ederek Karadeniz'deki hakimiyetini pekiştirmiştir. 1783 tarihli Ticaret Muahedesi ile de iki taraf arasındaki ticaretin tatbikine dair hükümler kararlaştırılmıştır. Böylece bu antlaşmalar ile iki devlet arasındaki rekabetin ekonomik boyutu ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmada Mayıs 1823'ten Aralık 1830'a kadar kaydı tutulan, Başbakanlık Osmanlı Arşivi bünyesinde bulunan ve çalışmamıza da konu olan Düvel-i Ecnebiye Defterleri serisi içerisindeki 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri ele alınmıştır. Defter numaralı olarak 349 sayfadan oluşurken, yaklaşık 50 numaralandırılmış boş sayfası bulunmaktadır. Bazı istisna durumlar hariç tarihi kronolojiye göre kaydedilmiştir. Toplamda 1181 hükümden oluşan defterin tamamı tercüme edilerek incelenmiştir. Defter 1823-1830 yılları arasında başta ticaret uygulamalarına ışık tutmakla beraber diplomatik, siyasi, sosyal ilişkilere ve zuhur eden sorunların antlaşmalar çerçevesinde çözümüne dair hükümleri ihtiva etmektedir.

Bu çalışma kapsamında bahsi geçen defterdeki tüm hükümler incelenmiş, böylece Osmanlı-Rusya münasebetlerinde ne tür faaliyetlerin gerçekleştiği, hangi konularda sorun yaşanıp bunların çözümüne dair kararlar verildiği, nasıl bir içeriğe sahip olduğu, yaşanan siyasi olayların o dönemdeki ticari münasebetlere etkisine, ticareti yapılan mallarla ilgili detaylı bilgilere, ticaretin uygulanışındaki genel esaslara ve ticaret politikalarına dair sorulara yanıt aranmıştır. Deftere kaydedilen içeriğin nasıl bir zemine oturduğunun izah edilmesi ve çalışmanın bütünlük arz etmesi açısından Osmanlı-Rusya münasebetlerinin başlangıcı ve gelişimi, ticari münasebetlere antlaşmalar üzerinden bir bakış ve Osmanlı iktisadi ve ticari politikasına dair konular da ayrıca incelenmiştir. Böylelikle Osmanlı-Rusya ticari münasebetleri çalışmalarına bütüncül katkı sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rusya, Ahkâm, Ticaret, Düvel-i Ecnebiye.

ABSTRACT

The first diplomatic relations between the Ottoman Empire and Russia coincide with the end of the 15th century. The main factor in establishing the first relations between the two parties was the issue of commercial relations and the protection of Russian merchants. Commercial relations which started from that period have accelerated gradually. On the other hand, great struggles have been experienced between these countries because of the increasing competition. As a result of these struggles and wars, Russia, which has made accepted its supremacy many times, obtained commercial rights from the Ottoman Empire with the peace treaties. Russia, in order to benefit from privileges given to other European countries, gained the right to trade in the Black Sea by using Ottoman ships with the treaty of Belgrade. Thereafter, with the treaty of Küçük Kaynarca, Russia obtained the right to free trade in the Black Sea and the straits with her own ships and consolidated her dominance in the Black Sea by annexing Crimea. With the Trade Agreement dated 1783, the judgements regarding the implementation of trade between the two parties were decided. Thus, the economic dimension of the competition between the two states is revealed by these agreements.

In this study, the Russian Judgment Register numbered 90/8 in the Foreign Nations/States (Düvel-i Ecnebiye) Judgement Register from May 1823 to December 1830 and was kept in the Prime Ministry Ottoman Archives, was discussed. The Register consists of 349 pages numbered and has approximately 50 numbered blank pages. It was recorded according to chronology with some exceptions. The entire Register, which consists of 1181 judgements in total, has been translated and examined. The Register contains judgements on diplomatic, political, social relations and the solution of the emerging problems within the framework of treaties, as well as shedding light on trade practices between 1823 and 1830.

Within the scope of this study, all judgements in the aforementioned register were examined, so that what kind of activities took place in the Ottoman-Russian relations, which problems were experienced and decisions were made about their solution, what kind of content it had, the effect of the political events on the commercial relations of that period, the traded goods detailed information, general principles of trade practice and questions about trade policies were sought. In terms of explaining the basis of the content in the book and the integrity of the study, the beginning and development of the Ottoman-Russian relations, a view on commercial relations through treaties and the Ottoman economic and commercial policy issues were also examined. Thus, it is aimed to contribute to the Ottoman-Russian commercial relations studies in a holistic way.

Keywords: Ottoman Empire, Russia, Judgements, Trade, Düvel-i Ecnebiye.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Akdeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Varış Limanları	48
2	Karadeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Kalkış Limanları	49
3	1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	53
4	1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	56
5	1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	58
6	1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri	59
7	1823-1827 Yılları Arasında Ticaret İzni Verilen Rusya Tüccarları	64
8	1823-1830 Yılları Arasında Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarları	65
9	1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Taşınan Mallar	90
10	1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Taşınan Mallar	118

HARİTALAR LİSTESİ

Harita Nr.	Harita Adı	Sayfa Nr.
1	Akdeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Varış Limanları	49
2	Karadeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Kalkış Limanları	51
3	Osmanlı Devleti'nde Ticaret Faaliyetlerinin Yürütüldüğü Ana Yollar	62

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	Akdeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi	54
2	Karadeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi	57
3	Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi	58
4	Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi	60
5	1823-1827 Yılları Arasında Ticaret İzni Verilen Rusya Tüccarlarının Değişimi	64
6	1823-1830 Yılları Arasında Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarlarının Değişimi	66
7	İthalata Konu Olan Metaların Çeşitliliği	68
8	İhracata Konu Olan Metaların Çeşitliliği	70

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	: Cilt
cm	: santimetre
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCFD	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Ed.	: Editör
h.	: Hüküm
KAÜİİBFD	: Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
m	: metre
Nr.	: Numara
RAD	: Rusya Ahkâm Defteri
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TYB	: Türkiye Yazarlar Birliği
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

Hem Avrupa kıtasını Asya'ya hem de Akdeniz'i Karadeniz'e bağlayan Boğazlar siyasi, iktisadi ve askeri bakımdan ehemmiyetleri dolayısıyla tarih boyunca pek çok devletin ilgisini çekmiş, daima büyük rekabetlerin ve mücadelelerin merkezi olmuştur. Osmanlı Devleti de ilk dönemlerden itibaren boğazların bu önemini idrak etmiş ve bilhassa 1453'te İstanbul'un fethi ile birlikte Karadeniz'in hakimiyeti meselesi ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmed döneminde İstanbul'un fethinin ardından Karadeniz'i bir Türk gölü haline getirmek için kısa zamanda Anadolu kıyılarında bulunan Amasra, Trabzon'u; Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Kefe, Azak, Kili, Akkerman'ı ve Kırım Hanlığı'nı hakimiyeti altına alarak Karadeniz'deki ticaretin kontrolünü eline geçirmiş ve bununla birlikte yabancıların serbest bir şekilde ticaret yapmalarını da önlemiştir.

Ana vatanları Moğollar tarafından işgal edilen Rus prenslikleri de uzun bir dönem (1240-1480) bölgede yeni kurulan Altın Orda Devleti'nin idaresi altına girmiştir. Ancak 15. yüzyılda Moskova Knezliği altında toplanarak tek bir devlet haline gelen ve güçlenmeye başlayan Ruslar zamanla bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Tarih sahnesinde çıktıkları dönemden itibaren de ilk olarak denizlere çıkmayı hedeflemişlerdir. Bu doğrultuda Moskova Knezleri yönlerini Karadeniz'in kuzeyindeki ticarete çevirmişlerdir. Bilhassa İstanbul, Ruslar için yalnızca ticari yönden değil, aynı zamanda Bizans'ın dini ve siyasi mirasçısı olma iddiasına da dayanan "Büyük İdeal" fikrinden dolayı büyük önem arz etmektedir.

Osmanlı ile Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkiler ise 15. yüzyıl sonlarında II. Bayezid ve III. Ivan dönemlerine denk gelmektedir. Bu ilişkilerin tesisinde ana faktör ticari ilişkiler ve Rus tüccarlarının korunması meselesi olmuştur. Bu bağlamda gelişen diplomatik ilişkilerin ardından Osmanlı-Rus ticaret faaliyetleri de artmaya başlamıştır. Zamanla önemli bir güç haline gelen Rusya ile Osmanlı Devleti arasında rekabet üst seviyeye ulaşmış ve bu doğrultuda iki devlet arasında pek çok savaş gerçekleşmiştir. Bunların çoğunda başarılı olan Rusya, Osmanlı Devleti'nden ticari haklar elde ederek denizlere çıkmayı hedeflemiştir. Nitekim 1700 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması'nın ardından hız kazanan ticari ilişkiler, 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Öte yandan 1783 tarihli Ticaret Muahedesi ise iki devlet arasındaki ticari münasebetlerde çok mühim bir yere sahip olmuş ve bu dönemden itibaren iki taraf arasındaki ticaretin tatbikinde bu muahededeki esaslar dikkate alınmıştır.

Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi münasebetler pek çok araştırmada ele alınmış olsa da bilhassa ticari münasebetler kısmı eksik kalmıştır. Dolayısıyla bu alandaki açığı kapatmak

adına ticari münasebetler ilgili tutulan en önemli kayıtlardan olan Başbakanlık Osmanlı Arşivi bünyesinde bulunan ve çalışmamıza da konu olan Düvel-i Ecnebiye Defterleri serisi içerisindeki 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri incelenmiştir. Mayıs 1823'ten Aralık 1830'a kadar kaydı tutulan defter, numaralı olarak 349 sayfadan oluşurken, yaklaşık 50 numaralandırılmış boş sayfası bulunmaktadır. Bazı istisna durumlar hariç tarihi kronolojiye göre kaydedilmiştir. Toplamda 1181 hükümden oluşan defterin tamamı tercüme edilerek incelenmiştir. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan bilhassa 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması, 1783 Ticaret Muahedesi ve 1829 Edirne Antlaşması'ndaki hükümler başta ticaret uygulamalarına ışık tutmakla beraber diplomatik, siyasi, sosyal ilişkilere ve zuhur eden sorunların antlaşmalar çerçevesinde çözümüne dair hükümleri ihtiva etmektedir.

Bu çalışmamıza konu olan defterdeki tüm hükümler değerlendirilmiş, böylelikle Osmanlı-Rusya münasebetlerinde ne tür faaliyetlerin gerçekleştiği, hangi konularda sorun yaşanıp bunların çözümüne dair kararlar verildiği, nasıl bir içeriğe sahip olduğu, yaşanan siyasi olayların o dönemdeki ticari münasebetlere etkisine, ticareti yapılan mallarla ilgili detaylı bilgilere, ticaretin uygulandığı genel esaslara, ticaret politikalarına dair sorulara yanıt aranmıştır. Deftere kaydedilen içeriğin nasıl bir zemine oturduğunun izah edilmesi ve çalışmanın bütünlük arz etmesi açısından Osmanlı-Rusya münasebetlerinin başlangıcı ve gelişimi, ticari münasebetlere antlaşmalar üzerinden bir bakış ve Osmanlı iktisadi ve ticari konuları da ayrıca incelenmiştir. Böylece Osmanlı-Rusya ticari münasebetleri çalışmalarına bütüncül katkı sunulması hedeflenmiştir.

Bu çalışma kapsamında bahsi geçen defterdeki tüm hükümler günümüz Türkçesine çevrilmiş ve bu hükümler konularına göre sınıflandırılarak ele alınmıştır. Ancak defterin incelenmesine geçilmeden evvel çalışmanın bir bütünlük arz etmesi adına ilk bölümde Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetlerine Genel Bir Bakış başlığı altında Osmanlı-Rusya münasebetlerinin başlangıcı ve gelişimi, Osmanlı-Rusya ticari münasebetlerine antlaşmalar üzerinden bir bakış ve son olarak Osmanlı Devleti'nin iktisadi ve ticari politikasına yer verilmiştir. İkinci bölümde 90/8 Numaralı Ahkâm Defteri hakkında bilgi verilerek defterin genel içeriği incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak bahsi geçen defterin işlev ve kapsamının anlaşılması maksadıyla Düvel-i Ecnebiye Defterleri ve Ahkâm Defterleri hakkında kısaca bilgiler verilmiş, ardından çalışmaya konu olan defterdeki hükümler konularına göre tasnif edilerek ayrı ayrı başlıklarda ele alınmıştır. Defterin şekil yönünden değerlendirilmesinin ardından içeriğin değerlendirilmesine geçilmiştir. Osmanlı-Rusya münasebetlerinde ne tür faaliyetlerin gerçekleştiği, hangi konularda sorun yaşanıp bunların çözümüne dair kararlar verildiği bu bölümde detaylıca ele alınmıştır. Osmanlı-Rusya ticaretine ilişkin detaylı bilgiler vermesi nedeniyle önemli bir kaynak özelliğini taşımaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde defterin Osmanlı-Rusya ticaretine ilişkin içeriği incelenmiştir. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ne Göre Osmanlı-Rusya Ticareti başlığı altında ele alınan bu bölümde Osmanlı-Rusya ticaretinin deniz ve karayolu ile tatbikine yer verilmiştir. Ticaretin daha

yoğun olduğu deniz yolu ticaretinin tatbikinde limanlar, Akdeniz ve Karadeniz tarafına boş olarak geçiş yapan Rusya tüccar gemilerine dair bilgiler verilmiştir. Kara yolu ticaretinin tatbikinde ise kullanılan ticaret yolları, Osmanlı topraklarında ticaret yapan Rusya tüccarları ve Rusya ile ticaret yapan Osmanlı tüccarlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Öte yandan kısaca Osmanlı-Rusya ticaretine konu olan metaların tasnifi yine bu bölüm dahilinde ele alınmıştır. Böylelikle 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin içeriğinin ele alındığı bu bölümün Osmanlı-Rusya ticaretine ilişkin bilgileri zenginleştireceğı düşünölmüştür. Ekler kısmında ise ilk olarak bilhassa ticareti yapılan mallar ile ilgili anlamı bilinemeyecek kelimeler için Ticari Terimler Sözlüğü eklenmiş, ardından Akdeniz ve Karadeniz tarafına taşınan malların iki ayrı tabloda detaylı bilgilerine yer verilmiştir. Son olarak ise Osmanlı-Rusya ticari faaliyetlerinin tatbikinde esas olarak kabul edilen 1783 Ticaret Muahedesi'nin Osmanlı Türkçesi hali ile söz konusu ahkâm defterindeki hükümlerden örneklerle yer verilmiştir.

Bu çalışma esnasında tez konusu ile bağlantılı olarak pek çok kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda iki devletin ticari münasebetlerinin başlangıcı ve gelişimine, bu ticari münasebetlerin antlaşmalar üzerinden ele alınışına ve gerçekleşen ticaretin tatbikine dair genel olarak Akdes Nimet Kurat, Halil İnalçık, Kemal Beydilli, İdris Bostan ve Cemal Tukin'in kitapları ve makalelerinden faydalanılmıştır. Bunlar arasında Akdes Nimet Kurat'ın *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar* ve *Türkiye ve Rusya* kitapları, Halil İnalçık'ın *Devlet-i Aliyye I-II* kitaplarının yanı sıra “Osmanlı Rus İlişkileri”, “Osmanlı-Rus Rekabetinin Menşei ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü”, “Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret”, “İmtiyazat”, ve “The Question Of Closing Of The Black Sea Under The Ottomans” gibi makaleleri, Kemal Beydilli'nin “Rusya” makalesi ile birlikte Karadeniz'in kapalılığı ve Boğazlar meselesi üzerine yazmış olduğu makaleler, bunlara ek olarak bilhassa İdris Bostan'ın *Osmanlı Deniz Ticareti* adlı eseri ve “Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)” makalesi gibi yine Osmanlı denizcilik tarihi üzerine çalıştığı birçok makalesinden oldukça faydalanılmıştır. Bununla birlikte yüksek lisans ve doktora tezleri olarak yine Osmanlı-Rus münasebetleri ve Küçük Kaynarca üzerine çalışmalarıyla Osman Köse ve 19. yüzyılda Osmanlı-Rusya ticaretinin ele alındığı Murat Fidan'ın çalışmaları da önemli katkılar sağlamıştır. Bunun yanı sıra Sinan Yüksel'in *Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri* adlı doktora ve Hayri Çapraz'ın *1740-1792 Osmanlı-Rus Münasebetleri (Siyasî ve Ticarî)* adlı yüksek lisans tezlerinden de istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMANLI-RUSYA TİCARİ MÜNASEBETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Osmanlı-Rusya Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişimi

Dinî ve siyasî merkezleri Kiev olan birçok Rus prenslikleri ana vatanlarının Moğollar tarafından işgalinin ardından bölgede yeni kurulan Altın Orda Devleti'nin idaresi altına girmiştir. 1240-1480 yılları arasında Altın Orda Devleti'nin hakimiyeti altında bulunan Rusların, Moskova Knezliği etrafında 15. yüzyıldan itibaren güçlenmesi ve gelişmesiyle Rusya Devleti'nin temelleri atılmıştır.¹ Ancak tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren denizlere çıkmayı amaçlayan Ruslar için İstanbul her zaman farklı bir öneme sahip olmuştur.² Nitekim daha Moğolların hakimiyetine girmeden önce güney denizlerinde ticaret faaliyetlerinde bulunan Rusların, Moğolların Karadeniz'in kuzeyine egemen olmalarıyla birlikte Karadeniz bölgesindeki ticari faaliyetleri menfi bir şekilde etkilenmiştir. Fakat 15. yüzyıldan itibaren güçlenen Moskova Knezliğiyle yönlerini yeniden buradaki ticarete çevirmişlerdir. Elbette İstanbul, Moskova Rusyası için yalnızca ticari yönden değil dini ve hissi sebeplerden dolayı da ayrı bir önem arz etmektedir. Rusya'nın sıcak denizlere çıkma amacını taşıyan "Büyük İdeal" fikrinin temelleri onun Bizans'ın dini ve siyasi mirasçısı olma iddiasına da dayanmaktadır.³

Aynı zamanda Moskova Knezi III. İvan'ın Bizans prensesi olan Sofya (Zoya) ile evlilik gerçekleştirmesi, Moskova'nın İstanbul'a halef olacağı fikrinin zuhur etmesine neden olmuştur. Bu zamanla Moskova'nın "Üçüncü Roma" olacağı bağlamında siyasi bir inanca dönüşmüştür. Ruslar teslis inancındaki "Kutsal olanın üç olması gerekir" anlayışından hareketle "I. Roma ve II. Roma (Konstantinopolis) batmıştır. III. Roma ise Moskova'dır ve IV. Roma olmayacaktır. O halde iki Romanın dünyaya hâkim olduğu gibi Moskova da bir gün dünyaya hâkim olacaktır." iddiasını devlet prensibi olarak benimsemişlerdir. Böylece Moskova Rusyası'nın Bizans'ın halefi ve varisi olması gerekçesi ile de Ruslar, İstanbul'u mutlak bir suretle ele geçirebileceklerine kani olmuşlardır. Bu bağlamda gelişen yeni ideoloji Rusların akıbetlerinde ve Osmanlı Devleti ile ilişkilerinde büyük önem taşımıştır.⁴

¹ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 57.

² Akdes Nimet Kurat, **Türkiye ve Rusya**, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 1.

³ Salih Yılmaz ve Abdullah Yakşi, "Osmanlı Devleti'nden Günümüze Türk-Rus İlişkileri", **TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Salih Yılmaz (Ed.), 17, Bahar, 2016, s. 11.

⁴ Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar**, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1987, s. 139-141.

Osmanlı Devleti özellikle 1453'te Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un fethinin ardından Ruslara karşı daha aktif ve hususi bir politika izlemeye başlamıştır. Bilhassa Moskova'nın III. Roma olarak kabul edildiği inancından da hareketle Karadeniz'in hakimiyeti meselesi ortaya çıkmıştır.⁵ Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinin ardından Karadeniz'i bir Türk gölü haline getirmek adına kısa bir süre içerisinde Anadolu kıyılarında bulunan Amasra, Trabzon ve Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Kefe, Azak, Kili ve Akkerman gibi birçok yeri hakimiyeti altına almayı başarmıştır. Bunların yanı sıra 1475 yılında Kırım Hanlığı'nı da egemenliği altına almış ve böylelikle Karadeniz üzerindeki ticaretin kontrolü Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir.⁶

Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkilerin ise 15. yüzyıl sonlarında II. Bayezid ve III. Ivan dönemlerine denk geldiği görülmektedir. İki taraf arasında ilişkilerin tesisinde ana faktör ticari münasebetler ve Rus tüccarlarının korunması meselesi olmuştur.⁷ Bu süreçte Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında bulunan Azak ve Kefe'de Rus tüccarlarının, bölgedeki paşa tarafından bazı sorunlara maruz kaldıkları bilinmektedir. 15. yüzyıla kadar dağınık bir şekilde yaşayan Rusları bir araya toplayan ve devletleşme sürecini başlatan III. Ivan ise bu meseleyi siyasi ilişkilerin kurulmasına yönelik bir adım olarak görmüştür. Bu doğrultuda 1492 yılında Kırım Hanı vasıtasıyla II. Bayezid'e önce bir mektup ve ardından Mihail Pleşçeyev başkanlığında bir sefaret heyeti göndererek sorunların giderilmesi talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine II. Bayezid'in, elçinin tüm kaba davranışlarına rağmen Rus tüccarlarına iyi muamele edileceğine dair taahhütte bulunduğu bilinmektedir. Bu bağlamda gelişen diplomatik ilişkilerin ardından Azak ve Kefe'de Rus ticaret faaliyetleri de artmaya başlamıştır. Ancak bu dönemde Rusya'yı bir tehdit unsuru olarak görmeyip Akdeniz ve Orta Avrupa'ya yönelmiş olan Osmanlı Devleti, Moskova Knezliği'nin doğrudan doğruya İstanbul ile temasını uygun görmediğinden bu işler önce Kefe valisi ve daha sonra Kırım hanlarına devredilmiştir.⁸

Bu dönemlerde tüm Karadeniz ve çevresini eline geçirerek devrin en güçlü devletlerinden biri konumuna gelen Osmanlı Devleti, Moskova Rusyası açısından muazzam bir askerî kudret sıfatı ile karşısında durulamayacak bir kuvvet olarak görülmektedir. Bu nedenle Ruslar, Osmanlı Devleti ile iyi geçinmek mecburiyetindeydi. Ancak Osmanlı Devleti tarafından ise Moskova ile iyi geçinme durumu söz konusu bile değildi. Nitekim Osmanlı Devleti, bu dönemde Akdeniz ve Orta Avrupa yönünde bir siyaset izlemekteydi. Rus meselelerine de Kırım Hanları memur edilmişti. Dolayısıyla bu küçümsemesinin sonucu olarak Osmanlı Devleti, Karadeniz'in kuzeyinde hızlı bir şekilde yükselmekte olan Rusya'yı fark edememişti.⁹

⁵ Tülay Duran, "Türk-Rus Münasebetlerinin Başlaması", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 3, 1. Baskı, Menteş Kitabevi, İstanbul, 1967, s. 44.

⁶ Cemal Tukin, **Boğazlar Meselesi**, Bülent Aksoy (Haz.), 1. Basım, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1999, s. 30-33.

⁷ Kurat, **Rusya Tarihi**, s. 117-118.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. II, 10. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 2011, s. 475-477.

⁹ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 4.

İki devlet arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan ticari faaliyetlerin yanı sıra bu dönemlerde Rusya'nın, Altın Orda-Lehistan-Litvanya ittifakının karşısında kendini koruma adına Kırım-Moskova-Osmanlı ittifakının kurulması yönünde çalışmaları da ikili ilişkilerin gelişmesinde etkili olmuştur.¹⁰ Ortodoks dünyası içerisinde kısa sürede Bizans'ın siyasi mirasına sahip olan Moskova, daha fazla genişlemek amacıyla yönünü Batı'ya çevirmiştir. Bu doğrultuda da bilhassa Ortodokslar üzerindeki hakimiyet meselesinden dolayı Litvanya ve Lehistan ile uzun mücadelelere girişmek durumunda kalmıştır.¹¹

Bu süreçte Moskova, Altın Orda-Lehistan-Litvanya ittifakının tehdidi altında iken, Osmanlı Devleti ise daha çok İran ve Arabistan yönündeki faaliyetlere ilgi gösteriyordu. Ancak diğer taraftan Lehistan ve Litvanya, Moldavya'da Osmanlı çıkarlarını tehdit ediyordu. Aynı zamanda yine Moskova Knezliği'ni tehdit eden Altın Orda Devleti, 1475'ten itibaren Osmanlı Devleti'nin bir parçası haline gelen Kırım'ı da yeniden ele geçirmek istiyordu. Bu şekilde Rusların pragmatik ticarî imtiyaz ve güvenceler elde etmek amacıyla yaptığı girişimler ile başlayan ilk ilişkiler, daha sonra siyasi çıkarların da örtüşmesiyle iki devletin yakınlaşmasının arka planını oluşturmuştur. Bu nedenle 1492-1512 dönemi Osmanlı Devleti ve Rusya münasebetleri bir dostluk ve dayanışma dönemi olarak değerlendirilmelidir.¹²

Hem Osmanlı Devleti'nin hem de Rusya'nın işine gelen bu ittifak, Kırım Hanı Mengli Giray'ın 1502 yılında Altın Orda Devleti'ne son vermesiyle birlikte dağılmıştır. Nitekim bu tarihten itibaren Kırım'ın Altın Orda Devleti'nin yerini alma düşüncesinin ortaya çıkması, Osmanlı Devleti'nin kuzey politikasının değişmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda Kırım'ın, Altın Orda Devleti'nin varisi gibi ortaya çıkması üzerine Kırım Hanlığı ile Moskova arasındaki eski ittifak da şiddetli bir rekabete dönüşmüştür. Bu doğrultuda Mehmed Giray ile aralarında şahsi düşmanlık da bulunan Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti, Kırım'ın Moskova ile durdurulmasını amaçlamıştır.¹³

16. yüzyılda ise Altın Orda Devleti'nin Ruslar üzerindeki hakimiyetinin tamamen sona ermesiyle birlikte mühim bir güç haline gelen Rusya, siyasi olmanın yanı sıra ticari olarak da denizlere çıkma ihtiyacı duymuştur. 1547 yılında kendini Çar ilan eden IV. Ivan'ın önderliğinde Rus Çarlığı dönemi başlamıştır.¹⁴ IV. Ivan Rusya'nın denizlere açılabilmesini hedefleyerek Karadeniz, Baltık ve Hazar Denizi'ne çıkabilmek adına girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda

¹⁰ Halil İnalçık, "Osmanlı-Rus Rekabetinin Menşei ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü (1569)", **Bellekten**, XII(46), (Bellekten'in 46 Sayısından Ayrı Basım), TTK Basımevi, Ankara, 1948, s. 354.

¹¹ Kemal Beydilli, "Rusya", **DİA içinde**, 35, TDV Yay., İstanbul, 2008, s. 254.

¹² Halil İnalçık, "Osmanlı-Rus İlişkileri (1492-1700)", **Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992**, TTK Basımevi, Ankara, 1999, s. 25.

¹³ İnalçık, **Menşei**, s.354-355.

¹⁴ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, TTK Basımevi, Ankara, 1997, s. 4.

ilk olarak 1552'de Kazan'ı ve 1556'da Astarhan'ı (Ejderhan) ele geçirerek hem Rusya'nın doğusunu güven altına almayı hem de Hazar Denizine açılabilmeyi hedeflemiştir. Böylece Rusların Karadeniz yönünde ilerlemesi adına önemli bir adım atılmıştır. Rusların Karadeniz ve Kafkasya yönünde nüfuzlarını genişletme faaliyetleri bölgede bulunan Çerkez, Kazak ve Nogay halklarını himayeleri altına almalarıyla başlamıştır.¹⁵ Hakikaten de Rusların Kazaklar ve Çerkezlerle gerçekleştirdikleri birliktelik kısa sürede kendini göstermiş ve Ruslar, Kazak ve Çerkezler ile birlikte 1559 yılında Osmanlı Devleti'nin en kuzey noktası olan Azak Kalesi'ni kuşatmıştır. Bu hadise Rusların, Osmanlılara karşı gerçekleştirdiği ilk faaliyet olması hasebiyle ayrı bir önem taşımaktadır.¹⁶

Rusların Karadeniz ve Kafkasya yönünde nüfuzlarını genişletmesi, Halil İnalçık'ın da ifade ettiği gibi "Doğu Avrupa tarihinde yeni çağın hakiki başlangıcı" olarak değerlendirilebilir. Nitekim Altın Orda Devleti'nin mirası için yarım asırdır mücadele veren Kırım Hanlığı, tarihî mücadeleyi kaybetmiş ve Doğu Avrupa'da kati suretle Moskova'nın üstünlüğü kurulmuştur. Hatta 1300 sene Türk yurdu olan Doğu Avrupa steplerindeki egemenliğin Slavlara geçtiğini aktaran İnalçık, böylelikle Osmanlı Devleti'nin kuzeyde 80 yıldır izlediği denge siyasetinin bozulması ve doğrudan doğruya Karadeniz'in tehdit altına girmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir.¹⁷ Bilhassa Astarhan'ın düşmesi, 6. yüzyıldan itibaren pek çok Türk kavimleri ve devletlerinin elinde bulunan, dünya ticaretinin en çok kullanılan yollarından biri olan İdil-Volga Nehri'nin hakimiyetinin Türklerden Ruslara geçmesi anlamına gelmektedir. Bu ticari yol ilerleyen zamanda Rus iktisadi hayatının en önemli kan damarı vazifesini görmeye başlamıştır.¹⁸

Astarhan'ın Ruslar tarafından ele geçirilmesinin diğer bir sonucu olarak Rusların Müslüman hacı ve tüccarlara zorluk çıkartmaları, hacca gitmelerine ve ticaret yapmalarına izin vermemeleri, Osmanlı ülkesine geçişlerini neredeyse imkansız hale getirmiştir.¹⁹ Tüm bu hadiselerin ardından Osmanlı Devleti'nin, kati suretle kuzeyde harekete geçme zarureti doğmuştur. Bu bağlamda kuzeyde Osmanlı nüfuz ve hakimiyetinin yeniden sağlanması, Kazan ve Astarhan'ın Rusya'nın elinden geri alınması hedeflenmiştir. Aynı zamanda İslamiyet'in en büyük hükümdarı ve hamisi sayılan Osmanlı padişahı, kuzeyde ve Orta Asya'daki Müslümanlar huzurunda "halife-i ruy-ı zemin" sıfatı ile sahip olduğu dini nüfuzunu da korumak mecburiyetindeydi.²⁰ Tüm bu

¹⁵ Sinan Yüksel, **Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 3.

¹⁶ Muzaffer Ürekli, **Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Osmanlı Himâyesinde Yükselişi (1441-1569)**, TKAE Yayınları, Ankara, 1989, s. 46.

¹⁷ İnalçık, **Menşei**, s. 362-363.

¹⁸ Kurat, **Rusya Tarihi**, s. 154.

¹⁹ Özalp Gökbilgin, **1532-1577 Yılları Arasında Kırım Hanlığı'nın Siyasî Durumu**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Nr. 289, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s. 46.

²⁰ İnalçık, **Menşei**, s. 368.

nedenlerden dolayı Osmanlı Devleti 1569 yılında Ejderhan Seferi olarak bilinen ilk Rus seferine zorlanmıştır. Osmanlı Devleti, bu sefer ile esas olarak Rusların Kafkasya yönünde genişlemeleri ile Azak Denizi üzerinden Karadeniz'e çıkma hedeflerini önlemeyi amaçlamıştır. Bunun yanı sıra Sokullu Mehmed Paşa tarafından hazırlanmış olan Don-Volga nehirlerinin birbirlerine bir kanal vasıtasıyla bağlanarak bölgenin ticari ve stratejik üstünlüğünü tamamen kontrol altına alınması da hedeflenmiştir. Ancak bu seferden beklenen sonuç alınamamıştır.²¹

Osmanlı Devleti'nin Ejderhan Seferi'nden başarısızlıkla dönmesine karşın IV. Ivan, II. Selim'in tahta çıkmasını bahane ederek, Ejderhan seferi ile zuhur eden olumsuz havayı ortadan kaldırmak adına İstanbul'a elçi göndermiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerin ardından Ruslar, Kafkasya'da egemenliklerini korumak ve genişletmek için kendileri açısından oldukça mühim olan Terek Kalesi'ni yıkmayı kabul etmek durumunda kalmışlardır.²² Ancak IV. Ivan bunu yaparak Osmanlı Devleti'nin buralara yeni bir sefer açmasını önlemeyi amaçlamıştır. Nitekim bu tarihlerde Rusya'da iç karışıkların çıkması, Lehistan ve Litvanya ile yapmış olduğu Livonya savaşlarının devam etmesi gibi nedenlerle Karadeniz ve Kafkaslarda aktif bir politika izlemesine engel oluyordu.²³

Rusya bu karışıklık döneminde bir de güneyinde Osmanlı Devleti ve Kırım ile mücadele edebilecek yeni bir cephe açamayacak olmasından dolayı burada barış siyaseti izlemiştir. Ancak bunun aksine Kazakların, Osmanlı Devleti ve Kırım üzerine gerçekleştirdikleri akınlar nedeniyle Rusya müşkül durumda kalmıştır. 16. yüzyıldan itibaren bu akınlar sürekli hale gelerek bütün Karadeniz sahillerini tehdit etmiştir. Rusya himayesinde bulunan Kazaklar, Karadeniz'deki Osmanlı topraklarına ve Kırım Hanlığı'na karşı tehditlerini 18. yüzyıl sonlarına kadar sürdürmüştür.²⁴ Böylece Osmanlı Devleti açısından mühim bir problem haline gelen Kazak meselesi Rusya ve Lehistan ile olan mücadelelerin de temelini oluşturmuştur.²⁵

Osmanlı Devleti ve Kırım Hanlığı şikayetlerini her defasında Moskova'ya bildirerek bu akınların sonlandırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak Moskova hükümetinin tüm uyarılarına ve akınlarının sonlandırılmasına dair emirlerine rağmen Kazaklar, saldırılarına devam etmişlerdir. Moskova da her saldırılarında Kazakların kendilerini dinlemeyerek başlarına buyruk hareket ettiklerini ve mesuliyetin tamamen Don Kazaklarına ait olduğunu bildirmiştir. Tüm bunların üzerine 1634 yılında Kazaklar'ın Kerç ve Azak'a saldırı ve yağmalarının devam etmesiyle IV. Murat Moskova'ya tehditkar mektup göndermiştir. Fakat bu tehditlere rağmen 1637 yılında

²¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. III / 1, 8. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 2011, s. 34-35.

²² İnalçık, **Menşei**, s. 369.

²³ Yüksel, a.g.t., s. 7.

²⁴ Halil İnalçık, "Karadeniz'de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede", **Çanakkale Savaşları Tarihi**, c. I, Mustafa Demir (Ed.), İstanbul, 2008, s. 60.

²⁵ İnalçık, "Osmanlı-Rus İlişkileri", s. 33.

Kazaklar'ın Azak Kalesi'ni ele geçirmesi, Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı olan politikasına aykırı bir durum oluşturmuştur. Diğer taraftan Kazakların Azak'ta kalması da Rusya'nın işine geliyordu. Bu nedenle Rusya, Kazaklara gereken yardımı da esirgememiştir. Aynı zamanda IV. Murat'a mektup göndererek Kazakların Azak'ı ele geçirmesi ile ilgili hiçbir ilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Osmanlı Devleti ise bu dönemde İran ile olan mücadelesinden dolayı Rusya'nın bu ifadesine itimat ederek Kazak eşkıyalarının ortadan kaldırılmasını ve bu sorunun çözüme ulaşmasını Rusya'ya bırakmıştır.²⁶

Nihayet İran Savaşı'nın sona ermesiyle Osmanlı Devleti 1641 yılında Azak'a sefer düzenlemiş ve kaleyi kuşatmıştır. Bu kuşatmanın başarısız olmasına rağmen Osmanlı Devleti ile karşı karşıya gelmeyi göze alamayan Rusya'nın emirleriyle Kazaklar Azak Kalesi'ni boşaltmak zorunda kalmıştır. Böylece 1646 yılında Azak Kalesi yeniden Osmanlıların eline geçmiştir.²⁷ Rusya, Karadeniz'in kilidi olarak görülen Azak Kalesi'ni ele geçirme fırsatını bulmuşken bu fırsatı değerlendirmemesinin nedeni henüz Osmanlı Devleti ile mücadele edebilecek durumda olmadığını ve Karadeniz'de aktif bir siyaset izleyemediğini göstermektedir.²⁸ Nitekim bu dönemde Rusya Karadeniz'den ziyade Moskova'ya oldukça yakın olan Smolensk Şehri vasıtasıyla kendi üzerinde baskı oluşturan Lehistan'a yönelik bir politika izlemek durumunda kalmıştır. Bu şehrin 1654 yılında Ruslar tarafından ele geçirilmesiyle birlikte bu döneme kadar batıda ve güneyde pasif politika izleyen Rusya bundan sonra aktif politika izlemeye başlamıştır.²⁹

Rusya, Osmanlı Devleti ve Lehistan arasında "Ukraynalı Kazaklar" sorunu ortaya çıkmıştır. 1654 yılında Rusya'nın himayesine girdikten bir süre sonra baskılardan rahatsız olan Kazaklar, Osmanlı Devleti'nin de desteği üzerine Rusya'ya karşı ayaklanmışlardır. Bunun ardından Kazakların Osmanlı himayesine girmesi üzerine de Rusya ve Lehistan aralarında yaptıkları bir antlaşma ile Osmanlı Devleti'ne karşı ortak bir cephe oluşturmuşlardır.³⁰ Bu bağlamda Lehistan'ın saldırıları üzerine Osmanlı Devleti 1672 yılında Lehistan'a sefer gerçekleştirmiş ve sonunda mağlup edilerek Bucaş Antlaşması imzalanmıştır. Bunun devamında Ukrayna Kazakları Ruslara bağlılıklarını bildirerek Çehrin Kalesi'ni onlara teslim etmişlerdir. Osmanlı Devleti uzun uğraşlar sonunda kaleyi almayı başarmıştır.³¹ Ancak çok geçmeden Rusların yeniden Osmanlı topraklarına saldırmasına karşın Osmanlı ordusunun bir sefer hazırlığında olduğunu öğrenen Rusya Kırım hanının vasıtasıyla barış istemek durumunda kalmıştır. Sonucunda 1681 yılında ilk Türk-Rus

²⁶ Yüksel, a.g.t., s. 9-16.

²⁷ Halil İnalcık, **Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II**, Emre Yalçın (Ed.), 1. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 354.

²⁸ Kurat, **Rusya Tarihi**, s. 218.

²⁹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **Rusya Tarihi**, 1. Baskı, Kanaat Kitabevi, Ankara, 1939, s. 181.

³⁰ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 8-9.

³¹ Mehmet Saray, "Türk-Ukrayna Münasebetlerinin Tarihçesi", **Avrasya Etüdüleri**, Sonbahar, 1995, S. 3, s. 84.

antlaşması olan Bahçesaray Antlaşması imzalanmıştır.³² Bu anlaşma ile birlikte Stanford Shaw'ın da ifade ettiği gibi Rusların Karadeniz'de yayılmasının önü açılmıştır.³³

1.2. Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetlerine Antlaşmalar Üzerinden Bakış

İstanbul Antlaşması (13 Temmuz 1700): Bahçesaray Antlaşması'nın ardından Rusya, Karadeniz'e daha çok ağırlık vermeye başlamıştır. Nitekim 1682 yılında Rus çarı olan I. Petro, kara devleti olan Rusya'nın ticari, ekonomik ve siyasi manada büyümesi adına denizlere çıkılması gerektiğini savunuyordu. Ancak bu dönemde Baltık Denizi'ne İsveç, Karadeniz'e Osmanlı Devleti hakimdi.³⁴ Baltık Denizi'ne çıkmak için İsveç ile karşı karşıya gelmeye çekinen Petro, Osmanlı Devleti'nin Avusturya-Lehistan-Venedik'in oluşturduğu Kutsal İttifak Devletleri ile olan mücadelesinden faydalanmak istemiş ve Azak Kalesi'ni alarak Karadeniz'e çıkmayı amaçlamıştır.³⁵ Bu doğrultuda Rusya, Osmanlı Devleti aleyhine oluşturulan bu ittifaka dahil olmuştur. Çok geçmeden Petro'nun Osmanlı Devleti ile savaşı devam ettirme ve Azak Kalesi'nin ardından Kerç Boğazı'nı da ele geçirerek Karadeniz'e çıkma planlarına rağmen, Kutsal İttifak Devletleri Osmanlı Devleti ile barış müzakerelerine başlamışlardır.³⁶ Rusya bu sürece her ne kadar engel olmaya çalışmış olsa da bunu başaramamış ve 1699 yılında Avusturya, Lehistan ve Venedik, Osmanlı Devleti ile ayrı ayrı Karlofça Antlaşması'nı imzalamıştır. Rusya ise istediklerini alamadığı için antlaşma imzalamamakta bir süre ısrar etse de müttefik olduğu devletlerden destek görmediğinden Osmanlı Devleti ile 13 Temmuz 1700 tarihinde İstanbul Antlaşması'nı imzalamak durumunda kalmıştır.³⁷

İstanbul Antlaşması ile birlikte Rusya, Azak Kalesi'ni elinde bulundurarak ticari maksatla açık denizlere çıkma idealinin ilk adımlarını atmış bulunuyordu. Fakat Karadeniz'de Azak-İstanbul arasında serbest ticaret ve seyrüsefer hakkı elde edebilmek adına büyük çabalarına, ağır teminat ve garantiler vermelerine rağmen bu isteklerini antlaşma metnine koymayı kabul ettirememişlerdir. Aynı zamanda Rusya ve Osmanlı Devleti arasındaki ticaret meselesi ile ilgili olarak bu antlaşmanın 10. maddesi ile birlikte daha sonra görevlendirilecek bir büyükelçi aracılığıyla konuşulacağı kararlaştırılmış olsa da bu konuda da bir sonuca varılamamıştır.³⁸ Aslında İdris Bostan'ın da ifade ettiği gibi Rus tüccarının Osmanlı ticaret gemileriyle sınırlı da olsa mallarını taşımalarına izin

³² Abdülkadir Özcan, "Çehrin Seferi", **DİA içinde**, 8, TDV Yay., İstanbul, 1993, s. 250-251.

³³ Stanford J. Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, c. I, (Çev. Mehmet Harmanlı), E Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006, s. 265.

³⁴ Armaoğlu, a.g.e., s. 4.

³⁵ Mozgafsky, **Rus Karadeniz Filosu Tarihi**, (Çev. Fevzi Kurtoğlu), Deniz Matbaası, İstanbul 1935, s. 6-7.

³⁶ Akdes Nimet Kurat, "XVIII. Yüzyıl Başı Avrupa Umumi Harbinde Türkiye'nin Tarafsızlığı", **Bellekten**, VII(26), Ankara, 1943, s. 252.

³⁷ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 14.

³⁸ Tükin, a.g.e., s. 48-49.

verilmesine rağmen bunun antlaşma metnine eklenmemesinin Osmanlı Devleti'nin bu konuda tek taraflı bir müdahale hakkını elinde bulundurmayı istemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla bu antlaşma sonrasında ticaret ile ilgili herhangi bir kazanç elde edememesinin yanı sıra Ruslar, Karadeniz'in bir Türk iç denizi olduğunu da kabul etmek durumunda kalmışlardır.³⁹

Prut (21 Temmuz 1711), Edirne (13 Haziran 1713) ve Yenileme (5 Kasım 1720) Antlaşmaları: Osmanlı Devleti ve Rusya arasında imzalanan İstanbul Antlaşması 30 yıl süreli olmasına rağmen ortaya çıkan anlaşmazlıklar sonucu daha 10 yıl olmadan bozulmuştur. Nitekim Karlofça ve İstanbul Antlaşmaları'yla tarihinde ilk kez büyük toprak kayıpları yaşayan Osmanlı Devleti iktisadi ve mali bakımdan ciddi zarara uğramıştır. Dahası İstanbul Antlaşması ile Azak'ı alan Rusya'nın Karadeniz'i tehdit etmesi üzerine Osmanlı Devleti aradığı fırsatı bulmuş ve iki devlet Prut Savaşı'nda karşı karşıya gelmiştir.⁴⁰ Prut Nehri'nde Osmanlı ordularıyla çevrelenen Rusya burada aldığı ağır yenilgi sonucu 12 Temmuz 1711 tarihli Prut ve 13 Haziran 1713 tarihli Edirne, 5 Kasım 1720 tarihli İstanbul Antlaşmalarıyla birlikte çıkarlarıyla örtüşmeyen barış antlaşmasını imzalamak durumunda kalmıştır.⁴¹ Rusya, bu yenilginin ardından siyasi ve iktisadi bakımdan ciddi bir öneme sahip olan Azak'ı bırakmak zorunda kalmıştır. Aynı zamanda yalnız kara yolu ile gidip gelebilecek Rus tüccarlarının yanı sıra daha önce elde ettiği İstanbul'da elçi bulundurma hakkını da kaybetmiştir.⁴² Ancak Rusya'nın ağır yenilgisi ile sonuçlanan seferde Osmanlı devlet adamlarının kuşatmayı bataklık bir sahada gerçekleştirmesinden dolayı Rus ordularını tamamen yok etmemesiyle birlikte tarihi bir fırsat kaçırılmıştır. Nitekim bu fırsatın kaçmasının sonucunda 1721 yılında Rusya imparatorluğunu ilan etmiştir.⁴³

Nihayetinde 1711 tarihli Prut Antlaşması'nın ardından 1713 tarihli Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti Azak'ı yeniden geri alırken Rusya'ya ise yeniden İstanbul'da daimi elçi bulundurma hakkını vermiştir.⁴⁴ Bu antlaşmada yine ticaretten bahsedilmezken Azak'ın yeniden Osmanlı Devleti'nde kalması ile birlikte de Karadeniz'e kıyısı kalmayan Rusya içlere doğru çekilmek durumunda kalmıştır. Bu nedenle 1739 yılındaki Belgrad Antlaşması'na kadar Rusya'nın Karadeniz'de ticaret yapması söz konusu olmamıştır.⁴⁵ Ancak Osmanlı Devleti ile Karadeniz

³⁹ İdris Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)", **Bellekten**, LIX(225), Ankara, 1995, s. 356.

⁴⁰ Osman Köse, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", **Osmanlı**, 1, Güler Eren (Ed.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 539.

⁴¹ Şapı Kazıyev, "Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları", **Osmanlı**, 1, Güler Eren (Ed.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 553.

⁴² Akdes Nimet Kurat, **Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)**, II, TTK Basımevi, Ankara, 1953, s. 526.

⁴³ Besim Özcan, "1877-1878 Harbi'ne Kadar Osmanlı - Rus Münasebetleri", **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi**, 0(22), Erzurum 1995, s. 114.

⁴⁴ Tükin, a.g.e., s. 66-67.

⁴⁵ Murat Fidan, "Osmanlı-Rus Ticari Rekabetinin İki Devlet Arasında Yapılan Antlaşmalara Yansıması", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, 0(44), İstanbul, 2006, s. 72.

üzerinden deniz ticaretinde ısrarcı olan Rusya'nın girişimleri üzerine 1720 tarihli yenileme antlaşmasının 11. maddesi ile birlikte Osmanlı tüccarlarının Rus topraklarında ticaret yaptığı gibi Rus tüccarlarının da Osmanlı topraklarında ticaret yapma hakkına yer verilmiştir. Ancak antlaşma maddesinde bu ticarete denizler bahse konu edilmemiştir.⁴⁶ Öte yandan Osmanlı Devleti tarafından kara ticaretinin Dobruca ve Bulgaristan üzerinden yapılması kabul edilmiştir. Bu durumda Azak-İstanbul arası Rusya için kara ticaretine açılmış olsa da henüz deniz ticaretine açılmamıştır.⁴⁷

Belgrad Antlaşması (18 Eylül 1739): Osmanlı Devleti'nin hem iç karışıklıklar hem de İran ile savaş durumunda olmasını fırsat bilen Rusya bunun aksine aldığı toprakların tamamını geri vererek İran ile dostluk kurmuştur. Ardından Avusturya ile ittifak kurmuş, Prut ve Edirne Antlaşmalarına rağmen Osmanlı Devleti'ne karşı girişimlerde bulunmuştur. İlk olarak Azak ve Kılburun'u ele geçirmiş ardından Bahçesaray ve Kırım'a saldırmıştır. Uzun yıllar İran ile savaşan Osmanlı Devleti yeni bir savaşa girmek istemese de Lehistan'ın veraseti için Avusturya ile mücadele eden Fransa'nın teşvikiyle 2 Mayıs 1736'da Rusya'ya savaş ilan edilmiştir.⁴⁸ Nitekim bu dönemde Fransa, Rusya'nın büyümesinden, Karadeniz ve Akdeniz'e çıkarak kendi ticari menfaatlerinin zarar görmesinden çekiniyordu. Osmanlı Devleti 1739 yılında Rusya'dan Özi ve Kılburun'u geri alırken Avusturya'dan Belgrad'ı alarak ağır yenilgiye uğratmıştır. Aynı zamanda bu dönemde Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile yakınlaşması üzerine Avusturya savaştan çekilmiş ve Rusya da barışa yanaşmak durumunda kalmıştır. Fransa'nın aracılığıyla ilk Avusturya ve ardından 18 Eylül 1739'da Rusya ile Belgrad Antlaşması imzalanmıştır.⁴⁹

Belgrad Antlaşması'nın 3. maddesine göre Azak kalesi yıkılacak, ancak bölgenin iki taraf arasındaki boş ve tarafsızlığı kabul edilecektir. Aynı zamanda Rusya, Azak Denizi ve Karadeniz üzerinde ticaret ve savaş gemisi yapmayacak ve bulundurmayacaktır.⁵⁰ Böylece bu madde ile birlikte Rusya'nın, Karadeniz'deki hakimiyetin tamamen Osmanlı Devleti'nde olduğunu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Rusya'nın Karadeniz'e çıkması önlenmiş olsa da Karadeniz'in kilit noktası olan Azak'ın elde tutulamaması ile önemli bir taviz verilmiştir.⁵¹ Rusya açısından önemli olan ticaret konusuna antlaşmanın 9. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre iki taraf arasında karşılıklı olarak ticaret serbestliği sağlanmış, ancak Ruslar Karadeniz'deki ticaretini Osmanlı tebaasına ait gemiler ile yapabileceklerdir.⁵² Bu antlaşmanın ardından başlayan ticaret

⁴⁶ Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması", s. 357.

⁴⁷ Fidan, a.g.m., s. 72.

⁴⁸ Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", **Türkler**, 12, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (Ed.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 479.

⁴⁹ Köse, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", s. 541-542.

⁵⁰ Uğur Kurtaran, "Sultan Birinci Mahmud'un Rusya'ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnâmenin Diplomatik Açısından Tahlili", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 29(1), Haziran 2014, 224.

⁵¹ Tukin, a.g.e., s. 72-73.

⁵² Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması", s. 357.

1751 yılına kadar Rus tüccarlarının karşılaştıkları bazı zorluklar nedeniyle daha çok İstanbul'dan Azak'a yapılan ticaret şeklinde gerçekleşmiştir. 1751 yılından itibaren ise büyük ölçekli bir ticareten bahsedilmese de karşılıklı olarak yapılmış ancak 1768 yılında Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan etmesi ile kesilmiştir.⁵³

Küçük Kaynarca Antlaşması (21 Temmuz 1774): Belgrad Antlaşması ile başlayan ve 27 yıl süren bir barış döneminin ardından Rusya ve Osmanlı Devleti ilişkileri yeniden savaş ortamına dönmüştür. Bu süreçte Osmanlı Devleti askeri ve mali olarak zafiyet yaşadığı döneme girerken Rusya bunun aksine I. Petro ile başlayan askeri ve ekonomik güçlenmeyi II. Katerina dönemine geldiğinde daha iyi bir duruma getirmiştir.⁵⁴ Rusya, bu zafiyetten faydalanmak adına daha önceki politikalarından farklı olarak Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bu büyük hedefi gerçekleştirmek üzere ilk olarak Karadeniz'e çıkmak ve Kırım'ı ele geçirerek Karadeniz'i bir Rus gölü haline getirmek istiyordu.⁵⁵ Daha sonra sözde bir Grek Devleti kurmak amacıyla Boğazlar ile İstanbul'u ve bunlarla birlikte Ege denizindeki adaları ele geçirerek nihayetinde Osmanlı İmparatorluğu'na son verecekti.⁵⁶ Bu doğrultuda Rusya'nın, Lehistan'ın iç meselelerine karışması ve kendi nüfuzları altına alma girişimleriyle birlikte Kırım Hanlığı ve Osmanlı topraklarına saldırılarının üzerine hiçbir hazırlık yapılmamış olsa dahi Eylül 1768'de Rusya'ya savaş ilan edilmiştir.⁵⁷ Altı yıl kadar devam eden savaşta Osmanlı Devleti hem karada hem de denizde Rusya'ya karşı aldığı ağır yenilgiler sonucu barış istemek durumunda kalmıştır. Nihayetinde iki taraf arasında 21 Temmuz 1774'de Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır.⁵⁸

Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilen bu antlaşma oldukça ağır şartları içeren bir yenilgi vesikası olması hasebiyle iki devlet arasındaki ilişkilerin dönüm noktası olması açısından oldukça mühimdir.⁵⁹ Bu bakımdan antlaşmanın en önemli maddesi Kırım'ın artık tamamen bağımsız olacağı bahsedilen 3. maddedir. Nitekim Fatih Sultan Mehmet ile birlikte Osmanlı himayesine giren ve halkı Müslüman olan bir kara parçası ilk defa Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır. Kırım'ın bağımsızlığı ile Rusya'ya ilhakı yolunda ilk adım atılmasının yanı sıra Karadeniz'in kuzeyindeki Osmanlı hakimiyeti de sona ermiştir.⁶⁰ Böylece Osmanlı Devleti'ne kuzeyden gelebilecek tehlikelere karşı tampon bölge konumundaki Kırım'ın bu durumu da ortadan kalkmıştır.

⁵³ Fidan, a.g.m., s. 73-74.

⁵⁴ Köse, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", s. 542.

⁵⁵ Süleyman Kocabaş, **Kuzeyden Gelen Tehdit Tarihte Türk-Rus Mücadelesi**, 1. Baskı, Vatan Yayınları, İstanbul, 1989, s. 105.

⁵⁶ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 25.

⁵⁷ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", **DİA içinde**, 26, TDV Yay., Ankara 2002, s. 524.

⁵⁸ Osman Köse, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, 1. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 2006, s. 119-122.

⁵⁹ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 27.

⁶⁰ Akdes Nimet Kurat, **IV - XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri**, TTK Basımevi, Ankara, 1972, s. 439-440.

Antlaşmanın 11. maddesinde ise doğrudan ticaret ile ilgili Rus tüccarlarına çok önemli haklar kazandıran hükümlere yer verilmiştir. Rusya tüccarlarına ilk kez kendilerine ait gemiler ile Karadeniz ve Akdeniz üzerinde ticaret izni verilmesinin yanı sıra yine ilk kez boğazlardan serbest geçiş hakkı tanınmıştır. Ayrıca ticari anlamda ihtiyaç duyulması halinde İngiliz ve Fransız tüccarlara uygulanan şartlar ile aynı işlemin yapılması kararlaştırılmıştır. Yine bu iki devletin tüccarlarının da ödemiş olduğu şekilde belirli bir vergi ödemesi karşılığında Rus tüccarlarına tüm mallarını Osmanlı memleketlerinde satabilme hakkı da tanınmıştır.⁶¹ Yani İngiltere ve Fransa'nın yüzyıllar içinde çeşitli güçlüklerle elde ettikleri kapitülasyonları Rusya bu antlaşma ile birlikte bir çırpıda elde etmiştir. Hatta bir adım daha öteye giderek Osmanlı Devleti ile ticarete “en çok müsaadeye mazhar olan millet” imtiyazına da sahip olmuştur.⁶² Böylece II. Bayezid döneminden itibaren üç yüzyıl boyunca bir Türk gölü olarak kalan Karadeniz bu özelliğini yitirmeye başlamış ve Boğazlar artık uluslararası hukukun konusu olmuştur.⁶³ Nitekim bu antlaşmanın ardından Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerinde kurduğu baskılar sonucu İngiltere ve Fransa gibi devletler de daha aktif bir siyaset izleme yoluna giderek kendi kazanımlarını elde etmeye çalışmışlardır.⁶⁴

Aynalıkavak Tenkihnamesi (10 Mart 1779): Küçük Kaynarca Antlaşması'nın ardından Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki en mühim konu Kırım meselesi olmuştur. Nitekim bu antlaşmayla önemli bir nüfuz kazanan Rusya hem Kırım hem de Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmaktan geri durmuyordu. Hatta anlaşmanın 3. maddesindeki dışarıdan hiçbir devletin Kırım'a müdahalede bulunamayacağını açık ve net bir şekilde ifade edilmesine rağmen Kırım üzerindeki politikasından anlaşılacağı üzere Rusya'nın planının burayı ilhak etme olduğu ortaya çıkmıştır. Bunu fark eden Tatar ileri gelenlerinin Osmanlı Devleti'nden yardım istemelerinin yanı sıra hanlarının da yeniden İstanbul tarafından tayin edilmesini istemişlerdir. Bilhassa Osmanlı Devleti'nin içeride ve dışarıdaki meşguliyetlerini fırsat bilen Rusya'nın, Kırım üzerindeki baskılarını arttırmasının yanı sıra Rusya tüccar gemilerinin Akdeniz ve Karadeniz'de yürüttükleri ticaret faaliyetlerinde antlaşmaya aykırı hareketlerde bulunması sonucunda iki taraf da harbe sürükleniyordu. Ancak hem Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve askeri zafiyeti hem de Fransa'nın arabuluculuğu ile 10 Mart 1779'da Aynalıkavak Tenkihnamesi imzalanmıştır.⁶⁵

Küçük Kaynarca Antlaşması'nı açıklayan ve teyit eden bir antlaşma olan Aynalıkavak Tenkihnamesi ile birlikte Rusya yeni bir diplomatik zafer kazanmıştır.⁶⁶ Antlaşmada Kırım'ın

⁶¹ Ahmet Cevdet Paşa, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, (Çev. A. Basad Kocaoğlu), 5. Baskı, İlgü Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 66-67.

⁶² Cemal Tukin, “Küçük Kaynarca”, **İslâm Ansiklopedisi**, 6, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977, s. 1069-1070.

⁶³ Kemal Beydilli, “Boğazlar Meselesi”, **DİA**, 6, TDV Yay., İstanbul, 1992, s. 266.

⁶⁴ Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, “Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul, 1792-1798 Dönemi İngiliz Kayıtlarına Göre”, **Osmanlı**, 1, Kemal Çiçek-Cem Oğuz (Ed.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 672.

⁶⁵ Hayri Çapraz, **1740-1792 Osmanlı-Rus Münasebetleri (Siyasî ve Ticarî)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 1997.s. 91-92.

⁶⁶ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 32.

bağımsızlığı daha açık bir biçimde tekrarlanmış ve Rusya, Kırım'ın ilhakına giden yolda mühim bir adım olarak Kırım'da oluşabilecek Osmanlı etkisinin önüne geçmiş ve istediklerini elde etmiştir. Böylece Karadeniz'de güçlü bir konum elde etme yolunda Osmanlı Devleti'nden daha avantajlı bir duruma gelmiştir.⁶⁷ Öte yandan antlaşmanın 6. maddesi ise iki taraf arasındaki ticari meseleleri çözmeye yöneliktir. Nitekim bu madde ile birlikte Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 11. maddesindeki Rus tüccarlarına tanınan tüm haklar korunmuştur. Buna ek olarak Rus tüccarlarına Karadeniz ve Akdeniz'de verilmesine rağmen gemilerin büyüklüğü konusunda kısıtlama getirilmiştir. Bu konuda Fransız ve İngiliz ticaret gemilerinin büyüklüğü esas alınarak en büyüğü 16.000 kile ve en küçüğü 1.000 kile ağırlığında yük taşıyabilecek gemiler olabilecektir. Aynı zamanda ihtiyaç olsa dahi artık Osmanlı iskele ve limanlarına gelen Rusya ticaret gemilerinde Osmanlı Devleti'nden izin alınmadan Osmanlı halkının çalışması yasaklanmıştır. Nihayetinde bu antlaşma ile Rusya'nın denizlerdeki ticareti kısmen de olsa şartlara bağlanmış ve uygulamalarda kısıtlamalar olmuştur.⁶⁸

Ticaret Antlaşması (23 Temmuz 1783): Aynalıkavak Tenkihnamesi'nde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında gerçekleşen ticari anlaşmazlıklar tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Bilhassa Rusya tüccar gemilerinin ticaretini yürüttüğü mal ve eşyaların çeşitleriyle ilgili sorunlar çözülememiştir. Çok geçmeden mevcut antlaşmalara aykırı olarak mal taşımaya başlayan Rusya ticaret gemilerinin boğazlardan geçişlerine izin verilmemiştir. Böylece Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yeniden bir ticari kriz oluşmuştur.⁶⁹ Rusya'nın hedefi Küçük Kaynarca ve Aynalıkavak antlaşmalarının bazı maddeleri ile elde etmiş olduğu ticari imtiyazları tek bir antlaşmada bir araya getirmek ve özellikle 1740 yılında Fransa'ya verilmiş olan kapitülasyonların bir benzerini elde etmektir. Bu doğrultuda hazırlanmış oldukları 81 maddeden oluşan ve Rusya'ya önemli menfaatler sağlayacak bir antlaşma metnini Osmanlı Devleti'ne iletmişlerdir. Nihayetinde Osmanlı Devleti çaresiz kalarak bazı maddelerin değiştirilmesi kaydıyla 23 Temmuz 1783 tarihinde Rusya ile Ticaret Antlaşması'nı imzalamıştır.⁷⁰

Bu ticaret antlaşmasının maddeleri arasında Rus tüccarlarının, Fransız ve İngiliz tüccarlar gibi Osmanlı ülkesinde ellerinde bulunan “mürur kağıdı” olarak ifade edilen izin belgeleri istedikleri kadar ikamet ederek ticaret yapabilecekleri, farklı sebeplerden kazaya uğramış olan Rus tüccar gemilerine yardım ve tamir edilmesi, ihracı yasak olmayan ve ticareti yapılan mallar için Fransız ve İngiliz tüccarlarından fazla vergi alınmadan %3 vergi alınması,⁷¹ Rusya elçisi tarafından Osmanlı reayasına ilgililerden habersiz pasaport verilmemesi, hukuki meselelerde Rus tüccarlarının

⁶⁷ Sinan Yüksel, a.g.t., s. 92-93.

⁶⁸ Bostan, “Rusyanın Karadeniz’de Ticarete Başlaması”, s. 358-359.

⁶⁹ Tükin, a.g.e., s. 79-80.

⁷⁰ Serhat Kuzucu, **Kırım Hanlığı ve Osmanlı-Rus Savaşları**, 1. Baskı, Selenge Yayınları, İstanbul 2013, s. 101-102.

⁷¹ Bostan, “Rusyanın Karadeniz’de Ticarete Başlaması”, s. 359-360.

durumu, boğazlardan geçiş için yalnızca 300 akçe selamet akçesi alınması ve Rus tüccarlarına tanınan hakların aynı şekilde Osmanlı tüccarlarına da tanınacağı gibi konular yer almaktadır.⁷² Böylelikle Rusya, Osmanlı Devleti'ne ait olan denizlerde kendi gemileriyle kazanılan en geniş haklarla ticaret yapmaya başlamıştır. Aynı şekilde Rusya'nın açmış olduğu yoldan giderek 1802 yılında Fransa, ardından İngiltere ve daha sonra birçok devlet Karadeniz'de ticaret yapmaya başlamışlardır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti Ticaret Antlaşması'yla birlikte bu döneme kadar kendi kontrolünde bulunan Karadeniz ticaretini büyük oranda kaybetmiştir.⁷³

Yaş Antlaşması (10 Ocak 1792): Rusya hem 1783'de imzalanan Ticaret Antlaşması'yla hem de savaşa hazır olmayan Osmanlı Devleti'nden aldığı bir senet ile Kırım'ın ilhakını kabul ettirmesiyle önemli bir kazanç elde etmiştir. Nitekim Kırım'ın Karadeniz'deki jeopolitik konumu dolayısıyla Rusya siyasi ve ticari bağlamda ciddi kazanımlar sağlamıştır. Karadeniz ticaretinde etkinliği ve kontrolü daha çok belirginleşen Rusya elde ettikleriyle yetinmeyerek Osmanlı Devleti'ne karşı Avusturya ile ittifak kurma yoluna gitmiştir. Bu da Osmanlı Devleti ve Rusya'nın 1787 yılında yeni bir savaşa girmesine sebep olmuştur.⁷⁴ Rusya savaşta Osmanlı Devleti'ne ciddi bir üstünlük sağlamıştır. Fakat Prusya ile birlikte birçok Avrupalı devletlerin Osmanlı lehine savaşa dahil olmasıyla dengeler değişmiş ve iki taraf arasında 10 Ocak 1792'de Yaş Antlaşması imzalanarak savaş sona erdirilmiştir.⁷⁵

Antlaşmanın 2. maddesi ile birlikte iki taraf arasında daha önce imzalanmış olan 1774 Küçük Kaynarca, 1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi ve 1783 Ticaret Antlaşmaları'nın maddeleri yeniden tasdik edilmiş ve Kırım'ın Ruslar tarafından ilhakı tanınmıştır.⁷⁶ Aynı zamanda antlaşmanın 3. maddesi ile Rusya pek çok yeri işgal etmiş olmasına rağmen Aksu ve Dinyester nehirleri arasında kalan yerler hariç ele geçirdiği tüm topraklardan vazgeçmiştir.⁷⁷ Osmanlı Devleti de böylece Karadeniz'in kuzeyinde Rusya'nın elde etmiş olduğu yerleri yeniden onaylamış bulunuyordu. Nitekim Kırım'ı geri almak amacıyla girilmiş olmasına rağmen bu madde ile birlikte Kırım'ı almak bir yana Özi ve çevresinin kaybedildiği de kabul edilmiştir. Dolayısıyla Rusya en başından beri hedeflediği Karadeniz'de kalıcı olma yolunda olduğunu göstermiştir.⁷⁸ Öte yandan yine

⁷² Fidan, a.g.m., s. 77-78.

⁷³ İdris Bostan, "İzn-i Sefine Defterleri ve Karadeniz'de Rusya ile Ticaret Yapan Devlet-i Aliyye Tüccarları 1780-1846", 0(6), **Türklük Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, 1991, s. 23.

⁷⁴ Halil İnalçık, "Yaş Muahedesinden Sonra Osmanlı-Rus Münasebetleri Rasih Efendi ve General Kutuzof Elçilikleri", **AÜ-DTCFD**, 4, Ankara, 1946, s. 195.

⁷⁵ Serhat Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Rus Ticari İlişkilerinin Seyri", **AÜ-DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 35(59), 2016, s. 80.

⁷⁶ Nihat Erim, **Devletler Arası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)**, 1, AÜ-Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1953, s. 188.

⁷⁷ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedid Ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)**, 5, 8. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 2007, s. 20.

⁷⁸ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 37.

antlaşmanın 7. maddesi ile birlikte Rusya ticari bir imtiyaz daha elde etmiştir. Rus tüccarların Akdeniz ticaretinde yaşamış olduğu en mühim sorun Cezayir, Tunus ve Trablusgarp ocakları korsanlarının olumsuz faaliyetleridir. Osmanlı Devleti de bu bölgedeki iktidarını kullanarak bu faaliyetlere engel olmayı ve zararın tazmin edilmesini taahhüt etmiştir.⁷⁹

Birleşmiş Yedi Ada Cumhuriyeti Hakkında Rusya İle Sözleşme (23 Aralık 1798): “Cezâyir-i Seb’a-i Müctemia Cumhuru” olarak bilinen Birleşik Yedi Ada Cumhuriyeti, Osmanlı-Rus ittifakı sonrası 1800 yılında kurulmuştur. Arnavutluk’un güneyinde, Mora yarımadasının kuzeybatısında ve Adriyatik Denizi’yle Akdeniz’in kesiştiği bölgede yer alan Kefalonya, Korfu, Ayamavra, Zanta, Çuka, İtaki ve Pakso adalarından meydana gelmektedir.⁸⁰ Bu adaların çoğunluğu XIV. yüzyıl sonlarında Venedik’in egemenliğine girmiştir. II. Mehmet ve I. Süleyman dönemlerinde adaların bir bölümünde Osmanlı hakimiyeti kurulmuşsa da daimi bir üstünlük oluşturamadığından adalar Venedikliler ile Osmanlılar arasında birçok kez el değiştirmiştir.⁸¹ Ancak adalar üzerinde Venedik’in hakim olduğu dönemde Fransa’nın Yedi Ada’yı topraklarına katması ile birlikte Balkanlara yönelmesi ve Akdeniz’i Fransız gölü haline getirme hedefi hem Osmanlı Devleti’ni hem de Rusya’yı rahatsız etmiştir. Fransa’nın son olarak kendi menfaatleri adına Akdeniz’e geçerek Mısır’ı işgali ile birlikte de Osmanlı, Rusya ve İngiltere arasında bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Ardından Osmanlı ve Rus donanması Yedi Ada’nın tamamını 1799’da ele geçirerek Mısır’da bulunan Fransız ordularının ikmal yollarını kesmiştir.⁸²

Napolyon’un Mısır’a teşebbüsleri, bir Rus donanmasının tarihte ilk defa İstanbul ve Çanakkale Boğazları’ndan geçmesine sebep olmuştur. Rus donanması Yedi Ada’nın alınmasına yardım edecek ancak bu adalar üzerinde hiçbir hak iddia edemeyecektir. Cezair-i Seb’a Cumhuriyeti olarak kurulacak bu idare, Osmanlı Devleti’nin himayesini tanıyacak ve padişaha her sene bir miktar vergi ödeyecektir. İki taraf arasında imzalanan ittifak antlaşmasının gizli maddelerine göre Rus savaş gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecekler ve aynı şekilde Karadeniz’de bulunan Rus limanlarına dönebileceklerdir. Ancak Rusya’ya tanınan geçiş hakkının yalnızca Fransa’ya karşı olan savaş için geçerli olduğu yani Rus donanmasının boğazları geçmelerinin ilerisi adına hukuki bir değer taşımayacağı da eklenmiştir.⁸³ Ayrıca Osmanlı Devleti, Fransa tehdidinden kurtulmak adına 1802’de Paris Muahedesi ile Rusya’ya Akdeniz’e çıkabilmesi için Karadeniz’de açtığı serbest ticaret kapısını çok geçmeden Fransa, İngiltere ve birçok Avrupa devletlerine açmak durumunda kalmıştır. Dolayısıyla artık Avrupa devletleri de Rusya gibi

⁷⁹ Uçarol, a.g.e., s. 70.

⁸⁰ Ali Fuat Örenç, “Yedi Ada Cumhuriyeti”, **DİA**, 43, TDV Yay., İstanbul 2013, s. 384.

⁸¹ Ayhan Ceylan, “Osmanlı Klasik Dönemi’nde Balkanlar’da Bir Eyâlet-i Mümtâze Örneği Olarak Cezâyir-i Seb’a-i Müctemia Cumhuru”, **II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri**, Aralık 2016, s. 566.

⁸² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti”, **Belleten**, 1(3-4), Ankara 1937, s. 627-628.

⁸³ Kurat, **Türkiye ve Rusya**, s. 45-47.

Karadeniz’de ticaret yapmaya başlamıştır.⁸⁴ Ek olarak Rusların baskısıyla 1805’de imzalanan ikinci bir ittifak antlaşmasıyla verilen imtiyaz genişletilerek Yedi Ada’daki askerleriyle ikmal bağlantısını temin etmek adına Ruslara barış zamanlarında da boğazlardan geçiş hakkı tanınmıştır.⁸⁵

Bükreş Antlaşması (29 Mayıs 1812): Fransız tehdidine karşı yapılan Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki ittifak antlaşması 1805 yılında yenilenmiştir. Ancak Rusya’nın Eflâk ve Buğdan’ı işgal ederek barış ittifakının hükümlerine uymamasıyla iki taraf arasındaki ilişkiler bozulmuştur. Dolayısıyla iki devlet arasında yapılan ticaret de 1806 yılında savaş durumuna geldiğinden kesintiye uğramıştır.⁸⁶ Aynı zamanda Boğazlardan geçişi de yasaklanmıştır. Bu esnada Fransa ile savaşıyan İngiltere, Rusya’nın tarafında yer alarak Osmanlı Devleti’ne ultimatö vermiştir. Ancak buna rağmen Osmanlı Devleti Rusya’nın işgalini fiili olarak savaş saymış ve İngiltere’nin telkinlerini de reddetmiştir. Nihayetinde ilk olarak Osmanlı Devleti’nin isteğiyle başlayan barış görüşmeleri Avusturya ve Fransa’nın kendine karşı tehlike oluşturacağından Rusya’nın da isteğiyle devam etmiştir. İki taraf arasında 29 Mayıs 1812’de Bükreş Antlaşması imzalanmıştır.⁸⁷

Antlaşmanın 4. maddesinde ticari anlamda da büyük öneme sahip olan Tuna Nehri’nin iki ağzının Rusya’nın da kullanımına açılmasının yanı sıra Rus tüccarlarının güvenlikleri sağlanarak Karadeniz’den Akdeniz’e geçme hakkına yer verilmiştir.⁸⁸ Her ne kadar Osmanlı Devleti aslında Rus tüccarlarının Karadeniz’e çıkararak kendilerine ait limanların yeniden ticari açıdan canlanmasını önlemek istese de Rusya’nın tüm baskılarına direnememiştir. Nihayetinde Osmanlı Devleti, 1812’de yeniden Rus tüccar gemilerinin geçişine izin vermeye başlamıştır.⁸⁹ Antlaşmanın diğer maddelerine göre iki taraf arasında daha önceki dönemlerde imzalanmış olan antlaşmaların hepsinin yürürlükte olduğu tekrar kabul edilmiştir. Rusya, Besarabya hariç savaşta ele geçirdiği yerlerden Eflâk-Buğdan ve Anadolu’daki yerleri Osmanlı Devleti’ne iade edecektir.⁹⁰ Aynı zamanda Sırlara da iç yönetimlerinde daha geniş imtiyazlar tanınacaktır. Sonuç olarak Osmanlı Devleti toprak kaybı açısından az zararla kurtulmasına rağmen Besarabya’yı ve özellikle Tuna’da geçiş hakkı vererek önemli bir kayıp vermiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti’ni parçalama ve paylaşma adına büyük devletlerin aracılığı ile Sırlara iç yönetimlerinde özerklik verilerek onların siyasi varlığı tanınmıştır. Bu da imparatorluk içinde bilhassa Balkanlarda ulusçuluk akımının gelişmesine

⁸⁴ Fidan, a.g.m., s. 79...

⁸⁵ Oral Sander, **Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme**, AÜ-Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, s. 170.

⁸⁶ Murat Fidan, **XIX. Yüzyılda Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2002, s. 96.

⁸⁷ Midhat Sertoğlu, **Mufassal Osmanlı Tarihi**, 5, 1. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 2011, s. 2847-2848.

⁸⁸ Fidan, a.g.m., s. 80.

⁸⁹ Kemal Beydilli, “Karadeniz’in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve Miri Ticaret Teşebbüsü”, **Belleten**, 55, Nr. 214, TTK Basımevi, Ankara, 1991, s. 727.

⁹⁰ Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, “III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri Osmanlı Dış Politikası”, **Türkler**, 12, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (Ed.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 632.

neden olmuştur.⁹¹ Nitekim bu konuda Ruslar, İngilizler ve Fransızların Rumları kışkırtması sonucu Osmanlı Devleti 1818 ve 1823 yılları arasında boğazları kapatarak ticari ilişkileri de kesmiştir.⁹²

Akkerman Antlaşması (30 Eylül 1826): Rusya ticaret alanını genişletmek ve Balkanlar üzerinden Akdeniz'e ulaşmak istiyordu. Bu nedenle Bükreş Antlaşması'ndaki Osmanlı-Rus sınırı, Eflâk, Buğdan ve Sırlara tanınan imtiyazlar ile ilgili maddeleri bahane ederek anlaşmazlığa neden olduğunu ileri sürmüştür. Antlaşmanın aceleye geldiğini söyleyerek bu maddelerin açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir. Bu doğrultuda Rusya, Osmanlı Devleti'ne ultimatoma vermiş ve Osmanlı Devleti savaşmadan antlaşma yolunu seçmiştir. İki taraf arasında uzun süren müzakerelerin ardından 30 Eylül 1826 tarihinde imzalanmıştır. Böylece savaşı kabul edilen Akkerman Antlaşması, Bükreş Antlaşması'ndaki maddelerin anlamlarının açıklığa kavuşturulması ve gerekli takviyelerin yapılmasına hizmet etmiştir.⁹³

Bahsi geçen maddelerdeki anlaşmazlıklar giderilmiş ve Bükreş Antlaşması'ndaki maddeler değişikliğe uğramıştır. Bunun sonucunda Eflak, Boğdan ve Sırbistan'ın imtiyazları artarken, Osmanlı Devleti ve Balkanlar üzerinde Rusya'nın nüfuzu da artmıştır. Aynı zamanda 6. madde ile birlikte Rus tebaasının Cezayir, Tunus ve Trablusgarp korsanlarının gaspı ile 1806 savaşı ve 1821 isyanının ardından meydana gelen müsadere sonucunda oluşan zararları tazmin edilecektir.⁹⁴ Rusya bayrağı altındaki ticaret gemileri ve Rusya tüccarları Osmanlı ülkesinin tamamında serbestçe hareket edebileceklerdir. Rus tüccarlarına daha önceki antlaşmalarda tanınan imtiyazlar devam edecek ve imtiyazların titizlikle uygulanmasına özen gösterilecektir. Rus ticaret gemileri boğazlardan engellenmeden serbestçe geçebileceklerdir.⁹⁵ Rusya kendi mahsulü olan malları istedikleri yerlere götürüp nakledebilecektir. Ayrıca Karadeniz'e giriş çıkışlarına ruhsatları olmayan diğer devletlere, Karadeniz ticaretini geliştirmek adına ve Osmanlı Devleti'nin ticaretine zarar vermemek şartıyla ruhsat verilebilecektir.⁹⁶

Edirne Antlaşması (14 Eylül 1829): Rusya, İngiltere, ve Fransa'nın kendi çıkarları doğrultusunda Akdeniz üzerinde yürüttükleri politikalar sonucunda 6 Temmuz 1827'de Londra'da görüşmeye başlamışlardır. Bu görüşmeden çıkan karara göre Osmanlı Devleti'ne bağlı olan özerk bir Yunanistan kurulacaktır.⁹⁷ Ancak Osmanlı Devleti'nin bu kararı onaylamaması üzerine Rus,

⁹¹ Uçarol, a.g.e., s. 104-105.

⁹² Fidan, a.g.t., 116.

⁹³ Selim Aslantaş, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın "Müzarekeleri"", **Uluslararası İlişkiler**, 9(36), Kış 2013, s. 163.

⁹⁴ Sertoğlu, a.g.e., s. 2902-2903.

⁹⁵ Haydar Efe ve Murat Kızıl, Osmanlı'nın Kuzey ve Doğu Politikası ve Rusya'nın "Sıcak Denizlere İnme Politikası" Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları, **KAÜİİBFD**, 9(17), 2018, s. 315.

⁹⁶ Aslantaş, a.g.m., s. 164.

⁹⁷ Yüksel İnan, **Türk Boğazlarının Siyasal ve Hukuksal Rejimi**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1986, s.10.

İngiliz ve Fransız donanmaları Navarin’de Osmanlı donanmasını yakmışlardır. Bunun ardından Osmanlı Devleti bu ülkelerle siyasi ilişkilerini kesmiştir. Fransa ve İngiltere Osmanlı Devleti ile savaşmak niyetinde olmasa da, Londra Antlaşması’nı kabul ettirmek adına Osmanlı Devleti’ne savaş ilan eden Rusya 20 Ağustos 1829’da Edirne’yi işgal etmiştir. Bunun üzerine 14 Eylül 1829’da Edirne Anlaşması imzalanmıştır.⁹⁸

Antlaşmanın 7. maddesine göre Akdeniz ve Karadeniz boğazları Rusya ticaret gemilerine açık olacak ve Rus tebaası daha önce olduğu gibi Osmanlı memleketlerinde serbestçe ticaret yapabileceklerdir. Osmanlı Devleti ile savaş halinde olmayan devletler için Rus limanlarına gidip gelecek olan ticaret gemilerine de boğazlar açık olacaktır. Bu gemiler Osmanlı limanlarında ve sair yerlerde herhangi bir bahane ile durdurulmayacak ve kontrolü yapılmayacaktır. Gümrük vergisi verilen malın satışı serbest olacak ve diğer devlet gemilerine nakli de serbest olacaktır. Osmanlı Devleti bu şartlara uymazsa Rusya istediği şekilde karşılık verebilecektir. 8. maddeye göre ise daha önceki Akkerman Anlaşması’nda da belirtildiği gibi Rus tüccarı ve tebaasının 1806’daki savaştan itibaren oluşan zararlarının karşılanması adına 18 ay içinde 4 taksitle ödemeleri yapılacaktır.⁹⁹ Ayrıca bu antlaşma ile ilk defa yabancı devlet ticaret gemileri ile ilgili genel bir kaide ortaya koymuştur. Karadeniz artık tüm devletlerin ticaret gemilerine açık olacaktır. Böylece Karadeniz artık bir Türk-Rus denizi olmaktan çıkmış ve ticaretle alakalı olan diğer devletlerin gemilerine de açık bırakılarak uluslararası bir konuma gelmiştir.¹⁰⁰

1.3. Osmanlı Devleti’nin İktisadi ve Ticari Politikası

Bir devletin coğrafi olarak genişlemesinde ve bu coğrafya üzerinde uzun yıllar boyunca hüküm sürerek gelişmesindeki en önemli faktörlerden birisi o devletin iktisadî yapısı ve gücüdür. Nitekim iktisadî yapı ve güç, devletlerin uyguladığı iktisat politikası ile doğrudan ilişkilidir. İktisat politikalarının belirlenmesinde ise toplumların zihniyetlerine bağlı olarak devlet veya piyasa temel alınmaktadır. Dolayısıyla Osmanlı iktisadî sistemi de Osmanlı Devleti’nin toplumsal yapısı ve zihniyetiyle birlikte değerlendirilmelidir. Osmanlı iktisadî politikasına bakıldığında ise daha ziyade İslâm ve Doğu kültürünün referans alındığı klasik dönem ve Batı’nın referans alındığı yenileşme dönemi olarak iki ayrı dönemde incelenmelidir.¹⁰¹

Klasik dönem iktisadî sistemini Türk-İslâm Medeniyetinden devralan Osmanlı Devleti, nizamını da İslam hukuku üzerine tesis etmiştir. Nitekim İslam devletinde toplumun refahı kaygısı

⁹⁸ Muharrem, Dördüncü, “1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan 1841 Londra Sözleşmesi’ne Kadar Boğazlar Meselesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), Haziran 2001, s. 83.

⁹⁹ Şerafeddin Turan, “1829 Edirne Antlaşması”, *AÜDTCFD*, 9(1-2), Ankara 1951, s. 139.

¹⁰⁰ Tukin, a.g.e., s. 168-169.

¹⁰¹ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul 2008, s. 143.

ağır basmaktadır. Bu da devlet politikasında bolluk ekonomisini gerektirmektedir. Dünya ile ahiretin birliğine dayanan İslâmî dünya görüşüne göre insan hayatı “Allah’ın rızasını almaya” yönelik tek bir nihaî hedef barındırmaktadır. Dolayısıyla ekonomik hedefler ancak yoksul ve muhtaç olanları korumak, toplum yaşantısını iyileştirmeye çalışmak ve gelecek nesillerin refahına kaynak sağlamaktır. Çağdaş devletlerin ekonomi politikalarında kâr amacı gtmesinin aksine, Osmanlı Devleti açısından kâr ve üretim amaç değil yalnızca insanların refahı için araçtır.¹⁰² Nitekim Avrupa devletlerinde kişisel menfaat ön planda tutulurken, Osmanlı Devleti’nde toplum yararı kişisel menfaatten üstün tutulmuştur. Osmanlı Devleti’nin klasik iktisadi sistemini Avrupalı Devletlerden ayıran bir diğer önemli faktör adalet konusundaki anlayıştır. Osmanlı adalet zihniyeti ile bağlantılı olarak iktisat sisteminde talepten ziyade arz n planda tutulmuştur. Nitekim Avrupalı Devletlerin insanın ekonomi için olduğu kapitalist sistemin aksine, Osmanlı Devleti ekonominin insan için olduğu refah toplum anlayışına sahiptir.¹⁰³

Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren iktisadi politikasının ana dinamikleri olarak üç temel ilke dikkat çökmektedir. Bunlar Osmanlı toplumunun temel ihtiyaçlarının karşılanması manasında iaşecilik yani provizyonizm, kadîm olan sisteme uyarak onu muhafaza etme manasında gelenekçilik ve son olarak devlet gelirlerinde mümkün olabildiğince yüksek seviye ve istikrar manasında fiskalizmdir. Bu ilkeler iktisat politikasının uygulanması ve yürütülmesinde özenle dikkat edilen esaslardır. Genel seyirlerine bakıldığında ise bilhassa gelenekçilik ilkesinin 18. yüzyıl ortalarında terk edildiği, iaşecilik ve fiskalizmin ise daha önceki gibi istikrarlı bir şekilde uygulanmadığı söylenebilir.¹⁰⁴

Osmanlı Devleti başlangıçtan itibaren Avrupalı devletlerin uygulamış olduğu merkantilizm politikasının aksine bir politika izlemiştir. Temelde toplumunun iaşesini tedarik etmek üzerine bir ticaret politikası gütmüştür. İaşenin tedarik edilmesinde ise malların mümkün olabildiğince ucuz, kaliteli ve bol olmasına zen gösterilmiştir. Aynı zamanda iaşe konusunda bir sorun yaşanmaması adına Osmanlı Devleti tarafından malın üretiminden tüketime kadar tüm süreçlerde piyasaya müdahalede bulunulmuştur. Nitekim devletin ticaret politikasının temelini iaşe temin etmek üzerine kuran Osmanlı Devleti, iç piyasada ordunun ve toplumun talebini karşılamak adına ihracatı sınırlayıcı, ithalatı ise teşvik edici ve kolaylaştırıcı bir şekilde hareket etmiştir. Nihayetinde Osmanlı Devleti ithalatı üretimin yetersiz olması sebebiyle meydana gelebilecek olan darlıkları ve kıtlıkları engellemenin yanı sıra sarayın, ordunun ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamanın bir aracı

¹⁰² Halil İnck-Donald Quataert, **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, I, (ev. Halil Berktaı), Eren Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 83.

¹⁰³ Mehmet Bulut, “Osmanlı Ekonomi Politikası’ne Yeniden Bir Bakış”, **Bilig**, S. 62, Yaz 2012, s. 69.

¹⁰⁴ Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi**, 11. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2014, s. 41-46.

olarak görmekteydi. Böylece ithalatı her daim desteklerken, darlıklar, kıtlıklar ve stratejik nedenlere de bağı olarak ihracatı sınırlama yoluna gitmişlerdir.¹⁰⁵

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde toprak, nüfus ve ordu iktisadi gücünü tayin eden önemli faktörlerdir. Nitekim her sanayi devrimi öncesi toplumlarında olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de iktisadi daha çok tarıma dayanmaktadır.¹⁰⁶ Devletin tasarrufunda bulunan topraklar üzerindeki tarım faaliyetleri kanunlar ile güvence altına alınmıştır. Öte yandan tarım üretiminin fazlalığı ordunun temelini oluşturan tımarlı sipahilere bağlanmıştır. Böylece toprağa dayalı iktisadi sistemde hem adaletsiz gelir dağılımının oluşmasını hem de toprak aristokrasisinin ortaya çıkmasını önlemiştir. Aynı zamanda da devletin hazinesinden harcama olmadan ordunun finansmanı sağlanmıştır. Tımar sisteminde etkin olan tımarlı sipahilerin ise toprak üzerindeki hakları oldukça sınırlandırılmış, alım-satımlarına izin verilmemiş, miras bırakamamışlar ve toprağın işletilmesinde tam anlamıyla özgürlüğe sahip olamamışlardır. Bu şekilde bir toprak rejimi uygulanmasıyla birlikte merkeziyetçiliğin devamlılığı amaçlanmıştır. Diğer taraftan üretim faaliyetleri üzerindeki devlet müdahaleciliğinin kapitalist manada gelişmeye engel olduğu da söylenebilir.¹⁰⁷

Osmanlı Devleti'nde bölgelerarası ticari faaliyetler yürüten veya uzak bölgelerden getirilen malları satan tüccarlar, çiftçilerden ve esnaflardan daha farklı bir statüye sahiptir. Nitekim çiftçiler ve esnaflar üzerinde devlet kontrolü sıkı bir şekilde uygulanırken, tüccarlar büyük ölçüde serbest bırakılmıştır. Aynı zamanda şehirlerde kendi ürettikleri malları satan veya bu malları alarak ikinci elde satış yapan küçük esnaf, tüccardan ayrı bir sınıf olarak değerlendirilmiştir. Devlet içinde toplumun sağlam bir bütünlük içinde hayatını idame ettirebilmesi için gerekli malların üretilmesi ile kurulu düzenin devamı anlayışından hareketle, çiftçi ve esnaf sınıfının sıkı bir devlet kontrolünde olması kurulu olan iktisadi, sosyal ve siyasal düzenin devamlılığı adına oldukça önemlidir.¹⁰⁸

Ticaret üzerinden baktığımızda Osmanlı Devleti'nin kurulması ile birlikte ticaret yollarında değişiklikler olduğu görülmektedir. Ticaretin merkezi Batı Anadolu'ya kaymış ve zamanla önemli ticari şehirler de ele geçirilmiştir. Aynı zamanda doğu ile batı arasındaki ticarete büyük önem vermiş ve bu yöndeki ticaret yollarının tamamını hakimiyetleri altına almışlardır. Dış ticari münasebetlerde bilhassa mali ve politik açıdan kapitülasyon politikası esas alınmıştır. Mali açıdan amaç Osmanlı ülkesinden transit olarak geçişlerden ve memleketten ihraç edilen ürünlerden vergi

¹⁰⁵ Şevket Pamuk, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 72-73.

¹⁰⁶ Mehmet Bulut, a.g.m., s. 75-76.

¹⁰⁷ Cüneyt Dumrul ve Yasemin Dumrul, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme", **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 12(23), Ağustos 2014, s. 151-152.

¹⁰⁸ Halil İnalcık, **Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I**, Emre Yalçın (Ed.), 10. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2009, s. 257.

olarak devletin gelirlerini arttırmaktır. Politik açıdan ise amaç Osmanlı Devleti'nin kendi menfaatlerini ve güvenliklerini korumak maksadıyla Avrupalı devletlerden herhangi birini bir diğerine karşı kullanmak için imtiyazlar vermiştir.¹⁰⁹

16. yüzyıla kadar Osmanlı ülkesinde en fazla ticaret hacmi olan devlet Venedik'tir. Nitekim önceleri Venedik'e verilen imtiyazlar emsal alındığı gibi, 16. yüzyıl sonları ile 17. yüzyıl başlarından itibaren onların rakibi olan Fransızlara tanınan kapitülasyonlar da daha sonraları İngiltere, Hollanda, Avusturya, Rusya ve diğer Avrupa devletlere tanınan imtiyazlara model teşkil etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kapitülasyonlar için bu derece toleranslı bir politika izlemesi başlangıçta kötü etkiler yaratmasa da devlet zayıflamaya başladığında Avrupalı merkantilist devletler kapitülasyonları suiistimal ederek Osmanlı ekonomisini kendilerine bağımlı hale getirmeye başlamışlardır. Uzun dönemler kapalı deniz olarak kalan Karadeniz açık deniz haline gelmiş ve pek çok Avrupalı devlet burada serbest ticaret hakkı kazanmıştır. Avrupalı devletlere verilen imtiyazlarla birlikte Osmanlı denizlerinde oluşan rekabetleri sonucu bayrak ve en fazla müsaadeye mazhar meselesi ortaya çıkmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti siyasi koşullara bağlı olarak Avrupalı Devletlere karşı ilişkilerinde imtiyazlar vererek kapitülasyonları bir silah olarak kullanmaya başlamıştır. Ayrıca iç ve dış ticarete mühim olan Gayri Müslim Osmanlı tebaası imtiyazlı bir şekilde ticaret yapabilmek için Avrupalı Devletlerin himayesine girerek onlara verilen kapitülasyonlardan yararlanmak istemişlerdir. Ancak bu durum bilhassa iç ticaret nizamına büyük zararlar vermiştir.¹¹⁰ Buna karşı I. Abdülhamid Avrupalı Devletlerin bayrağını taşıyarak onların tabiiyetine giren gemi kaptanlarını engellemek ve yeniden Osmanlı bayrağı altında ticaretlerini yürütmelerini sağlamak amacıyla tedbirler almış ve vergilerden muaf tutmuştur.¹¹¹

18. yüzyıldan itibaren ticaret yollarının değişmesi, Amerika'nın keşfi ve Avrupa'nın sanayileşmesi gibi nedenlerle Osmanlı iktisadi sistemi olumsuz yönde etkilenmiştir. Nitekim Akdeniz ve Hindistan ticaret yollarına hakim olmayı başaran Osmanlı Devleti, Avrupalıların ticaret yollarını değiştirecek keşifler yapmasıyla birlikte ticaretin Atlantik Okyanusu'na kayması sonucu önemli bir ekonomik kayıp yaşamıştır. Ayrıca Batıda Rönesans ve Reformun getirdiği sosyolojik değişimin yanı sıra keşfedilen Amerika kıtasından getirilen altın ve gümüş sanayileşmelerini de finanse edebilmiş, hatta sermaye birikimleri gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti ise ticaret yollarının değişmesiyle yaşanan gelir kaybıyla birlikte Amerika kıtasından getirilen ekonomik değerler ile de iç piyasada menfi yönde etkilenmiştir. Bu durumun yarattığı fiyat devrimi ile Osmanlı Devleti iktisadının yanı sıra sosyal, kültürel ve askeri olarak da bozulmalara sebep olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı Devleti sanayisini geliştirememiş ve Avrupa'dan geri kalmıştır. Aynı zamanda 18. yüzyıldan itibaren uzun süren ve mağlubiyetlerle sonuçlanan savaşlar ekonomiye daha ciddi

¹⁰⁹ Halil İnalçık, "İmtiyazat", **DİA**, 22, TDV Yay., İstanbul 2000, s. 247-249.

¹¹⁰ Ali İhsan Bağış, **Osmanlı Ticaretinde Gayri Müslimler**, 2. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s. 3-17.

¹¹¹ Fidan, a.g.t., s. 44-45.

zararlar vererek ekonominin dışa bağımlı olmasına sebep olan iflase kadar varan dış borçlanmaya gidilmiştir. Böylece oluşan iktisadi bozulma ile Avrupa'nın yükselen ekonomisiyle aradaki makas iyice açılmıştır.¹¹²

Osmanlı Devleti klasik döneminin ardından oluşan tüm olumsuzluklara karşın iktisadi alanda köklü değişikliklere ancak III. Selim döneminde gidilmiştir. İktisadi manada kendisine çeki düzen vererek Avrupa ile ticari münasebetlere girme gereği hissedilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak daimi elçilikler açılarak Avrupa'yı daha yakından takip etmek ve ticari ilişkileri geliştirmek hedeflenmiştir. Dolayısıyla Avrupa'da gelişen iktisadi sistemden etkilenecek ekonomik kalkınma adına ticaret serbestisi getirmiştir. Ayrıca iç ticarete çok büyük pay sahibi olan Gayr-ı Müslimlerin yanı sıra Türkleri de söz sahibi haline getirmek için çok çabalamıştır. Nitekim bunun için özellikle ticarete teşvik edilip pek çok kolaylık sağlanmış olsa da ticarete yetkin kişiler olmadığından bunda başarıya ulaşılamamıştır. Öte yandan uzun dönemler denizlerdeki egemenliğe rağmen bir deniz ticaret filosuna dahi sahip olunmamıştır. Bunun sonucunda ülkenin ihtiyacı olan zahirelerin taşınmasında büyük güçlükler yaşanmıştır. Bu nedenle bir ticaret filosunun gerekliliği ortaya çıkmış ve yine III. Selim bu konuda bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Bilhassa Avrupa'dan gemi satın alarak deniz ticaret filosunu güçlendirme ve zengin devlet adamlarını teşvik ederek kendilerine ait ticaret gemileri olması yönünde politikaları olmuştur.¹¹³

Osmanlı Devleti'nde başlangıçtan itibaren Müslüman tebaanın genellikle savaşlarda olması sebebiyle ticaret büyük oranda Gayr-ı Müslimlerin elinde olmuştur. Ancak artık bunun önüne geçilmesi adına III. Selim'in başlattığı politikayı II. Mahmud'un devam ettirdiği görülmektedir. Nitekim Gayr-ı Müslimlere tanınan pek çok ticari imtiyaz neticesinde haksız rekabete sebep olduğu gerekçesiyle Müslüman tüccarlar, II. Mahmud'a başvuruda bulunarak aynı imtiyazların kendilerine de verilmesi talebinde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda zaten 18. yüzyıl sonlarında değişmeye başlayan ticaret politikası ile yerli tüccar burjuvazisi de oluşturulmak istenmiştir. Ayrıca son dönemlerde Avrupalı devletlerin elde ettikleri imtiyazlardan faydalanmak isteyen Osmanlı tebaası olan Gayr-ı Müslim reayalarının yabancı devlet himayelerinden kurtarılarak yeniden Osmanlı reayası olmaları sağlanmış ve böylece devletin cizye gelirlerinde oldukça önemli bir artış yaşanmıştır. Bu şekilde yeniden Osmanlı tabiiyetine alınan Gayr-ı Müslim tüccar artık Avrupa tüccarı sıfatıyla dış ticaretlerini sürdüreceklerdir. Buna karşılık haklı şikayetlerde bulunan Müslüman tüccarlar da artık Avrupalı tüccarlar ile aynı hak ve imtiyaza sahip olacak şekilde Hayriye tüccarları olarak ticaretlerini yürüteceklerdir. Ancak bir süre ticaretlerini sürdürebilseler de özellikle 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması'ndan sonra serbest ticaretin yayılmasıyla Avrupa tüccarları ile rekabet edemedikleri bilinmektedir.¹¹⁴

¹¹² Dumrul ve Dumrul, a.g.m., s. 162-163.

¹¹³ Fidan, a.g.t., s. 44-45.

¹¹⁴ Bağış, a.g.e., s. 95-111...

İKİNCİ BÖLÜM

2. 90/8 NUMARALI RUSYA AHKÂM DEFTERİ

2.1. Ahkâm Defterleri

Ahkâm, Arapça bir kelime olan hüküm kelimesinin çoğuludur. Hüküm ise bir davayı veya meseleyi iyice soruşturma, inceleme ve muhakeme ettikten sonra çözüm için varılan kati emir karardır.¹¹⁵ Osmanlı Devleti'nde hükümdar tarafından herhangi bir iş veya vazife için verilen yazılı emre hüküm-i hümayun denilmektedir.¹¹⁶ Aynı zamanda hükümler yalnızca hükümdar tarafından verilmemektedir. Nitekim padişahın yetki verdiği makam veya bu makama bağlı bulunan daireler de hükümdarın adına hüküm verebilmektedir.¹¹⁷ Hükümdar adına Divan-ı Hümayun'dan, maliyeden, darphane ve sairden yazılan emir ve tenbihatın tümü hüküm olarak kabul edilmektedir.¹¹⁸ Divan-ı Hümayun'dan çıkmış olan nizam, kanunname ve hüküm niteliğinde olan kararların kayıt edildiği defterlere de Ahkâm Defterleri denilmektedir.¹¹⁹

Osmanlı Devleti'nde idari, iktisadi, askeri meseleler ile birlikte halka ait şikayetlerin görüşüldüğü Divan-ı Hümayun'da alınan tüm kararlar önceleri Mühimme Defterlerine kaydedilmiştir. 1649 yılından itibaren yalnızca devlete ait meseleler ile ilgili kayıtlar Mühimme Defterlerine kaydedilmeye devam ederken, idari ve adli konular ile ilgili meseleler ise yeni bir defter serisi olarak Şikayet Defterlerine kaydedilmeye başlanmıştır.¹²⁰ Ancak bu kayıtlar tutulurken eyalet ayrımı yapılmamıştır. İlerleyen dönemlerde ise merkezi otoritenin zayıflamasıyla birlikte şikayetlerin sayısındaki artıştan dolayı şikayet kalemlerinde iş yükü artmaya başlamıştır. Aynı zamanda merkeze yapılan bu şikayetler için çözüm sürecini azaltma ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle her bir eyalet için ayrı defterler oluşturulmuştur. 1742 yılından itibaren halkın şikâyetlerinin Divan-ı Hümayun'da görüşülmesinin ardından alınan kararların birer nüshasının bu defterlere kayıt edilmesiyle Ahkâm Defterleri meydana gelmiştir.¹²¹ İçerik olarak Şikayet Defterleri'nin devamı olarak görülen Ahkâm Defterleri II. Meşrutiyete kadar varlığını

¹¹⁵ Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2002, s. 555.

¹¹⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı**, TTK Basımevi, Ankara 1984, s. 280.

¹¹⁷ Halil Sahillioğlu, "Ahkâm Defteri", **DİA**, 1, TDV Yay., İstanbul 1988, s. 551.

¹¹⁸ Uzunçarşılı, **Saray Teşkilâtı**, s. 280.

¹¹⁹ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, I, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s. 30.

¹²⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühimme Defteri", **DİA**, 31, TDV Yay., İstanbul 2006, s. 520-521.

¹²¹ Ramazan Günay, "Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkâm Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.17, Haziran 2013, s. 13.

sürdürmüştür.¹²² Ahkâm Defterleri, 16 eyalet esas alınarak kayıt altına alınmıştır. Bu eyaletler: Adana, Anadolu, Bosna, Cezayiri Bahr-i Sefîd/Adalar ve Rakka, Diyarbakır, Halep, İstanbul, Erzurum, Karaman, Maraş, Özi-Silistre, Mora, Sivas, Rumeli, Şam-ı Şerif ve Trabzon'dur. Ancak Cezayir'e dair ise bir ahkâm defteri malesef günümüze ulaşmamıştır.¹²³

Ahkâm Defterleri şekil olarak Şikâyet Defterlerine göre bazı farklılıklar barındırmaktadır. Nitekim Şikâyet Defterlerine kıyasla boyut olarak daha dar ve uzundur. Aynı zamanda içerik olarak da birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Şikâyetlere verilen cevapların ayrı veya dağınık bir surette yazıldıklarından yola çıkılarak hangi defter türü olduğuna karar verilebilmektedir.¹²⁴ Ahkâm Defterlerine kaydedilen hükümler genel olarak birkaç bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde hükmün gereğine göre bölgede bulunan şer'i ve örfi yetkililere yazılan hitaplar bulunmaktadır. İkinci bölümde hükümde geçen şikâyet ve şikâyette bulunan kişi veya kişilerin beklentileri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise şikâyetin çözümü yazılmaktadır.¹²⁵ Ayrıca bu defterler divanî yazı türüyle kaleme alınmıştır. Hızlı yazma düşüncesinden dolayı bazı durumlarda noktaların ihmal edilmiş olması sebebiyle kırma adı verilen divanî yazı çeşidi ile yazılmıştır. Dolayısıyla kırma divanî ile yazılmış olan belgelerin okunması daha güçtür.¹²⁶

Ahkâm Defterleri kayıt edildikleri yerlerin o dönemdeki idari, iktisadi ve sosyal yaşantısını yansıtmaları sebebiyle akademik çalışmalar açısından birinci el kaynak niteliğindedir. Aynı zamanda sonraki dönemler için müracaat kaynağı olduğundan önceki dönemlere ait bir muamele veya bir durum mevzubahis olduğunda bu defterlere bakılarak da kararlar alınmıştır. Böylece şikâyetlerin artmasına çözüm olarak Reisülküttap Ragıp Efendi'nin mahalli sistemi getirmesiyle birlikte tekrarlanan meselelerde ilk verilen kararların bulunması kolaylaşmıştır. Kısacası Ahkâm Defterleri ile birlikte eyaletlere göre tasnif sonucu çözüm de hızlı bir şekilde sağlanmıştır. Nihayetinde bürokrasideki gecikme süresi azalırken, defter kayıtlarındaki ihtisaslaşma sağlanmıştır.¹²⁷

¹²² **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, (Haz. İskender Türe-Salim Kaynar), Başbakanlık Basımevi, İstanbul 2017, s. 30.

¹²³ Rıfat Günalan, **Ahkâm Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Cezayir'in İdari, İktisadi ve Sosyal Yapısı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 19.

¹²⁴ Günay, a.g.m., s. 18.

¹²⁵ Nahide Şimşir, Ahkâm Defterlerinin Tarihi Kıymeti ve 107 No'lu Anadolu Ahkâm Defterindeki İzmir ile İlgili Hükümler, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 9, İzmir 1994, s. 362.

¹²⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1994, s. 61-63.

¹²⁷ Kasım Anıt, **Trabzon Ahkâm Defterlerine Göre Rize'nin İktisadi ve Sosyal Yapısı (1740-1911)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, s. 14.

2.2. Düvel-i Ecnebiye Defterleri

Âmedî Kalemî, Divan-ı Hümayun'a bağlı kalemlerden biri olup her türlü anlaştma ve ahidnâme metinlerini, protokolleri, görüşme mazbatalarını, konsoloslara, yabancı elçilere ve tüccarlara ait yazıları düzenlerdi. Bu kalemdeki defterlerin bazılarını Ecnebî (Düvel-i Ecnebiye) Defterleri denilmektedir. Bu defterlerde yabancı devletlerle ilgili ahidnâmeler ile birlikte ahkâm, nişan, konsolosluk beratlarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Aynı zamanda konsoloslardan, yabancı tüccar ve elçilerden gelen her çeşit yazışmaların yanı sıra yabancı devletlere ait gemilerin Osmanlı boğazlarından geçişi ve limanlarından istifadelerine için gerekli izinler, bu izinlerin düzenli olarak takibi ve yabancı devletlerle ilgili çeşitli konulardaki meseleleri de ihtiva etmektedir.¹²⁸

Bahsi geçen konuların dışında tüccar beratları, menzil ve yol hükümleri ve çeşitli nizamnâmelerin kayıtları da bulunmaktadır. Ayrıca son dönemlerde elçi, konsolos ve tercümanların oğullarına ve hizmetkarlarına tanınan ayrıcalıklar, yiyecek-içecek ve giyeceklerin karşılanması, muhtelif vergilerden muaf tutulmaları, hususi mahkemelerde yargılanmaları gibi pek çok konuları içeren hüküm ve beratlar da Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nin konuları arasında yer almaktadır. Düvel-i Ecnebiye defter kayıtlarında “Amerika, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, Danimarka, İran, Bulgaristan, Flenk, İsveç, Norveç, Lehistan, Meksika, Yunanistan, Sırbistan” gibi birçok devletlerle ilgili konular yer almaktadır. Düvel-i Ecnebiye Defterleri iki seri şeklinde incelenmektedir. İlki A.{DVN.DVE.d fon kodu ile 1592-1840 yılları arasında yer alan kayıtları ihtiva etmektedir. Burada 18 adet Düvel-i Ecnebiye Defteri bulunmaktadır. İkincisi ise A.{DVNS.DVE.d fon kodu ile 1567-1913 yılları arasında tutulan kayıtları içermektedir. Burada ise 121 adet Düvel-i Ecnebiye Defteri vardır.¹²⁹

2.3. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Tanıtımı¹³⁰

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında ikili ilişkilerin en yoğun olduğu 18. yüzyılın başından itibaren düzenli olarak defterler kayıt altına alınmıştır. İki devlet arasındaki münasebetlerin kaydolduğu toplam 10 adet defter bulunmaktadır. Bunlardan 1 tanesi ahidname, 1 tanesi nişan ve 8 tanesi de ahkâm defteridir. İlk defter 83/1 Numaralı 1701-1833 yılları arasını kapsayan ahidname defteri ve son defter de 92/10 Numaralı 1774-1903 yılları arasını kapsayan nişan defteridir. İlk ve son defter arasında 84/2, 85/3, 86/4, 87/5, 88/6, 89/7, 90/8 ve 91/9 Numaralı Rusya Ahkâm Defterleri bulunmaktadır. 1823-1830 Yılları Arasında Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri adlı

¹²⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 42.

¹²⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 42-44.

¹³⁰ BOA, Rusya Ahkâm Defteri, No: 90/8.

çalışmamızda ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Düvel-i Ecnebiye Defterlerinden biri olan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri esas alınmıştır.

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin kayıt tarihleri hicrî 1238-1245 ve miladi 1823-1830 yılları arasını kapsamaktadır. Ciltli ve ebrusuz olan defterin ebadı 45x16'dır. Ayrıca defterin 349 numaralandırılmış sayfası olup, bunlardan 1-1/2, 33-36, 209-211, 254-259, 265-269, 274-279, 286-291, 297-302, 305-312, 317-318 ve 348-49 sayfa aralıkları olarak toplamda 50 numaralandırılmış boş sayfası vardır. Kayıt olunduğu esnada hükümlere numara verilmemiş, ancak daha sonra tasnif sırasında arşiv görevlileri tarafından numaralandırılmıştır. Buna göre defterde 1181 hüküm bulunmaktadır. Hükümlerin yanına şerhler düşülmüştür. Aynı zamanda bazı istisna durumlar hariç hükümler tarihi kronolojiye göre dizilmiştir. İlk hüküm tarihi Mayıs 1823 (Evahir-i Ramazan 1238) ve son hüküm tarihi ise Aralık 1830 (Evail-i Receb 1246)'dur. Defterin adı sülüs yazısıyla ve içerisinde geçen hükümler genel olarak divanî kırma yazı çeşidi ile yazılmıştır.

Defterin kaydedildiği dönem olarak II. Mahmut dönemine denk gelmektedir. Yunan İsyanları ile bağlantılı olarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında Mart 1818'de kesilen ticari ilişkiler, bu defterin tutulmaya başlandığı Mayıs 1823'ten itibaren yeniden başlamıştır. Öte yandan Rum meselesi sebebiyle iki taraf arasında gerçekleşen savaşa kadar sürdürülen kayıtlara Şubat 1828'de ara verilmiş olsa da Eylül 1829'da yeniden başlanmıştır. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin ihtiva ettiği konulara bakılacak olunursa yol hükümleri, ticari münasebetler, tüccarlarla ilgili meseleler, can ve mal emniyeti ile alakalı konular, ticaret kutsal yerleri ziyaret ile ilgili yol hükümleri, iki devlet tebaasının münasebetleri ile ilgili hükümler, vergiler ile ilgili meseleler, adli vakalar, kazalar ve kazazedeler, konsoloslar ile ilgili meseleler, miras meseleleri, alacak-verecek meseleleri, saldırılar ve gasp olayları gibi pek çok konuda hükümler bulunmaktadır.

Rusya Ahkâm Defterleri arasında şu ana kadar kendi çalışmamız dışında transkripsiyon ve değerlendirilmesi yapılan defterler şunlardır:

- Osman Köse (1993), XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-Rus Münasebetleri (84/2 No'lu Rusya Ahkâm Defterine Göre).
- Miray Kıyartunç (2013), 85/3 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Değerlendirme ve Transkripsiyonu.
- Ahmet Marancı (2017), 86/4 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelenmesi (S. 1-95).
- Murat Özkan (2012), 87/5 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelenmesi: S. 1-95.
- Mesut Karakulak (2012), 87/5 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelenmesi: S. 95-195.

- Sabina Jumabayeva (2016), 91/9 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyon ve İncelenmesi (s. 1-119).
- Murat Fidan (2002), XIX. Yüzyılda Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri (88/6, 89/7, 90/8, 91/9 Numaralı Rusya Ahkâm Defterleri).

2.3.1. Ticareti Yapılan Mallar İle İlgili Hükümler

Osmanlı memleketlerinde elde edilen tarım ürünleri, madenler ve mamul maddeler kayıtsız şartsız ihraç edilmemektedir. Nitekim iç-alım-satım dengesinin bozulma kaygısı, üretimin yetersiz olması ve stratejik nedenlere bağlı olarak bazı ürünlerin ihracatı yasaklanmıştır.¹³¹ İlk olarak Yıldırım Bayezid döneminde ülke mahsulü ile düşmanın beslenip kuvvetlenmesini önlemek adına stratejik sayılabilecek malların satışı yasaklanmıştır. Başlangıçta siyasi sebeplerle alınan bu yasaklama kararı, daha sonra hammaddenin yüksek fiyat veren yabancılara satılması sonucu iç ticarete yaşanabilecek ekonomik buhranın önüne geçmek için iktisadi sebeplerle devam ettirilmiştir.¹³²

İhracı yasak olan bu mallar arasında başta hububat olmak üzere; pamuk, pamuk ipliği, tiftik ipliği, balmumu gibi sınai hammaddeler; özellikle at olmak üzere canlı hayvan, deri ve gön; barut, silah gibi savaş araç-gereçleri ve kıymetli madenler bulunmaktadır. Ancak bu yasaklara her zaman titizlikle uyulmamış, üretimin bol olduğu yıllarda özel izinler ile bu malların ihracına müsaade edildiği veya kaçak yollarla gümrükten geçirildikleri bilinmektedir.¹³³ Osmanlı Devleti gerektiğinde darlığı hissedilen gıda maddelerinin ve hammaddelerin ihracatını sınırlarken, öte yandan iâşe sorunlarını hafifleteceği gerekçesiyle ithalatı büyük oranda desteklemektedir.¹³⁴ Nitekim Osmanlı Devleti'nin esas amacı hem en uygun hem de mümkün olan en çok ürün çeşitliliği ve bolluğu ile ordunun ve halkın darlık çekmesinin önüne geçmektir.

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki hükümleri ele aldığımızda Rus tüccarlarının Karadeniz'den Akdeniz'e getirerek Osmanlı sınırları içinde ve diğer devletlere satmış olduğu başlıca ürünler arasında hınta, sığır/buzağı gönü¹³⁵, havyar, çavdar¹³⁶, cild-i bakar, revgan-ı don¹³⁷,

¹³¹ Zeki Arıkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)", **Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan**, İstanbul 1991, s. 283.

¹³² Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, 2. Basım, Derya Kitabevi, Trabzon 1999, s. 422-423.

¹³³ Arıkan, a.g.m., s. 283.

¹³⁴ Şevket Pamuk, **100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, 2. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1990, s. 68.

¹³⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 2-3...

¹³⁶ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 134-474...

¹³⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 52-98...

revgan-ı sade, âhen-i hâm, halat¹³⁸, yapağı, fiçı tahtası, fiçı çenberi¹³⁹, tuzlu/kuru balık¹⁴⁰, tuzlu mahi, fındık¹⁴¹, dakik, şair, şem-i asel, zift, kokoroz, germişik çubuğu¹⁴², fasulye, bezelye, telatin, kilim, kirbas¹⁴³, çuka, sakız, anason, kalya/kalem taşı, keten, kendir, kereste cemşir, sûtûn, çam tahtası,¹⁴⁴ ihlamur, duhan¹⁴⁵ ve sair ürünler yer almaktadır.

Öte yandan Rus tüccarlarının Akdeniz’de bulunan Osmanlı ve yabancı memleketlerden olarak Karadeniz’deki Rus topraklarına götürmüş oldukları başlıca mallar arasında incir, üzüm, hamr, akgünlük, badem içi¹⁴⁶, duhan, zeytin, leblebi¹⁴⁷, kuru erik, ceviz¹⁴⁸, şekerleme, pekmez, hurma, sirke, arak, rom¹⁴⁹, limon, limon suyu, portakal, harrub, kahve¹⁵⁰, revgan-ı zeyt, şeker, tuz¹⁵¹, rişte-i penbe-i surh, rişte-i elvan, harir-i hâm, penbe-i hâm, badem, helva, mantar, biber,¹⁵² attariye, hırdavat, anberiye, arpa suyu¹⁵³, zank, kök boya, tohum¹⁵⁴, kadife, batista, el kantarı¹⁵⁵ ve sair ürünler yer almaktadır.

Osmanlı Devleti tarafından ithalat ve ihracat kurallarına uyulduğu takdirde tüccarlara, ticaret yapabilmeleri için boğazlardan geçecek olan gemilere verilen gidiş-dönüş müsaadesi anlamına gelen “izn-i seffine” olarak bilinen bir ruhsat verilmektedir.¹⁵⁶ Bu ruhsatların verildiği hükümler gemileri kontrol etmekle yükümlü olan gümrük emînleri, liman nazırları ve kavak ustalarına hitaben yazılmaktadır. Ayrıca bu ruhsatların kara yolu için verilenlerine ise “yol hükmü” veya “mürûr tezkiresi” denilmektedir.¹⁵⁷ Osmanlı Devleti’nde ihraç ve ithal edilen mallar bir yerden

¹³⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 74-204...

¹³⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 86-248...

¹⁴⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 5-3, 70-182...

¹⁴¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 48-78...

¹⁴² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 74-204...

¹⁴³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 135-479...

¹⁴⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 260-941...

¹⁴⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 175-678...

¹⁴⁶ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 19-24...

¹⁴⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 21-27...

¹⁴⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 243-909...

¹⁴⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 27-38...

¹⁵⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 39-45...

¹⁵¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 112-338...

¹⁵² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 191-687...

¹⁵³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 182-681...

¹⁵⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 153-518...

¹⁵⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 54-104...

¹⁵⁶ “...memâlik-i mahrûse mahsûlü olarak iki fiçıda sekiz yüz vukiyye hamr ile Bahr-ı Siyah’a azîmet için ber-mu’tâd izn-i seffine emri yazılmışdır...” Örnekler için bkz. BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 28-38, 59-138, 67-171 ...

¹⁵⁷ İdris Bostan, “İzn-i Sefîne”, s. 542.

başka bir yere nakledilirken bir defaya mahsus %3 hesabı üzere gümrük vergisi alınır¹⁵⁸ ve ödediğini beyan eden “eda tezkiresi” ile birlikte gideceği yere kadar tüm gümrüklerden geçebilirdi.¹⁵⁹ Bunların yanı sıra Osmanlı Devleti, 1783 Ticaret Antlaşması’yla birlikte Rusya ile ticaret yapan tüccarlara taşıdıkları malların ağırlığıyla ilgili kısıtlama getirerek gemilerin en fazla 16.000 kile, en az 1.000 kile yük taşıyabilecek büyüklükte olacakları kararlaştırılmıştır.¹⁶⁰

2.3.2. Yol Hükümleri

Osmanlı Devleti’nde güvenle seyahat edebilmek için izin belgesi niteliğinde yol emri veya tezkeresi almak gerekiyordu. Belirlenen kurallara uymak koşuluyla temin edilen bu belgeler vazifeli kişilere gösterilerek serbestçe seyahat yapılabilirdi.¹⁶¹ Osmanlı Devleti sınırları içerisinde ticaret veya ziyaret amacıyla bir yerden başka bir yere gidebilmek için mürur tezkiresi olarak da bilinen ellerinde bulundurdukları bu belgeleri yanlarında taşımak zorundaydılar.¹⁶² Nitekim bu izin belgeleri ile yola çıkanlar her geçtikleri yerde vazifeli kişilere bu belgeleri gösterirdi. Aynı zamanda seyahat eden kişiler için verilen emirlerde yetkili kişilerden kendilerine yardımcı olunması, ihtiyaçlarının karşılanması ve güvenliklerinin sağlanması ile ilgili hükümler yer almaktaydı.¹⁶³ 1823-1830 yılları arasındaki Osmanlı-Rus ilişkilerinin ele alındığı 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri’ndeki hükümleri incelediğimizde ağırlıklı olarak ticareti yapılan mallar ile ilgili hükümler ile birlikte yol hükümlerinin yer aldığı görülmektedir. Yol hükümleri ticaret ve ziyaret amaçlı olarak iki farklı şekilde verilmektedir.

2.3.2.1. Ticaret Amaçlı Yol Hükümleri

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri’ndeki ticaret amaçlı yol hükümleri örneklerine bakılacak olursa, Rusya reayasından Geovanni Papa Mikah adlı tacirin Der-saadetden ticaret amacıyla Akdeniz’de bulunan Şire Ceziresi’ne varıp gelmesi için altı ay müddetiyle yol emri verildiği bilinmektedir.¹⁶⁴ Ayrıca Daisimiov Nakdiha isimli Rus tacirin altı yüz seksen vukiyye zeytin, beş yüz bir vukiyye kahve-i Frengi, beş yüz vukiyye limon suyu, seksen bir kantar rezzaki ve üç yüz vukiyye pekmezi Karadeniz’e götürmesi için yol emri verilmiştir.¹⁶⁵ Yine bir başka

¹⁵⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 2-2, 6-4, 10-7...

¹⁵⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 27-37, 41-48, 50-89...

¹⁶⁰ 30. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁶¹ Ali İhsan Bağış, a.g.e., s. 31.

¹⁶² Musa Çadırcı, “Tanzimat Döneminde Çıkarılan Men’i Mürur ve Pasaport Nizamnameleri”, **Belgeler**, 15(19), Ankara 1993, s. 171.

¹⁶³ Hamiyet Sezer, “Osmanlı İmparatorluğunda Seyahat İzinleri (18-19. Yüzyıl)”, **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, 21(33), Ankara 2003, s. 110.

¹⁶⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 55-114.

¹⁶⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 67-171.

hükümde Rusyalı Aliksantov Pavlov adlı tacirin ticaret maksadıyla Der-saadeetden kara ve deniz yoluyla Midilli Ceziresi'ne ve oradan İzmir'e gidip gelebilmesi için yol izni verildiği görülmektedir.¹⁶⁶ Bunlardan farklı olarak yol hükümleri dahilinde Akdeniz ve Karadeniz'e yüksüz boş gemi ile geçişlerde dahi yol izni alındığı bilinmektedir.¹⁶⁷

2.3.2.2. Ziyaret Amaçlı Yol Hükümleri

Ele aldığımız 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde ziyaret amaçlı olan hükümler genellikle kutsal yerleri kapsamaktadır. Rusya için önemli olan Kudüs'ün Osmanlı idaresinde bulunması nedeniyle kutsal toprakları ziyareti sorun teşkil ediyordu. Ancak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 8. maddesi ile Rus din adamları ve tebaası Kudüs ve diğer kutsal mekanları serbest bir şekilde ziyaret edebilme hakkını elde etmişlerdir. Bunun yanı sıra ikametleri ve yolculukları sırasında haraç, cizye ve herhangi bir vergi alınmayacak ve her türlü tehlike ve saldırıdan korunarak güvenlikleri sağlanacaktır. Aynı zamanda diğer devletlerin reayaları için verilen fermanlar ve yol izinleri Rusya için de verilecektir.¹⁶⁸ Ele aldığımız 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde kutsal yerleri ziyaret etmek adına müracaatta bulunan Ruslara verilen yol izinlerini içeren hükümler mevcuttur.

Kutsal yerleri ziyaret etmek amacıyla başvuran Ruslara verilen yol izinlerini içeren hükümlere örnek verecek olursak 1824 yılında Monato Ciruti adlı Rus reayasının ziyaret amacıyla Der-aliyyeden deniz yoluyla Kudüs-ü Şerif'e varıp gelmesine izin verilmesi, ikametleri ve yolculukları esnasında vergi alınmaması ve güvenliklerinin sağlanması adına yol hükmü verilmiştir.¹⁶⁹ Yine Bric Aleksander Mustafin adlı Rus beğzadesinin bir nefer müstemem hizmetkârıyla birlikte ziyaret maksadıyla Der-saadetden kara ve deniz yoluyla Aynaruz Ceziresi'ne ve oradan Kudüs-ü Şerif'e gidip gelmek isteği üzerine yol emri yazılmıştır.¹⁷⁰ Bir diğer hükümde ise Davskin ve Dibakom Papasi adlı Rus rahiplerinin ziyaret için Der-saadetimden Aynaruz Ceziresi'ne ve oradan yine Kudüs-ü Şerif'e varıp gelmesi amacıyla yol hükmü verilmiştir.¹⁷¹ Öte yandan bu tür hükümler incelendiğinde verilen yol emirlerinin genellikle altı ay ve on iki aylık bir süre ile verildiği görülmektedir.¹⁷²

¹⁶⁶ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 344-1157.

¹⁶⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 11-10, 15-16...

¹⁶⁸ Köse, a.g.e., s. 124.

¹⁶⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 53-101...

¹⁷⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 343-1153...

¹⁷¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 346-1165...

¹⁷² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 78-229, 201-697...

2.3.3. Cizye ve Fazla Gümrük Alınmamasına Dair Hükümler

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında imzalanan 1783 Ticaret Antlaşması'nın 20. maddesine göre Rusya reayalarının Osmanlı memleketlerine getirdikleri ve buradan götürdükleri mallarda Fransız ve İngilizler için %3 olarak belirlenen vergi ile aynı ölçüde gümrük vergisi vermeleri kararlaştırılmıştır. Bu orandan daha fazla vergi alınmayacaktır. Ayrıca bir defaya mahsus olarak alınacak ve daha sonra Osmanlı memleketlerinin başka limanlarında yeniden vergi alınmayacaktır.¹⁷³ Belirlenen bu kurallar dikkatle uygulanacak ve bir defalık ödenecek olan vergiyi malları satın aldıkları yerde ödeyeceklerdir. Ödediklerini beyan eden eda tezkirelerini aldıktan sonra da başka vergiye tabii tutulmayacaklardır.¹⁷⁴ Öte yandan Osmanlı limanlarında satılmak için boşaltılan malların gümrük vergisi alınırken, diğer devletlere götürülmek üzere kıyıda tutulan mallar için vergi alınmayacak, yani yalnızca malların gemiden boşaltıldığı yerlerde gümrük vergisi alınacaktır.¹⁷⁵ Bunun dışında herhangi bir vergi (bac, yasak, reft ve kasabiye) alınmayacak, ancak boğazlardan geçişte her bir gemiden en fazla 300 akçe olmak kaydıyla selamet rüsümü alınacaktır.¹⁷⁶

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki vergilerle ilgili hükümlere bakıldığında Ticaret Antlaşması'nın bilhassa 20. maddesinin tatbikine dikkat edilmesi hususuna dair hükümler yer almaktadır. Nitekim denizlerde Osmanlı gemileriyle ticaret yapma hakkını değerlendirmek isteyen Rus tüccarları bazı güçlüklerle karşılaşmışlardır. En çok şikayet edilen konuların başında ise Osmanlı gümrük görevlileri ve bölge yöneticilerinin antlaşmalara aykırı uygulamalarda bulunarak tüccarları mağdur etmeleri gelmektedir. Özellikle mükerrer gümrük meselesi önemli bir sorun teşkil etmiştir.¹⁷⁷

Hükümlerde Rusya reayaları için belirlenen vergi oranının %3 hesabını geçilmemesi adına bolca tembihlerde bulunulmuştur. Örnek olarak 1823 yılındaki hükümde Acı Hacur isimli Rus reayasının ticaret amacıyla kara yoluyla Filibe'ye ve oradan re's-i hudûda varıp geleceğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda hüküm içinde Rus reyası ve tüccarlarına dostane muamelede bulunarak fazla vergi vermeye zorlanmamaları, Rusya'dan ve diğer memleketlerden Osmanlı Devleti'ne getirerek satacakları yerlerde mallardan ancak %3 oranında bir vergi alınması ve eda tezkiresini aldıktan sonra mükerrer gümrük alınmayacağını, alınırsa dahi geriye verileceği konusunda tembihlemelerde bulunmuştur.¹⁷⁸ Ancak bu hükümlere aykırı olarak mükerrer gümrük

¹⁷³ 20. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁷⁴ 21. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁷⁵ 22. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁷⁶ 23. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁷⁷ Bostan, "Rusya'nın Kardeniz'de Ticarete Başlaması", s. 363.

¹⁷⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 45-63...

vergesi alındığı da görülmektedir. Örneğin 1827 yılında Evans Bederson isimli Rus tüccarına İstanbul Galata'da %3 gümrük vergisini ödediğine dair tezkire verilmesine rağmen İskenderiye ve Bulak'a geldiğinde antlaşma şartlarına uygun olmayacak şekilde elindeki eda tezkiresine itibar etmeksizin yeniden gümrük vergisi alınmıştır. Bu durum üzerine Rusya orta elçisi aracılığıyla İstanbul'a müracaat etmişler ve antlaşmaya uymayarak tekrar alınan gümrük vergisinin geri alınarak tüccara teslim edilmesi hükmü verilmiştir.¹⁷⁹

2.3.4. Fırtınaya ve Sebep Olduğu Gemi Kazalarına Dair Hükümler

Osmanlı Devleti'nin ithalatı ve ihracatı gerçekleştirilirken daha çok deniz yoluyla taşıma yapıldığından deniz ticaretine oldukça önem verilmektedir. Bu doğrultuda ticareti yapılan malların taşınması sırasında gelişen fırtınalar nedeniyle gemilerin batması veya karaya vurmaları sonucu uğramış oldukları zarar Rusya tüccarları için problem teşkil ediyordu. Rus tüccarları bu konuda Osmanlı gemileriyle ticaret yaptıkları dönemde de kendi gemileriyle ticarete başladıklarında da sorun yaşamışlardır. Olumsuz hava koşullarında oluşan gemi kazaları ve gemilerin kıyıya vurmaları sonucu Osmanlı sularında batmış olan Rus gemilerindeki mallara, sahil bölgelerinde bulunan halkın el koyup yağmaladığı bilinmektedir.¹⁸⁰ Bu sorunlara çözüm oluşturabilmek adına 1783 yılındaki Ticaret Antlaşması'nda konu ile alakalı maddelere yer verilmiştir.

Antlaşmanın 4. maddesine göre Osmanlı Devleti açık denizlerde yardıma ihtiyaç duyan Rus gemilerine ve bu gemilerin personeli olan kazazedelere yardımda bulunacaktır. Ayrıca fırtınanın şiddetinden Rus gemileri karaya oturur ise bölgedeki valiler, kadılar ve tüm yetkililer gemiden kurtarılan malları kazazedelere teslim edeceklerdir.¹⁸¹ 5. maddeye göre ise Osmanlı sahillerine düşen Rus gemilerinin eşyaları devlet tarafından aranacak ve kazaya uğrayan gemilerin tamiri konusu hakkında gereken yardımlar yapıp gemi kurtarılacaktır. Ardından gereken yere aktarılması için bir başka gemiye yüklenecek ve satılmayanlar için herhangi bir vergi alınmayacaktır.¹⁸² Bu gemilerdeki malların başka bir gemiye devirleri genellikle İstanbul'da Kurşunlu Mahzenden Beşiktaş önüne geldiğinde aleni bir şekilde yapılmıştır. Bu devirler yine Rus, ehl-i İslam, Nemçe (Avusturya) ve İngiltere gibi ülkelerin tüccar gemilerine gerçekleştirilmiştir.

Bahsi geçen defterdeki hükümleri incelediğimizde 1824 yılında Gelibolu naibine yazılan hükümde Sugti adlı Rus tüccarının iki bin beş yüz keyl Rusya hıntasıyla Akdeniz tarafına azîmet ederken Gelibolu yakınlarındaki fırtına sebebiyle kaza meydana geldiği görülmektedir. Osmanlı Devleti göndermiş olduğu fermanla iki taraf arasında imzalanmış olan Ticaret antlaşması maddeleri

¹⁷⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 281-963...

¹⁸⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 282-967, 283-968...

¹⁸¹ 4. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁸² 5. Madde: bkz. Ek 4.

uyarınca valiler, kadılar ve diğer yetkililer aracılığıyla her türlü yardımda bulunacaktır. Kurtarılarak karaya çıkarılan mallar Matno Babic adlı Rusya kaptanına teslim edilecek ve mallarına el konulmayacaktır. Ayrıca telef olan mallardan herhangi bir vergi talebinde bulunulmayacağı da emredilmiştir.¹⁸³ Diğer bir hükümda Rusya İskelelerinden Der-saadete on bir bin keyl hinta getirilirken fırtınaya denk gelmesi nedeniyle geminin tamire muhtaç olması ve malların korunması adına ilk olarak ehl-i İslam gemilerine ardından İngiltere ve Rusya gemilerine devri konusunda yardım edilmesine ve sorun çıkarılmamasına dair emirler verilmiştir.¹⁸⁴

2.3.5. Rus Tüccarlarının Mallarının Gasp Edilmesi ve Eşkiya Saldırılarına Dair Hükümler

Osmanlı Devleti, ticaretini zayıflatacağı ve gücüne gölge düşüreceği nedeniyle sorumluluğu altında olan yerlerde ticaret yapan tüccarların mallarına zarar gelmesini önlemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı sınırlarına giren Rus elçilerin, tacirlerin, ulakların ve ziyaretçilerin yol güvenliğinin sağlanması adına yetkili yerlere fermanlar yazılmıştır. Osmanlı Devleti güvencesi altında olanlara karşı saldırılara engel olamadığında zarara uğrayan veya malları gasp edilenlerin tüm zararlarını karşılamak durumunda kalmıştır. Nitekim 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde de Rus tüccarlarının ticaret yaptıkları esnada eşkiya saldırılarına maruz kaldıkları görülmektedir. Bu sebeple yazılan fermanlarda gasp edilen malların sahiplerine geri verilmesi ve sorumluların bulunarak cezalandırılmaları emredilmiştir.

Bahsi geçen defterde 1827 yılında Yenice-i Karasu naibine yazılan hükümda Anastasio Furic adlı Rusya reayasının Selanik tarafına giderken yol üzerinde Yenice-i Karasu nehrinden geçişinde devrilerek düşen pek çok kıymetli eşyaları ve paraları hırsızların haksız olarak çaldıkları görülmektedir. Tamamen haksızlık üzerine elde edilen bu eşyaların ve paraların adı geçen Rusyalıya geri verilmesi emredilmiştir. Ayrıca bu hırsızlığı yapan kişilerin kim olduğunun araştırılarak bulunması ve cezalandırılması da istenirken bu mesele ile ilgisi olmayan kişilere suç veya iftira atılmamasına dikkat edilmesi konusunda da uyarıda bulunulmuştur.¹⁸⁵ Osmanlı Devleti yol emniyeti konusuna özen göstermiş ve suiistimallerin oluşmasını engellemeye çalışarak Rusya ile olan ilişkilerine zarar gelmesini önlemeye çalışmıştır. Ancak hükümlerden de anlaşılacağı üzere saldırılar daha çok Garp Ocakları tarafından gerçekleşmiştir.

¹⁸³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 40-47...

¹⁸⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 100-313...

¹⁸⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 228-803...

2.3.6. Garp Ocaklarının Korsan Saldırılarına Dair Hükümler

Cezayir, Tunus ve Trablusgarp eyaletleri 16. yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girerek Garp Ocakları olarak adlandırılmışlardır. En önemli geçim kaynakları korsanlık ve deniz ticareti olmuştur. Bilhassa Akdeniz'deki korsanlık faaliyetleri en büyük gelir kaynaklarını oluşturmuştur. Ancak zamanla Garp Ocakları'nın, Akdeniz ticaretinin güvenliği adına imzalanan uluslararası antlaşmalara uymaması ile Osmanlı Devleti Akdeniz bölgesinde deniz ticareti yapan devletlere karşı zor durumda kalmış ve bu durum pek çok sorunlara neden olmuştur.¹⁸⁶ Nitekim 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki hükümlerden de anlaşıldığı üzere Garp Ocakları korsanları Rus tüccarlarını da esir alarak gemilerini ve mallarını gasp etmişlerdir. Bunu önlemek adına iki taraf arasında imzalanan 1783 Ticaret Antlaşması'nın 61. maddesi ile birlikte Cezayir, Tunus ve Trablusgarp ocakları korsanları tarafından Rusya reayaları esir alınarak gemileri ve malları alıkonulursa Osmanlı Devleti bu ocakların üzerindeki hakimiyetini kullanarak esir edilen Rus reayaları kurtarmayı ve alıkonulan gemileri ve malları geri alıp sahiplerine vermeyi kabul etmiştir.¹⁸⁷

Ele alınan defterde 1824 yılında Akdeniz sahillerinde bulunan Cezayir, Tunus, Trablusgarp beylerbeylerine, kadılar, naipler, mütesellimlere, iskele eminlerine, voyvodalara ve sair zabitan ve Akdeniz'de dolaşan Osmanlı gemi kaptanları ile garp ocakları kaptanlarına hitaben hüküm yazıldığı görülmektedir. Bu hükümle birlikte bahsi geçen yetkililerin, Osmanlı Devleti sınırları içinde Rusya bayrağı altındaki gemilerin, reis ve tayfalarını korumakla görevlendirildikleri belirtilmiştir. Eğer Rus gemilerine saldırı yapılırsa ve tüccarların malları alıkonulursa Osmanlı Devletinin sözü çiğnenmiş olacaktır. Bu nedenle bu tarz olaylara sebep olan kişiler rütbesi ne olursa olsun Osmanlı Devleti tarafından cezalandırılacaktır. Ayrıca bu tarz saldırılar olursa Osmanlı Devleti tüm zararı garp ocaklarından bizzat alacaktır.¹⁸⁸ Tüm bu uyarılara rağmen pek çok hükümde de olduğu gibi korsan saldırılarının devam ettiği görülmektedir.¹⁸⁹

2.3.7. Gemi Reisinin ve Tayfalarının Rusya Tabiiyetine Geçmesini Önleyici Tedbirlere Dair Hükümler

Rusya tüccarları başlangıçta Osmanlı Devleti'ne ait gemilerle ticaretini gerçekleştiriyordu. Nitekim Karadeniz'i yeterince bilmediklerinden Karadeniz'de meydana gelecek fırtına ve tüm olumsuz koşullara karşı tecrübesizlerdi. Bu nedenle Osmanlı gemilerini kiralamalarının yanı sıra

¹⁸⁶ Serhat Kuzucu, "XVIII. Yüzyılda Uluslararası Bir Sorun Olarak Garp Ocakları'nın Akdeniz'deki Korsanlık Faaliyetleri", *Akademik Bakış*, 9(17), Kış 2015, s. 166-167.

¹⁸⁷ 61. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁸⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 55-115...

¹⁸⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 1-1, 11-10, 64-156...

kılavuzluk yapmaları adına yanlarına Osmanlı reayası da alıyorlardı. Koşullar sağlanıp ticaret yapabilmek için geçiş izni de aldıktan sonra Rusya elçisinden pasaport alınarak gemi reisi ve tayfaları kayıt edilirdi. Ardından Osmanlı Devleti'nin gemi reis ve tayfalarına karşı oldukça sıkı bir şekilde aldığı tedbirler çerçevesinde kefalet kağıdı da isteniyordu. Gemi reisinin emrindeki denizcilerin ve tüm adamların isimleri, miktarları, unvanları ve memleketleri bu belgelere kaydedilirdi. Bu dönemlerde Rus deniz ticareti gelişmemiş olduğundan, Osmanlı Devleti'nin tebaasını kendi bandırası altına alarak Karadeniz'de güçlü bir deniz ticareti filosuna sahip olmaya çalışıyordu. Osmanlı Devleti ise bu durumun farkında olduğundan pek çok katı tedbirler alarak bunu önlemeyi amaçlıyordu.¹⁹⁰

Katı tedbirlere rağmen Gemi reisleri ve tayfaların durumlarının deftere kaydedilmesinin ardından ticaret yapmak isteyen tüccarlara uygun görülürse bir seferlik olmak üzere izn-i sefine emri verilmekteydi..¹⁹¹ İncelenen Rusya Ahkâm Defteri'ndeki hükümlere bakıldığında, 1829 yılında yazılan hükümde de olduğu gibi bu izn-i sefineler İstanbul Gümrüğü eminine, Karadeniz Kavağında gemileri kontrol etmekle yetkili Liman Nazırına, Kavak ustasına hitaben yazılır ve 1783 Ticaret Muahedesi koşullarına uygun olarak verilirdi. Gemi Kavağa geldiği sırada yetkililer tarafından kontrol edilir, üç yüz akçe selamet resmi alınır ve ihracı yasak olan mallara engel olunurdu. Bunun yanı sıra daha önce kaydı yapılan mellahlardan başka Osmanlı reayası olmamasına dikkat edilirdi.¹⁹²

2.3.8. Gemi Reislerinin ve Tayfaların Dönüşlerinde Tekrar Kontrollerinin Yapılmasına Dair İlgili Hükümler

Karadeniz yoluyla Osmanlı Devleti'nden Rusya'ya giden Rus tüccarları gidişlerinde olduğu gibi dönüşlerinde de çok sıkı bir şekilde kontroller yapılmaktaydı. Bu doğrultuda ilk olarak İstanbul'da ikamet eden Rus ortaelçisine arz-ı hal gönderilip gemiyi hangi Rusya tüccarının kiraladığı, hangi Rus iskelesinden mal aldığı ve taşınan malların miktar ile cins bilgileri istenmiştir.¹⁹³ Rusya'nın Osmanlı Devleti'nden malları geçirerek diğer devletlere satmaya çalışması uygun görülmediğinden bu duruma çözüm bulunması yoluna gidilmiştir. Osmanlı iktisat politikasının en mühimi olan iâşe ilkesini uygulamaya başlayarak ticaret üzerinde müdahaleciliği benimsemiştir.¹⁹⁴

¹⁹⁰ İdris Bostan, **Osmanlı Deniz Ticareti**, 1. Basım, Küre Yayınları, İstanbul 2019, s. 101.

¹⁹¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 319-1049...

¹⁹² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 323-1110...

¹⁹³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 26-35, 53-103...

¹⁹⁴ Mehmet Genç, a.g.e., s.46.

Bu politika gereğince Rusların malları başka devletlere satması için yol izni verilmesi için öncelikle İstanbul işesi adına gerekli olup olmadığına bakılır ona göre karar verilirdi. Rusya'dan gelen geminin 1783 Ticaret Muahedesi şartlarına uygunluğu incelendikten sonra Gümrük emini ve Liman nazırına onaylattırılır ve gemilerin kontrollerine başlanırdı. Bu kontroller esnasında Rusya İskelelerinden getirilen malların Rus mahsulü olup olmadığına, gemi reis ve tayfalarının tamam olup olmamalarına ve bunlarda bir sorun olmadığı onaylanırsa Akdeniz tarafına geçirilmesine izin verilmekteydi. Gemiler boğaz hisarlarına geldiğinde buraya gönderilen hükümler icabı ile dizdarlar ve gümrük eminleri tarafından malların yabancı gemilere nakledilerek dışarı götürülmesini engellemek amacıyla yoklanırdı. Nitekim 1824 yılında yazılan hükümde de bahsi geçen malların şimdilik tersane-i amirede lüzumu olmadığından Mısır İskenderiyesi'ne gönderilmek amacı ile tüm kontroller yapıldıktan sonra Bahr-ı Sefid'e geçisine müsaade edilmiştir.¹⁹⁵

2.3.9. Konsolos, Konsolos Vekili Tayinleri ve İhtiyaçlarının Karşılanmasına Dair Hükümler

Osmanlı Devleti ile Rusya'nın siyasi münasebetlerinde en önemli temsilciler olan konsoloslar için Rusya, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 11. maddesi ile birlikte Osmanlı Devleti sınırları içerisinde istedikleri yerlerde konsolos ve konsolos vekili atama hakkını elde etmiştir.¹⁹⁶ Vazifeleri süresince resmi misafir sayılan ve masrafları da devlet tarafından karşılanan konsolosların, geliş ve gidişleri esnasında oluşabilecek her türlü tehlikeden korunarak güvenliklerinin sağlanması ve her türlü ihtiyaçlarının karşılanması konusunda Osmanlı Devleti yükümlüydü. Bu yükümlülükleri itibarıyla de oluşabilecek durumlara karşı önlemler almak adına hükümler yazılmıştır. Böylece konsoloslar Osmanlı Devleti sınırları içerisinde rahatça yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda 1783 Ticaret Muahedesi'nin 55. maddesi ile birlikte Rusya konsolosları, tüccarları ve tercümanlarının kendileri için evlerinde şıra sıkabilmelerine ve taşradan şarap getirebilmelerine müsaade edilmiştir.¹⁹⁷ Yeniçeri ağası, bostancıbaşı, topçubaşı ve voyvodalar gibi yetkililer bu kişilerin evlerine şıralık üzüm ve şarapların nakletmekle görevli kişilerdir ve bunların karşılığında bahşiş veya vergi almayacaklardır.¹⁹⁸

Zikredilen defterde 1827 yılında kadı, naib, ayan, cizyedarlar ve sair yetkililere yazılan hükümde konsolos olarak tayin olunan Rus beyzadesinin eşi, çocuğu, üç beş yabancı hizmetkar ve ocak tatarı ile birlikte Kırkkilise tarikiyle Bükreş'e giderken yol esnasında emniyetlerinin sağlanması, gereken yiyecek ve ihtiyaçların akçesiyle tedariki ve satın almalarına yardım edilmesi,

¹⁹⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 69-179...

¹⁹⁶ Köse, a.g.e., s. 124-125.

¹⁹⁷ 55. Madde: bkz. Ek 4.

¹⁹⁸ 56. Madde: bkz. Ek 4.

konsolos ve adamlarından cizye veya başka bir vergi talep edilmemesi yazmaktadır.¹⁹⁹ Ayrıca Konsolos veya konsolos vekillerinin, Osmanlı Devleti sınırları içinde ticarî faaliyetlerde bulunan Rus tüccarları ile ilgili sorunlara bakmasının yanı sıra sosyal faaliyetlerde de etkili olduğu görülmektedir. Nitekim ticari anlaşmazlıklar meydana geldiğinde Rus konsolosları muahedeler ile elde ettikleri haklarla kendi vatandaşından olan tüccarların ticari çıkarlarını Osmanlı Devleti aleyhine koruyorlardı.

2.3.10. Alacak-Verecek Meselelerine Dair Hükümler

Osmanlı ülkesinde ticaret yapan Rus tüccarlarının Osmanlı reayası ile de ticari ilişkiler kurduğu ve borç olarak nakit veya altın verdiği bilinmektedir. Borçlar verilirken temessük adı verilen bir nevi senetler ile belgelenmiştir. Nitekim borç alan kişilerin daha sonra bunu inkar ettiği de görülmektedir. Borç alan kişilerin borcunu ödeyememesi halinde ise Rus elçisi sorunu İstanbul'a bildirmiş ve Osmanlı Devleti yabancı tüccarlar ile kendi reayası arasında oluşan tüm meselelerde olduğu gibi bu konuda da çözüme yönelik fermanlar göndermiştir. Örneğin 1826 yılında Darıca naibine yazılan hükümde Nikolov Roycik adlı Rus tüccarı Darıca'da oturan Tuhuri Laskari isimli zımmîden bin doksan beş guruş otuz beş para ve on bir aded direkli riyal alacak hakkı olduğunu ibraz edip alacağını talep etmesine rağmen eğer borçlu olan kişi borcunu inkar ederse Rus elçisinin İstanbul'a müracaat ederek verilen fermanla alacağının tamamen tacire teslim edilmesi aksi takdirde ise İstanbul'a getirilmesi emredilmiştir.²⁰⁰

Bir diğer örnekte ise yine 1826 yılında Sakız Ceziresi muhafızı ve Çeşme naibine yazılan hükümde Nikolaki Zilati Kasimaki adlı tüccarın Çeşme kocabaşlarından toplamda 5 kişiden altı bin yedi yüz yirmi, yine Çeşme mütemekkinlerinden toplamda 6 kişiden dört bin dört yüz yirmi, yine Çeşme mütemekkinlerinden toplamda 2 kişiden bin yüz yirmi, yine Çeşme'ye bağlı Alaçatı karyesi mütemekkinlerinden toplamda 5 kişi ile birlikte diğer kocabaşı ve reaya altı bin yedi yüz seksen guruş ve sair tüm alacaklarının tahsil edilmesi, ancak borçların inkarı söz konusu olursa borçluların İstanbul'a getirilmesi emredilmiştir.²⁰¹

2.3.11. Miras Meselelerine Dair Hükümler

Miras meselesine dair hükümler Osmanlı Devleti'nde yaşayan yabancıların vefat ettiklerinde ortada kalan mallarının paylaşılmasında ortaya çıkan sorunları halletmek üzere yazılmışlardır. Mirasın bölüştürüleceği varisler arasında sorun çıkarsa Rus elçiler Osmanlı Devleti'ne başvururlardı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti meselenin çözümüne ilişkin fermanlar göndermektedir. Daha çok borç olarak kalan miras ile ilgili hükümlerin varlığı dikkat çekmektedir.

¹⁹⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 282-965...

²⁰⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 189-682...

²⁰¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 226-779...

Örneğin 1824 yılında Timurci Naibine ve Saruhan sancağı mütesellimine yazılan hükümde İsayi adlı Rus tüccarının eski Saruhan voyvodasının vefatı üzerine alacağı olan seksen bir bin beş yüz otuz iki guruşu yakınlarından temessük ile kefil olunan otuz altı bin guruşunu istemiş ancak onlar buna muhalefet etmişlerdir. Sulh sağlanıp durumun çözüme kavuşması için Rus tüccarının alacağına karşılık olarak vefat eden Nimzade Mehmed Bey'in oğlu Abdülhalim Bey'den bir konak, beş asiyab ve bir bahçeyi geri vermesi üzerine altmış bin guruş ile anlaşarak rızalarıyla otuz bin guruşu Abdülhalim Bey'den, diğer otuz bin guruşu yakınlarından taksitle alınması üzerine anlaşılmıştır. Borçlarının taksit zamanları geçmeden tahsil edilmesi ve Rus tüccarın hakkının verilmesi konusunda naib ve mütesellimin dikkat göstermesi emredilmiştir.²⁰²

1825 yılında yazılan hükümde ise aynı konuya ithafen bahsi geçen otuz bin guruşun yakınlarından tahsil edildiğini ancak oğlu Abdülhalim Bey'in borcunu ödemeyerek iptal hakkını kullanmak istemişse de borcun tahsili ve Rus tüccarına teslimi emredilmiştir.²⁰³ Yine 1826 yılında yazılan bir başka hükümde tahsili gerçekleşmeyen borç için Rus elçisinin Divan-ı Hümayun'a müracaatı sonucunda meselenin çözümüne yönelik yetkililere havale edilerek borcun tahsilinin sağlanması istenmiştir. Aynı hüküme şerh konularak borcun tahsil edildiği ve daha fazla bir ödeme alınmaması kaydedilmiştir.²⁰⁴

2.3.12. Büyük Davaların İstanbul'a Havale Edilmesine Dair Hükümler

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde ticari faaliyette bulunan Rus tüccarlar ile reaya arasında bir sorun olursa 1783 Ticaret Muahedesi'nin 63. maddesi icabı ile iki taraf da Kadiya şikayette bulunabilirlerdi. Ancak Rusya tercümanı başka önemli bir iş ile meşgul ise gelene kadar beklenir ve tercüman gelmedikçe dava görülemezdi. Tabi Rusya reayaları davayı geciktirmek maksadı ile tercümanları meşgul bahanesiyle suiistimal etmeyerek Kâdı huzuruna gitmelilerdi. Ayrıca Rusya reayalarının birbirleri arasında sorun oluşursa davayı Osmanlı Devleti'nde bulunan Rus elçiler veya konsoloslar Rusya'nın yasalarına göre idame edip istedikleri şekilde hüküm vermelerine engel olunmayacaktır.²⁰⁵ Buna ek olarak da yine antlaşmanın 64. maddesine göre görülecek dava dört bin akçeden fazla ise buldukları yerlerde görülmeyerek İstanbul'da görüşülmesi adına havale edilecektir.²⁰⁶ Nitekim incelenen defterde bu şekildeki davaların İstanbul'a havale edildiğine yönelik fermanların verildiği görülmektedir.²⁰⁷

²⁰² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 65-145...

²⁰³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 138-480...

²⁰⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 156-540...

²⁰⁵ 63. Madde: bkz. Ek 4.

²⁰⁶ 64. Madde: bkz. Ek 4.

²⁰⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 72-193, 226-799...

Bu fermanlara örnek olarak 1827 yılında Sakız Ceziresi muhafızı, Sakız ve Çeşme naiplerine yazılan hükümde Dimandi Kaçarı adlı Rus tüccarın, Sakız Ceziresi reayasından Acı Antoniov Leynaki ve Nikola Palastariya adlı zımmîlerden iki bin beş yüz, yine Sakız Ceziresi reayasından Yaki Tayyarmaki adlı zımmîden dört bin üç yüz altmış, Çeşme kocabaşlarından toplamda iki bin beş yüz gurusu alacaklarının vadesi dolmuş olduğundan tahsilini istemiştir. Ancak eğer borç inkar edilir ve tahsili sağlanmazsa davanın dört bin akçeden fazla olması sebebiyle 1783 Ticaret Antlaşması'nın 64. maddesine ithafen İstanbul'a havale edilecektir.²⁰⁸ Yine 1827 yılında Vidin muhafızı, Niğbolu sancakları mutasarrıfı ve Vidin naibine yazılan hükümde Banusi adlı Rus tüccarının Vidin ahalisinden Berad oğlu Mustafa'dan iki yüz on bir, Küçük Hasan'dan dört yüz seksen beş, Hacı Hüseyin oğlu Hasan'dan otuz beş bin altı yüz yetmiş ve Cideli İsmail'den on dört bin altı yüz elli gurusu on altı para alacaklarının tahsil edilmesi ancak inkar edilmesi halinde dört bin akçeden fazla olması sebebiyle İstanbul'a havale edileceği emredilmiştir.²⁰⁹

2.3.13. Ulaklara, Kuryelere, Ofciyalere, Tercümanlara, Beğzadelere ve Elçilere Her Türü Kolaylığın Sağlanmasına Dair Hükümler

Devletler arası yazışmaların ulaşımını ulaklar sağlamaktaydı. Osmanlı Devleti ve Rusya arasında 1783 yılında imzalanan Ticaret Muahedesi'nin 76. maddesinde ise ulaklara dair haklara yer verilmiştir. Buna göre Osmanlı Devleti, ticareti kolaylaştırmak adına mektuplaşma ve haberleşme işlerini kolaylaştırmak üzere ulaklarının ve menzillerinin güvenlikleri sağlanarak işlerin hızlandırılmasını taahhüt etmiştir.²¹⁰ Nitekim bu doğrultuda ulakların sağ salim gidip gelmeleri için kadı, naip, ayan ve sair zabıtana fermanlar yazılmıştır. 1825 yılında Kırkkilise'den re's-i hudûda giderken yol üzerinde bulunan kadı, naip, ayan, kiracıbaşılar ve sair zabıtana yazılan hükümde ulak ile kuryerin güvenliklerinin sağlanması ve sağ salim gidip dönmeleri adına tehlikeli olan yerlerde yanlarına ücretiyle cebelü neferler tayin olunmuştur. Aynı zamanda menzil kiralayabilmişler ve gerekenden fazla ücret alınmaması emredilmiştir.²¹¹

Ulak ve kuryelerin yanı sıra Rus ofciyallerin de gidip gelecekleri yerlere sağ salim gidebilmeleri ve vergi alınmamasına dair hükümler bulunmaktadır. Nitekim 1829 yılında Der-saadetten Edirne'ye giderken yol üzerinde bulunan kadı, naip, ayan, memleketin ileri gelenleri, tüm iş erleri ve sair zabıtana yazılan hükümde Baron dé Frustrén adlı Rus ofciyalinin Edirne'ye dönerken yol üzerinde ve bir mahalde ikametinde cizyedarın tarafından herhangi bir vergi alınmaması, sağ salim gidip gelmesi adına yardım edilmesi emredilmiştir.²¹² Aynı şekilde 1826

²⁰⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 280-962...

²⁰⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 281-964...

²¹⁰ 76. Madde: bkz. Ek 4.

²¹¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 132-454...

²¹² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 341-1123...

yılında yazılan hükümde de Rus tercümanının bir nefer yabancı hizmetkârıyla sulh amacıyla Der-saadetimden kara yoluyla re's-i hudûda giderken yol üzerinde ve bir yerde ikametinde vergi alınmayıp, tehlikeli yerlerde ücretiyle yanına cebelü neferleri tayin edilerek sağ salim gidip gelmesine dikkat edilmesi emredilmiştir.²¹³

Yine 1823 yılında beyzadeler ile ilgili yazılan hüküme baktığımızda Rus Beyzadesinin geleceğinin bildirilmesi üzerine kendisi ve yanındaki adamlarının re's-i hudûddan Der-saadete gelişinde sağ salim ulaşması ve hangi kadıların taht-ı hükûmet ve kazasına dahil olur ise misafirperver muamele uygulanarak yanına verilen cebelü neferleriyle güvenliklerinin sağlanması emredilmiştir.²¹⁴ Yine benzer olarak elçiler ile ilgili olarak 1826 yılında yazılan hükümde Rusya devleti tarafından fevkaledede murahas orta elçilik ile İstanbul'da ikamet etmek üzere memur ve tayin olunan Bükreş, Ruscuk ve Edirne tarikiyle Der-saadete geleceği bildirilmiştir Ayrıca Der-saadete gelişinde vergi alınmaması, yanına tayin olunan refakatçi ile hangi taht-ı hükûmet ve kazasına dahil olur ise misafirperver muamele uygulanarak gereken mekulat ve hayvanatın hemen tedariki, yanına verilen cebelü neferleriyle güvenliklerinin sağlanması emredilmiştir.²¹⁵

2.3.14. Memâlik-i Osmaniyede Meyvenin Bolluğuna ve Satılmasına Dair Hükümler

Osmanlı Devleti mahsulün bol olduğu yıllarda istediği ürünü rahat bir şekilde satabilmekteydi. Nitekim 1783 Ticaret Muahedesi'nin 47. maddesinde de bu konuya yer verilmiştir. Buna göre Rusya tüccarları Osmanlı memleketlerinde meyvelerin bolluğu sebebiyle mahsulde bolluk yaşanan dönemlerde incir, üzüm, fındık gibi meyveleri satın alabileceklerdir. Antlaşma gereği gümrük vergilerini ödediklerinde, ürünleri gemilerine yüklemeye ve nakletmelerine engel olunmayacaktır.²¹⁶ Örnek olarak 1824 yılında Kuşadası naibine yazılan hükümde Matiov Bratsin adlı Rus tüccar gemisinin kaptanı Rusya'ya nakletmek üzere Kuşadası'ndan satın aldığı sekiz yüz altmış bin kantar kuru üzümün gereken gümrük vergisini Kuşadası gümrükçüsüne ödemesine rağmen Kuşadası muhafızı dergâh-ı muallam kapucubaşlarından İlyaszade Elhâc İlyas tarafından avaid namıyla dört yüz otuz iki buçuk guruş alınmış olduğundan geri ödemesi için Divan-ı Hümayun'a başvurmuşlardır. Çıkan karara göre gümrük vergisi verilmiş olduğu halde tekrar gümrük vergisi ve diğer vergilerin alınmasının sebebinin araştırılmasına tereddüt ve şüpheden uzak bir şekilde doğruluk üzerine açık bir şekilde Der-saadete bildirilmesi emredilmiştir.²¹⁷

²¹³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 190-686...

²¹⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 50-87...

²¹⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 190-685...

²¹⁶ 47. Madde: bkz. Ek 4.

²¹⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 71-184...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 90/8 RUSYA AHKÂM DEFTERİ'NE GÖRE OSMANLI-RUSYA TİCARETİ

3.1. 90/8 Rusya Ahkâm Defteri'ne Göre Osmanlı-Rusya Ticaretinin Tatbiki

Osmanlı Devleti'nde ticaret faaliyetleri kasabalar, şehirler ve devletlerarası olarak yürütülmektedir. Nitekim doğu ile batı arasında bir geçiş noktası olarak kabul edilen Osmanlı Devleti ticaret güzergahları üzerinde yer almaktadır. Ticaret faaliyetleri hem deniz yolu hem de kara yolu aracılığı ile yapılmaktadır. Bu doğrultuda ele alınan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki Osmanlı-Rusya ticareti, ticaretin uygulanış biçimi bakımından deniz yoluyla ve kara yoluyla gerçekleşen ticaretin tatbiki olarak iki başlıkta incelenmektedir.

3.1.1. Deniz Yoluyla Gerçekleşen Ticaretin Tatbiki

Deniz yolu aracılığıyla yürütülen ticaret faaliyetlerinde elbette boğazların ayrı bir yeri vardır. Bilhassa Asya'yı Avrupa'ya bağlamanın yanı sıra Karadeniz'i de Akdeniz'e bağlayan boğazlar, siyasi ve askeri olmakla birlikte iktisadi olarak da oldukça önem arz etmektedir. Dolayısıyla da tarih boyunca pek çok devletin ilgisini çekmiş, her daim devletlerarası rekabetlerin ve mücadelelerin odak noktası olmuştur.²¹⁸ Aynı zamanda deniz ticareti denilen olgu denizlerde kazanılmış olan egemenlik hakları ile doğru orantılıdır. Nitekim bilhassa İstanbul'un fethi ile başlayan, Suriye ve Mısır'ın fethiyle devam eden süreçte Osmanlı Devleti doğu ile batı arasındaki ticaret yollarının tamamını egemenlikleri altına almış bulunuyordu. Bu nedenle ortaya çıkan Osmanlı denizleri tabiri, Osmanlı kontrolünde bulunan Karadeniz ve Marmara gibi iç denizler ile birlikte Akdeniz, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'ni kapsamaktadır.²¹⁹ Böyle geniş bir deniz havzasında egemenlik kurmayı başaran Osmanlı Devleti, elbette ticaret yolları üzerinde de söz sahibi olarak deniz ticareti ve taşımacılığı açısından oldukça etkin bir rol oynamıştır.

Halil İncalcık'ın ifade ettiği gibi "Tarihen de sabittir ki, boğazları kontrol altında tutan her devlet sonunda Karadeniz üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. Gerçekten de Boğazların iki tarafındaki ana topraklara hükmeden devletler, Bizans ve Osmanlı örneklerinde görüldüğü gibi

²¹⁸ Beydilli, "Boğazlar Meselesi", s. 266.

²¹⁹ Bostan, *Osmanlı Deniz Ticareti*, s. 7.

bunu başarmıştır” .²²⁰ Nitekim bu doğrultuda Osmanlı Devleti ilk olarak İstanbul Boğazı’nı kontrol altına almayı hedeflemiş ve bunun ardından fütuhatını Karadeniz’e yöneltmiştir. Karadeniz’in tüm kıyılarını fethettikten sonra da boğazlardan geçiş yabancı devletlere kapatılmıştır. Böylece 16. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl sonlarına kadar boğazlardan geçiş hakkı Osmanlı Devleti’nin vereceği geçiş müsaadesine bağlanmıştır.²²¹ Hakikaten Akdeniz’i Mısır, Girit ve Mora üzerinden geçtiğini var saydığı bir hat ile ikiye bölen ve bu hattın doğusunda kalan tüm sahilleri topraklarına katan Osmanlı Devleti, bu alanı iç deniz haline getirmiştir. Böylece egemenlik kurduğu denizlerde ticaret yapma hakkını kapitülasyon adı altında Avrupa devletlerine dönem dönem ticari kaygılarından bağımsız olarak politik sebeplerle de verdiği bilinmektedir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti bahsi geçen bu hattın doğusunu Avrupalı devletlerin ticaretine açarken, bütün sahillerine hakim olduğu Karadeniz’e ise tüm yabancı gemilerin girişlerine ve ticari faaliyetlerine yüzyıllar boyu sürecek şekilde yasak uygulamıştır.²²²

Osmanlı Devleti’nin Karadeniz için tüm yabancı devletlere karşı uyguladığı yasaklama nedeniyle elde ettiği kapalı deniz statüsü, Rusya’nın göstermiş olduğu gelişmelere bağlı olarak sarsılmaya başlamıştır. Nitekim 1700 İstanbul Antlaşması ile başlayan ticari imtiyaz sağlama girişimleri, 1739 Belgrat Antlaşması ile malların Karadeniz’de ancak Türk gemileriyle taşınması koşuluyla ticaret izni, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Karadeniz, Boğazlar ve Tuna dahil olmak üzere tüm Osmanlı sularında seyrüsefer müsaadesinin yanı sıra en ayrıcalıklı ülke statüsüne gelmesi, 1783’te Kırım’ı ilhaki sonucu Karadeniz sahillerine yerleşen Rusya’nın aynı yıl Ticaret Muahedesi ile İngiliz ve Fransızların yıllar boyunca elde ettikleri tüm imtiyazları bir çırpıda elde etmesi nihayetinde Karadeniz’in Rus gemilerine açılmasına sebep olmuştur. Elbette Rusya’ya tanınan bu haklardan rahatsız olan Avrupa devletlerinin reaksiyonları sonucu kapitülasyonlar farklı bir boyut kazanmış ve zamanla tüm Avrupa devletleri de Osmanlı sularında serbest ticaret yapma hakkını elde etmiştir.²²³

Rusya tüccarlarının daha önceki süreçte de Osmanlı topraklarına gelerek ticaret faaliyetlerinde buldukları bilinmektedir. Nitekim 15. yüzyılda Osmanlı hakimiyetinde olan Azak ve Kefe’de ticari faaliyetlerde bulunmalarının yanı sıra Bursa’ya kadar da geldikleri kayıtlarda yer almaktadır. Rus tüccarları buralara gelebilmek için ya bizzat izn-i hümayun temin etmişler ya da Müslüman tüccarlardan istiman temin etmişlerdir. Ticaret amacıyla Rus tüccarların Bursa’ya ipekli kumaş almak amacıyla geldiği gibi, Osmanlı devletine bağlı tüccarların da Rusya’ya kürk almak

²²⁰ Halil İnalçık, “The Question Of Closing Of The Black Sea Under The Ottomans”, **Essays in Ottoman History**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 411.

²²¹ İdris Bostan, “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde İstanbul Boğazı’ndan Geçişin Tabii olduğu Kurallar”, **Marmara Denizi 2000 Sempozyumu Bildiriler Kitabı (11-12 Kasım)**, İstanbul 2000, 1-2.

²²² Kemal Beydilli, “Karadeniz’in Kapalılığı”, s. 687-688.

²²³ İnalçık, “İmtiyazat”, s. 250.

amacıyla gittikleri görülmektedir.²²⁴ Ancak Karadeniz'in Osmanlı iç denizi haline gelmesinin ardından 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'na kadar Rusya, Karadeniz'de ticaret yapma hakkını elde edememiştir. 1700 yılında Osmanlı Devleti'nin sunacağı her koşulu kabul edeceğini taahhüt etmesine rağmen Rus ticaret gemilerinin Osmanlı sularında serbest bir şekilde dolaşmasına müsaade edilmemiştir. 1774'ten itibaren Karadeniz Türk gölü olmaktan çıkmış, Rusya Osmanlı sularında serbest ticaret yapma hakkını elde etmiştir. Böylece Rus ticaret gemileri Karadeniz'den Akdeniz'e ve Akdeniz'den Karadeniz'e rahatça geçmeye başlamışlardır. Bunun üzerine Rusya, Karadeniz'in kuzey sahillerindeki önemli yerleri ele geçirmiş ve buralarda Kerson ve Hocabay (Odessa) gibi ticaret limanları kurarak Karadeniz ticaretinde aktif bir rol almaya başlamıştır.²²⁵

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında gerçekleşen ticaret faaliyetleri dönemin koşullarına bağlı olarak kesintilere uğrayabilmektedir. Nitekim Yunan isyanları ile ilişkili olarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında 1818'de kesilen ticari ilişkiler 1823 yılından itibaren yeniden başlamıştır. Ayrıca yine Rum meselesi sebebiyle 1828'deki savaşlarına kadar sürdürülen ticaret faaliyetlerine ara verilmiş olsa da 1829'da yeniden başlamıştır.²²⁶ Aynı zamanda Defterlerdeki kayıtlardan da anlaşılacağı üzere antlaşmalar ile elde ettikleri imtiyazlar sonucu ticaret faaliyetleri daha aktif bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ancak Rusya'nın tüm bu antlaşma maddelerinde elde ettiği imtiyazlara rağmen ticaretin uygulanmasında Osmanlı Devleti tarafından çeşitli zorluklar çıkarılmaya çalışılmıştır. Nitekim Karadeniz ve Akdeniz'de kendi gemileriyle serbestçe ticaret izni verilmesine rağmen gemilerin en büyüğü 16.000 kile ve en küçüğü 1000 kile olacak şekilde büyüklüklerine kısıtlama getirilmiştir. Aynı zamanda Rusya ticaret gemilerinde yeterli gemi ve gemici donanımı olmadığından izinsiz olarak Osmanlı Gayrimüslim tebaasından faydalanmalarının önüne geçebilmek adına da yasaklama getirilmiştir. Bunun yanı sıra Rus ticaret gemileri ancak kendi ülkelerinin mallarını getirebileceklerdir. Öte yandan 1783 Ticaret Antlaşması ile birlikte daha önceleri ticaretlerini yalnızca Osmanlı gemileri ile yürütürken, artık hem Osmanlı gemileri hem de kendi gemileri ile yürütmeye başlamışlardır. Böylece Rusların, Osmanlı Devleti'nden aldıkları izn-i sefineler ile Karadeniz ve Akdeniz üzerindeki ticaretlerinin yoğunlaştığı da görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nden elde ettikleri imtiyazlar sonucu serbest ticaret ve boğazlardan geçiş hakkının tanınmasında belirli uygulamalar bulunmaktadır. Ticaret amacıyla boğazlardan geçiş için izn-i sefine belgesi almak gerekiyordu.²²⁷ Bu belgelerin temininde ve Rus tüccarlarının Osmanlı hakimiyetinde bulunan yerlerde yaşamış olduğu sorunlar ile ilgili meseleleri yürütmek için

²²⁴ Halil İnalçık, "Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi: Savaş ve Barış**, S. 24, Ankara, 2003, s. 71.

²²⁵ Bostan, a.g.e., s. 223-226.

²²⁶ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 318-1041 numaralı hüküm Evasıt-ı Zilkade 1243 tarihinde yazıldıktan sonra bir sonraki hüküm olan 319-1042 numaralı hüküm ise Evasıt-ı Rebiül-ahir 1245 tarihinde yazılmıştır.

²²⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 21-26, 25-31, 55-111...

İstanbul'da bulunan Rusya Ortaelçisi görevlendirilmiştir.²²⁸ Belgelerin temin edilmesinden önce tüccarların taşıyacakları malların cinsi ve miktarının yanı sıra malların yüklendiği iskelelerin ve kefil olanların adının belirtildiği evraklar İstanbul kadısına arz edildikten sonra Divan-ı Hümayun'dan ticaret gemilerinin yük alacağı iskelelerin bulunduğu bölgelerin kadı veya diğer yetkililerine fermanlar yazılmaktadır. Osmanlı Devleti'nde kadı, naip, cizyedar, ayan, kethüda, yeniçeri serdarı, dizdar, iskele ve gümrük eminleri ticaretin uygulanmasında sorumlu olan kişilerdir.²²⁹

Rusya gemileri ilk olarak İstanbul'a gelir, burada yasaklı mal olup olmadığı kontrol edildikten sonra İstanbul'un getirilen mallara ihtiyacı olup olmadığı da belirlenmektedir. Duruma göre İstanbul'da ihtiyaç yoksa 300 akçe selamet resmi alınarak ya Akdeniz'e geçerek buradaki Osmanlı memleketlerine ya da Avrupa devletlerine geçiş iznine dair yol hükmü verilmektedir.²³⁰ Gümrük vergisi olarak %3 hesabı üzere vergi alınacak ve karşılığında ödendiğini belgeleyen eda tezkiresini gerektiğinde gümrük görevlilerine göstermek kaydıyla serbestçe ticaret yapabileceklerdir.²³¹ Öte yandan Rus tüccar gemilerinin bilhassa garp ocakları ve eşkiya saldırılarından korunması²³², fırtına ve gemi kazaları sonucu gereken yardım yapılması ve zararlarının karşılanması²³³, fazla gümrük ve cizye alınmaması²³⁴, gemilerin dönüşlerde kontrolü ve Osmanlı gemi reislerinin Rus tabiiyetine geçmesini önlemek²³⁵ amacıyla pek çok konuda hükümler yazılarak ticaretin sağlıklı bir şekilde uygulanması amaçlanmıştır.

Osmanlı ve Rusya ticaretine bakıldığında genel manada Osmanlı Devleti'nin ithal ettiği mallar arasında hububat başta olmak üzere buğday, arpa, harrub, havyar, balık, balmumu, kürk, demir, çini ve halat gibi ürünler bulunmaktadır. Rusya'ya İhraç edilen mallara bakıldığında ise şarap, sirke, kahve, kuruyemiş, zeytin, üzüm, portakal ve kabuğu, limon ve limon suyu, fidan, bez, pamuk ve pamuk ipliğinin yanı sıra ihracı yasak olmayan ürünler yer almaktadır.²³⁶ Aynı zamanda bu malların taşınması için Osmanlı deniz ticaretinde kullanılan brik, çamlıca, çekeleve, çektirme, çırmık, golet, kırlangıç, martiko, melekse, pergende, pulaka, sakoleva, şayka, şehtiye ve volık gibi pek çok gemi türleri vardır.²³⁷ Ancak 90/8 Nuamaralı Rusya Ahkâm Defteri incelendiğinde

²²⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 229-806, 253-935, 280-961...

²²⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 120-377, 120-378, 121-385...

²³⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 37-42, 42-51, 48-81...

²³¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 150-516, 335-1118, 344-1156...

²³² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 64-156, 75-206, 140-488...

²³³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 47-76, 238-867, 242-904...

²³⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 283-969, , 341-1131, 343-1150

²³⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 344-1154, 344-1155, 345-1158...

²³⁶ Ticareti yapılan mallar ile ilgili bilgiler "Osmanlı-Rusya Ticaretinde Akdeniz Tarafına Taşınan Mallar" ve "Osmanlı-Rusya Ticaretinde Karadeniz Tarafına Taşınan Mallar" başlıkları altında daha detaylı bir şekilde yer almaktadır.

²³⁷ Bostan, a.g.e., s. 70-72.

hükümler içinde kullanılan gemi türlerine dair çok fazla bilgi verilmese de birkaç hükümde iki direkli yelkenli olan brik gemi türünün kullanıldığından bahsedilmektedir.²³⁸

3.1.1.1. Osmanlı-Rusya Ticaretinin Tatbikinde Limanlar

Osmanlı Devleti açısından deniz ticaretinde en önemli ürünler genellikle hububat gibi temel yiyecek maddeleri olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin özellikle Karadeniz'deki ticari faaliyetlerinde büyük öneme sahip olan hububatın temin edilerek deniz yoluyla İstanbul'a getirilmesi Tuna havzası ile Rumeli ve Anadolu kıyılarının hinterlandı üzerinden gerçekleşmiştir.²³⁹ Nitekim Karadeniz üzerinden yürütülen ticarete kullanılan limanlar üç ana bölge olarak ele alınabilir. Birincisi Akkırman, İbrail, Ahyolu, Vidin, Niğbolu, Belgrad ve Rusçuk gibi Tuna havzası limanları, ikincisi Kırım ve Kefe limanları ve üçüncüsü ise Kuzey Anadolu sahillerindeki limanlardır. Rusya'nın henüz yalnızca Osmanlı ticaret gemileriyle gerçekleştirebildikleri ticaret faaliyetlerini yürüten Rus tüccarlar, Osmanlı memleketlerinden aldıkları malları Rusya'ya götürebilmek amacıyla ilk olarak Azak ve Özi gibi iki ana bölgeye yönlendirmektedir. Ardından malların Rusya içlerine götürülmesi için de Azak tarafında Taygan limanına ve Özi tarafında Kılburun ve Çarkaski limanlarına taşınmaktadır. Ayrıca siyasi güç olarak sürekli ilerleyen Rusya, 1739'da Azak, 1769'da Taygan, 1783'te Kırım, 1788'de Özi ve 1792'de Buğ ve Dinyester arasındaki bölgeler gibi Karadeniz'in kuzey sahillerindeki toprakları işgal etmiş ve buralarda Taygan, Kerson ve Hocabey (Odessa) gibi önemli liman şehirleri kurmuştur. Böylece Karadeniz üzerinde artan Rusya iskelelerine Osmanlı ticaret gemilerinin gidip geldiği de bilinmektedir. İlk kez 1784'te Kerson ve Özi'ye, 1785'te Kırım, Gözleve ve Balıklava'ya, 1801'de de Odessa'ya gidilmiştir. İsakçı, Tolçı, İsmail, İbrail, Varna, Kalas, Kili, Akkırman, Hırsova, Balçık, Mangalya, Kavarna, Karaharman, Köstence, Maçın, Burgaz ve Ahyolu gibi pek çok iskele şehirleri de Batı ve Kuzey Karadeniz arasındaki ticaretin merkezini oluşturmaktadır.²⁴⁰

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde de görüldüğü gibi Rusya'nın ticareti iki yönde gerçekleşmektedir. Birincisi Rus tüccarlarının kendi mahsullerini Osmanlı memleketlerine veya yabancı devletlere taşıması, ikincisi ise Osmanlı memleketlerinden veya yabancı devletlerden aldıkları malları Rusya'ya taşıması şeklindedir. Rusya'nın kendi memleketine götürdüğü malların çoğunluğu İstanbul²⁴¹ ve Akdeniz'de bulunan adalar, İzmir²⁴², Çeşme²⁴³, Bozcaada²⁴⁴ ve

²³⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 314-1014, 316-1040...

²³⁹ Bostan, a.g.e., s. 55-56.

²⁴⁰ Bostan, a.g.e., s. 222-223.

²⁴¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 19-23, 20-25, 21-26...

²⁴² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 19-24, 27-38, 39-45...

²⁴³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 19-24, 83-243, 153-518...

²⁴⁴ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 57-128, 59-137...

Kuşadası²⁴⁵ gibi pek çok Osmanlı limanlarının yanı sıra başta Fransa²⁴⁶ olmak üzere Cenova²⁴⁷, Venedik²⁴⁸, Malta²⁴⁹ gibi ülkelerden temin edilmiştir. Yine Rusya'nın buralardan aldığı malları yüklediği iskeleler arasında Azak, Özi, Kalas, Kerson, Kılburun, Taygan ve Potekali bulunmaktadır.²⁵⁰ Ancak defterdeki hükümlerden de anlaşılacağı üzere Rusya'ya taşınan malların hangi liman veya iskeleden yüklendiği belirtilmişse de Rusya çıkışlı gemiler için genellikle liman belirtilmeden Rusya İskeleleri tabiri kullanılmıştır.

Tablo 1: Akdeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Varış Limanları

Bölge	Varış Limanları
Batı Akdeniz ve Atlantik	Alikorna(Livorna) Bruze Sandorin (Santorini)
Doğu Akdeniz	Akdeniz'deki Osmanlı Memleketleri Berrişam Beyrut Bozcaada Çeşme Eğriboz Girit İstanköy İzmir Kandiye Kavala Lefkoşa Mısır İskenderiyesi Midilli Sakız Selanik Trablusşam Yafa
Marmara	İznikmid (İzmit) İskelesi Mudanya

Kaynak: 90/8 Numaralı BOA Rusya Ahkâm Defteri'ne göre hazırlanmıştır.

²⁴⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 67-171, 71-184...

²⁴⁶ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 57-124, 58-131, 83-243...

²⁴⁷ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 19-24, 2127...

²⁴⁸ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 141-495...

²⁴⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 83-243...

²⁵⁰ Bostan, a.g.e., s. 114.

Tablo 1’de Akdeniz tarafına hareket eden gemilerin varış limanları ile ilgili bilgiler yer almıştır. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri’nde bu gemilerin varış limanları ile bilgiler daha detaylı verilirken, kalkış limanları olarak çoğunlukla Rusya İskeleleri, Karadeniz’deki Rusya İskeleleri, Baltık Denizi’ndeki Rusya İskeleleri gibi genel ifadeler kullanılmıştır. Bunlardan farklı olarak ise Akdeniz tarafına hareket eden gemiler için nadir de olsa Hocabey, Kalas, Gözleve, Kefe, Trieste gibi kalkış limanlarının isimlerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra yine bahsi geçen defterde Akdeniz tarafına hareket eden gemilerin Der-aliyye’den de (İstanbul) kalktığına oldukça fazla rastlanılmaktadır.

Harita 1: Akdeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Varış Limanları

Kaynak: 90/8 Numaralı BOA Rusya Ahkâm Defteri’nde adı geçen limanlara göre hazırlanmıştır.

Tablo 2: Karadeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Kalkış Limanları

Bölge	Kalkış Limanları
Batı Akdeniz ve Atlantik	Alikorna (Livorna) Avrupa (Frengistan) Cenova Düvel-i Saire France Marsilya Messina Oria Sandorin (Santorini) Santa Maria Trieste Venedik

Tablo 2: (Devamı)

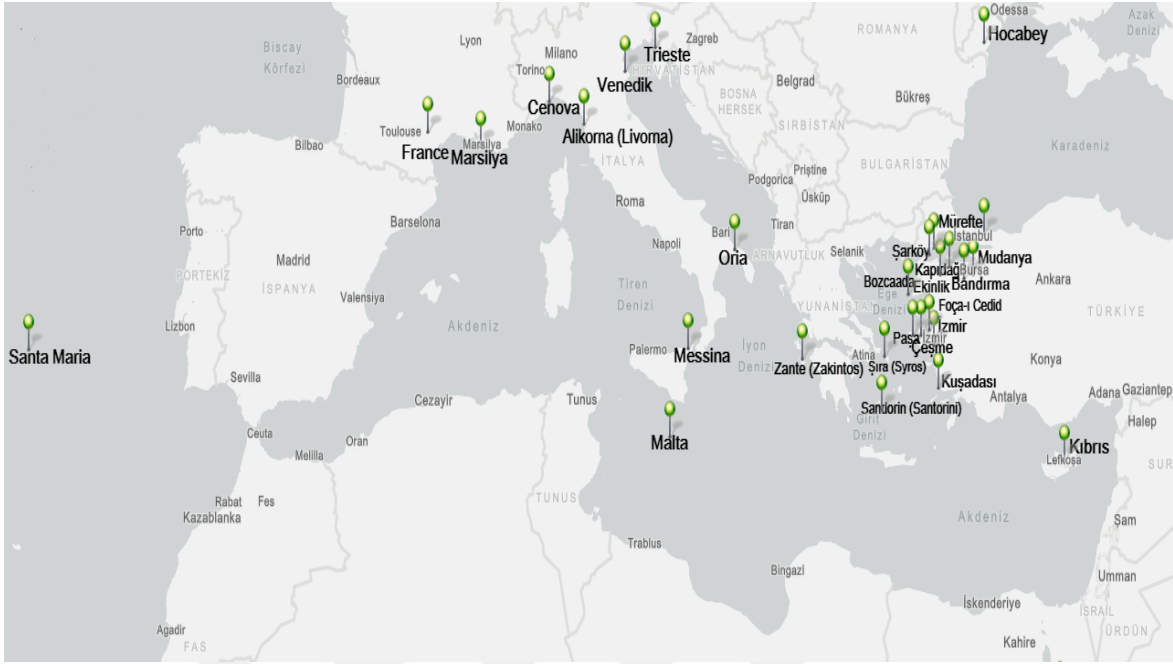
Bölge	Kalkış Limanları
Orta Akdeniz	Malta Zante
Doğu Akdeniz	Akdeniz'deki Osmanlı Memleketleri Bozcaada Çeşme Foça-ı Cedid İzmir Kuşadası Kıbrıs Paşa Şıra (Syros)
Karadeniz	Hocabey (Odessa)
Marmara	Bandırma Der-aliyye Ekinlik Kapıdağ Mudanya Mürefte Şarköy

Kaynak: 90/8 Numaralı BOA Rusya Ahkâm Defteri'ne göre hazırlanmıştır.

Tablo 2'de Karadeniz tarafına hareket eden gemilerin kalkış limanları ile ilgili bilgiler yer almıştır. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde bu gemilerin kalkış limanları ile bilgiler daha detaylı verilirken, varış limanları olarak çoğunlukla Rusya İskeleleri ve Karadeniz'deki Rusya İskeleleri gibi genel ifadeler kullanılmıştır. Bunlardan ayrı olarak ise Karadeniz tarafına hareket eden gemiler için az da olsa Anapa, Hocabey, İsmail gibi varış limanlarının isimlerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra yine zikredilen defterde Karadeniz tarafına hareket eden gemilerin çoğunlukla Der-aliyye'ye (İstanbul) varış yaptığı da görülmektedir.

İki tablodan da anlaşıldığı üzere Rusya tarafına giden gemilerin varış yerleri ve Rusya tarafından gelen gemilerin kalkış yerleri hakkında detaylı bilgi verilmemiş ve birkaç spesifik liman ismi dışında genel manada büyük oranda Rusya İskeleleri tabiri kullanılmıştır. Ancak buna karşın Rusya tarafından gelen gemilerin varış limanlarına ve Rusya tarafına giden gemilerin kalkış limanları hakkında bilgilere daha detaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Buna ek olarak Rusya tarafından gelen gemilerle ticaret malları ilk olarak İstanbul'a getirilmiş, eğer İstanbul'da bu mala ihtiyaç yok ise verilen müsaade ile bu gemiler Akdeniz'deki Osmanlı memleketlerine veya Avrupa devletlerine götürülmüştür. Dolayısıyla deniz ticareti taşımacılığında İstanbul pek çok kez aktarma görevi görmüştür.

Harita 2: Karadeniz Tarafına Hareket Eden Gemilerin Kalkış Limanları

Kaynak: 90/8 Numaralı BOA Rusya Ahkâm Defteri'nde adı geçen limanlara göre hazırlanmıştır.

19. yüzyılın başlarından itibaren Livorna (Alikorna), Cenova, Marsilya, Messina ve Trieste gibi bazı Akdeniz limanları önem kazanmaya başlamıştır. Nitekim bu limanlar Karadeniz üzerinden yapılan ithalat için yalnızca tüketim noktası niteliğinde olmayıp daha çok bir depo görevi görmüşlerdir. Bu doğrultuda Karadeniz'den gelen ürünler buralarda depolandıktan sonra daha Batı'ya ve Avrupa'nın iç kesimlerine aktarılmıştır. Aynı şekilde yine bu limanlar üzerinden Doğu Akdeniz ve Karadeniz tarafında bulunan Osmanlı Devleti ve Rusya'ya ticaret ürünleri taşınmıştır. Bilhassa Marsilya, Livorna ve Cenova limanları Batı Akdeniz'deki ticaretin merkezi konumuna gelmiştir. Öte yandan Rusya İskelelerinden Batı Akdeniz tarafına gelen gemiler için de deniz ticareti taşımacılığında İstanbul limanı merkez olmuş ve önemli bir aktarma limanı vazifesi görmüştür.

3.1.1.2. Osmanlı-Rusya Ticaretinde Akdeniz Tarafına Taşınan Mallar

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bilhassa 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ve 1783 Ticaret Muahedesi ile başlayıp gelişen ticari münasebetlerin, belirli dönemlerde siyasi sebeplerle sekteye uğramış olsa da gittikçe yoğunlaştığı görülmektedir. Nitekim Yunan isyanları ile alakalı olarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında oluşan sorunlardan dolayı Mart 1818'de kesilen ticari ilişkiler, Mayıs 1823'ten itibaren yeniden başlamıştır. Ayrıca yine Rum meselesi nedeniyle iki taraf arasındaki savaş dolayısıyla Şubat 1828'de ticarete yeniden ara verilmiş olsa da Kasım 1829'dan başlayarak tekrar devam edilmiştir.

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki hükümler incelendiğinde Rus tüccarlarının Karadeniz'den Akdeniz'e taşınarak Osmanlı memleketlerinin sınırları içerisinde veya diğer devletlere satmış olduğu başlıca ürünler arasında ağırlıklı olarak hınta gibi hububat ürünlerinin yanı sıra sığır/buzağı gönü, havyar, çavdar, cild-i bakar, revgan-ı don, revgan-ı sade, âhen-i hâm, halat, yapağı, fiçı tahtası, fiçı çenberi, tuzlu/kuru balık, tuzlu mahi, fındık, dakik, şair, şem-i asel, zift, kokoroz, germişik çubuğu, fasulye, bezelye, telatin, kilim, kirbas, çuka, sakız, anason, kalya/kalem taşı, keten, kendir, kereste, cemşir, sütûn, çam tahtası, ihlamur, duhan ve sair ürünler yer almaktadır. Bu doğrultuda 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde Mayıs 1823 ve Aralık 1830 arasında tutulmuş olan kayıtlardan hareketle Osmanlı-Rusya ticaretinde Akdeniz tarafına taşınan mallar ay ve yıl bazlı olarak Ek 1'deki Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9'daki verilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı ve Rusya arasındaki ticari kayıtların 1823 yılının Mayıs ayından 1831 yılının Ocak ayına kadar tutulduğu görülmektedir. Bu tarihler çerçevesinde gerçekleşen ticarete Akdeniz tarafına taşınan malların cinsleri, miktar ve ölçü birimleri, ton cinsinden değerleri, kalkış ve varış yerlerine dair bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler büyük ölçüde ahkâm defterinde ele alındığı şekliyle aktarılmıştır. Nitekim bilhassa taşınan malların kalkış ve varış bilgilerinde pek çoğunda genel ibareler kullanılmış, bazılarında ise daha detay bilgiler verilmiştir. Özellikle Akdeniz tarafına taşınan malları ifade eden kayıtlarda kalkış yerlerine ait verilerde büyük oranda Rusya İskeleleri gibi genel bir tabir kullanılmış ve birkaç istisna dışında hususi bir iskeleden bahsedilmemiştir. Ancak varış yerleri ile ilgili verilen bilgilere bakıldığında yine Akdeniz gibi genel bir tabirin kullanılmasının yanı sıra detay olarak da Akdeniz'de bulunan Osmanlı şehirleri/iskeleleri veya Avrupa devletlerinin isimlerine de yer verilmiştir. Öte yandan Akdeniz tarafına taşınan mallar yalnızca Rusya mahsulü ürünleri değil aynı zamanda Osmanlı mahsulü ürünleri de kapsamaktadır. Nihayetinde Rusya tüccarları hem kendi mallarını hem de Osmanlı mallarını yine Akdeniz'de bulunan bir başka Osmanlı memleketlerine veya diğer devletlere taşıdığından bu tablo içinde değerlendirilmiştir.

Tablo 9'daki verileri yıl bazlı olarak ele alacak olursak ilk olarak 1823 yılında Mayıs ayından itibaren kayıt altına alınan 8 ayda Akdeniz tarafına 68 çeşit ürün taşınmıştır. 1824 yılında 12 ayda 92 çeşit ürün taşınmış ve 1825 yılında ürün çeşitliliğinde artış görülerek 12 ayda 116 çeşit ürüne ulaşılmıştır. 1826 yılında ise ürün çeşitliliğinde önemli bir azalma meydana gelerek 12 ayda 66 çeşit üründen bahsedilmiştir. Yine 1827 yılında bu düşüşe devam edilerek 12 ayda 59 çeşit ürün taşınmıştır. 1828 yılında Osmanlı ve Rusya arasındaki siyasi ilişkilerin bozulmasının, ticari ilişkilerin de kesilmesine sebep olduğundan bu yıl 3 ayda 5 çeşit ürün taşınmıştır. 1829 yılında iki taraf arasında Edirne Antlaşması'nın imzalanmasıyla yeniden başlayan ticarete 3 ayda yalnızca 2 çeşit ürün taşınmıştır. 1830 yılında ise 9 ayda 4 çeşit ürün taşındığı görülmektedir.

Mayıs 1823'ten itibaren tutulan kayıtlara göre ürün çeşitliliği 1825 yılına gelindiğinde zirve yapmış ve 1826 yılından itibaren düşüşe geçmeye başlamıştır. Özellikle 1828 yılında siyasi sebeplerle tamamen kesilmiştir. 1829 yılında yeniden başlasa da eski seviyede artış göstermemiştir. Ürün çeşitliliğindeki azalmanın ardından Nisan 1830'dan itibaren Eylül 1830'a kadar ise miktarı önceki yıllara göre azalmış olsa da yalnızca tek çeşit olarak hintta ürünü taşınmıştır. Taşınan ürünlerin yıllık miktarlarına bakılacak olursa tablodan anlaşılacağı üzere yine ürün çeşitliliği ile benzerlik göstererek 1825 yılında zirve yapmış ancak 1826 yılında yarı yarıya düşen ürün çeşitliliğine rağmen bu yıl da bir önceki yıla benzer oranda miktar taşındığı görülmektedir. 1827 yılında ise düşen ürün çeşitliliğine benzer oranda miktarlar da düşüşe geçmeye başlamış ve 1830 yılının sonuna kadar da bu düşüşünü devam ettirmiştir.

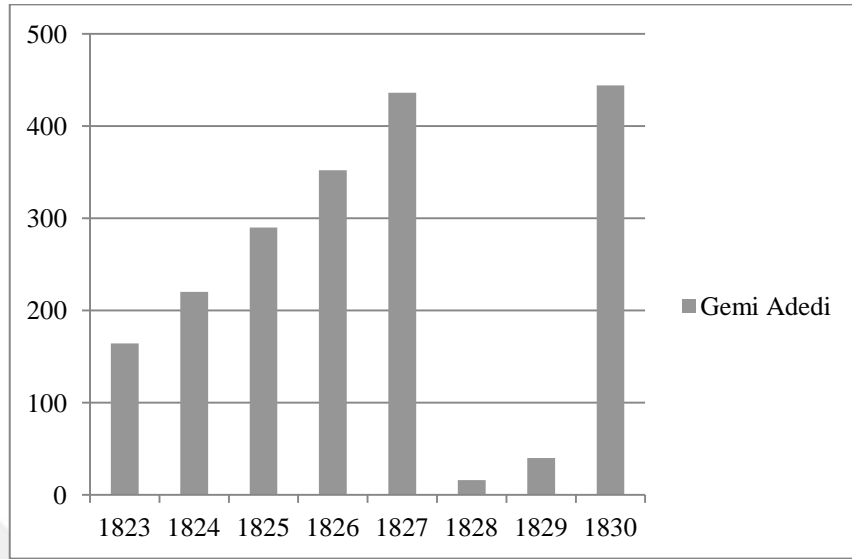
Tablo 9'dan de görüleceği üzere Nisan 1830'a kadar tutulan kayıtlarda malların cinsleri ve miktarları daha detaylı verilmesine rağmen bu dönemden itibaren taşınan mallar için malumü'l-cins ve'l-mikdar hamule/eşya tabiri kullanılmaya başlanmış ve ürünlerin cinsleri ve miktarları açık bir şekilde verilmemiştir. Aynı zamanda yine bu dönemden itibaren özellikle hintta ve şair gibi tahıl ürünlerinin miktarları da malumü'l-mikdar keyl olarak ifade edilmeye başlanmış ve miktar bilgileri tam olarak verilmemiştir. Öte yandan ahkâm defterinde tutulan kayıtlara bakıldığında da iki taraf arasındaki ticari ilişkilerin, siyasi münasebetlerle bağlantılı olarak kesildiği veya yeniden devam ettiği de tablolardaki tarihlerden de anlaşılmaktadır.

Tablo 3: 1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri²⁵¹

	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830
Ocak		11	12	19	20	8		1
Şubat		11	11	12	29	2		12
Mart		11	14	5	17	6		31
Nisan		16	20	16	33			33
Mayıs	5	21	13	34	52			48
Haziran	14	25	39	43	62			65
Temmuz	31	20	39	25	31			50
Ağustos	16	19	10	18	30			38
Eylül	17	18	18	20	59		3	37
Ekim	33	9	31	43	64		7	52
Kasım	25	47	46	37	19		12	50
Aralık	23	12	37	80	20		18	27
Toplam	164	220	290	352	436	16	40	444

²⁵¹ Bu tablo BOA. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Mayıs 1823 ve Aralık 1830 tarihleri arasındaki kayıtlardan hazırlanmıştır.

Grafik 1: Akdeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi

Grafikten 1'den de anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle 1818'de kesilen ticari faaliyetlerin, Mayıs 1823'te yeniden başlamasıyla Akdeniz tarafına hamuleli olarak geçen Rusya tüccar gemilerinin adedi 1824, 1825, 1826 ve 1827 yıllarında istikrarlı bir şekilde artmaya devam etmiştir. Ancak yine iki taraf arasındaki siyasi meselelerden dolayı tamamen kesilen ticari ilişkiler sonucu 1828 ve 1829 yıllarında önemli derecede azalma gerçekleşmiştir. Nitekim bu dönemde hamuleli ticaret gemilerinin geçişlerine müsaade edilmediği anlaşılmaktadır. Fakat iki devlet arasında barış sağlandıktan sonra ticari faaliyetlerin yeniden başladığı Eylül 1829'dan itibaren özellikle 1830 yılında Akdeniz tarafına geçen hamuleli gemi adedinde ciddi bir artış görülmektedir. Akdeniz tarafına hamuleli olarak geçiş yapan en yüksek gemi adedine bu yılda ulaşılmış ve 444 gemi adedi ile yıllık bazda zirve yapmıştır.

3.1.1.3. Osmanlı-Rusya Ticaretinde Karadeniz Tarafına Taşınan Mallar

Daha önce de belirtildiği üzere iki devlet arasında özellikle 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ve 1783 Ticaret Muahedesi ile başlayıp gelişen ticari münasebetler, dönem dönem siyasi sebeplerle kesintiye uğramış olsa da gittikçe artarak devam etmiştir. Nitekim Yunan isyanları ile bağlantılı olarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında oluşan anlaşmazlıklardan dolayı Mart 1818'de sekteye uğrayan ticari ilişkiler, Mayıs 1823'ten itibaren yeniden başlamıştır. Ayrıca yine Rum meselesi dolayısıyla iki devlet arasında yaşanan savaş nedeniyle Şubat 1828'de kesilen ticaret faaliyetlerine Kasım 1829'dan başlayarak yeniden devam edildiği görülmektedir.

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki hükümler ele alındığında Rus tüccarlarının Akdeniz'de bulunan Osmanlı veya diğer memleketlerden alarak Karadeniz'de bulunan Rus topraklarına götürmüş oldukları başlıca mallar arasında incir, üzüm, hamr, akgünlük, badem içi, duhan, zeytin, leblebi, kuru erik, ceviz, şekerleme, pekmez, hurma, sirke, arak, rom, limon, limon suyu, portakal, harrub, kahve, revgan-ı zeyt, şeker, tuz, rişte-i penbe-i surh, rişte-i elvan, harir-i hâm, penbe-i hâm, badem, helva, mantar, biber, attariye, hırdavat, anberiye, arpa suyu, zamk, kök boya, tohum, kadife, batista, el kantarı ve sair ürünler yer almaktadır. Bu doğrultuda 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde Mayıs 1823 ve Aralık 1830 arasında tutulmuş olan kayıtlardan hareketle Osmanlı-Rusya ticaretinde Karadeniz tarafına taşınan mallar ay ve yıl bazlı olarak Ek 2'deki Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10'daki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı ve Rusya arasındaki ticari kayıtların 1823 yılının Mayıs ayından 1831 yılının Ocak ayına kadar tutulduğu görülmektedir. Bu tarihler arasında gerçekleşen ticarete Karadeniz tarafına taşınan malların cinsleri, miktar ve ölçü birimleri, ton cinsinden değerleri, kalkış ve varış yerleri hakkında bilgiler verilmiştir. Tablodaki veriler büyük ölçüde ahkâm defterinde ele alındığı şekliyle aktarılmıştır. Nitekim özellikle taşınan malların kalkış ve varış bilgilerinde büyük oranda genel ifadeler kullanılmış, ancak bir kısmında daha detay bilgiler verilmiştir. Bilhassa Karadeniz tarafına taşınan malları ihtiva eden kayıtlarda varış yerleriyle ilgili olarak büyük çoğunlukla Karadeniz gibi genel bir ifade kullanılmasının yanı sıra istisna olarak Rusya veya birkaç Rusya İskelesinin adının da zikredildiği görülmektedir. Fakat kalkış yerleri ile alakalı verilere bakıldığında daha detaylı olarak Akdeniz'de bulunan Osmanlı memleketlerinin veya Avrupa devletlerinin isimlerine de yer verilmiştir. Bu doğrultuda Karadeniz tarafına taşınan mallar yalnızca Osmanlı mahsulü ürünleri değil aynı zamanda Akdeniz'de bulunan diğer devletlerin ürünlerini de kapsamaktadır. Nihayetinde Rusya tüccarları hem Osmanlı mallarını hem de Akdeniz'de bulunan diğer devletlerin mallarını Karadeniz tarafına taşıdığından bu tablo içerisinde ele alınmıştır.

Tablo 10'daki verileri yıl bazlı olarak ele alacak olursak ilk olarak 1823 yılında Mayıs ayından itibaren kayıt altına alınan 8 ayda Karadeniz tarafına 63 çeşit ürün taşınmıştır. 1824 yılında 12 ayda 104 çeşit ürün taşınarak zirve yapmıştır. 1825 yılında ürün çeşitliliği bir önceki yıla oranla azalarak 11 ayda 63 çeşit ürün taşınmıştır. 1826 yılında az bir artışla 10 ayda 74 çeşit ürün taşınmıştır. 1827 yılından itibaren ise ürün çeşitliliğinde tekrar bir azalma başlamış ve 8 ayda 52 çeşit ürün taşınmıştır. 1828 yılında Osmanlı ve Rusya arasındaki siyasi ilişkilerin bozulmasının, ticari ilişkilerin de kesilmesine sebep olduğundan bu yıl 2 ayda 3 çeşit ürün taşınmıştır. 1829 yılında iki taraf arasında Edirne Antlaşması'nın imzalanmasıyla yeniden başlayan ticarete 3 ayda 16 çeşit ürün taşınmıştır. 1830 yılında ise 7 ayda 2 çeşit ürün taşınmıştır.

Mayıs 1823'ten itibaren tutulan kayıtlara göre ürün çeşitliliği 1824 yılında zirve yapmıştır. 1825 yılında bir önceki yıla göre azalmış olsa da 1826 yılında yeniden bir artış göstermiş ve 1827

yılından itibaren ise tekrar düşüşe geçmeye başlamıştır. Ürün çeşitliliği bu şekilde inişli çıkışlı seyrederken 1828 yılında siyasi sebeplerle ticari faaliyetler tamamen kesilmiştir. Ancak 1829 yılında yeniden başlasa da önceki oranda bir artış göstermemiştir. 1830 yılına gelindiğinde 7 ayda 2 çeşit ürün taşındığı görülmektedir. Bunun yanı sıra taşınan ürünlerin yıllık miktarlarına bakılacak olursa tablodan anlaşılacağı üzere ürün çeşitliliği 1824 yılında zirve yapmış olsa da miktar olarak 1826 da zirve yapmış ve bu dönemden itibaren düşüşe geçmeye başlamış ve 1830 yılının sonuna kadar da bu düşüşünü devam ettirmiştir.

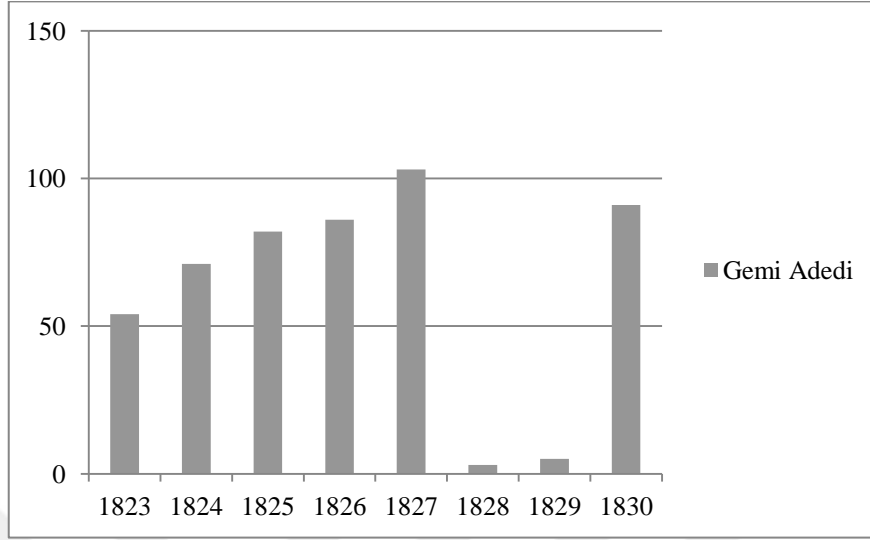
Tablo 10'dan de görüleceği üzere Aralık 1827'ye kadar tutulan kayıtlarda malların cinsleri ve miktarları daha detaylı verilmesine rağmen bu dönemden itibaren taşınan mallar için az da olsa malumü'l-cins ve'l-mikdar hamule/eşya tabiri kullanılmaya başlanmış ve ürünlerin cinsleri ve miktarları açık bir şekilde verilmemiştir. Ancak Şubat 1830'dan Eylül 1830'a kadar yalnızca eşya ve hamule ifadeleri altında iki çeşit ürün olarak kayıt tutulmuş ve miktarları da detaylı verilmeyerek malumü'l-cins ve'l-mikdar hamule/eşya şeklinde ele alınmıştır. Diğer yandan ahkâm defterinde tutulan kayıtlar değerlendirildiğinde iki devlet arasındaki ticari ilişkilerin, siyasi münasebetlerle bağlantılı olarak kesildiği veya tekrar devam ettiği de tablolardaki tarihlerden de fark edilmektedir.

Tablo 4: 1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri²⁵²

	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830
Ocak		1	1		1			1
Şubat		1	2		12			6
Mart		8	6	8	31			6
Nisan		29	30	17	21	1		24
Mayıs	14	16	25	20	23	2		8
Haziran	10	7	5	9	5			14
Temmuz	6	2	1	10	1			5
Ağustos	5	2	1	6	2			2
Eylül	4	3	1	5	5		3	8
Ekim	8	2	6	1	2		1	13
Kasım	5		3	9			1	3
Aralık	2		1	1				1
Toplam	54	71	82	86	103	3	5	91

²⁵² Bu tablo BOA 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Mayıs 1823 ve Aralık 1830 tarihleri arasındaki kayıtlardan hazırlanmıştır.

Grafik 2: Karadeniz Tarafına Hamuleli Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi

Grafik 2’den de anlaşılacağı gibi Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi meseleler nedeniyle 1818’de kesilen ticari ilişkilerin, Mayıs 1823’de yeniden başlamasıyla Karadeniz tarafına hamuleli olarak geçiş yapan Rusya tüccar gemilerinin adedinde 1824, 1825, 1826 ve 1827 yıllarında istikrarlı bir biçimde artış gözlenmektedir. Ancak yine iki taraf arasındaki siyasi anlaşmazlıklardan dolayı tamamen kesilen ticari münasebetler sonucu 1828 ve 1829 yıllarında ciddi oranda bir azalma gerçekleşmiştir. Nitekim iki tarafın birbirleriyle savaşa girdiği bu dönemde hamuleli ticaret gemilerinin geçişlerine izin verilmediği göze çarpmaktadır.

İki devlet arasında barış sağlandıktan sonra ise ticari faaliyetlerin yeniden başladığı Eylül 1829’dan itibaren bilhassa 1830 yılında Karadeniz tarafına geçen hamuleli gemi adedinde yine önemli bir yükselme görülmektedir. Karadeniz tarafına hamuleli olarak geçiş yapan en yüksek gemi adedinde 1827 yılındaki 103 gemi ile gerçekleşen zirvenin ardından ikinci olarak bu yılda ulaşılmış ve 91 gemi adedi geçiş yapmıştır. Öte yandan Akdeniz tarafına geçiş yapan hamuleli ticaret gemilerinin, Karadeniz tarafına geçiş yapan hamuleli ticaret gemilerinin oranlarına bakıldığında Karadeniz tarafına geçiş yapan gemilerin daha az olduğu görülmektedir.

3.1.1.4. Boğazlardan Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri

3.1.1.4.1. Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri

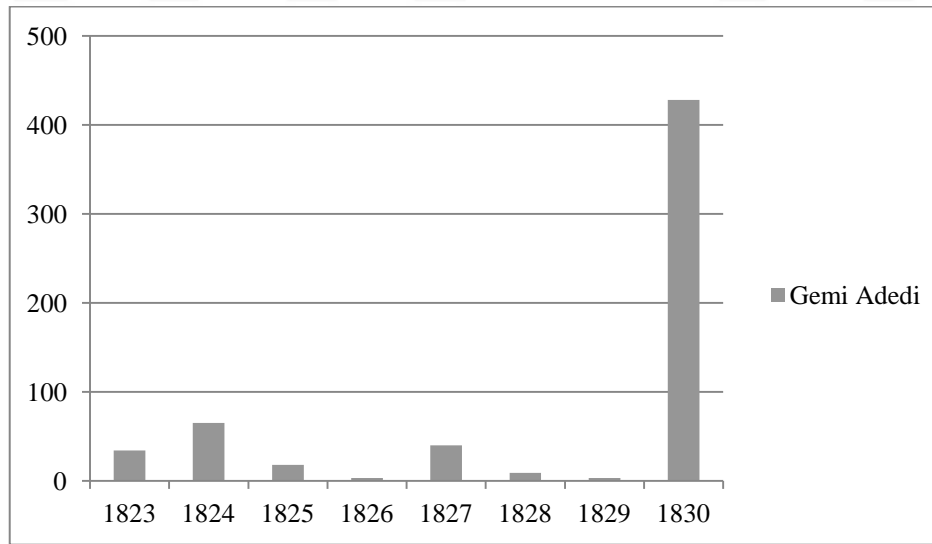
Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki ticaret faaliyetlerinde Akdeniz tarafına gerçekleşen ticarete gemiler boğazlardan hamuleli ve boş olmak üzere iki şekilde geçmektedir. Ticareti yapılan mallar ile hamuleli geçişin yanı sıra bu gemilerin bazılarının geri dönüşlerinde boş olarak geçiş yaptığı görülmektedir. Yani Rusya tüccar gemileri, Osmanlı Devleti veya Akdeniz’deki diğer

devletlerden aldığı ticaret mallarını Karadeniz'deki limanlarda boşalttıktan sonra ya oradan tekrar yük almış ya da boş olarak geri dönmüşlerdir. Akdeniz tarafına boş olarak geçiş yapan Rusya tüccar gemilerinin sayısı ay ve yıl bazında Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: 1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri²⁵³

	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830
Ocak		12	3		6	6		1
Şubat		8	8		4	2		4
Mart		15	2		1			14
Nisan		8	1			1		14
Mayıs	1	3	1					33
Haziran	1	1						15
Temmuz	7	2		1				22
Ağustos	3	3		1				14
Eylül		1						46
Ekim	6	2			4		1	64
Kasım	7	5		1	6		1	89
Aralık	9	5	3		19		1	112
Toplam	34	65	18	3	40	9	3	428

Grafik 3: 1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi

Grafik 3'ten de anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi meselelerden dolayı 1818'de sekteye uğrayan ticari münasebetlerin, Mayıs 1823'te yeniden başlamasıyla Akdeniz tarafına boş olarak geçen Rusya tüccar gemilerindeki artış 1824 yılında hızlı bir artış görülmektedir. Ancak 1825 yılındaki düşüş ile birlikte 1826 yılındaki geçişler de en alt düzeye

²⁵³ Bu tablo BOA 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Mayıs 1823 ve Aralık 1830 tarihleri arasındaki kayıtlardan hazırlanmıştır.

inmiş ve bu yıl sadece 3 gemi geçişi gerçekleşmiştir. 1827 yılına gelindiğinde yine hızlı bir artış gözlemlendikten sonraki iki yıl yeniden düşüş olmuş ve en dip seviyelere gelmiştir. Nitekim Nisan 1828'den, Eylül 1829'a kadar süren Osmanlı-Rusya savaşları nedeniyle tamamen kesilen ticari ilişkiler sonucu bu süreçte boş gemi geçişine dahi izin verilmediği dikkat çekmektedir. Fakat ticari ilişkilerin yeniden başladığı Ekim 1829'dan sonra özellikle 1830 yılında Akdeniz tarafına geçen boş gemi adedinin en hızlı artışı göstererek zirve yaptığı görülmektedir. Nitekim 1830 yılına kadar Akdeniz tarafına boş geçen gemi sayısı toplam 172 iken yalnızca bu yıl 428 gemi geçmiştir.

3.1.1.4.2. Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri

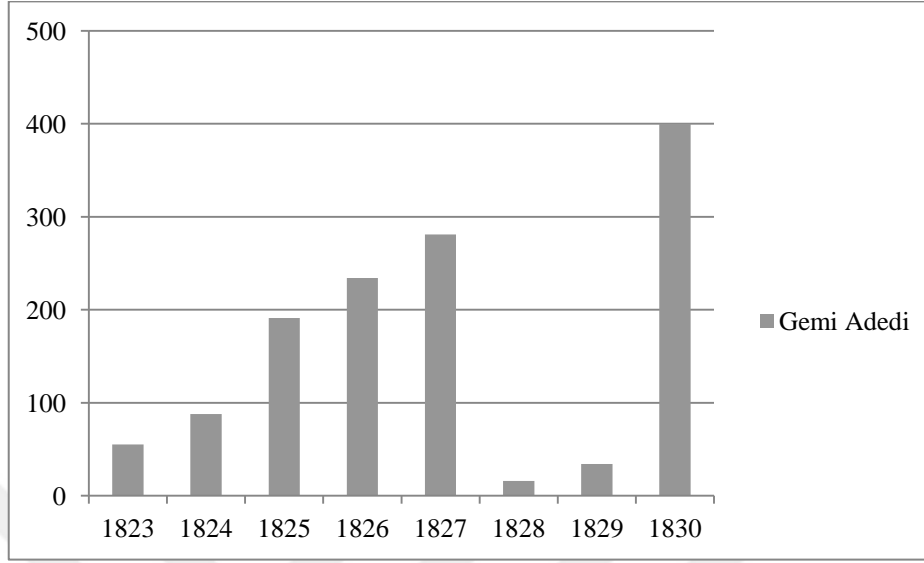
Daha önce de ifade edildiği üzere Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki ticari münasebetlerde Karadeniz tarafına gerçekleşen ticarete gemilerin, boğazlardan hamuleli ve boş olmak üzere iki şekilde geçtiği görülmektedir. Nitekim ticarete konu olan mallar ile birlikte hamuleli geçişin yanı sıra bu gemilerin kimisinin geri dönüşlerinde boş olarak geçiş yaptığı bilinmektedir. Şöyle ki Rusya tüccar gemileri, Karadeniz'deki Rusya limanlarından yüklediği ticaret mallarını Osmanlı memleketlerine veya Akdeniz'deki diğer devletlerin limanlarına boşalttıktan sonra buralardan tekrar yük almış ya da boş olarak geri dönmüşlerdir. Karadeniz tarafına boş olarak geçiş yapan Rusya tüccar gemilerinin sayısı ay ve yıl bazında tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: 1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemileri²⁵⁴

	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830
Ocak	1	2	4	5	22	8		3
Şubat			10	9	28	8		11
Mart		15	15	34	15			21
Nisan		6	27	24	16			68
Mayıs	1	20	27	24	55			36
Haziran	9	14	14	18	21			61
Temmuz	9	3	10	27	16			36
Ağustos	11	3	18	14	45			33
Eylül	14	14	35	35	39			90
Ekim	8	7	20	18	19		18	30
Kasım	2	4	11	20	1		11	4
Aralık				6	4		5	7
Toplam	55	88	191	234	281	16	34	400

²⁵⁴ Bu tablo BOA 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin Mayıs 1823 ve Aralık 1830 tarihleri arasındaki kayıtlardan hazırlanmıştır.

Grafik 4: Karadeniz Tarafına Boş Olarak Geçen Rusya Tüccar Gemilerinin Yıllara Göre Değişimi

Grafik 4'ten de görüleceği üzere Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi münasebetlerden dolayı 1818'de duraksayan ticari münasebetlerin, Mayıs 1823'te yeniden başlamasıyla Karadeniz tarafına boş olarak geçen Rusya tüccar gemilerinin adedinde 1824 yılında hızlı bir artış görülmektedir. Bu artış 1824, 1825 1826 ve 1827 yıllarında istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Ancak yine iki taraf arasındaki siyasi sorunlardan dolayı tamamen kesilen ticari ilişkiler sonucu 1828 ve 1829 yıllarında ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Nitekim bu dönemde hamuleli ticaret gemilerinin yanı sıra boş gemi geçişlerine de izin verilmediği anlaşılmaktadır. Neyse ki iki taraf arasında ticari faaliyetlerin yeniden başladığı Ekim 1829'dan itibaren bilhassa 1830 yılında Karadeniz tarafına geçen boş gemi adedinde önemli bir artış görülmektedir. Öyleki Karadeniz tarafına boş olarak geçiş yapan en yüksek gemi adedine bu yılda ulaşılmıştır.

3.1.2. Kara Yoluyla Gerçekleşen Ticaretin Tatbiki

Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkilerin kurulmasında ana etken daha önce de belirtildiği gibi ticari ilişkiler olmuştur. Nitekim Rus tüccarlarının Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında bulunan Azak ve Kefe'de, bölgedeki pašalar tarafından bazı sorunlara maruz kaldıkları ve Rusların da bu konuyu kullanarak Osmanlı Devleti ile yakınlık kurmaya çalışarak ticari faaliyetleri geliştirmeyi amaçladıkları görülmektedir. Ancak Rusya özellikle Karlofça antlaşmasına kadar Bab-ı Ali ile doğrudan ilişki kurabilecek seviyeye gelememiştir. Bu dönemden itibaren ise artık hem iktisadi hem de siyasi olarak gelişen Rusya, Akdeniz ticaretine gözünü dikmiş, özellikle 1774 Küçük Kaynarca ve 1783 tarihli Ticaret Antlaşmaları ile birlikte üstünlüğünü hissettirmiştir. Bu durum iki devlet arasında imzalanan antlaşmalara da konu olmuş ve Rusya gerek kara gerek deniz ticaretinde önemli haklar elde etmiştir.

Rusya'nın tüm Osmanlı memleketlerinde kara ve denizlerde serbestçe ticaret yapmak adına elde ettiği haklar 1783 tarihli Ticaret Muahedesi'nin ilk maddesinde "Osmanlı Devleti'nin bütün memleketlerinde gerek kara ve gerek bilcümle deniz ve sularında ve Tuna'da ve Rusya halkına deniz yolculuğu ve ticareti elverecek her yerde serbestiyet üzere gemiler ile gidip gelmeye ve ticaret etmeye..."²⁵⁵ şeklinde yer almaktadır. Yine aynı antlaşmanın 6. maddesinde ise Rusya tüccarlarına verilen haklar daha detaylı olarak şu şekilde açıklanmıştır.²⁵⁶

Rusya tüccar, tercüman ve halkı Osmanlı Devleti memleketlerinde serbestçe kara ve deniz yolları ile seyahat etmeğe, alım satım ve ticaretle uğraşılarda bulunmaya mezundurlar. Gümrük resimlerini ödedikten sonra Osmanlı Devleti'nin deniz kuvvetleri ve sair askeri mercileri tarafından yolculuk sırasında alıkonulmayıp herhangi bir nedenle rencide olunmayalar...

Aynı zamanda yine iki devlet arasında 1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması'nın 7. maddesinde ise bu konu "Rusya tebaası her iki devlet arasında mevcut olan eski antlaşmalar gereğince gerek kara ve gerek deniz yollarıyla Osmanlı memleketlerinde ticaret yapmak hususunda nail oldukları tam serbestliğe eskiden olduğu gibi nail ola..."²⁵⁷ şeklinde ele alınmıştır.

3.1.2.1. Kara Yolunda Kullanılan Ticaret Yolları

Osmanlı Devleti batı ile doğu arasında bir geçiş noktası olduğundan her zaman önemli ticaret yollarına sahip olmuştur. Bu nedenle de pek çok devletle ticari faaliyetler içine girmek durumunda kalmıştır. Bu ticari faaliyetler genel olarak deniz veya kara yolu aracılığıyla yürütülmüştür. Ancak özellikle dış ticarete R. Mantran'ın da ifade ettiği gibi hemen her dönem deniz ticareti büyük oranda üstünlük sağlamış, kara ticareti ise ikinci planda kalmıştır. Bu durum hem ticareti yapılan malların daha düşük taşıma maliyetiyle daha yüksek kapasiteli mal taşıma imkanı dolayısıyla deniz taşımacılığının daha avantajlı olması hem de kara yolu taşımacılığında malların ticari bölgelere dağıtılmasındaki alt yapı yetersizliği gibi nedenlerden de kaynaklanmaktadır.²⁵⁸

Deniz yolu aracılığıyla yürütülen ticaret her ne kadar daha ön planda olsa da Osmanlı Devleti ticaretin canlılığı ve devamlılığı açısından kara yollarına da büyük önem vermiştir. Nitekim kara yolu ağı, her devirde yalnızca ticari açıdan değil ordunun bir yerden başka bir yere sevki, merkezin taşra ile bağlantısının sağlanması gibi durumlar nedeniyle askeri ve sosyal bakımdan da büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle Osmanlı Devleti de Anadolu ve Rumeli coğrafyasında

²⁵⁵ 1. Madde: bkz. Ek 4.

²⁵⁶ 6. Madde: bkz. Ek 4.

²⁵⁷ Fidan, a.g.m., s. 111.

²⁵⁸ Mesud Küçükcalay ve Numan Elibol, Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa'dan Karayolu İle Yapılan İhracatın Değerlendirilmesi: 1795-1804, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), Eskişehir, 2003, s. 155-156.

kendisinden önceki devletler gibi memleketin her tarafına ulaşan bir yol ağı kurmuştur.²⁵⁹ Buralarda belirli ticaret rotaları oluşturulmuş ve bu rotaların geçtiği güzergahlar önemli ölçüde kent ve kasaba merkezleri olmuştur. Osmanlı Devleti’nde ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü bu ana yollar İstanbul merkezli olmak üzere hem Anadolu hem Rumeli’de üç güzergahtan oluşmakla beraber ikinci derece olan tali yollarla da birbirine bağlanmaktadır. Harita 3’te gerek Anadolu gerek Rumeli’de *sağ kol*, *sol kol* ve *orta kol* olarak üç ana güzergahtan oluşan bu ana yollar kalın çizgiler ile belirtilerek ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü güzergahlar gösterilmiştir.

Harita 3 : Osmanlı Devleti’nde Ticaret Faaliyetlerinin Yürütüldüğü Ana Yollar

Kaynak : Mehmet Sait Şahinalp ve Veysi Günel, “Osmanlı Şehircilik Kültüründe Çarşı Sisteminin Lokasyon ve Çarşı İçi Kademelenme Yönünden Mekânsal Analizi”, **Millî Folklor**, 24 (93), Bahar 2012, s. 152.

Haritada gösterildiği üzere Anadolu’daki ticaret yol güzergahları şu şekildedir²⁶⁰: “İstanbul Üsküdar’dan Halep istikametine giden *sağ kol*, Üsküdar’dan başlayarak Gebze, Hersek, Lefke, Söğüt, Eskişehir, Seyitgazi, Bayat, Bolvadin, İshaklı, Akşehir, Ilgın, Ladik, Konya, İsmail, Karapınar, Ereğli, Ulukışla, Külek, Adana, Kurt Kulağı, Antakya üzerinden Halep’e varmaktadır. İstanbul Üsküdar’dan başlayarak Bağdat yönüne giden *orta kol*, İzmit, Sapanca, Geyve, Taraklı, Göynük, Hendek, Düzce Pazarı, Bolu, Gerede, Bayındır, Koçhisar, Tosya, Osmancık, Merzifon, Amasya, Turhal, Tokat, Sivas, Kangal, Malatya, Harput, Ergani, Diyarbakır, Mardin, Nusaybin, Toprakkale, Karakuş, Kerkük ve Musul üzerinden Bağdat’a ulaşmaktadır. Yine İstanbul

²⁵⁹ İzzet Sak ve Cemal Çetin, “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nde Menziller ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 1 (16), Konya 2004, s. 181.

²⁶⁰ Küçükkalay-Elibol, a.g.m., s. 157.

Üsküdar'dan Erzurum ve Kars tarafına giden *sol kol*, orta kolun Merzifon menziline ayrılarak, Ladik, Niksar, Hacı Murat Kalesi, Karahisar-ı Şarki, Kelkit, Bayburt, Erzurum, Kars üzerinden Tebriz'e kadar uzanmaktadır.”

Yine harita üzerinde yer alan Rumeli'deki ticaret yol güzergahları şu şekildedir²⁶¹: “*Sağ kol* İstanbul'dan başlayarak Vize, Kırkkilise, Fakihlü, Papaslı, Karınabad, Aydos, Prevadi, Bacıoğlupazarı, Divane karyesi, Karasu, Babadağı, İsakçı, Akkerman yolu ile Özi ve Kırım'a ulaşmaktadır. *Orta kol*, yine İstanbul'dan Silivri, Çorlu, Edirne, Filibe, Sofya, Niş ve Yagodina üzerinden Belgrad'a kadar varmaktadır. *Sol kol* ise İstanbul'dan Tekirdağ, Malkara, Firecik, Dimetoka, Gümilcine, Pravişte Lanzaka, Yenişehir, İzdin, İstefe, Eğriboz ve ardından Gördüs'e kadar uzanmaktadır.” Ahkâm defterindeki kayıtlara bakıldığında Osmanlı Devleti'ne ticaret yapmak maksadı ile gelen Rusya tüccarlarının da bu ticaret güzergahlarını kullandıkları anlaşılmaktadır.²⁶² Nitekim bu Rus tüccarların özellikle de Balkan vilayetleri üzerinden kara yolu ile İstanbul'a geldikleri ve İstanbul'dan Balkanlara doğru hareket ettikleri görülmektedir.²⁶³ Ticaret maksadı ile Osmanlı memleketlerine kara yolu ile gelen Rusya tüccarlarının durumları hakkında 1783 tarihli Ticaret Muahedesi'nin 19. maddesinde daha detaylı olarak verilen bilgiler şu şekildedir:²⁶⁴

Rusya memleketlerinden veyahut sair Avrupa memleketlerinden Osmanlı memleketlerine; ve Osmanlı memleketlerinden Rusya veyahut sair devlet memleketlerine ticaret etmek için kara yolu ile gidip gelen Rusya halkı ve tüccarı Rusyalı olduklarını mübeyyin ellerinde pasaport tâbir olunur mürur kağıtları olduktan sonra Osmanlı Devleti'nden ilgili hiçbir kimse tarafından cizye ve sair bir istekle rahatsız edilmeyeler. Haklarında dostane muamele eyleyeler. Ve işbu antlaşma gereğince Rusya memleketinden, ve sair yabancı memleketlerden Osmanlı memleketlerine götürecekleri ve gerek Osmanlı Devleti'nin memleketlerinden alıp Rusya ve yabancı memleketlere götürecekleri emtia ve eşyanın bir defa ve bir yerde gümrük rüsûmları alındıktan sonra gelip gittikleri yerlerin gümrükçüleri bu tâcirleri mükerrer gümrük resmi veyahut ve sair herhangi bir vergi ile zorlamayalar...

Osmanlı memleketlerinde ticaret yapmak için Rusya tüccarlarına verilen mürûr kağıtları genellikle 6 ay müddetle verilmiştir.²⁶⁵ Bu mürûr kağıtları ile birlikte kara yolu ile Anadolu'nun içlerine giden Rusya tüccarları ticaretlerini rahat bir şekilde yürütmüşlerdir.

²⁶¹ Abdüllatif Armağan, **Osmanlılar Zamanında Hac Yolu ve Menziller**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 41-42.

²⁶² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 50-88, 52-97, 73-201...

²⁶³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 49-84, 190-685, 201-691, 202-704.

²⁶⁴ 19. Madde: bkz. Ek 4.

²⁶⁵ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 45-64, 51-92, 63-150, 68-187...

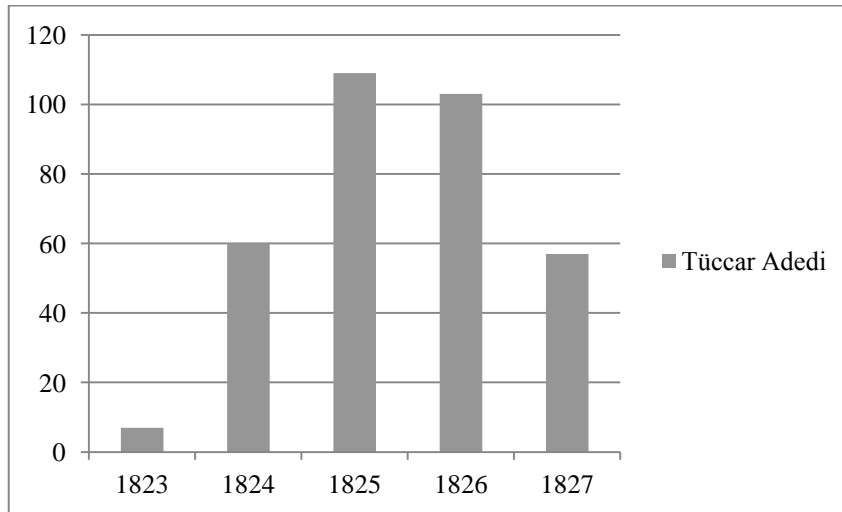
3.1.2.2. Osmanlı Topraklarında Ticaret Yapan Rusya Tüccarlarına İlişkin İstatistikler

90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ne kaydedilen hükümlerde Osmanlı memleketlerinde ticaret yapmak isteyen Rus tüccarlarının, bu taleplerine karşılık olarak verilen ticaret izinlerinin yer aldığı görülmektedir. Bu ticaret izinlerinin olduğu kayıtlardan 1823 ve 1830 yılları arasında Osmanlı memleketlerinde ticaret yapmak için izin alan Rus tüccarlarının yıllık bazdaki istatistiki bilgileri elde edilmektedir. Aynı zamanda daha önce de zikredildiği üzere 1823 ve 1830 yılları içerisinde Osmanlı Devleti ve Rusya arasında savaşın yaşandığı dönemlerde kesilen ticari ilişkiler nedeniyle bu ticaret izinlerine de rastlanmamaktadır. Aşağıdaki tabloda Osmanlı memleketlerinde ticaret izni verilen Rus tüccarların adedi ay ve yıl bazında gösterilmiştir.

Tablo 7: 1823-1827 Yılları Arasında Ticaret İzni Verilen Rusya Tüccarları

	1823	1824	1825	1826	1827
Ocak		3		1	
Şubat		2	3	2	5
Mart		1	2	3	
Nisan		6	5	3	4
Mayıs		1	4	5	9
Haziran		14	7	11	10
Temmuz		4	12	3	4
Ağustos		12	13	8	6
Eylül		8	20	21	6
Ekim	3	4	21	11	12
Kasım		4	17	15	1
Aralık	4	1	5	20	
Toplam	7	60	109	103	57

Grafik 5: 1823-1827 Yılları Arasında Ticaret İzni Verilen Rusya Tüccarlarının Değişimi

Grafik 5'te görüldüğü gibi Osmanlı Devleti'ne 1823 yılının son aylarında başlayan Rus tüccar girişi 1824 yılında artışa geçmiştir. 1825 yılına gelindiğinde ise bu artış hızlı bir şekilde devam etmiş ve 1826 yılında da bir önceki yıla benzer seviyede seyretmiştir. Fakat 1827 yılında ise ticaret izni alan Rus tüccarlarının sayısında yarı yarıya düşüş gerçekleşmiştir. Öte yandan 90/8 Rusya Ahkâm Defteri'ndeki kayıtlar 1823 ve 1830 yıllarını kapsamış olsa da Osmanlı memleketlerinde ticaret yapmaları için Rus tüccarlarına verilen izin hükümleri 1827 yılının sonunda kesilmektedir. Ancak bu 1830 yılına kadar Rus tüccarlarına ticaret izni verilmediği anlamına gelmemektedir. Nitekim bir sonraki ahkâm defteri olan 91/9 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nde 1829 yılından itibaren ticaret iznine dair olan hükümler tekrar devam etmektedir. Bu araştırma 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin kayıtlarından hazırlandığı için yukarıdaki tablo da 1827 yılının sonunda bitmiştir.

3.1.2.3. Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarlarına İlişkin İstatistikler

Osmanlı Devleti'nde Rusya ile ticaret yapan Osmanlı tüccarları hem Müslüman hem de Gayrimüslimlerden oluşmaktadır. 19. yüzyılın başlarına kadar Gayrimüslim tüccar sayısı Müslümanlara oranla %80'in üzerindeyken bu durum giderek değişmeye başlamış ve 19. yüzyılın yarısına doğru gelindiğinde %5'lere kadar gerilemiştir. Nitekim bu dönemlerden itibaren Gayrimüslim tüccarların yabancı devletlerin bayrağı altında ticaret yapmaya başlamaları ve Rusya'nın himayesine girerek Osmanlı ticaretinin dışında kalmaları bu oranın ciddi bir şekilde düşmesine sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda yine bu yıllarda bağımsızlık amacıyla Rumların isyan etmesi sonucu Gayrimüslimlere ticaret yasağı gelmiş olması da bunda önemli bir etken olmuştur.²⁶⁶

Tablo 8: 1823-1830 Yılları Arasında Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarları²⁶⁷

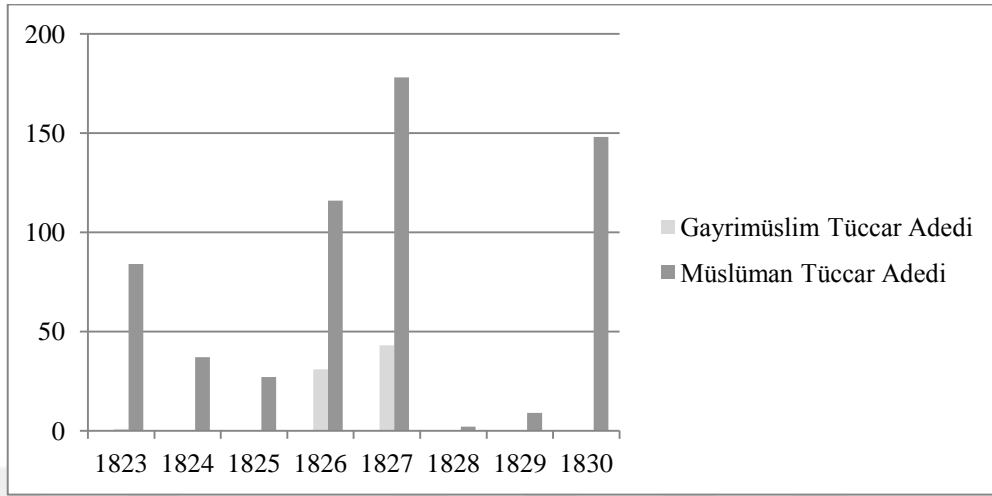
	Gayrimüslim	Müslüman	Gayrimüslim %	Müslüman %	Toplam
1823	1	84	1	99	85
1824		37	0	100	37
1825		27	0	100	27
1826	31	116	21	79	147
1827	43	178	20	80	221
1828		2	0	100	2
1829		9	0	100	9
1830		148	0	100	148
Toplam	75	601	11	89	676

Kaynak : Bostan, **Osmanlı Deniz Ticareti**, s. 75.

²⁶⁶ Bostan, a.g.m., s. 65-67.

²⁶⁷ Bu tablo İdris Bostan'ın Osmanlı Deniz Ticareti adlı kitabının 75. sayfasındaki tablodan derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 6: 1823-1830 Yılları Arasında Rusya ile Ticaret Yapan Osmanlı Tüccarlarının Değişimi

Grafik 6'ya bakıldığında ilk göze çarpan şey 1800'ler öncesine oranla Gayrimüslim tüccar oranında çok ciddi bir azalma olması ve %80 lere varan Gayrimüslim oranının tam tersi yönde değişmesidir. Yukarıda da belirtilen sebeplerden dolayı toplamda 8 yıllık bir dönemde 1823, 1826 ve 1827 yılı olmak üzere yalnızca 3 yıl Gayrimüslim tüccar varlığından söz edilebilir ki sayı olarak bakıldığında Müslüman tüccarlara oranla çok ciddi bir fark görünmektedir. Nitekim tüm yılların toplam tüccar adedine göre 676 tüccarın 601'i Müslüman, 75'i Gayrimüslimdir. Dolayısıyla oran olarak ele aldığımızda Rusya ile ticaret yapan Osmanlı tüccarlarının %89'u Müslüman iken yalnızca %11'i Gayrimüslimdir.

3.1.3. Osmanlı-Rusya Ticaretine Konu Olan Metallerin Tasnifi

3.1.3.1 Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan İthalatına Konu Olan Metallerin Tasnifi

Hububat ve Bakliyat Metalleri

Osmanlı Devleti klasik ticaret politikası gereği zahire ve iaşe teminine büyük önem vermektedir. Burada özellikle hıntanın ayrı bir yeri vardır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin ithalatını yaptığı ürünler arasında hınta ve benzeri tahıl ürünleri daima ilk sırada gelmektedir. Aynı zamanda bu tahıl ithalatının çok büyük kısmı da Rusya'dan gerçekleştirilmiştir. Hakikaten İstanbul'un ve diğer tüm Osmanlı memleketlerinin başta hınta olmak üzere hububat ihtiyacı çok büyük oranda Rusya tarafından karşılanmıştır. Öyle ki aşırı bol ve ucuz olduğundan bilhassa 18. yüzyılda

yalnızca Osmanlı Devleti'nin değil İspanya, Portekiz ve Fransa gibi Avrupa devletlerinin de hububat ihtiyaçları Rusya tarafından temin edilmiştir.²⁶⁸

Osmanlı Devleti ve Akdeniz tarafına taşınan hıntanın büyük çoğunluğu Rusya himayesinde bulunan Karadeniz limanlarından temin edilmiştir. Bununla birlikte az da olsa İstanbul'dan satın alınarak Akdeniz tarafına taşındığı da görülmektedir. Öte yandan yine Rusya iskelelelerinden gelen İngiliz²⁶⁹, Avusturyalı²⁷⁰, Sardunyalı²⁷¹ vb. yabancı gemilerden veya imtiyazlı Müslüman kaptanlar²⁷² ve zımni reislerin²⁷³ gemilerindeki nemlenmeye yüz tutmuş olan hıntaların da ithal edildiği bilinmektedir. Nihayetinde 1823 ve 1830 yılları arasında Rusya'dan ithal edilen hububat ve bakliyat metalleri alaf, bezelye, çavdar, dakik, fasulye, fındık, hınta, kokoroz, peksimet ve şair olmak üzere toplam 10 çeşittir. Bu süreçte gerçekleşen ithalatta ağırlık hububat ürünlerinde olmuştur. Bakliyat ürünlerinin ithalatı ise hububat ürünlerine oranla çok daha düşük seviyede gerçekleşmiştir.

Hayvani Metaller

Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan ithal ettiği hayvani metaller genellikle hayvani yağlar, balık ürünleri ve hayvani deri ürünlerinden oluşmaktadır. Bu metallerin da kendi aralarında farklı türlere ayrıldığı görülmektedir. Örneğin balık, tuzlu ve kuru balık, Mersin ve Morina balığı olarak çeşitlenmiştir. Balık yağı ve balık tutkalı da yine bir balık ürünü olarak ithal edilen metaller arasındadır. Aynı şekilde havyar, deri ve yağ ürünleri de farklı türlere ayrılarak ithal edilen ürün çeşidini arttırmışlardır.

1823 ve 1827 yılları arasında Rusya'dan ithal edilen hayvani metaller toplam 24 çeşitten oluşmaktadır. Bunlar balık tutkalı, balık yağı, buzağı gönü, cild-i bakar, cild-i erneb, cild-i ganem, çiroz balığı, havyar, inek derisi, işlenmiş sığır gönü, karn-ı bakar, kırmızı havyar, kuru balık, manda boynuzu, Mersin balığı, Morina balığı, revgan-ı don, revgan-ı sade, siyah havyar, telatin, tuzlu balık, tuzlu lahm, tuzlu ve kuru sığır gönüdür.

²⁶⁸ Fernand Braudel, **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm XV.-XVIII. Yüzyıllar**, c. 1 , (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara 1993, s. 85.

²⁶⁹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 134-471, 134-478...

²⁷⁰ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 96-289, 118-365...

²⁷¹ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 101-325, 133-463...

²⁷² BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 120-375, 134-475...

²⁷³ BOA, RAD, nu. 90/8, s.-h., 121-385, 134-470...

Tekstil Metaları

Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan ithal ettiği tekstil metalarına bakıldığında çok fazla çeşit görülmemektedir. Ağırlık olarak yapağı, halat ve pamuk ürünleri ithal edilmiştir. 1823 ve 1827 yılları arasında Rusya'dan ithal edilen tekstil metaları şunlardır: bez, ecnas-ı kürk, halat, halat hurdası, ince halat, ince ip, keten, kirbas-ı niyaden, kirbas-ı Rusya, rişte, ravendon bezi, yapağı.

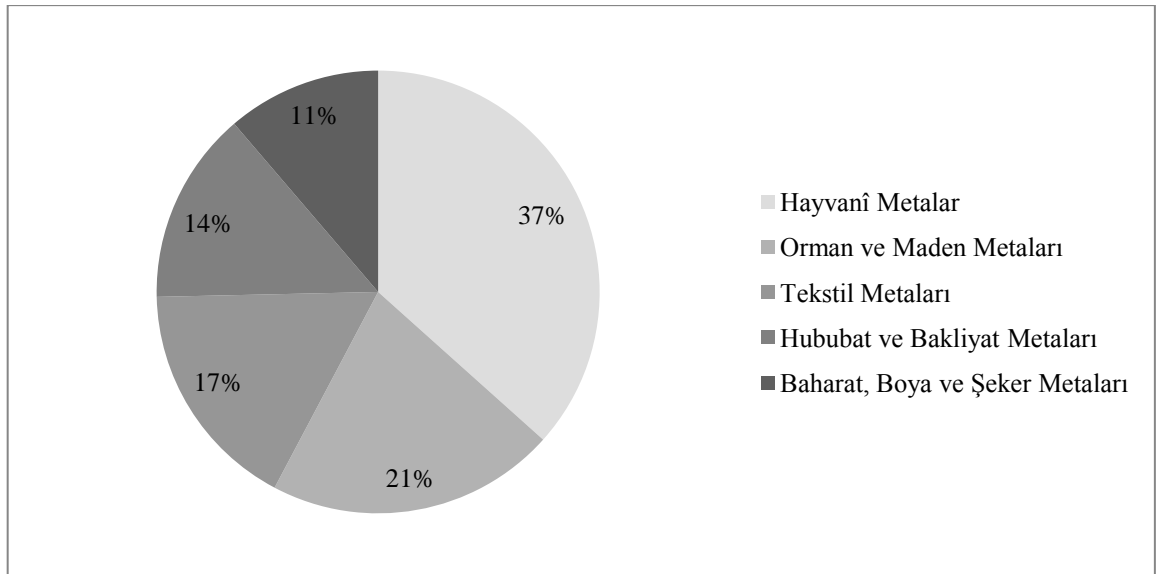
Baharat, Boya ve Şeker Metaları

Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan ithal ettiği baharat, boya ve şeker metalarında çok fazla çeşit bulunmamaktadır. Ağırlık olarak şem-i asel, kendir ve keten tohumu gibi ürünler ithal edilmiştir. 1823 ve 1827 yılları arasında Rusya'dan anason, ıhlamur, kendir, keten tohumu, sakız, samanlı ve şem-i asel olmak üzere toplam 7 çeşit ürün ithal edilmiştir.

Orman ve Maden Metaları

Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan ithal ettiği orman ve maden metaları demir, tahta ve taş gibi ürünlerden oluşmaktadır. 1823 ve 1827 yılları arasında Rusya'dan toplamda 15 çeşit ürün ithal edilmiştir. Hacim olarak en fazla maden ürünleri ithal edilmiş ki burada demirin ön planda olduğu görülmektedir. Onun ardından orman ürünlerinde tahta çeşitlerinin ağırlığı görülmektedir. İthal edilen tüm orman ve maden metaları ise ahen-i ham, cemşir, çam tahtası, fıçı çemberi, fıçı çubuğu, fıçı tahtası, germişik çubuğu, kalya taşı, kereste, kilid-i Rusya, nuhas, sütun, tahta, tahta nuhas ve zifttir.

Grafik 7: İthalata Konu Olan Metaların Çeşitliliği

3.1.3.2. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya İhracatına Konu Olan Metaların Tasnifi

Meyve Metaları

Osmanlı Devleti'nin klasik ticaret politikasında ihracat, ithalat gibi desteklenmiyordu. Ancak ihracı yasak olmayan ve üretimi fazla olan ürünler ihraç edilebiliyordu. İlerleyen dönemlerde ihracattaki kısıtlama kısmen de olsa kaldırılmıştır. Rusya tüccarları Osmanlı Devleti'nden Rusya'ya ihraç edilen ürünleri, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere bilhassa Akdeniz'de bulunan Osmanlı memleketlerinden satın almışlardır. 1823 ve 1829 yılları arasında Rusya'ya ihraç edilen ürünler arasında ağırlıklı olarak üzüm ve üzüm çeşitleri, harrub, hurma, limon ve zeytin bulunmakla beraber ürün çeşitliliğinde bir zenginlik olduğu görülmektedir.

1823 ve 1829 yılları arasında badem, badem içi, beğlerce üzümü, ceviz, çekirdeksiz üzüm, dizi incir, dökme ceviz, fındık, harrub, helvacı üzümü, hurma, hurma-yı Mısri, incir, kabuklu badem, kaba zeytin, kuru erik, kuru üzüm, kuş üzümü, leblebi, limon, meyve-i huşk, portakal, rezaki, sakız bademi, salamura zeytin, siyah rezaki, siyah üzüm, üzüm ve zeytin olarak toplam 29 çeşit ürün ihraç edilmiştir.

İçecek ve Sıvı Metalar

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ihraç ettiği içecek ve sıvı metalarına bakıldığında ilk sırada hamrın olduğu göze çarpmaktadır. İthalat hacimlerine bakıldığında limon suyu, pekmez ve rom da onu takip etmektedir. Bununla birlikte Rusya'ya ihraç edilen içecek ve sıvı ürünlerinde çeşit bakımından çok fazla bir zenginlik olmasa da, genel ihracat hacmi içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. 1823 ve 1829 yılları arasında arpa suyu, hamr, hamr-ı France, kumandariye, limon suyu, pekmez, revgan-ı zeyt, rom ve sirke olmak üzere toplam 9 çeşit ürün ihraç edilmiştir.

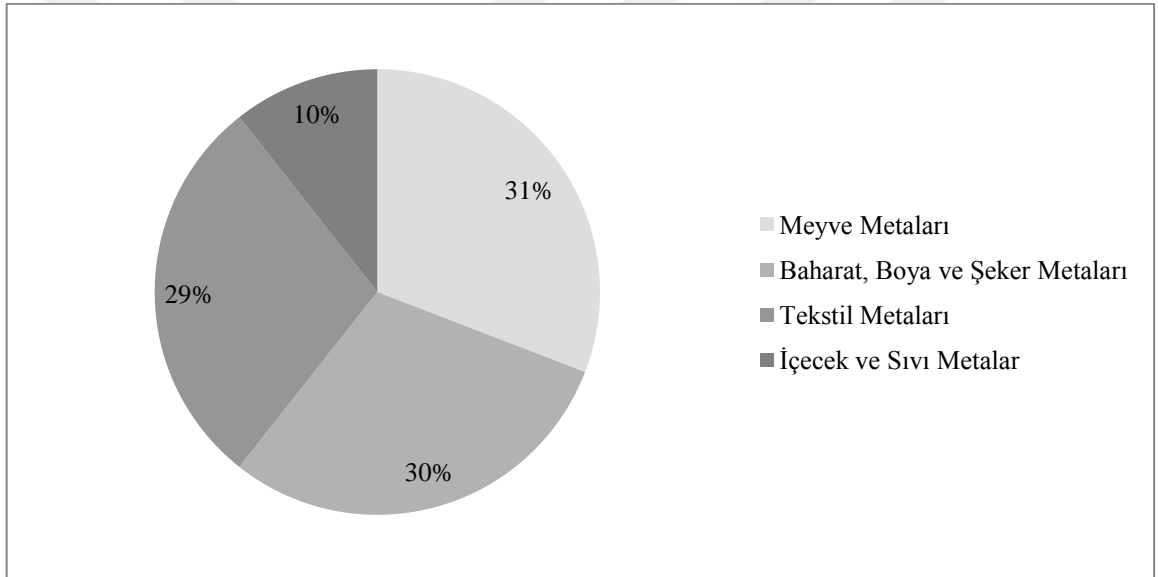
Tekstil Metaları

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ihraç ettiği tekstil metaları pamuk, iplik ve dokunmuş tekstil ürünlerinden oluşmaktadır. 1823 ve 1827 yılları arasında ürün çeşitliliği açısından bir zenginlik görülmektedir. Bu süreçte toplam 27 çeşit tekstil ürünü ihraç edilmiştir. Bu ürünler alaca-ı bor, alaca-ı Manisa, alaca-ı Yenişehir, atlas, basma-ı hassa, beledi-yi taklidî yastık, batista, boğası, astar, çit-i İngiliz, fitilli beyaz, harir-i ham-ı Bursa, kadife, kaneviz, kirbas-ı kürz, makrame-i İngiliz, mamul yorgan, meşin, mücessem yemeni, pazen, penbe-i hâm, rişte-i penbe, rişte-i penbe-i elvan, rişte-i penbe-i surh, rişte-i tura, sahtiyân, sof-ı Ankara'dır.

Baharat, Boya ve Şeker Metaları

Osmanlı Devleti'nde gelişmiş tekstil endüstrisinin sonucu olarak tekstilin yan ürünleri olan boya çeşitleri de üretilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ihraç ettiği baharat, boya ve şeker ürünlerine bakıldığında, Rusya'dan ithal ettiği ürün çeşidine göre daha fazla çeşitlilik bulunmaktadır. Burada özellikle tuz ve duhanın ihracat hacmi diğer ürünlere oranla daha fazladır. 1823 ve 1829 yılları arasındaki toplam ürün çeşitliliği ise 28 üründen oluşmaktadır. Bu ürünler afyon, akgünlük, anason, anberiyye, aselbent, asfur, biber, çivit, çemen, defne tohumu, duhan, günlük, hına, kahve-i Frengi, karagünlük, kimyon, kök boya, mâzû, portakal kabuğu, sinemaki, şeker, şeker-i gubar, şeker-i ham, şeker-i kelle, şekerleme, turunç kabuğu, tuz ve zamktır.

Grafik 8: İhracata Konu Olan Metaların Çeşitliliği

SONUÇ

Asya'yı Avrupa'ya bağlamanın yanı sıra Karadeniz'i de Akdeniz'e bağlayan boğazlar, siyasi, iktisadi ve askeri bakımdan ehemmiyetleri dolayısıyla tarih boyunca pek çok devletin ilgisini çekmiş, daima büyük rekabetlerin ve mücadelelerin merkezi olmuştur. Osmanlı Devleti bilhassa İstanbul'un fethi ile başlayan, Suriye ve Mısır'ın fethiyle devam eden süreçte doğu ile batı arasındaki ticaret yollarının tamamını egemenlikleri altına almış bulunuyordu. Bu nedenle ortaya çıkan Osmanlı denizleri tabiri, Osmanlı kontrolünde bulunan Karadeniz ve Marmara gibi iç denizler ile birlikte Akdeniz, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'ni kapsamaktadır. Böyle geniş bir deniz havzasında egemenlik kurmayı başaran Osmanlı Devleti, elbette ticaret yolları üzerinde de söz sahibi olarak bilhassa deniz ticareti ve taşımacılığı açısından oldukça etkin bir rol oynamıştır. Nitekim ticareti yönetmek, kazanılmış olan egemenlik hakları ile doğru orantılıdır.

Halil İnalcık'ın ifade ettiği gibi tarihen de sabittir ki, boğazları kontrol altında tutan her devlet sonunda Karadeniz üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. Gerçekten de Boğazların iki tarafındaki ana topraklara hükmeden devletler, Bizans ve Osmanlı örneklerinde görüldüğü gibi bunu başarmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti de ilk dönemlerden itibaren boğazların bu önemini idrak etmiş ve bu doğrultuda ilk olarak İstanbul Boğazı'nı kontrol altına almayı hedeflemiş ve bunun ardından fütuhatını Karadeniz'e yöneltmiştir. Karadeniz'in tüm kıyılarını fethettikten sonra da boğazlardan geçiş yabancı devletlere kapatılmıştır. Böylece 16. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl sonlarına kadar boğazlardan geçiş hakkı Osmanlı Devleti'nin vereceği geçiş müsaadesine bağlanmıştır. Hakikaten Akdeniz'i Mısır, Girit ve Mora üzerinden geçtiğini var saydığı bir hat ile ikiye bölen ve bu hattın doğusunda kalan tüm sahilleri topraklarına katan Osmanlı Devleti, bu alanı iç deniz haline getirmiştir. Böylece egemenlik kurduğu denizlerde ticaret yapma hakkını kapitülasyon adı altında Avrupa devletlerine dönem dönem ticari kaygılarından bağımsız olarak politik sebeplerle verdiği de bilinmektedir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti bahsi geçen bu hattın doğusunu Avrupalı devletlerin ticaretine açarken, bütün sahillerine hakim olduğu Karadeniz'e ise tüm yabancı gemilerin girişlerine ve ticari faaliyetlerine yüzyıllar boyu sürecek şekilde yasak uygulamıştır.

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz için tüm yabancı devletlere karşı uyguladığı yasak nedeniyle elde ettiği kapalı deniz statüsü, zamanla Rusya'nın göstermiş olduğu gelişmelere bağlı olarak sarsılmaya başlamıştır. Osmanlı ile Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkiler 15. yüzyıl sonlarına denk gelmektedir. Bu ilişkilerin kurulmasında ana etken ticari ilişkiler ve Rus tüccarlarının korunması meselesi olmuştur. Bu bağlamda gelişen diplomatik ilişkilerin ardından Osmanlı-Rus ticaret faaliyetleri de artmaya başlamıştır. Zamanla önemli bir güç haline gelen Rusya ile Osmanlı

Devleti arasında rekabet üst seviyeye ulaşmış ve bu doğrultuda iki devlet arasında pek çok savaş gerçekleşmiştir. Bunların çoğunda başarılı olan Rusya, Osmanlı Devleti'nden ticari haklar elde ederek denizlere çıkmayı hedeflemiştir. Nitekim 1700 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması'nın ardından hız kazanan ticari ilişkiler, 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Öte yandan 1783 tarihli Ticaret Muahedesi ise iki devlet arasındaki ticari münasebetlerde çok önemli bir yere sahip olmuş ve bu dönemden itibaren iki taraf arasındaki ticaretin tatbikinde bu muahededeki esaslar dikkate alınmıştır.

Rusya'nın 1700 İstanbul Antlaşması ile başlayan ticari imtiyaz sağlama girişimleri, 1739 Belgrat Antlaşması ile malların Karadeniz'de ancak Türk gemileriyle taşınması koşuluyla ticaret izni sağlaması, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Karadeniz, Boğazlar ve Tuna dahil olmak üzere tüm Osmanlı sularında seyrüsefer müsaadesinin yanı sıra en ayrıcalıklı ülke statüsüne gelmesi, 1783'te Kırım'ı ilhakı sonucu Karadeniz sahillerine yerleşen Rusya'nın aynı yıl Ticaret Muahedesi ile İngiliz ve Fransızların yıllar boyunca elde ettikleri tüm imtiyazları bir çırpıda elde etmesinihayetinde Karadeniz'in Rus gemilerine açılmasına sebep olmuştur. Elbette Rusya'ya tanınan bu haklardan rahatsız olan Avrupa devletlerinin reaksiyonları sonucu kapitülasyonlar farklı bir boyut kazanmış ve zamanla tüm Avrupa devletleri de Osmanlı sularında serbest ticaret yapma hakkını elde etmiştir.

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında ikili ilişkilerin en yoğun olduğu 18. yüzyılın başından itibaren düzenli olarak defterler kayıt altına alınmıştır. İki devlet arasındaki münasebetlerin kaydolduğu toplam 10 adet defter bulunmaktadır. Bunlardan 1 tanesi ahidname, 1 tanesi nişan ve 8 tanesi de ahkâm defteridir. İlk defter 83/1 Numaralı 1701-1833 yılları arasını kapsayan ahidname defteri ve son defter de 92/10 Numaralı 1774-1903 yılları arasını kapsayan nişan defteridir. İlk ve son defter arasında 84/2, 85/3, 86/4, 87/5, 88/6, 89/7, 90/8 ve 91/9 Numaralı Rusya Ahkâm Defterleri bulunmaktadır. 1823-1830 Yılları Arasında Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri adlı çalışmamızda ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Düvel-i Ecnebiye Defterlerinden biri olan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri esas alınmıştır.

Defterin kaydedildiği dönem olarak II. Mahmut dönemine denk gelmektedir. Yunan İsyancıları ile bağlantılı olarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında Mart 1818'de kesilen ticari ilişkiler, bu defterin tutulmaya başlandığı Mayıs 1823'ten itibaren yeniden başlamıştır. Öte yandan Rum meselesi sebebiyle iki taraf arasında gerçekleşen savaşa kadar sürdürülen kayıtlara Şubat 1828'de ara verilmiş olsa da Eylül 1829'da yeniden başlanmıştır. 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin ihtiva ettiği konulara bakılacak olunursa yol hükümleri, ticari münasebetler, tüccarlarla ilgili meseleler, can ve mal emniyeti ile alakalı konular, ticaret ve kutsal yerleri ziyaret ile ilgili yol hükümleri, iki devlet tebaasının münasebetleri ile ilgili hükümler, vergiler ile ilgili meseleler, adli vakalar, kazalar ve kazazedeler, konsoloslar ile ilgili meseleler, miras meseleleri, alacak-verecek meseleleri, saldırılar ve gasp olayları gibi pek çok konuda hükümler bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki siyasi münasebetler pek çok araştırmada ele alınmış olsa da bilhassa ticari münasebetler kısmı eksik kalmıştır. Dolayısıyla bu alandaki açığı kapatmak adına ticari münasebetler ilgili tutulan en önemli kayıtlardan olan, Mayıs 1823 ile Aralık 1830 dönemlerini kapsayan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri çerçevesinde Osmanlı-Rusya ticareti ele alınmış ve söz konusu döneme ilişkin çalışmalara yapacağı katkılar açısından incelenmiştir. Nitekim akademik çalışmaların bütününe bakıldığında Ahkâm Defterleri'ne fazlaca yer verilmemesi konumuzun seçiminde etkin bir rol oynamıştır. Söz konusu defter Osmanlı-Rusya arasındaki ticari faaliyetlere, ticaretin tatbikine dair esaslara, ticareti yapılan mallarla ilgili detaylı bilgilere ve iki devlet arasında yaşanan sorunların yanı sıra bunların çözümüne dair verilen hükümlerle birlikte iki taraf arasındaki ticari münasebetlere ışık tutacak zengin bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'nin incelenmesi Osmanlı-Rusya ticaretine ilişkin bilgi ve yorumları zenginleştireceği görülmüştür.

İncelemede bulunduğumuz 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri iki devlet arasındaki sorunları ve bunların çözümüne dair verilen hükümleri içermesi dolayısıyla dönemin yapısını da anlamak hususunda önemli bir noktada bulunmaktadır. Söz konusu defter numaralı olarak 349 sayfadan oluşurken, yaklaşık 50 numaralandırılmış boş sayfası bulunmaktadır. Bazı istisna durumlar hariç tarihi kronolojiye göre kaydedilmiştir. Toplamda 1181 hükümden oluşan defterin tamamı tercüme edilerek incelenmiştir. Defter 1823-1830 yılları arasında başta ticaret uygulamalarına ışık tutmakla beraber diplomatik, siyasi, sosyal ilişkilere ve ortaya çıkan sorunların antlaşmalar çerçevesinde çözümlerine dair hükümleri ihtiva etmektedir.

Çalışmamızın odak noktası olan ticaret hususuna gelinecek olursa Rusya'nın ticareti iki yönde gerçekleşmektedir. Birincisi Rus tüccarlarının kendi mahsullerini Osmanlı memleketlerine veya yabancı devletlere taşıması, ikincisi ise Osmanlı memleketlerinden veya yabancı devletlerden aldıkları malları Rusya'ya taşıması şeklindedir. Rusya'nın kendi memleketine götürdüğü malların çoğunluğu İstanbul ve Akdeniz'de bulunan adalar, İzmir, Çeşme, Bozcaada ve Kuşadası gibi pek çok Osmanlı limanlarının yanı sıra başta Fransa olmak üzere Cenova, Venedik, Malta gibi ülkelerden temin edilmiştir. Yine Rusya'nın buralardan aldığı malları yüklediği iskeleler arasında Azak, Özi, Kalas, Kerson, Kılburun, Taygan ve Potekali bulunmaktadır. Rusya tarafına giden gemilerin varış yerleri ve Rusya tarafından gelen gemilerin kalkış yerleri hakkında detaylı bilgi verilmemiş ve birkaç spesifik liman ismi dışında genel manada büyük oranda Rusya İskeleleri tabiri kullanılmıştır. Ancak buna karşın Rusya tarafından gelen gemilerin varış limanlarına ve Rusya tarafına giden gemilerin kalkış limanları hakkında bilgilere daha detaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Buna ek olarak Rusya tarafından gelen gemilerle ticaret malları ilk olarak İstanbul'a getirilmiş, eğer İstanbul'da bu mala ihtiyaç yok ise verilen müsaade ile bu gemiler Akdeniz'deki Osmanlı memleketlerine veya Avrupa devletlerine götürülmüştür. Dolayısıyla deniz ticareti taşımacılığında İstanbul pek çok kez aktarma görevi görmüştür.

Ticarete konu olan metalara bakılacak olursa söz konusu defterdeki hükümler incelendiğinde Rus tüccarlarının Karadeniz'den Akdeniz'e taşınarak Osmanlı sınırları içerisinde veya diğer devletlere satmış olduğu başlıca ürünler arasında ağırlıklı olarak hınta gibi hububat ürünlerinin yanı sıra sığır/buzağı gönü, havyar, çavdar, cild-i bakar, revgan-ı don, revgan-ı sade, âhen-i hâm, halat, yapağı, fiçı tahtası, fiçı çenberi, tuzlu/kuru balık, tuzlu mahi, fındık, dakik, şair, şem-i asel, zift, kokoroz, germişik çubuğu, fasulye, bezelye, telatin, kilim, kirbas, çuka, sakız, anason, kalya/kalem taşı, keten, kendir, kereste, cemşir, sütûn, çam tahtası, ihlamur, duhan ve sair ürünler yer almaktadır. Yine söz konusu defterdeki hükümler incelendiğinde Rus tüccarlarının Akdeniz'deki Osmanlı veya diğer memleketlerden alarak Karadeniz'deki Rus topraklarına götürmüş oldukları başlıca mallar arasında incir, üzüm, hamr, akgünlük, badem içi, duhan, zeytin, leblebi, kuru erik, ceviz, şekerleme, pekmez, hurma, sirke, arak, rom, limon, limon suyu, portakal, harrub, kahve, revgan-ı zeyt, şeker, tuz, rişte-i penbe-i surh, rişte-i elvan, harir-i hâm, penbe-i hâm, badem, helva, mantar, biber, attariye, hırdavat, anberiye, arpa suyu, zamk, kök boya, tohum, kadife, batista ve el kantarı gibi ürünlerin yer aldığı görülmektedir.

Akdeniz ve Karadeniz olarak iki yönlü ticaret yıl bazlı olarak genellikle benzerlik göstermektedir. Buna göre Mayıs 1823'te kayıt altına almaya başlanan ticaret faaliyetlerinde 1827 yılına kadar ürün çeşitliliği ve miktarlarında genel manada artış gözlenmekle birlikte bu yıl itibariyle azalma başlamış, devam eden 1828 ve 1829 yıllarında ise siyasi meselelerden dolayı ticaretin kesilmesiyle en alt seviyeye inmiştir. Ancak ilişkilerin yeniden düzelmesiyle 1830 yılında ticaret yeniden hız kazanmaya devam etmiştir. Bununla birlikte 1830 yılına kadar tutulan kayıtlarda malların cinsleri ve miktarları daha detaylı verilmesine rağmen bu dönemden itibaren taşınan mallar için genellikle malumü'l-cins ve'l-mikdar hamule/eşya tabiri kullanılmaya başlanmış ve ürünlerin cinsleri ve miktarları açık bir şekilde verilmemiştir. Aynı zamanda yine bu dönemden itibaren özellikle hınta ve şair gibi tahıl ürünlerinin miktarları da malumü'l-mikdar keyl olarak ifade edilmeye başlanmış ve miktar bilgileri tam olarak verilmemiştir. Öte yandan ahkâm defterinde tutulan kayıtlara bakıldığında da iki taraf arasındaki ticari ilişkilerin, siyasi münasebetlerle bağlantılı olarak kesildiği veya yeniden devam ettiği de anlaşılmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ahmet Cevdet Paşa (2011), **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I, (Çev. A. Basad Kocaoğlu), 5. Baskı, İlgı Kültür Sanat Yay., İstanbul.
- Anıt, Kasım (1996), **Trabzon Ahkâm Defterlerine Göre Rize'nin İktisadi ve Sosyal Yapısı (1740-1911)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıkan, Zeki (1991), "Osmanlı İmparatorluğu'nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)", **Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan**, İstanbul.
- Armağan, Abdüllatif (1990), **Osmanlılar Zamanında Hac Yolu ve Menziller**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Armaoğlu, Fahir (1997), **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, TTK Basımevi, Ankara.
- Aslantaş, Selim (2013), "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın "Müzarekeleri"", **Uluslararası İlişkiler**, 9(36), Kış, 149-169.
- Bağış, Ali İhsan (1998), **Osmanlı Ticaretinde Gayri Müslimler**, 2. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi** (2007), (Haz. İskender Türe-Salim Kaynar), Başbakanlık Basımevi, İstanbul.
- Beydilli, Kemal (2002), "Küçük Kaynarca Antlaşması", **DİA içinde**, 26 (524-527), TDV Yay., Ankara.
- _____ (1991), "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve Miri Ticaret Teşebbüsü", **Bellekten**, 55, Nr. 214, TTK Basımevi, Ankara, 687-757.
- _____ (1992), "Boğazlar Meselesi", **DİA içinde**, 6 (266-269), TDV Yay., İstanbul.
- _____ (2008), "Rusya", **DİA içinde**, 35 (253-265), TDV Yay., İstanbul.
- BOA, Rusya Ahkâm Defteri, nu. 90/8.
- Bostan, İdris (1991), "İzn-i Sefine Defterleri ve Karadeniz'de Rusya ile Ticaret Yapan Devlet-i Aliyye Tüccarları 1780-1846", 0(6), **Türklük Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, 21-51
- _____ (1995), "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)", **Bellekten**, LIX(225), Ankara, 353-394.

- _____ (2000), “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde İstanbul Boğazı’ndan Geçişin Tabii olduğu Kurallar”, **Marmara Denizi 2000 Sempozyumu Bildiriler Kitabı (11-12 Kasım)**, İstanbul 2000, 1-8.
- _____ (2019), **Osmanlı Deniz Ticareti**, 1. Basım, Küre Yayınları, İstanbul.
- Braudel, Fernand (1993), **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm XV.-XVIII. Yüzyıllar**, 1 , (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara.
- Bulut, Mehmet (2012), “Osmanlı Ekonomi Politikası’na Yeniden Bir Bakış”, **Bilig**, S. 62, Yaz, 63-96.
- Ceylan, Ayhan (2016), “Osmanlı Klasik Dönemi’nde Balkanlar’da Bir Eyâlet-i Mümtâze Örneği Olarak Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti”, **II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri**, Aralık, 559-571.
- Çadırcı, Musa (1993), “Tanzimat Döneminde Çıkarılan Men-i Mürur ve Pasaport Nizamnameleri”, **Belgeler**, 15(19), Ankara, 169-182.
- Çapraz, Hayri (1997), **1740-1792 Osmanlı-Rus Münasebetleri (Siyasî ve Ticarî)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Dördüncü, Muharrem (2001), “1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan 1841 Londra Sözleşmesi’ne Kadar Boğazlar Meselesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(1), Haziran, 73-89.
- Dumrul, Cüneyt ve Dumrul, Yasemin (2014), “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 12(23), Ağustos, 146-170.
- Duran, Tülay (1967), “Türk-Rus Münasebetlerinin Başlaması”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 0(3), 1. Baskı, Mentş Kitabevi, İstanbul, 43-49.
- Efe, Haydar ve Kızıl, Murat (2018), Osmanlı’nın Kuzey ve Doğu Politikası ve Rusya’nın “Sıcak Denizlere İne Politikası” Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları, **KAÜİİBFD**, 9(17), 297-334.
- Erim, Nihat (1953), **Devletler Arası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)**, 1, AÜ-Hukuk Fakültesi Yay., Ankara.
- Fidan, Murat (2002), **XIX. Yüzyılda Osmanlı-Rusya Ticari Münasebetleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2006), “Osmanlı-Rus Ticari Rekabetinin İki Devlet Arasında Yapılan Antlaşmalara Yansımaları”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, 0(44), İstanbul, 65-122.

- Genç, Mehmet (2014), **Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi**, 11. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gökbilgin, Özalp (1973), **1532-1577 Yılları Arasında Kırım Hanlığı'nın Siyasî Durumu**, Atatürk Üniversitesi Yay., Nr. 289, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Günelan, Rıfat (2017), **Ahkâm Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Cezayir'in İdari, İktisadi ve Sosyal Yapısı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, Ramazan (2013), "Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkâm Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.17, Haziran.
- İnalçık, Halil (1946), "Yaş Muahedesinden Sonra Osmanlı-Rus Münasebetleri Rasih Efendi ve General Kutuzof Elçilikleri", **AÜ-DTCFD**, 4, Ankara, 195-203.
- _____ (1948), "Osmanlı-Rus Rekabetinin Menşei ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü (1569)", **Belleten**, XII(46), (Belleten'in 46 Sayısından Ayrı Basım), TTK Basımevi, Ankara, 349-402.
- _____ (1998), "The Question Of Closing Of The Black Sea Under The Ottomans", **Essays in Ottoman History**, Eren Yay., İstanbul, 411-415.
- _____ (1999), "Osmanlı-Rus İlişkileri (1492-1700)", **Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992**, TTK Basımevi, Ankara, 25-35.
- _____ (2000), "İmtiyazat", **DİA içinde**, 22 (245-252) TDV Yay., İstanbul.
- _____ (2003), "Osmanlı'nın Avrupa ile Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi: Savaş ve Barış**, S. 24, Ankara, 55-81.
- _____ (2008), "Karadeniz'de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede", **Çanakkale Savaşları Tarihi**, c. I, Mustafa Demir (Ed.), İstanbul, 59-64.
- _____ (2009), **Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I**, Emre Yalçın (Ed.), 10. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- _____ (2014), **Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II**, Emre Yalçın (Ed.), 1. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- İnalçık, Halil ve Quataert, Donald (2004), **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, I, (Çev. Halil Berktaş), Eren Yay., İstanbul.
- İnan, Yüksel (1986), **Türk Boğazlarının Siyasal ve Hukuksal Rejimi**, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara.

- Karal, Enver Ziya (2007), **Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedid Ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)**, 5, 8. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- Kazıyev, Shapı (1999) , “Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları”, **Osmanlı**, 1, Güler Eren (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 550-555.
- Kocabaş, Süleyman (1989), **Kuzeyden Gelen Tehdit Tarihte Türk-Rus Mücadelesi**, 1. Baskı, Vatan Yay., İstanbul.
- Köse, Osman (1999), “XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri”, **Osmanlı**, 1, Güler Eren (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 536-549.
- _____ (2006), **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, 1. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- Kurat, Akdes Nimet (1943), “XVIII. Yüzyıl Başı Avrupa Umumi Harbinde Türkiye’nin Tarafsızlığı”, **Bellekten**, VII(26), Ankara, 245-272.
- _____ (1953), **Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)**, II, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (1972), **IV - XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri**, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (1987), **Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917’ye Kadar**, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (1990), **Türkiye ve Rusya**, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Kurtaran, Uğur (2014), “Sultan Birinci Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnâmenin Diplomatik Açından Tahlili”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 29(1), Haziran, 213-232.
- Kuzucu, Serhat (2013), **Kırım Hanlığı ve Osmanlı-Rus Savaşları**, 1. Baskı, Selenge Yay., İstanbul.
- _____ (2015), “XVIII. Yüzyılda Uluslararası Bir Sorun Olarak Garp Ocakları’nın Akdeniz’deki Korsanlık Faaliyetleri”, **Akademik Bakış**, 9(17), Kış, 165-180.
- _____ (2016), “Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Rus Ticari İlişkilerinin Seyri”, **AÜ-DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 35(59), 63-84.
- Küçükkalay, Mesud ve Elibol, Numan (2003), Osmanlı İmparatorluğu’na Avrupa’dan Karayolu İle Yapılan İhracatın Değerlendirilmesi: 1795-1804, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(2), Eskişehir, 151-176.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1994), **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- _____ (2006), “Mühimme Defteri”, **DİA** içinde, 31(520-523), TDV Yay., İstanbul.

- Mozgfsky (1935), **Rus Karadeniz Filosu Tarihi**, (Çev. Fevzi Kurtoglu), Deniz Matbaası, İstanbul.
- Örenç, Ali Fuat (2013), “Yedi Ada Cumhuriyeti”, **DİA içinde**, 43 (384-387), TDV Yay., İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir (1993), “Çehrin Seferi”, **DİA içinde**, 8 (249-251), TDV Yay., İstanbul.
- Özcan, Besim (1995), “1877–1878 Harbi’ne Kadar Osmanlı-Rus Münasebetleri”, **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi**, 0(22), Erzurum, 111-122.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993), **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, I, MEB Yay., İstanbul.
- Pamuk, Şevket (1990), **100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914**, 2. Baskı, Gerçek Yay., İstanbul.
- _____ (2007), **Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914**, 4. Baskı İletişim Yay., İstanbul.
- Sahillioğlu, Halil (1988), “Ahkâm Defteri”, **DİA içinde**, 1 (551), TDV Yay., İstanbul.
- Sak, İzzet ve Çetin, Cemal (2004), “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nde Menziller ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 1 (16), Konya, 179-221.
- Sander, Oral (1993), **Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme**, AÜ-Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara.
- Saray, Mehmet (1995), “Türk-Ukrayna Münasebetlerinin Tarihçesi”, **Avrasya Etüdleri**, Sonbahar, S. 3, 81–87.
- Saydam, Abdullah (1999), **Osmanlı Medeniyeti Tarihi**, 2. Basım, Derya Kitabevi, Trabzon.
- Sertoğlu, Midhat (2011), **Mufassal Osmanlı Tarihi**, 5, 1. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- Sezer, Hamiyet (2003), “Osmanlı İmparatorluğunda Seyahat İzinleri (18-19. Yüzyıl)”, **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, 21(33), Ankara, 105-124.
- Shaw, Stanford J. (2006), **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, c. I, (Çev. Mehmet Harmancı), E Yay., 1. Baskı, İstanbul.
- Söylemezoğlu, Galip Kemali (1939), **Rusya Tarihi**, 1. Baskı, Kanaat Kitabevi, Ankara.
- Şemseddin Sami (2002), **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul.
- Şimşir, Nahide (1994), Ahkâm Defterlerinin Tarihi Kıymeti ve 107 No’lu Anadolu Ahkâm Defterindeki İzmir ile İlgili Hükümler, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 9, İzmir, 357-390.
- Tabakoğlu, Ahmet (2008), **Türkiye İktisat Tarihi**, 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul.

- Tukin, Cemal (1977), “Küçük Kaynarca”, **İslâm Ansiklopedisi**, 6, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- _____ (1999), **Boğazlar Meselesi**, Bülent Aksoy (Haz.), 1. Basım, Yayıncılık Matbaası, İstanbul.
- Turan, Şerafeddin (1951), “1829 Edirne Antlaşması”, **AÜDTCFD**, 9(1-2), Ankara, 111-151.
- Uçarol, Rifat (1995), **Siyasi Tarih (1789-1994)**, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1937), “Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti”, **Bellekten**, 1(3-4), Ankara, 627-647.
- _____ (1984), **Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı**, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (2011), **Osmanlı Tarihi**, c. II, 10. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (2011), **Osmanlı Tarihi**, c. III / 1, 8. Baskı, TTK Basımevi, Ankara.
- Ürekli, Muzaffer (1989), **Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Osmanlı Himâyesinde Yükselişi (1441-1569)**, TKAE Yay., Ankara.
- Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin (1999), “Bir Avrupa Diplomasi Merkezi Olarak İstanbul, 1792-1798 Dönemi İngiliz Kayıtlarına Göre”, **Osmanlı**, 1, Kemal Çiçek-Cem Oğuz (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 660-675.
- _____ (2002), “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, **Türkler**, 12, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 470-502.
- _____ (2002) “III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri Osmanlı Dış Politikası”, **Türkler**, 12, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 620-650.
- Yılmaz, Salih ve Yakşi, Abdullah (2016), “Osmanlı Devleti'nden Günümüze Türk-Rus İlişkileri”, **TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Salih Yılmaz (Ed.), 17, 9-57.
- Yüksel, Sinan (2011), **Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek 1: Ticari Terimler Sözlüğü

A

- Ab-ı Limon** : Limon Suyu.
- Afyon** : Haşhaş kapsüllerinden sıızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.
- Ağaç Kavata** : Ağaçtan yapılmış çanak, sepet veya ekmek sepeti.
- Ahen-i Ham** : Ham demir.
- Akgünlük** : Ardıç ağacından elde edilen ve tütsü olarak yakılan bir nevi sakız, ardıç zambkı, ardıç reçinesi.
- Akmişe** : Kumaşlar, yünden veya pamuktan yapılmış bezler, dokumalar.
- Alaca-ı Bor** : Birkaç renkli iplikten yapılmış yumuşak dokuma.
- Alaca-ı Manisa** : Manisa bölgesinde üretilen bordo ve lacivert zemin üzerine sarı çizgili bir pamuklu kumaş türü.
- Alaca-ı Yenişehir** : Yenişehir bölgesinde üretilen bordo ve lacivert zemin üzerine sarı çizgili bir pamuklu kumaş türü.
- Alacehre** : 3 metre kadar yükselebilen dikenli bir ağaççık olup meyveleri sarı iplik boyası olarak kullanılır.
- Alaf** : Yulaf.
- Anason** : Maydanozgillerden, kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan bir bitki.
- Anber** : Bazı ağaçlardan çıkarılan, eczacılık ve koku sanayiinde kullanılan reçinedir.
- Anber Kabuğu** : Sığla ağacı adını alan bir ağacın kabuklarından oluşan anber kabuğu güzel kokusu nedeniyle tütsü olarak da kullanılır.
- Arak** : Pirinç ve şeker kamışından elde edilen bir tür rakı.
- Arpa Suyu** : Arpadan elde edilen içki, bira.
- Aselbent** : Hekimlikte ve koku yapımında kullanılan aselbent ağacından gövdesi çizilerek elde edilen bir tür reçine.
- Asfur** : Bahçelerde yetiştirilen, sarı çiçekli, yemeklerde kullanılan bir bitki.
- Aşı Boya** : İçine karışan maddelere göre kırmızı, koyu kahverengi ve pas sarısı renkte olabilen toprak boya.
- Atlas** : Yüzü parlak, sık dokunmuş bir tür ipekli kumaş, saten.

B

- Baka** : Tere ve sebzevat destesi.

Ek 1: (Devamı)

Bakar	: Sığır, öküz, inek, manda cinsinden hayvan.
Balık Tutkalı	: Mersin, morina gibi balıklardan çıkarılarak hazırlanan ve kuvvetli yapıştırma hassası olan yarı şeffaf beyaz madde.
Balık Yağı	: Morina balığının karaciğerinden çıkarılan faydalı yağ.
Basma-ı Hassa	: Üzerine renkli şekiller ve resimler basılmış pamuklu ve ince dokuma.
Batista	: Pamuktan dokunmuş ince, düzgün bez, patiska.
Beğlerce	: Bir çeşit üzüm.
Beledi-i Taklidî	: Taklit edilerek dokunmuş yerli kumaş, çit bezi.
Bez	: İnce pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma.
Billur Evani	: Cam kapkacak.
Boğası	: Astarlık ince bez.
Buzağı Gönü	: Yavru inek derisi.

C-Ç

Canfes	: Üzerinde desen bulunmayan, ince dokunmuş, parlak, ipekli kumaş.
Cemşir	: Şimşirgillerden, yaprakları her mevsimde yeşil, koyuya çalan sarı renkli sert odunundan tarak, kaşık vb. şeyler yapılan bodur ağaç.
Cevz-i Bevâ	: Hindistan Cevizi.
Cild-i Bakar	: Sığır derisi.
Cild-i Erneb	: Tavşan derisi.
Cild-i Ganem	: Koyun derisi.
Çadır Uşağı	: Maydanozgillerden bir bitki türü.
Çavdar	: Buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki.
Çemen	: Maydanozgillerden, kimyon türü bir bitki.
Çit-i İngiliz	: Yazma, basma gibi bir çeşit kumaş.
Çivid	: Çivit otundan ya da yapay yollarla elde edilen, mavi renkli toz boya.
Çuka	: Tüysüz, ince, sık dokunmuş yün kumaş.
Çukal	: Kaba ve kalın sırlanmış kulplu toprak çömlek.

D

Dakik	: Un.
Dizi İnciri	: Bir ipliğe veya tele geçirilmiş sıralı incir.

Ek 1: (Devamı)

Don Yağı : Normal sıcaklıkta katı durumda bulunan ve içyağlarının eritilmesiyle elde edilen hayvansal yağ.

Duhan : Tütün.

E

Eğrice : İzmit civarında bulunan bir ağaç türü.

Elvan-ı Sahtiyan : Tabaklanarak cilâlanmış ve rengarenk boyanmış deri.

Enar : Nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

Erzen : Şam darısı denen beyaz ve iri cins darı.

Evanî-i Nuhas : Bakır kapkacak.

Evanî-i Tunç : Bronz kapkacak.

Evanî-i Pirinç : Bakır ve çinkodan elde edilen sarı renkte alaşımdan yapılmış kapkacak.

F

Fağfur : Çin'de yapılmış kase, tabak, vazo vb. porselen eşya.

Fitilli Beyaz : Pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma kumaş.

G

Germişik : Yabanî kızılıcık.

Gön : Hayvan derisi.

Günlük : Tütsü için kullanılan bir çeşit ağaç sakızı.

H

Haffafiye : Haffafların yaptığı ayakkabı, terlik vb. eşyâ.

Halat : Kenevir liflerinin veya ince iplerin bir araya getirilerek bükülmesinden elde edilen kalın ve kuvvetli ip.

Hamr : Şarap.

Hamule : Yük.

Harir-i Ham : Ham ipek.

Harir-i Ham-ı Brusa : Bursa'da üretilen ham ipek.

Ek 1: (Devamı)

Harrub	: Keçiboynuzu adı verilen bir yemiş cinsi.
Hatab	: Odun.
Havyar	: Genellikle Mersin balığının salamura edilmiş yumurtası.
Haye	: Yumurta.
Hına	: Kına.
Hınta	: Buğday.
Hurma	: Sıcak iklim ağacı olan hurma ağacının tatlı bir meyvesi.

I-İ

İhrâm Bâlin	: Yastık şiltesi.
İhrâm Mak'ad	: Minder şiltesi.

K

Kadife	: Yüzeyi belirli uzunlukta bırakılmış ham madde lifleriyle kaplı, parlak, yumuşak bir kumaş türü.
Kağıt Çarçûbe	: Kağıt çerçeve.
Kaliçe	: Küçük halı, halı seccâde.
Kalya Taşı	: Deniz otları ya da çöven yakılarak elde edilen bir madde, sodyum oksidi.
Kaneviz	: Bir kumaş türü.
Karagünlük	: Ardıç ağacından elde edilen ve tütsü olarak yakılan bir nevi sakız, ardıç zambkı, ardıç reçinesi.
Karn-ı Bakar	: Sığır, öküz, inek, manda cinsinden hayvan boynuzu.
Kaygan	: Mermer taşı.
Kendir	: Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki, kenevir.
Keten	: Ketengillerden, çiçekleri mavi renkte ve beş taç yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki.
Kırım-Tatar	: Şarap tortusundan elde edilen ve ilâç olarak kullanılan kimyevî madde.
Kimyon	: Maydanozgiller familyasından, baharat olarak kullanılan, otsu bir bitki türü.
Kirbas	: Ham bez, kirpas.
Kitre	: Gevenden elde edilen, eczâcılıkta, pastacılıkta, boyacılıkta, kâğıt sanâyiinde ve apre yapmak için dokumacılıkta kullanılan zambk, kestere.

Ek 1: (Devamı)

Kokoroz : Mısır.

Kök Boya : Kök boyasıgiller familyasından, 1 – 2 metre boyunda, gövdesi sert, dikenli, sarı çiçekli, çalı görünüşünde, kırmızı renkteki kök sapsarı boyacılıkta kullanılan, otsu bitki, kızıl boya, kızıl kök.

Kunduz : Kemirgenlerden, postu değerli bir hayvan.

Kuyumcu Bûtesi : Kuyumcuların altın ve gümüş erittikleri kap, pota.

Külçe-i Nuhas : Bakır külçesi.

Kütüb-i Efrenci : Avrupa kitapları.

L

Laciverd : Koyu mavi renğinde kıymetli bir taş.

Lahm : Et.

Leğen İbrik : El ve yüz yıkamak, abdest almak için kullanılan, leğen ve ibrikten oluşan takım.

Lüle : Boru.

M

Makrame : İplikleri elde örülerek, düğümlenerek, yapılan oldukça kalın dantel. Kadınların başlarında sardıkları nakışlı örtü, el bezi, sofraya havlusu, peştemal.

Malta Taşı : Bahçe, mutfak vb. yerleri döşemekte kullanılan, dört köşe, yassı, kolay kırılan bir tür taş.

Mancana : Gemilerde içme sularının depolandığı büyük fıçı, su deposu, damacana. Fırtınalı havalarda kullanılan küçük yelken.

Mantar Kavı : Ağaçların, özellikle kayın ağacının odununda beyaz çürüklük yapan ve kurusu kav olarak kullanılan, bazitli mantarlar türünden bir bitki.

Marangoz Evani : Ağaçtan kapkacak.

Mastaki : Sakız ağacı, fıstık ağacı vb. kabuğundan elde edilen sakız, bir nevi reçine.

Mâzû : Mazı. Deri tabaklamada kullanılan bir cins madde.

Meles : Çok ince ipek ve pamuk iplikle dokunmuş bez.

Mermer Taşı : Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilaya elverişli, billurlaşmış bir çeşit kireç taşı.

Mersin Balığı : Mersin balığıgillerden, denizlerde ve tatlı sularda yaşayan, yumurtasından havyar, mesânesinden tutkal yapılan, iri gövdeli, sivri başlı balık.

Meşin : İşlenmiş koyun derisi

Ek 1: (Devamı)

Meyve-i Huşk	: Kuru yemiş.
Mezgit	: Mezgitgillerden, morinaya benzeyen, orta boylu, ince uzun gövdeli, büyük ağızlı, eti lezzetli ve kemikli bir balık, tavuk balığı.
Mitrak	: Değnek, Sopa.
Mismar	: Çivi, mih.
Morina Balığı	: Mezgitgiller familyasından, kuzey denizlerinde yaşayan, karaciğerinden balık yağı çıkarılan, eti ve yağı için avlanan iri balık.
Mu‘alece	: İlaç.
Muşamma	: Muşamba kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
Mücessem Yemeni	: Oyalı kadın baş örtüsü.
Mürdesenk	: Doğal kurşun oksit.
Müstamel	: Kullanılmış.

N

Na‘leyn (Na‘lin)	: Bir çift ayakkabı.
Nuhas Güğüm	: Tek kulplu, uzun boyunlu, ağzı dar, içine su ve sulu şeyler konan bakır kap.

O-Ö

Omurga	: Gemi kaburgasının aşağı taraftan bağlı bulunduğu boy eksenini doğrultusunda boydan boya geçen ana yapı ögesi.
---------------	---

P

Palamut	: Meşe türünde, meyvesi boya sanâyiinde kullanılan bir orman ağacı, pelit.
Pazen	: Tüylü veya tüysüz olabilen, dokuması kalın, yumuşak pamuklu bez.
Peksimad	: Katı, kuru ekme. Seferde dayanmak ve hafif olmak için çok pişirilen ekme, pekmez.
Penbe	: Pamuk.
Penbe-i Ham	: Ham işlenmemiş pamuk.
Pencere Çarçûbesi	: Pencere Çerçevesi.
Potkal	: Kazaya uğrayan veya bir olayla karşılaşan bir gemiden, karadakilere haber vermek amacıyla içine mektup konarak denize atılan boş şişe.

Ek 1: (Devamı)

R

Rastık Taşı	: Kadınların kaşlarını veya saçlarını boyamak için kullandıkları siyah boya veren taş.
Re's-i Hinto Bargir	: Koçuya benzer dört tekerlekli yaylı araba başlığı.
Revgan-ı Cervişi	: Cerviş yağı.
Revgan-ı Don	: Don Yağı.
Revgan-ı Sade	: Sade Yağ.
Revgan-ı Zeyt	: Zeytin Yağı.
Rezaki	: Bir çeşit üzüm.
Rişte	: İplik.
Rişte-i Beç	: Viyana ipliği.
Rişte-i Elvan	: Renkli iplik.
Rişte-i Penbe	: Pamuk ipliği.
Rişte-i Penbe-i Elvan	: Renkli pamuk ipliği.
Rişte-i Penbe-i Surh	: Kırmızı pamuk ipliği.
Rişte-i Surh	: Kırmızı İplik.
Rişte-i Tura	: İpek ipliği.
Rom	: Şeker kamışından şeker elde edilirken çıkan öz suyu, posa ve artıklardan elde edilen alkollü sert içki.

S-Ş

Salep	: Salepgillerden, kökündeki iki yumrusu besin veya ilâç olarak kullanılan otsu bir bitki.
Sedekâri Beštahta	: İşlenmiş rahle.
Sığır Gönü	: Sığır derisi.
Sinemaki	: Bir çeşit bitki.
Sof	: Yün ve ince tiftik ipliğinden dokunmuş, yıkanıp fırınlanmış sertçe, ince yünlü kumaş.
Sof-ı Ankara	: Ham ipekten yapılmış astarlık kumaş.
Şair	: Arpa.
Şeker-i Gubar	: Toz şeker.
Şeker-i Kelle	: Koni biçiminde beyaz kesme şeker.
Şem'-i Asel	: Balmumu.

T

Ek 1: (Devamı)

Tapa : Bir şişenin ağzını veya dar bir deliği tıkamakta kullanılan mantar, lastik, ağaç, mâden gibi çeşitli şeylerden yapılmış tıkaç, tıpa.

Tehî : Boş.

Telatin : Rusya'da üretilen bir tür sağlam, yumuşak dana veya öküz derisi.

Tiryak : Hayvânî, nebâtî ve mâdenî maddelerin karışımından meydana gelen, panzehir, afyon.

Tobra-ı Hinaki : File torba.

Tuzlu Lahm : Tuzlu et.

Tuzlu Mahi : Tuzlu balık.

U-Ü

Urgan : Pamuk, keten, kenevir, jüt vb. bitki elyâfından yapılan ince halat.

Üstlük : Ceket veya elbise üstüne giyilen uzunca giyecek.

Y

Yapağı : Kırılmış koyun yünü.

Yenidünya : Gülgillerden, Akdeniz çevresinde yetişen, Malta eriği veren bir ağaç.

Yetme-i Hassa : Taranmış koyun yünü, minder dokuma.

Yular : Bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmaına bağlanan ip.

Z

Zamk : Bâzı ağaçların kabuklarından sızdıktan sonra renksiz veya sarımtırak renkte katı bir madde hâlini alan camsı yapıştırıcı madde.

Zenbil : Öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı, ağzı geniş, basık sepet.

Zencebil : Zencefil denen bitkinin asıl şekli.

Zeytun : Zeytin kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

Zirnih : Arsenik ile kükürt karışımı bir madde.

Zift : Çam ağacından ve maden kömüründen çıkarılan siyah bağlayıcı madde.

Ek 2: 1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Taşınan Malların Tablosu

Tablo 9: 1823-1830 Yılları Arasında Akdeniz Tarafına Taşınan Mallar²⁷⁴

Malın Cinsi ²⁷⁵	Malın Miktarı ²⁷⁶	Ton Cinsinden Miktarı ²⁷⁷	Kalkış Yeri ²⁷⁸	Variş Yeri ²⁷⁹
Ramazan 1238 / Mayıs 1823				
Buzağı Gönü	20 denk		Rusya	Akdeniz
Hınta	52.000 keyl	1.334268	Rusya	Akdeniz
Hınta ²⁸⁰	13.000 keyl	333.567	Rusya	Osmanlı
Rom	6 varil	846,735	Rusya	Akdeniz
Sığır Gönü	948 adet		Rusya	Akdeniz
Şevval 1238 / Haziran 1823				
Âhen-i Hâm	547 çubuk		Rusya	Akdeniz
Fıçı Çemberi	50 demet		Der-aliyye	Akdeniz
Fıçı Çemberi	2.500 adet		İznikmid	Akdeniz
Fıçı Tahtası	3.000 adet		Der-aliyye	Akdeniz
Havyar	11 varil	1.5523475	Rusya	Akdeniz
Hınta	68.300 keyl	1.7525097	Rusya	Akdeniz
Hınta-ı Rusya	4.000 keyl	102.636	Rusya	Osmanlı
Şem'î-i Asel	35 çuvalda 3.800 vukiyye	4.871600	Osmanlı	Akdeniz
Zilkade 1238 / Temmuz 1823				
Ahen-i Hâm	30 kantar	1.693470	Rusya	Akdeniz
Bağa İskemle	1 (adet)		Der-aliyye	Selanik
Bardak Maa Kaşık	1 kutuda		Der-aliyye	Selanik
Cemşir	200 kantar	11.289800	Osmanlı	Akdeniz
Çubuk Teli	2 adet		Der-aliyye	Selanik
Evanî-i Nuhâs	1 küfede 20 vukiyye	25,640	Der-aliyye	Selanik
Faraş	2 adet		Der-aliyye	Selanik
Fıçı Çemberi	1.400 demet		Devlet-i Aliyye	Akdeniz-İzmir
Fıçı Çemberi	60 demet		Rusya	Akdeniz
Fıçı Tahtası	5.500 demet		Devlet-i Aliyye	Akdeniz-İzmir
Germişik Çubuğu	1.126 (adet)		Rusya	Akdeniz
Hamr	23.500 vukiyye	30.127000	Osmanlı	Akdeniz

²⁷⁴ Bu tablo Mayıs 1823 ile Aralık 1830 arasında tutulmuş olan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki kayıtlardan hareketle hazırlanmıştır.

²⁷⁵ Bu tabloda ahkâm defterindeki malların orijinal isimleri kullanılmış ve malların günümüz karşılığı tezin ekler kısmındaki Ticari Terimler Sözlüğü kısmında verilmiştir.

²⁷⁶ Tabloda malların miktarı belirtilirken ölçü birimleri de verilmiştir.

²⁷⁷ Tabloda ahkâm defterine kaydedilen ölçü birimlerinin bilinen karşılıklarına göre hesaplanabilen malların ton cinsinden değerleri verilmiştir.

²⁷⁸ Tabloda malların kalkış yerleri hükümlerde geçtiği şekliyle verilmiştir.

²⁷⁹ Tabloda malların variş yerleri hükümlerde geçtiği şekliyle verilmiştir.

²⁸⁰ Aynı ay içinde aynı ürünler farklı ölçü birimleri veya farklı yer isimleri ile verildiğinde birden fazla yazılmıştır.

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hasır Süpürgesi	10 adet		Der-aliyye	Selanik
Havyar	21 varil	2.9635725	Rusya	Akdeniz
Havyar	4 fiçıda 1.390 kıyye	1.781980	Devlet-i Aliyye	İzmir
Hinta	148.584 keyl	3.812516856	Rusya	Akdeniz
Ihlamur	50 demet		Osmanlı	Akdeniz
İskemle	6 adet		Der-aliyye	Selanik
Kaba Tarak	3 küfe		Der-aliyye	Selanik
Kavuk	4 sandıkta 5 adet		Der-aliyye	Selanik
Kilid-i Rusya	49 sandıkçada 44.100 adet		Der-aliyye	İzmir
Köhne İhrâm Bâlin	6 çift		Der-aliyye	Selanik
Köhne İhrâm mak'ad	3 adet		Der-aliyye	Selanik
Leğen İbrik	2 adet		Der-aliyye	Selanik
Levha	3 adet		Der-aliyye	Selanik
Lüle	1 kutu		Der-aliyye	Selanik
Lüle	6 sandık		Der-aliyye	Selanik
Mu'alece	1 kutu		Der-aliyye	Selanik
Müstamel Kürk	1 adet		Der-aliyye	Selanik
Na'leyn	15 çift		Der-aliyye	Selanik
Nuhâs Güğüm	2 adet		Der-aliyye	Selanik
Nuhâs Kahve İbriği	6 adet		Der-aliyye	Selanik
Nuhâs Tepsi	2 adet		Der-aliyye	Selanik
Şamandıra Tuzlu Mahi	136 (adet)		Der-aliyye	Selanik
Tehî Sepet Sandık	12 adet		Der-aliyye	Selanik
Uzunçarşı Meta'	1 küfe		Der-aliyye	Selanik
Zilhicce 1238 / Ağustos 1823				
Ahen-i Ham	1.400 kantar	79.0286	Rusya	Akdeniz
Fiçi Çemberi	200 demet		Osmanlı	Akdeniz
Havyar	3 varil	423.3675	Rusya	Akdeniz
Havyar	76 fiçi	17.221296	Rusya	Akdeniz
Hinta	122.600 keyl	3.1457934	Rusya	Akdeniz
İnek Derisi	24 denk		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Niyaden	125 top	4.0625 m	Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	165 kantar	9.314085	Rusya	Akdeniz
Tuzlu Mahi	12.000 adet		Rusya	Akdeniz
Muharrem 1239 / Eylül 1823				
Fiçi Çemberi	1.253 demet		Osmanlı	Akdeniz
Fiçi Tahtası	3.200 adet		Osmanlı	Akdeniz
Havyar	13 varil	1.834592	Rusya	Osmanlı
Hinta	85.100 keyl	2.1835809	Rusya	Akdeniz
Hinta	14.600 keyl	374.6214	Rusya	Osmanlı

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Kettân Tohumu	90 keyl	115,380	Rusya	Akdeniz
Sığır Gönü	3.575 adet		Rusya	Akdeniz
Yapağı	605 denk		Rusya	Akdeniz
Safer 1239 / Ekim 1823				
Ağaç Kavata	200 adet		Der-aliyye	Berrişam
Ahen-i Ham	3.284 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bez	6 top	195 m	Rusya	Akdeniz
Billur Evani	12 sandık		Der-aliyye	Berrişam
Çuka	12 zira'	780 m	Der-aliyye	Berrişam
Çuka Şalvar	1 (adet)		Der-aliyye	Berrişam
Eşya-yı Mahlûta	1 kubûrda		Der-aliyye	Berrişam
Fiçı Çemberi	520 demet		Osmanlı	Akdeniz
Fiçı Tahtası	10.000 adet		Osmanlı	Akdeniz
Fındık	40 kapta 62 kantar	3.449838	Der-aliyye	Berrişam
Germişik Çubuğu	5.000 adet		Der-aliyye	Berrişam
Hasır Süpürgesi	1 çuval		Der-aliyye	Berrişam
Havyar	11 varil	1.552347	Rusya	Akdeniz
Havyar	88 fiçı	19.940448	Rusya	Akdeniz
Havyar	1 fiçı	226,596	Der-saadet	Akdeniz
Hinta	156.000 keyl	199.992	Rusya	Akdeniz
Hinta	8 çuval	903,184	Rusya	Akdeniz
Hırdavat	4 sandık ve 2 sepet		Der-aliyye	Berrişam
İnce İp	14 adet		Rusya	Akdeniz
İp	40 denk		Rusya	Akdeniz
İşlenmiş Sığır Gönü	36 denk		Rusya	Akdeniz
Kaşık Maa Tarak	5 küfe		Der-aliyye	Berrişam
Kırmızı Havyar	3 varil	423,367	Rusya	Akdeniz
Lüle	10 sandık		Der-aliyye	Berrişam
Mantar Kavı	5 çuval	564,490	Der-aliyye	Berrişam
Na'leyn	1 küfe		Der-aliyye	Berrişam
Ravendan Bezi	26 denk		Rusya	Akdeniz
Seccade	2 (adet)		Der-aliyye	Berrişam
Sepet	4 (adet)		Der-aliyye	Berrişam
Sığır Gönü	5 denk		Rusya	Akdeniz
Siyah Havyar	8 varil	1.128980	Rusya	Akdeniz
Tahta	1.000 adet		Rusya	Akdeniz
Telatin	41 denk		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Mahi	14 varil	1.975715	Rusya	Akdeniz
Tuzlu Mahi	3 varil	423,367	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Mahi	6.000 adet		Rusya	Akdeniz
Yapağı	400 kantar	22.579600	Rusya	Akdeniz
Rebiül-evvel 1239 / Kasım 1823				
Ahen-i Ham	700 kantar	39.514300	Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Cild-i Erneb	100 adet		Rusya	Akdeniz
Fiçı Çemberi	2.155 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	7.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Havyar	52 fiçı	11.782992	Rusya	Akdeniz
Hinta	127.700 keyl	3.27664	Rusya	Akdeniz
Kalya Taşı	10 varil		Rusya	Akdeniz
Kırmızı Havyar	2 fiçı	453,192	Der-saadet	Akdeniz
Morina	1 varil	141,122	Der-saadet	Akdeniz
Sığır Gönü	1.100 adet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	16 varil	2.257960	Der-saadet	Akdeniz
Rebiül-ahir 1239 / Aralık 1823				
Fiçı Çemberi	50 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	3.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fındık	1 kapta 9 kantar	508,041	Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Havyar	1 fiçı	226,596	Der-saadet	Akdeniz
Havyar	1 fiçada 440 vukiyye	564,080	Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Hinta	92.900 keyl	2.383721	Rusya	Akdeniz
İşlenmiş Sığır Gönü	31 adet		Rusya	Akdeniz
Kuru Sığır Gönü	400 demet		Rusya	Akdeniz
Kuru Sığır Gönü	4.750 (adet)		Rusya	Akdeniz
Salamura	60 varil	8.467350	Rusya	Akdeniz
Sığır Gönü	5.150 adet		Rusya	Osmanlı
Tuzlu Mahi	11 varil ve 1 zenbil		Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Yapağı	446 denk		Rusya	Akdeniz
Cemaziyel-evvel 1239 / Ocak 1824				
Eğrice Tahtası	750 adet		Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Fiçı Çemberi	10 demet		Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Fiçı Çemberi	1030 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	8.500 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Hinta	49.000 keyl	62.818	Rusya	Osmanlı
Kağıt Çarçube	3 denk		Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Kuru Sığır Gönü	6.200 adet		Rusya	Osmanlı
Mismar	1 varilde 90 vukiyye	115,380	Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Omurga	30 adet		Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Tuzlu Mahi	13 varil	1.834592	Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Cemaziyel-ahir 1239 / Şubat 1824				
Fiçı Çemberi	84 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Çubuğu	100 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Çubuğu	150 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Tahtası	7.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Halat	30 kantar		Rusya	Akdeniz
Havyar	16 fiçı	3.625536	Rusya	Akdeniz
Hinta	36.700 keyl	941.685	Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Ihlamur	1.250 adet		Der-aliyye	İzmir
Samanlı	15.000 adet		Der-aliyye	İzmir
Sığır Gönü	2.900 adet		Rusya	Akdeniz
Telatin	150 denk		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Mahi	40 varil	5.644900	Der-aliyye	Sakız Ceziresi
Yapağı	114 denk		Rusya	Akdeniz
Receb 1239 / Mart 1824				
Çifte Battal	100 adet		Der-aliyye	Mısır
Çifte Dolap	200 (adet)		Der-aliyye	Mısır
Çifte Mane	500 adet		Der-aliyye	Mısır
Fiçı Çemberi	150 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	7.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Hınta	16.400 keyl	420.807600	Rusya	Akdeniz
Hınta	1.795 keyl	46.057905	Rusya	Osmanlı
İznikmid Ağacı	34 adet		Der-aliyye	Mısır
Kavazaki Tahtası	780 adet		Der-aliyye	Mısır
Seren Başlı Direk	33 adet		Der-aliyye	Mısır
Tek Dolap	35 adet		Der-aliyye	Mısır
Tuzlu Balık	250 varil	35.280625	Der-saadet	Akdeniz
Yenidünya	24 adet		Der-aliyye	Mısır
Şaban 1239 / Nisan 1824				
Cild-i Bakar	5.000 adet		Rusya	Osmanlı
Hınta	42.000 keyl	1.077678	Rusya	Akdeniz
Hınta	250 keyl	6.414	Rusya	Osmanlı
Revgan-ı Don	10 fiçı	2.265960	Rusya	Osmanlı
Ramazan 1239 / Mayıs 1824				
Fiçı Çemberi	300 demet		Osmanlı	Akdeniz
Fiçı Çubuğu	200 demet		Osmanlı	Akdeniz
Fiçı Tahtası	4.000 adet		Osmanlı	Akdeniz
Hamule	40.400 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	13 fiçı	2.945748	Rusya	Osmanlı
Hınta	16.000 keyl	410.544	Rusya	Akdeniz
Hınta	18.000 keyl	461.862	Rusya	Osmanlı
Telatin	140 denk		Rusya	Osmanlı
Tuzlu ve Kuru Cild-i Bakar	4.000 adet		Rusya	Akdeniz
Şevval 1239 / Haziran 1824				
Attariye ve Tobra-ı Hinaki	17 kap		Der-saadet	Selanik
Cemşir	1.212 kantar		Osmanlı	Akdeniz
Cild-i Bakar	5.816 adet		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	24 demet		Rusya	Akdeniz
Çuka	4 denk		Osmanlı	Akdeniz
Dakik	861 çuval	97.205178	Rusya	Akdeniz
Edevat-ı Boya	12 varil		Der-saadet	Selanik
Evanî-i Nuhas	3 küfe		Der-saadet	Selanik

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Fıçı Çemberi	300 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Çemberi	100 demet		Osmanlı	Avrupa
Fıçı Tahtası	200 adet		Osmanlı	Avrupa
Fındık	70 çuvalda 112 kantar	6.322288	Osmanlı	İzmir
Günlük	7 zenbil		Der-saadet	Selanik
Hamr	18 varil	2.540205	Rusya	Akdeniz
Harir-i Ham-ı Bursa	7 denkte 272 tefe		Osmanlı	Akdeniz
Havyar	19 fıçı	4.305324	Rusya	Akdeniz
Havyar	2 fıçı	453,192	Der-saadet	Selanik
Hinta	80.886 keyl	2.075453874	Rusya	Akdeniz
İngiliz Kârı Emtia-ı Mütenevvia	16 sandık denkte		Osmanlı	Akdeniz
Kaba Zeytun	6.000 vukiyye	7.692000	Der-saadet	Selanik
Kağıt Tesbihlik Boncuk	1 sandıkta 28 (adet)		Osmanlı	Akdeniz
Karagünlük Yağı	3 tekne		Der-saadet	Selanik
Kilid-i Rusya	40 kutuda 32.400 adet		Osmanlı	Akdeniz
Kuru Balık	25.000 adet		Osmanlı	Avrupa
Kuyumcu Bûtesi	8 küfe		Der-saadet	Selanik
Lüle	3 sandık		Der-saadet	Selanik
Mermer Taşı	6 adet		Der-saadet	Selanik
Silme Çubuk Maa Bez	1 bağda 10 adet		Der-saadet	Selanik
Şair	2.900 keyl	74.411100	Rusya	Akdeniz
Tehî Sandık	10 adet		Der-saadet	Selanik
Tuzlu Balık	325 varil	45.864812	Osmanlı	Avrupa
Tuzlu Balık	210 varil	29.635725	Der-saadet	Selanik
Tuzlu Lahm	40 varil	5.644900	Rusya	Akdeniz
Zilkade 1239 / Temmuz 1824				
Ahen-i Ham	1.200 kantar	67.738800	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	24 çubuk		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	13.283 adet		Rusya	Akdeniz
Çifte Dolap	28 adet		Der-saadet	Akdeniz
Çifte Mane	97 adet		Der-saadet	Akdeniz
Eşya	6.711 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Çemberi	760 adet		Osmanlı	Akdeniz
Fıçı Tahtası	3.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fındık	10 denkte 25 kantar	1.411225	Der-saadet	Akdeniz
Hamule	47.178		Baltık	Akdeniz
Havyar	3.500 vukiyye	4.487000	Der-saadet	Akdeniz
Havyar	33 fıçı	7.477668	Rusya	Akdeniz
Hinta	161.950 keyl	4.155475050	Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Ihlamur Tahtası	71 adet		Der-saadet	Akdeniz
Karaağaç	136 adet		Der-saadet	Akdeniz
Karaağaç Tahtası	56 adet		Der-saadet	Akdeniz
Karn-ı Bakar	100 torba		Rusya	Akdeniz
Kirbas	232 top	7.540 m	Der-saadet	Akdeniz
Kuru Balık	8.100 adet		Rusya	Akdeniz
Mitrak	5.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Morina Balığı	12 buçuk kantar	705,612	Der-saadet	Akdeniz
Morina ve Mersin Balığı	1.949 adet		Rusya	Akdeniz
Revgan-ı Don	5 fiçı	1.132980	Rusya	Akdeniz
Tavşan Derisi	12 denk		Rusya	Akdeniz
Tek Dolap	48 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	37 fiçı	8.384052	Rusya	Akdeniz
Yuvarlak Ihlamur	142 adet		Der-saadet	Akdeniz
Zilhicce 1239 / Ağustos 1824				
Cild-i Bakar	1.900 adet		Rusya	Akdeniz
Çifte Dolap	300 adet		Der-saadet	Mısır
Dakik	1.373 çuval	155.008954	Rusya	Akdeniz
Ecnas-ı Tahta	567 adet		Der-saadet	Mısır
Fiçı Çemberi	250 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	5.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Hamule	8.176 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	46 fiçı	10.423416	Rusya	Akdeniz
Hınta	72.900 keyl	1.870541100	Rusya	Akdeniz
Mitrak	7.035 adet		Der-saadet	Mısır
Şair	2.250 keyl	57.732750	Rusya	Akdeniz
Muharrem 1240 / Eylül 1824				
Cild-i Bakar	4.396 adet		Rusya	Akdeniz
Dakik	5.037 çuval	568.667226	Rusya	Akdeniz
Fiçı Tahtası	5.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Germişik Çubuğu	750 demet		Rusya	Akdeniz
Halat	2 parça		Rusya	Akdeniz
Halat Hurdası	29 demet		Rusya	Akdeniz
Hamule	25.080 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	141 fiçı	31.950036	Rusya	Akdeniz
Hınta	55.200 keyl	1.416376800	Rusya	Akdeniz
Kokoroz	8.500 keyl	218.101500	Rusya	Akdeniz
Manda Boynuzu	4.700 adet		Rusya	Akdeniz
Mersin Balığı	34 demet		Rusya	Akdeniz
Şair	4.554 keyl	116.851086	Rusya	Akdeniz
Şem'ı Asel	3.900 vukiyye	4.999800	Rusya	Akdeniz
Zift	9 fiçı	2.039364	Rusya	Akdeniz
Safer 1240 / Ekim 1824				
Ahen-i Ham	2.144 çubuk		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Ahen-i Ham	600 kantar		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	1.870 kantar	105.559630	Rusya	Akdeniz
Çifte Mane ve Tek Dolap	703 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Çemberi	100 demet		Der-saadet	Akdeniz
Halat	20 kantar		Rusya	Akdeniz
Hamule	27.540 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	49 fiçı	11.103.204	Rusya	Akdeniz
Hınta	141.500 keyl	3.630748500	Rusya	Akdeniz
İnce Halat	100 kantar		Rusya	Akdeniz
Mermer Taşı	24 adet		Der-saadet	Akdeniz
Revgan-ı Sade	6 fiçı	1.359576	Rusya	Akdeniz
Rebiül-evvel 1240 / Kasım 1824				
Ahen-i Ham	1.130 kantar	63.787370	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	3.593 çubuk		Rusya	Mısır
Ceviz Tahtası	3 adet		Der-saadet	Girit Ceziresi
Cild-i Bakar	5 denk		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	300 adet		Rusya	Akdeniz
Çifte Dolap	55 adet		Der-saadet	Girit Ceziresi
Çuka Zıpkın	1 denkte 4 pastav		Der-saadet	Akdeniz
Duhan	15 boğçada 973 vukiyye	1.247386	Der-saadet	Akdeniz
Eğrice	1.298 adet		Der-saadet	Girit Ceziresi
Fiçı Çemberi	400 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Çemberi	150 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	9.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fındık	47 kapta 95 kantar	5.362655	Der-saadet	Girit Ceziresi
Halat	20 kantar	1.128.980	Rusya	Akdeniz
Halat	27 denk		Rusya	Mısır
Halat-ı Rusya	105 kantar	5.927145	Der-saadet	Akdeniz
Hamule	3.460 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	97 fiçı	21.979812	Rusya	Akdeniz
Havyar	4 varil	564,490	Rusya	Akdeniz
Havyar	600 kantar	33.869400	Rusya	Akdeniz
Hınta	139.100 keyl	3.569155900	Rusya	Akdeniz
Ihlamur	150 demet		Der-saadet	Çeşme
İnce Halat	700 kantar	39.514300	Rusya	Akdeniz
Kırmızı Havyar	2 fiçada 13 kantar	2.945748	Rusya	Akdeniz
Kırmızı ve Siyah Havyar	6 fiçı	1.359576	Der-saadet	Çeşme
Kirbas-ı Yakova	54 top	1.755 m	Der-saadet	Akdeniz
Külçe-i Nuhas	1.754 (adet)		Rusya	Mısır
Mehterhane Takımı	1 sandık		Der-saadet	Sakız Ceziresi
Pasdırma	50 kantar	2.822450	Der-saadet	Girit Ceziresi
Revgan-ı Cervişi	1 yük		Der-saadet	Sakız Ceziresi

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Revgan-ı Sade	1 yük		Der-saadet	Sakız Ceziresi
Şem'-i Asel	18 denk		Rusya	Akdeniz
Tahin Helvası	101 kutuda 513 vukiyye	657,666	Der-saadet	Girit Ceziresi
Tahta-ı Nuhas	315 adet		Rusya	Mısır
Tuzlu Balık	159 varil	22.438477	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	100 varil	14.112250	Der-saadet	Çeşme
Urgan-ı Rusya	80 kantar	4.515920	Der-saadet	Çeşme
Yapağı	391 denk		Rusya	Akdeniz
Rebiül-ahir 1240 / Aralık 1824				
Ahen-i Ham	1.950 çubuk		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	5.191 adet		Rusya	Akdeniz
Dakik	1.503 çuval	169.685964	Rusya	Akdeniz
Fiçı Çemberi	650 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	19.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	60 demet		Der-saadet	Akdeniz
Halat	40 kantar	2.257960	Rusya	Akdeniz
Havyar	30 fiçı	6.797880	Rusya	Akdeniz
Hinta	223.945 keyl	5.746204755	Rusya	Akdeniz
Morina Balığı	16 varil	2.257960	Rusya	Akdeniz
Peksimad	2.000 kantar	112.898000	Der-saadet	Akdeniz
Şem'-i Asel	227 denk		Rusya	Akdeniz
Telatin	65 denk		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	55 varil	7.761737	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	499 denk		Rusya	Akdeniz
Cemaziyel-evvel 1240 / Ocak 1825				
Attariye	60 ecnas-ı kab		Der-saadet	Selanik
Bakar	500 kantar	28.224500	Rusya	Alikorna
Cild-i Bakar	34 denk		Rusya	Alikorna
Çekme Kilidi	7 sandıkta 300 (adet)		Der-saadet	Selanik
Dakik	1.399 çuval	157.944302	Rusya	Akdeniz
Dakik	25 çuval	2.822450	Der-saadet	Kandiye
Dolap	400 adet		Der-saadet	Kandiye
Ecnas-ı Tahta	2.783 adet		Der-saadet	Kandiye
Fes-i Frengi	3 sandık 294 deste		Der-saadet	Selanik
Fındık	16 çuvalda 21 kantar	1.185429	Der-saadet	Kandiye
Fındık	13 çuvalda 10 kantar	564.490	Der-saadet	İzmir
Fincan-ı Kütahya	23 küfe		Der-saadet	Selanik
Havyar	1 fiçı ve 1 varilde 9 buçuk kantar	536,265	Rusya	Akdeniz
Havyar	15 fiçı	3.398940	Rusya	Akdeniz
Havyar	3 fiçıda 1.109 vukiyye	1.421738	Der-saadet	Selanik

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hınta	35.850 keyl	919.875	Rusya	Akdeniz
Hınta	1.512 keyl	38.796408	Rusya	Alikorna
Kaba Zeytun	4.000 vukiyye	5.128000	Der-saadet	Selanik
Lüle	20 sandık		Der-saadet	Selanik
Meşin	29 bağda 3.600 adet		Der-saadet	İzmir
Pasdırma	4 kapta 40 kantar	2.257960	Der-saadet	Kandiye
Silme Çubuk	350 adet		Der-saadet	Selanik
Şair	4.200 keyl	107.767800	Rusya	Akdeniz
Telatin	29 denk		Rusya	Alikorna
Tuzlu Balık	50 varil	11.329800	Der-saadet	Selanik
Tuzlu Balık	39 varil	5.503777	Der-saadet	İzmir
Urgan	6 bağda 300 adet		Der-saadet	Kandiye
Yapağı	105 denk		Rusya	Alikorna
Yenidünya	110 adet		Der-saadet	Kandiye
Yetme-i Hassa	5 denk		Der-saadet	Selanik
Yular	500 adet		Der-saadet	Kandiye
Zeytun	11 varilde 1.412 vukiyye	1.810184	Der-saadet	İzmir
Cemaziyel-ahir 1240 / Şubat 1825				
Cemşir	1.200 kantar	67.738800	Der-saadet	Akdeniz
Cemşir Kaşık ve Tarak	2 küfe		Der-saadet	Akdeniz
Çember-i Fıçı Hamide	2.000 demet		Der-saadet	Akdeniz
Duhan	3.300 vukiyye	4.230600	Der-saadet	Akdeniz
Ecnas-ı Kürk	2 sandık ve 1 denk		Der-saadet	İzmir
Eşya-yı Mütenevvia	Bir miktar		Der-saadet	Akdeniz
Evanî-i Nuhas	8 sandık ve 1 boğçada 546 vukiyye	699,972	Der-saadet	Akdeniz
Fındık	53 çuvalda 83 kantar	4.685267	Der-saadet	İzmir
Fincan-ı Kütahya	2 küfe		Der-saadet	Akdeniz
Galiye Göztaş	1 sandıkta 120 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Haffafiye	413 çift		Der-saadet	Akdeniz
Havyar	25 varil	3.528062	Rusya	İzmir
Hınta	16.000 keyl	410.544	Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Yakova	94 top	3.055 m	Der-saadet	Akdeniz
Köhne Ayakkabı	1 kap		Der-saadet	İzmir
Manda Boynuzu	2.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Peksimad	1.122 kantar	63.335778	Rusya	İzmir
Şeker	1 sandıkçada 62 vukiyye	79,484	Der-saadet	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Tehî Sepet Sandık	40 adet		Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	88 varil	12.418780	Der-saadet	İzmir
Zeytun	6 varilde 6.000 vukiyye	7.692000	Der-saadet	İzmir
Receb 1240 / Mart 1825				
Dakik	600 çuval	67.738800	Der-saadet	Bruze
Eşya-yı Mütenevvia ve Attariye Maa Hırdavat	25 kap		Der-saadet	Kandiye
Hamule	6.264 keyl		Baltık	Akdeniz
Hınta	7.000 keyl	179.613000	Rusya	Akdeniz
İnöz Balığı	10 sandıkta 14 kantar	790,286	Der-saadet	Kandiye
Lüle	2 sandık		Der-saadet	Kandiye
Pasdırma	5 kapta 90 kantar	5.080410	Der-saadet	Kandiye
Şair	8.000 keyl	205.272000	Der-saadet	Bruze
Tahin Helvası	106 kutuda 591 vukiyye	757,662	Der-saadet	Kandiye
Tuzlu Balık	817 varil	115.297082	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	363 varil	51.227467	Der-saadet	Kandiye
Zeytun	10 varilde 912 vukiyye	1.169184	Der-saadet	Akdeniz
Şaban 1240 / Nisan 1825				
Ağaç Kavata	1.200 adet		Der-saadet	Trablusşam
Attariye	35 varil	4.939287	Der-saadet	Trablusşam
Dakik	338 çuval	38.159524	Der-saadet	Akdeniz
Dakik	4.816 keyl	123.573744	Der-saadet	Akdeniz
Eşya-yı Mütenevvia ve Hırdavat	21 sandık ve 1 denk		Der-saadet	Trablusşam
Hamule	7.500 keyl		Baltık	Akdeniz
Hınta	28.530 keyl	732.051270	Rusya	Akdeniz
Kalya Taşı	50 kantar	2.822450	Der-saadet	Akdeniz
Şair	8.050	206.554950	Der-saadet	Akdeniz
Tarak	1 küfe		Der-saadet	Trablusşam
Tuzlu Balık	408 varil	57.577980	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	415 varil	58.565837	Der-saadet	Akdeniz
Ramazan 1240 / Mayıs 1825				
Basma-ı Hassa	3 denkte 242 top	7.865 m	Der-saadet	İzmir
Dakik	6.263 keyl	160.702317	Der-saadet	Akdeniz
Hınta	94.600 keyl	2.427341400	Rusya	Akdeniz
Kaşık ve Tarak	3 küfe		Der-saadet	İzmir
Meşin	10 bağda 2.000 adet		Der-saadet	İzmir
Şair	2.300 keyl	59.015700	Der-saadet	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şeker	1 sandıkta 80 vukiyye	102,560	Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	90 varil	12.701025	Der-saadet	İzmir
Üstlük	120 adet		Der-saadet	İzmir
Şevval 1240 / Haziran 1825				
Afyon	1 varilde 18 vukiyye	23,076	Der-saadet	İzmir
Attariye	11 ecnas-ı kab		Der-saadet	İzmir
Balık	37 varil	5.221532	Der-saadet	İzmir
Cemşir	470 kantar	26.531030	Der-saadet	İzmir
Cild-i Bakar	115 adet		Rusya	Akdeniz
Cürus Balığı	40.000 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Çuka	8 denk		Der-saadet	İzmir
Ecnas-ı Kürk	4.000 (adet)		Der-saadet	İzmir
Fındık	148 kapta 200 kantar	11.289800	Der-saadet	İzmir
Harcî Zarf	1 sandıkta 150 deste		Der-saadet	İzmir
Hinta	62.550 keyl	1.604970450	Rusya	Akdeniz
Kilid-i Rusya	57 sandıkta 66.730 adet		Der-saadet	İzmir
Mâzû	2 varilde 198 vukiyye	253,836	Der-saadet	İzmir
Şair	22.401 keyl	574.787259	Der-saadet	Eğriboz Ceziresi
Telatin-i Rusya	1 denkte 48 adet		Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	253 varil	35.703992	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	125 denk		Rusya	Akdeniz
Zilkade 1240 / Temmuz 1825				
Afyon	3 sandıkçada 162 kıyye	207,684	Der-saadet	Akdeniz
Afyon	3 sandıkçada 172 vukiyye	220,504	Der-saadet	İzmir
Ahen-i Ham	88 denkte 104 kantar	5.870696	Der-saadet	Akdeniz
Ahen-i Ham	150 kantar	8.467350	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	1.191 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bengi Taşı	3 sandıkta 800 adet		Der-saadet	İzmir
Cemşir	1.320 kantar	74.512680	Der-saadet	Akdeniz
Cemşir	1.450 kantar	81.851050	Der-saadet	İzmir
Ceviz	2 torba		Der-saadet	İzmir
Cild-i Bakar	1.254 adet		Rusya	Akdeniz
Cild-i Erneb	7 denkte 3.850 adet		Der-saadet	Akdeniz
Cürus Balığı	438.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Çiroz Balığı	25.000 adet		Der-saadet	İzmir

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Çuka Zıpkın	9 denkte 149 parça		Der-saadet	İzmir
Dakik	2.000 vukiyye	2.564000	Rusya	Akdeniz
Fındık	245 çuvalda 419 kantar	23.652131	Der-saadet	İzmir
Hamule	35.232 keyl		Der-saadet	İzmir
Havyar	6 fiçi	1.359576	Rusya	Akdeniz
Havyar	21 fiçıda 8.102 vukiyye	10.386764	Der-saadet	Akdeniz
Havyar	21 fiçıda 8.102 vukiyye	10.386764	Der-saadet	İzmir
Hınta	182.128 keyl	4.673222352	Rusya	Akdeniz
Kilid-i Rusya	19 sandıkçada 16.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Kilid-i Rusya	19 sagir sandıkta 16.000 adet		Dersaadet	İzmir
Kokoroz	17.000 keyl	436.203000	Rusya	Akdeniz
Köhne Ayakkabı	2 seklem		Der-saadet	İzmir
Laciverd	1 fiçıda 92 vukiyye	117,944	Der-saadet	İzmir
Madeni	1 sandıkta 112 vukiyye	143,584	Der-saadet	İzmir
Mastaki	1 varilde 70 vukiyye	89,740	Der-saadet	İzmir
Şair	2.000 keyl	51.318000	Rusya	Akdeniz
Şeker	4 ecnas-ı kab		Der-saadet	İzmir
Telatin	129 adet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	192 varil	43.506432	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	395 çuvalda 1.130 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Zencebil	8 fiçıda 20 kantar	1.128890	Der-saadet	İzmir
Zilhicce 1240 / Ağustos 1825				
Ahen-i Ham	600 kantar	33.869400	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	5.318 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bezelye	200 keyl	5.131800	Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	14.557 adet		Rusya	Akdeniz
Duhan	18 boğçada 1.070 vukiyye	1.371740	Der-saadet	Akdeniz
Hamule	37.980 keyl		Rusya	Akdeniz
Havyar	48 fiçi	10.876608	Rusya	Akdeniz
Havyar	15 varil	2.116837	Rusya	Akdeniz
Hınta	210.033 keyl	5.389236747	Rusya	Akdeniz
Karn-ı Bakar	4 torba		Rusya	Akdeniz
Kilim	2 denk		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	15 denk		Rusya	Akdeniz
Kokoroz	16.697 keyl	428.428323	Rusya	Akdeniz
Lüle	2 sandık		Der-saadet	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şair	7.000 keyl	179.61300	Rusya	Akdeniz
Telatin	5 denk		Rusya	Akdeniz
Telatin	5 demet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	160 varil	22.579600	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	135 denk		Rusya	Akdeniz
Muharrem 1241 / Eylül 1825				
Ahen-i Ham	3.363 çubuk		Rusya	Akdeniz
Cürus Balığı	50.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Cürus Balığı	10 çuvalda 13.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Duhan	39 denkte 2.530 vukiyye	3.243460	Der-saadet	Akdeniz
Halat	20 parça		Rusya	Akdeniz
Halat	40 demet		Rusya	Akdeniz
Hamule	25.366 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	43 fiçi	9.743628	Rusya	Akdeniz
Hinta	32.900 keyl	844.181100	Rusya	Akdeniz
Hinta-ı Rusya	2.500 keyl	64.147500	Rusya	Osmanlı
Karn-ı Bakar	160 adet		Rusya	Akdeniz
Kokoroz	8.842 keyl	226.876878	Rusya	Akdeniz
Telatin	110 demet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	436 varil	61.529410	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	226 denk		Rusya	Akdeniz
Safer 1241 / Ekim 1825				
Ahen-i Ham	1.472 kantar	83.092928	Rusya	Akdeniz
Cemşir	2.000 kantar	112.898000	Osmanlı	Akdeniz
Cild-i Bakar	100 adet		Rusya	Akdeniz
Cild-i Ganem	3.521 adet		Rusya	Akdeniz
Duhan	130 denk ve 18 boğçada 7.570 vukiyye	9.704740	Der-saadet	İskenderiye
Duhan	300 vukiyye	384,600	Der-saadet	Akdeniz
Evanî-i Pirinç ve Nuhas	2 sandıkta 60 vukiyye	76,920	Der-saadet	İskenderiye
Halat	160 kantar	9.031840	Rusya	Akdeniz
Havyar	73 fiçi	16.541508	Rusya	Akdeniz
Hinta	89.500 keyl	2.296480500	Rusya	Akdeniz
Ihlamur Tahtası	20 adet		Der-saadet	İskenderiye
Kalas Dolabı	622 adet		Der-saadet	İskenderiye
Kirbas-ı Rusya	23 top	747,5	Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	2 denk		Rusya	Akdeniz
Mastaki	12 varil	1.693470	Der-saadet	İskenderiye
Mitrak	1.500 adet		Der-saadet	İskenderiye
Şem'-i Asel	2 müdd		Rusya	Akdeniz
Talya	261 adet		Der-saadet	İskenderiye
Telatin	15 adet		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Timur Ham-1 Rusya	509 buçuk kantar	28.760765	Der-saadet	İskenderiye
Tuzlu Balık	115 varil	16.229087	Der-saadet	Akdeniz
Yapağı	262 denk		Rusya	Akdeniz
Rebiül-evvel 1241 / Kasım 1825				
Ahen-i Ham	300 kantar	16.934700	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham-1 Rusya	1.846 çubukta 1.015 kantar	57.295735	Der-saadet	İskenderiye
Alacehre	17 kapta 1.208 vukiyye	1.548646	Der-saadet	Akdeniz
Alaf	50.900 keyl	1.306043100	Rusya	Akdeniz
Anber Kabuğu	1 varilde 83 vukiyye	106,406	Der-saadet	Akdeniz
Bezelye	3.750 keyl	96.221250	Rusya	Akdeniz
Cemşir	1.560 kantar	88.060440	Der-saadet	Akdeniz
Cild-i Bakar	100 adet		Rusya	Akdeniz
Çadır Uşağı	8 sandıkta 480 vukiyye	615,360	Der-saadet	Akdeniz
Duhan	42 denkte 685 vukiyye	878,170	Der-saadet	Sakız Ceziresi
Duhan	635 denkte 35.470 vukiyye	45.472540	Der-saadet	İskenderiye
Ecnas-ı Kereste	2.971 adet		Der-saadet	İskenderiye
Eşya-yı Mütenevvia ve Evanî-i Nuhas Maa Hırdavat	7 sandık		Der-saadet	İskenderiye
Eşya-yı Mütenevvia ve Hırdavat	3 sandık		Der-saadet	İskenderiye
Fiçı Çemberi	865 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	503 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	4.000 adet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Tahtası	7.000 adet		Der-saadet	Çeşme
Fındık	19 çuvalda 21 kantar	1.185429	Der-saadet	Sakız Ceziresi
Germişik Çubuğu	300 demet		Rusya	Mısır
Halat	10 demet		Rusya	Akdeniz
Havyar	174 fiçı	33.309612	Rusya	Akdeniz
Havyar	6 varil	846,735	Rusya	Akdeniz
Havyar	3 fiçada 555 vukiyye	711,170	Der-saadet	Akdeniz
Hınta	128.225 keyl	3.290125275	Rusya	Akdeniz
Kırmızı Havyar	2 fiçada 737 kiyye	944,834	Der-saadet	Sakız Ceziresi
Kuru Balık	40 kantar	2.257960	Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Lüle	4 sandık		Der-saadet	Akdeniz
Mastaki	93 varil	13.124392	Der-saadet	İskenderiye
Mâzû	24 kapta 70 kantar	3.951430	Der-saadet	Akdeniz
Meşin	15 bağda 2.430 adet		Der-saadet	Sakız Ceziresi
Mitrak	14.550 adet		Der-saadet	İskenderiye
Mürdesenk	2 sandıkta 3 kantar	169,347	Der-saadet	İskenderiye
Salep	4 kapta 400 vukiyye	512,800	Der-saadet	Akdeniz
Samanlı Tahtası	2.000 adet		Der-saadet	İzmir
Şair	2.000 keyl	51.318000	Rusya	Akdeniz
Tarak	2 küfe		Der-saadet	İskenderiye
Telatin	45 demet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	30 varil	4.233675	Der-saadet	Sakız Ceziresi
Rebiül-ahir 1241 / Aralık 1825				
Ahen-i Ham	4.102 çubuk		Rusya	Akdeniz
Attariye	5 ecnas-ı kab		Der-saadet	İzmir
Balık Tutkalı	5 fiçi	1.132980	Rusya	Akdeniz
Balık Yağı	9 fiçi	2.039364	Rusya	Akdeniz
Balık Yumurtası	1 küfe		İzmir	Akdeniz
Cild-i Bakar	11.050 adet		Rusya	Akdeniz
Çavdar	1.400 keyl	35.922600	Rusya	Akdeniz
Duhan	40 denkte 2.000 vukiyye		Der-saadet	İskenderiye
Ecnas-ı Kereste	2.770 adet		Der-saadet	İskenderiye
Enar	2 sandık		İzmir	Akdeniz
Eşya-yı Saraç ve Attariye Maa Hırdavat	15 kap		Der-saadet	İzmir
Evanî-i Nuhas ve Tunç	4 küfede 396 vukiyye	507,672	Der-saadet	İzmir
Fiçi Çemberi	200 demet sagir		Der-saadet	İzmir
Fiçi Çemberi	200 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Çemberi	320 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçi Çemberi	760 adet		Der-saadet	İzmir
Fiçi Tahtası	6.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Tahtası	15.540 adet		Der-saadet	İzmir
Fındık	189 çuvalda 351 kantar	19.813599	Der-saadet	İzmir
Fındık	35 çuvalda 85 kantar	4.798165	Der-saadet	İskenderiye
Havyar	49 fiçi	11.103204	Rusya	Akdeniz
Hına	60 çuvalda 60 kantar	3.386940	Der-saadet	İzmir
Hinta	149.710 keyl	3.841408890	Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
İncir	921 sandıkta 530 kantar	29.917970	İzmir	Akdeniz
Kitre	19 kantar	1.072531	İzmir	Akdeniz
Kokoroz	13.600 keyl	348.962400	Rusya	Akdeniz
Kök Boya	35 çuvalda 98 kantar	5.532002	İzmir	Akdeniz
Lüle	1 sandık		Der-saadet	İzmir
Mastaki	7 fiçi	1.586172	Der-saadet	İzmir
Mitrak	7.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Portakal	50.000 adet		İzmir	Akdeniz
Rezaki	685 varil ve kutuda 747 kantar	42.167403	İzmir	Akdeniz
Rişte-i Beç	1 sandık		Der-saadet	İzmir
Samanlı Tahtası	5.500 adet		Der-saadet	İzmir
Sinemaki	2 varilde 330 vukiyye	423,060	Der-saadet	İzmir
Tehî Kova	50 adet		Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	61 varil	8.608472	Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	140 varil	19.757150	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	113 fiçi	25.605348	Rusya	Akdeniz
Yapağı	7 çuvalda 600 vukiyye	769,200	Der-saadet	İzmir
Zamk	6 sandıkta 21 kantar	1.185429	İzmir	Akdeniz
Cemaziyel-evvel 1241 / Ocak 1826				
Ağaç Kavata	5.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Bezelye	300 keyl	7.697700	Rusya	Akdeniz
Çavdar	1.300 keyl	33.356700	Rusya	Akdeniz
Ecnas-ı Kereste	4.685 adet		Der-saadet	İskenderiye
Eşya-yı Mütenevvia	7 sandık		Der-saadet	İskenderiye
Fiçi Çemberi	1.500 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçi Çemberi	300 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçi Tahtası	5.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Havyar	16 fiçi	3.625536	Rusya	Akdeniz
Hinta	123.074 keyl	3.157955766	Rusya	Akdeniz
Kokoroz	300 keyl	7.697700	Rusya	Akdeniz
Mitrak	10.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Samanlı ve Fiçi Tahtası	14.532 adet		Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	25 varil	3.528062	Der-saadet	Akdeniz
Cemaziyel-ahir 1241 / Şubat 1826				
Ecnas-ı Kereste	1.289 adet		Mısır	İskenderiye
Fiçi Çemberi	600 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Çemberi	600 demet		Der-saadet	Akdeniz
Havyar	5 fiçi	1.132980	Der-saadet	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hinta	47.965 keyl	1.230733935	Rusya	Akdeniz
Hinta	3.037 keyl	77.926383	Rusya	İzmir
Kaba Zeytun	15 varil	2.229337	Mısır	İskenderiye
Lüle	17 sandık		Der-saadet	Akdeniz
Mitrak	5.650 adet		Mısır	İskenderiye
Tuzlu Balık	324 varil	45.723690	Der-saadet	Akdeniz
Zıvanalık Germişik Çubuğu	4.790 adet		Mısır	İskenderiye
Receb 1241 / Mart 1826				
Çavdar	750 keyl	19.244250	Rusya	Akdeniz
Hamule	11.800 keyl		Baltık	Akdeniz
Hinta	16.255 keyl	417.087045	Rusya	Akdeniz
Şair	270 keyl	6.927930	Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	20 varil	2.822450	Der-saadet	Akdeniz
Şaban 1241 / Nisan 1826				
Hamule	9.072 keyl		Baltık	Akdeniz
Hinta	16.400 keyl	420.807600	Rusya	Akdeniz
Ramazan 1241 / Mayıs 1826				
Dakik	20 çuval	2.257960	Rusya	Akdeniz
Fıçı Çemberi	130 demet		Der-saadet	İstanbul Ceziresi
Hinta	90.400 keyl	2.319573600	Rusya	Akdeniz
Tehî Fıçı	33 adet		Der-saadet	Akdeniz
Şevval 1241 / Haziran 1826				
Alacehre	3 çuvalda 200 vukiyye	256,400	Der-saadet	İzmir
Cürus Balığı	207.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Çavdar	9.990 keyl	256.333410	Rusya	Akdeniz
Fıçı Çemberi	200 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Çemberi	150 demet		Der-saadet	Çeşme
Fıçı Tahtası	7.400 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Tahtası	1.500 adet		Der-saadet	Çeşme
Hinta	83.800 keyl	2.150224200	Rusya	Akdeniz
Hinta	2.500 keyl		Rusya	Çeşme
Kokoroz	200 keyl	256,400	Rusya	Akdeniz
Köhne Ayakkabı	1 seklem		Der-saadet	İzmir
Samanlı ve Fıçı Tahtası	4.400 adet		Der-saadet	İzmir
Şair	1.700 keyl	43.620300	Rusya	Akdeniz
Tehî Sepet Sandık	34 adet		Der-saadet	İzmir
Tuzlu Balık	140 varil	19.757150	Der-saadet	Akdeniz
Zilkade 1241 / Temmuz 1826				
Cild-i Bakar	200 adet		Rusya	Akdeniz
Cürus Balığı	8.000 adet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Duhan	2.915 vukiyye	3.737030	Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Duhan	140 denkte 8.700 vukiyye	11.153400	Der-saadet	İskenderiye
Duhan	10.000 vukiyye	12.820000	Rusya	Akdeniz
Ecnas-ı Kereste	2.821 adet		Der-saadet	İskenderiye
Fıçı Çemberi	250 demet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Fıçı Çemberi	150 demet		Der-saadet	Çeşme
Fıçı Tahtası	7.000 adet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Fıçı Tahtası	4.500 adet		Der-saadet	Çeşme
Fındık	20 kantar	1.128980	Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Fındık	20 çuvalda 50 kantar	2.822450	Der-saadet	İskenderiye
Hınta	700 keyl	17.961300	Rusya	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Hınta	460 keyl	11.803140	Rusya	Çeşme
Hınta	176.344 keyl	4.524810696	Rusya	Akdeniz
Ihlamur	112 demet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Kaşık	1 küfe		Der-saadet	İskenderiye
Meles	1 sandıkta 37 top	1.202 m	Der-saadet	İskenderiye
Meşin	5 bağda 900 adet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Şair	10.960 keyl	281.222640	Rusya	Akdeniz
Zeytun	10 varil	1.411225	Der-saadet	İskenderiye
Zilhicce 1241 / Ağustos 1826				
Aşı Boya	400 vukiyye	512.800	Der-saadet	Akdeniz
Bezelye	1.500 keyl	38.488500	Rusya	Akdeniz
Cemşir	1262 kantar	71.238638	Der-saadet	Akdeniz
Cild-i Bakar	8.000 adet		Rusya	Akdeniz
Cürus Balığı	310.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Çavdar	9.000 keyl	230.931000	Rusya	Akdeniz
Duhan	59 denkte 3.545 vukiyye	4.544690	Der-saadet	Akdeniz
Emtia-ı Mütenevvia ve Hırdavat Maa Uzunçarşu	7 ecnas-ı kab		Der-saadet	Akdeniz
Erzen	100 keyl	2.565900	Rusya	Akdeniz
Fıçı Çemberi	710 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Tahtası	21.970 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fındık	49 çuvalda 95 kantar	5.362655	Der-saadet	Akdeniz
Hamule	15.012 keyl		Baltık	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hınta	111.769 keyl	2.867880771	Rusya	Akdeniz
Kalya Taşı	12 fiçi		Rusya	Akdeniz
Kazib-i Tiryak	1 sandıkta 50 vukiyye	64,100	Der-saadet	Akdeniz
Kiraz Çubuğu	100 adet		Der-saadet	Akdeniz
Mastaki	5 fiçi	1.132980	Der-saadet	Akdeniz
Şair	3.000 keyl	76.977000	Rusya	Akdeniz
Tebeşir	400 vukiyye	512,800	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Lahm	100 fiçi	22.659600	Rusya	Akdeniz
Zırnîh	2 varilde 5 kantar	282,245	Der-saadet	Akdeniz
Muharrem 1242 / Eylül 1826				
Cemşir	1.004 kantar	56.674796	Der-saadet	Akdeniz
Çuka Zıpkın	1 denkte 19 top	617 m	Der-saadet	Akdeniz
Duhan	40 denkte 2.400 vukiyye duhan	3.076800	Der-saadet	Akdeniz
Ecnas-ı Kereste	3.246 adet		Der-saadet	İskenderiye
Evanî-i Nuhas	5 küfe ve sandık		Der-saadet	Akdeniz
Evanî-i Nuhas	6 bağda 885 vukiyye	1.134570	Der-saadet	İskenderiye
Fes-i Frengi	3 sandıkta 430 deste		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Çemberi	190 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Çemberi	210 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçi Tahtası	8.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçi Tahtası	7.400 adet		Der-saadet	İzmir
Fındık	40 çuvalda 70 kantar	3.951430	Der-saadet	İskenderiye
Hamule	5.472 keyl		Baltık	Akdeniz
Harir-i Ham	37 denkte 2.257 kıyye	2.893474	Der-saadet	Akdeniz
Hınta	71.456 keyl	1.833489504	Rusya	Akdeniz
Keçi Kılı	28 çuvalda 2.400 vukiyye	3.076800	Der-saadet	Akdeniz
Kütüb-i Efrenci	2 sandık		Der-saadet	Akdeniz
Makrame-i France	1 sandıkta 59 deste		Der-saadet	Akdeniz
Manda Boynuzu	150 çift		Der-saadet	Akdeniz
Mastaki	6 fiçi	1.359576	Der-saadet	Akdeniz
Mitrak	5.050 adet		Der-saadet	İskenderiye
Rastık Taşı	1 sandıkta 44 vukiyye	56,408	Der-saadet	Akdeniz
Sedefkâri Beštahta	1 sandıkta 3 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tiryak	1 sandıkta 25 vukiyye	32,050	Der-saadet	Akdeniz
Safer 1242 / Ekim 1826				
Ahen-i Ham	3.250 çubuk		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Çavdar	7.750 keyl	198.857250	Rusya	Akdeniz
Çivid-i İngiliz	10 sandıkta 670 vukiyye	858,940	Der-saadet	Akdeniz
Duhan	54 denkte 110 vukiyye	141,020	Der-saadet	Akdeniz
Duhan	20 denkte 1.300 vukiyye	1.666600	Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Fıçı Çemberi	40 demet		Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Fındık	61 çuvalda 120 kantar	6.773880	Der-saadet	Akdeniz
Fındık	40 çuvalda 90 kantar	5.080410	Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Hamule	44.022 keyl		Baltık	Akdeniz
Harir-i Ham	10 denkte 610 vukiyye	782,020	Der-saadet	Akdeniz
Havyar	45 fıçı	10.196820	Rusya	Akdeniz
Hınta	227.460 keyl	5.836396140	Rusya	Akdeniz
Mitrak	8.000 adet		Der-saadet	Akdeniz
Teknelik İhlamur	900 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	144 varil	20.321640	Der-saadet	Sakız Ceziresi ve Çeşme
Rebiül-evvel 1242 / Kasım 1826				
Ahen-i Ham	860 kantar	48.546140	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	2.938 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bezelye	100 torba		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	20 denk		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	116 bağ		Rusya	Akdeniz
Çuka	1 boğçada 10 zira'	6,5 cm	Der-saadet	İskenderiye
Çuka	3 denk		Rusya	Akdeniz
Doğrama Kapı	39 adet		Der-saadet	İskenderiye
Duhan	15 denkte 800 vukiyye	1.025600	Der-saadet	İskenderiye
Ecnas-ı Kereste	6.133 adet		Der-saadet	İskenderiye
Fıçı Çemberi	120 demet		Der-saadet	Çeşme
Fıçı Tahtası	5.100 adet		Der-saadet	Çeşme
Fıçı Tahtası	12.000 adet		Kalas	Akdeniz
Haffafiye	2 sandıkta 400 çift		Der-saadet	İskenderiye
Hamule	36.720 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	92 fıçı	20.846832	Rusya	Akdeniz
Hınta	129.600 keyl	3.325406400	Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	20 denk		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	92 top	2.990 m	Rusya	Akdeniz
Mitrak	9.900 adet		Der-saadet	İskenderiye

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Pencere Çarçûbesi	51 adet		Der-saadet	İskenderiye
Rebiül-ahir 1242 / Aralık 1826				
Ahen-i Ham	4.641 çubuk		Rusya	Akdeniz
Cild-i Bakar	38 denk		Rusya	Akdeniz
Duhan	1.000 vukiyye	1.282000	Rusya	Akdeniz
Halat	70 parça		Rusya	Akdeniz
Havyar	36 fiçı	5.080410	Rusya	Akdeniz
Hinta	144.293 keyl	3.702414087	Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	110 top	3.575 m	Rusya	Akdeniz
Şair	5.000 keyl	128.295000	Rusya	Akdeniz
Tehî Hamr Fıçısı	50 adet		Der-saadet	Akdeniz
Telatin	8 denk		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	181 varil	25.543172	Der-saadet	Akdeniz
Cemaziyel-evvel 1242 / Ocak 1827				
Çavdar	8.000 keyl	205.272000	Rusya	Akdeniz
Fiçı Çemberi	267 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	220 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	17.530 adet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Tahtası	11.300 adet		Der-saadet	Çeşme
Hamule	3.009 keyl		Baltık	Akdeniz
Hinta	159.550 keyl	4.093893450	Rusya	Akdeniz
Tehî Hamr Fıçısı	155 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	284 varil	40.078790	Der-saadet	Akdeniz
Cemaziyel-ahir 1242 / Şubat 1827				
Ardıç Sakızı	3 varilde 195 vukiyye	249,990	Rusya	Akdeniz
Fiçı Çemberi	710 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fiçı Tahtası	9.800 adet		Der-saadet	Akdeniz
Hamule	14.256 keyl		Baltık	Akdeniz
Hinta	120,917 keyl	3.102609303	Rusya	Akdeniz
Tehî Hamr Fıçısı	91 adet		Der-saadet	Akdeniz
Yapağı-ı Rusya	281 çuval	31.724338	Rusya	Akdeniz
Zenbil	10 çift		Rusya	Akdeniz
Zırnîh	19 varilde 2.053 vukiyye	2.631946	Rusya	Akdeniz
Receb 1242 / Mart 1827				
Ahen-i Ham	600 kantar	33.869400	Rusya	Lefkoşa
Fiçı Çemberi	700 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	200 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	1.000 adet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Tahtası	1.400 adet		Der-saadet	Çeşme
Hamule	29.880 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	6 fiçı	846,735	Rusya	Akdeniz
Hinta	65.133 keyl	1.671247647	Rusya	Akdeniz
Tehî Hamr Fıçısı	65 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	5 varil	705,612	Der-saadet	Çeşme

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şaban 1242 / Nisan 1827				
Duhan	20 denk		Der-saadet	Çeşme
Duhan	13 denk		Der-saadet	İskenderiye
Ecnas-ı Kereste	1.875 adet		Der-saadet	İskenderiye
Fıçı Çemberi	815 demet		Der-saadet	Çeşme
Havyar	1 fıçı	226,596	Der-saadet	Çeşme
Hinta	132.825 keyl	3.408156675	Rusya	Akdeniz
Kereste	90 adet		Rusya	Akdeniz
Lüle	11 sandık		Der-saadet	Akdeniz
Mezgit	1 varil	141,122	Der-saadet	Akdeniz
Mitrak	4.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Tarak	1 küfe		Der-saadet	Akdeniz
Tehî Hamr Fıçısı	40 adet		Der-saadet	Akdeniz
Tehî Sandık	4 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	270 varil	38.103075	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	11 varil	1.552347	Der-saadet	Çeşme
Ramazan 1242 / Mayıs 1827				
Ahen-i Ham	579 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bezelye	244 keyl	6.260796	Rusya	Akdeniz
Çavdar	23.365 keyl		Rusya	Akdeniz
Ecnas-ı Kereste	1.430 adet		Der-saadet	İskenderiye
Fıçı Çemberi	121 demet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Tahtası	5.500 adet		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Tahtası	6.000 adet		Der-saadet	Çeşme
Germişik Çubuğu	245 demet		Der-saadet	İskenderiye
Hamule	34.102 keyl		Venedik	Der-aliyye
Hinta	103.016 keyl	2.643287544	Rusya	Akdeniz
Kalya Taşı	6 fıçı		Rusya	Der-saadet
Keten Tohumu	2.000 keyl	51.318000	Rusya	Der-saadet
Mitrak	2.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Revgan-ı Don	318 fıçı	72.057528	Rusya	Akdeniz
Şem'i Asel	14 kap		Rusya	Akdeniz
Toprak Çanak	15 sandık		Rusya	Akdeniz
Şevval 1242 / Haziran 1827				
Çavdar	8.000 keyl	250.272000	Rusya	Akdeniz
Germişik Çubuğu	300 demet		Rusya	İskenderiye
Hamule	21.924 keyl		Baltık	Akdeniz
Hinta	143.752 keyl	3.688532568	Rusya	Akdeniz
Kokoroz	1.500 keyl	38.488500	Rusya	Akdeniz
Zilkade 1242 / Temmuz 1827				
Ahen-i Ham-ı Rusya	903 çubukta 541 kantar	30.538909	Der-saadet	İskenderiye
Cürus Balığı	45.000 adet		Der-saadet	Bozcaada
Çavdar	1.050 keyl	26.941950	Rusya	Akdeniz
Dakik	260 torba		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Duhan	100 boğçada 6.521 vukiyye	8.359922	Der-saadet	İskenderiye
Ecnas-ı Kereste	2.733 adet		Der-saadet	İskenderiye
Eşya-yı Mütenevvia ve Hırdavat	3 sandık		Der-saadet	İskenderiye
Fiçı Çemberi	150 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	100 demet		Der-saadet	Bozcaada
Fiçı Çemberi	250 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	3.500 adet		Der-saadet	Bozcaada
Fındık	102 çuvalda 286 kantar	16.144414	Der-saadet	İskenderiye
Fincan-ı Kütahya	11 küfe		Der-saadet	İskenderiye
Germişik Çubuğu	6.000 adet		Der-saadet	İskenderiye
Hamule	15.840 keyl		Baltık	Akdeniz
Hınta	274.554 keyl	7.044781086	Rusya	Akdeniz
Ihlamur Tahtası	20 adet		Der-saadet	İskenderiye
Kokoroz	19.700 keyl	505482300	Rusya	Akdeniz
Mitrak	2.700 adet		Der-saadet	İskenderiye
Şair-i Rusya	1.586 keyl	40.695174	Der-saadet	Çeşme
Tuzlu Balık	15 varil	2.116837	Der-saadet	Çeşme
Zeytun	392 varilde 55.538 vukiyye	71.199716	Der-saadet	İskenderiye
Zilhicce 1242 / Ağustos 1827				
Ahen-i Ham	539 çubuk		Rusya	Akdeniz
Anason	50 torba		Rusya	Akdeniz
Cemşir	1.808 kantar	102.059792	Der-saadet	İzmir
Cild-i Bakar	6.400 adet		Rusya	Akdeniz
Çavdar	4.500 keyl	115.465500	Rusya	Akdeniz
Don Yağı	18 fiçı	4.078728	Rusya	Akdeniz
Duhan	100 denkte 6.720 vukiyye	8.615040	Der-saadet	Mısır
Ecnas-ı Kereste	2.359 adet		Der-saadet	Mısır
Ecnas-ı Tahta	471 adet		Der-saadet	İzmir
Eşya-yı Mütenevvia	40 ecnas-ı kab		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	250 demet		Der-saadet	İzmir
Fiçı Çemberi	350 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	3.000 adet		Der-saadet	Çeşme
Fındık	170 çuvalda 301 kantar	16.991149	Der-saadet	İzmir
Frengi Kalem	3 demet		Rusya	Akdeniz
Hamule	41.436 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	29 fiçı	6.571284	Rusya	Akdeniz
Hınta	351.343 keyl	9.015110037	Rusya	Akdeniz
Hırdavat	Bir mikdar		Der-saadet	İzmir

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Kalya Taşı	14 fiçı		Rusya	Akdeniz
Kendir	146 demet		Rusya	Akdeniz
Keten	10 torba		Rusya	Akdeniz
Kokoroz	35.700 keyl	916.026300	Rusya	Akdeniz
Mıtrak	12.500 adet		Der-saadet	Mısır
Muşamma	20 torba		Rusya	Akdeniz
Müstamel Tehî Hamr Fıçısı	250 adet		Der-saadet	Çeşme
Şair	1.500 keyl	1.923000	Der-saadet	Çeşme
Şem'-i Asel	9 denk		Rusya	Akdeniz
Telatin	12 denk		Rusya	Akdeniz
Yapağı	41 çuvalda 109 kantar	6.152941	Der-saadet	İzmir
Muharrem 1243 / Eylül 1827				
Ahen-i Ham	600 kantar	33.869400	Rusya	Akdeniz
Çavdar	7.500 keyl	192.442500	Rusya	Akdeniz
Hamule	7.200 keyl		Baltık	Akdeniz
Havyar	21 varil	2.963572	Rusya	Akdeniz
Havyar	14 fiçı	3.172344	Rusya	Akdeniz
Hınta	164.575 keyl	4.222829925	Rusya	Akdeniz
İp	100 demet		Rusya	Akdeniz
Keten	121 denk		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	100 denk		Rusya	Akdeniz
Kokoroz	4.000 keyl	102.636000	Rusya	Akdeniz
Safer 1243 / Ekim 1827				
Ahen-i Ham	1.220 kantar	68.867780	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	3.111 çubuk		Rusya	Akdeniz
Bezelye	5.000 keyl	128.295000	Rusya	Akdeniz
Cemşir	400 kantar	22.579600	Der-saadet	Akdeniz
Çavdar	800 keyl	20.527200	Rusya	Akdeniz
Duhan	80 boğçada 850 vukiyye	1.089700	Der-saadet	Akdeniz
Eşya-yı Mütenevvia	13 ecnas-ı kab		Der-saadet	Akdeniz
Euterpe Kağıt	3 (adet)		Der-saadet	Akdeniz
Fıçı Çemberi	120 demet		Der-saadet	Çeşme
Fıçı Tahtası	3.850 adet		Der-saadet	Çeşme
Hamule	25.772 keyl		Baltık	Akdeniz
Harir-i Ham	286 denkte 17.339 buçuk vukiyye	22.229239	Der-saadet	Akdeniz
Havyar	33 fiçı	7.477668	Rusya	Akdeniz
Hınta	206.450 keyl	5.297300550	Rusya	Akdeniz
Hınta	5.000 keyl	128.295000	Rusya	Çeşme
Hınta	11.060 keyl	283.788540	Rusya	Mudanya
Kirbas-ı Banda	110 torba		Der-saadet	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	14 denk		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Kokoroz	8.000 keyl	205.272000	Rusya	Akdeniz
Limon	50.000 adet		Osmanlı	Akdeniz
Şair	3.200 keyl	82.108800	Rusya	Akdeniz
Yapağı	200 denk		Rusya	Akdeniz
Rebiül-evvel 1243 / Kasım 1827				
Ahen-i Ham	450 kantar	25.402050	Rusya	Akdeniz
Ahen-i Ham	2.567 çubuk		Rusya	Akdeniz
Çam Tahtası	198 adet		Rusya	Akdeniz
Çavdar	12.500 keyl	320.737500	Rusya	Akdeniz
Fiçı Çemberi	200 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	6.800 adet		Der-saadet	Çeşme
Havyar	93 fiçı	21.073428	Rusya	Akdeniz
Havyar	57 varil	8.043982	Rusya	Akdeniz
Hınta	245.443 keyl	6.297821937	Rusya	Akdeniz
Kendir	141 demet		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	80 top	2.600 m	Rusya	Akdeniz
Kokoroz	6.910 keyl	177.303690	Rusya	Akdeniz
Sütun	86 adet		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	40 varil	5.644900	Der-saadet	Akdeniz
Rebiül-ahir 1243 / Aralık 1827				
Ahen-i Ham	480 çubuk		Rusya	Akdeniz
Fındık	150 kantar	8.467350	Der-saadet	İzmir
Havyar	39 fiçı	8.837244	Rusya	Akdeniz
Havyar	9 varil	1.270102	Rusya	Akdeniz
Hınta	340.228 keyl	8.729910252	Rusya	Akdeniz
Hınta	5.000 keyl	128.295000	Rusya	Osmanlı
Kendir	120 kantar	6.773880	Rusya	Akdeniz
Kendir	72 demet		Rusya	Akdeniz
Kirbas-ı Rusya	58 denk		Rusya	Akdeniz
Kokoroz	16.800 keyl	431.071200	Rusya	Akdeniz
Şair	4.600 keyl	118.031400	Rusya	Akdeniz
Telatin	75 denk		Rusya	Akdeniz
Tuzlu Balık	39 varil	5.503777	Der-saadet	Akdeniz
Cemaziyel-evvel 1243 / Ocak 1828				
Hınta	38.750 keyl	994.286250	Rusya	Akdeniz
Kokoroz	1.800 keyl	46.186200	Rusya	Akdeniz
Cemaziyel-ahir 1243 / Şubat 1828				
Fasulye	7.000 vukiyye	8.974000	Der-saadet	Midilli Ceziresi
Hınta	13.500 keyl	346.396500	Rusya	Midilli Ceziresi
Receb 1243 / Mart 1828				
Havyar	10 fiçı	2.265960	Der-saadet	Akdeniz
Tuzlu Balık	571 varil	80.580947	Der-saadet	Akdeniz
Şaban 1243 / Nisan 1828				
Ramazan 1243 / Mayıs 1828				

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şevval 1243 / Haziran 1828				
Zilkade 1243 / Temmuz 1828				
Zilhicce 1243 / Ağustos 1828				
1244 / 1828-1829				
Muharrem 1245 / Temmuz 1829				
Safer 1245 / Ağustos 1829				
Rebiül-evvel 1245 / Eylül 1829				
Rebiül-ahir 1245 / Ekim 1829				
Fiçı Çemberi	350 demet		Der-saadet	İzmir
Hinta	40.900 keyl	1.049453100	Rusya	Akdeniz
Hinta	10.200 keyl	261.721800	Rusya	Osmanlı
Cemaziyel-evvel 1245 / Kasım 1829				
Hinta	23.500 keyl	602.986500		Akdeniz
Cemaziyel-ahir 1245 / Aralık 1829				
Hinta	70.900 keyl	1.819223100	Rusya	Akdeniz
Receb 1245 / Ocak 1830				
Fiçı Çemberi	370 demet		Der-saadet	Çeşme
Fiçı Tahtası	1.000 adet		Der-saadet	Çeşme
Hinta	78.728 keyl	2.020081752	Rusya	Akdeniz
Hinta	10.000 keyl	256.590000	Rusya	Osmanlı
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Osmanlı
Şaban 1245 / Şubat 1830				
Hinta	9.400 keyl	241.194600	Rusya	Akdeniz
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Ramazan 1245 / Mart 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Der-saadet	Akdeniz
Hinta	99.770 keyl	2.559998430	Rusya	Akdeniz
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Hinta	1.200 keyl	30.790800	Rusya	Osmanlı
Şevval 1245 / Nisan 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz

Ek 2: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Zilkade 1245 / Mayıs 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Zilhicce 1245 / Haziran 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Muharrem 1246 / Temmuz 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Safer 1246 / Ağustos 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Rebiül-evvel 1246 / Eylül 1830				
Hinta	Malumü'l-mikdar keyl		Rusya	Akdeniz
Rebiül-ahir 1246 / Ekim 1830				
Cemaziyel-evvel 1246 / Kasım 1830				
Cemaziyel-ahir 1246 / Aralık 1830				
Receb 1246/ Ocak 1831				

Ek 3: 1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Taşınan Malların Tablosu**Tablo 10: 1823-1830 Yılları Arasında Karadeniz Tarafına Taşınan Mallar²⁸¹**

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Ramazan 1238 / Mayıs 1823				
Ab-ı Limon (Limon Suyu)	13.215 vukiyye	16.941630	Der-saadet	Karadeniz
Arak	1.500 vukiyye	1.923000	Der-saadet	Karadeniz
Badem	6 varilde 650 vukiyye	833,300	Der-saadet	Karadeniz
Duhân	300 boğçada 2.000 vukiyye	2.564000	Der-saadet	Karadeniz
Düğme	Bir miktar		Der-saadet	Karadeniz
Hamr	765.580 vukiyye	981.47356	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	44 varilde 24.000 vukiyye	30.768000	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	533 kantar	30.087317	Der-saadet	Karadeniz
Hurma	108 varilde 308 kantar	17.386292	Der-saadet	Karadeniz
İncir	375 kantar	21.168375	Der-saadet	Karadeniz
Kuru Üzüm	300 kantar	16.934700	Der-saadet	Karadeniz
Leblebi	18 varilde 1.620 vukiyye	2.076840	Der-saadet	Karadeniz
Limon Suyu	25 varil	3.5280625	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	4.000 vukiyye	5.128000	Der-saadet	Karadeniz
Rezaki	400 kantar	22.579600	Der-saadet	Karadeniz
Rom	77 fiçi	17.447892	Der-saadet	Karadeniz
Sirke	8 varil	1.128980	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	83 varilde 133 kantar	7.507717	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	400 kantar	22.579600	Der-saadet	Karadeniz
Şamandıra	62 (adet)		Der-saadet	Karadeniz
Şekerleme	2 varilde 152 vukiyye	194,864	Der-saadet	Karadeniz
Zenbil	11 çift		Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	196 varilde 27.964 vukiyye	35.849848	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	12.000 vukiyye	15.384000	Der-saadet	Karadeniz
Şevval 1238 / Haziran 1823				
Arak	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Arak	8 varilde 1.500 (vukiyye)	1.923000	Osmanlı	Karadeniz
Arak	3.500 vukiyye	4.487000	Osmanlı	Karadeniz
Canfes	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Çiçek Tohumu	1 sandık		Marsilya	Karadeniz

²⁸¹ Bu tablo Mayıs 1823 ile Aralık 1830 arasında tutulmuş olan 90/8 Numaralı Rusya Ahkâm Defteri'ndeki kayıtlardan hareketle hazırlanmıştır.

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Duhân	800 boğçada 8.200 vukiyye	10.512400	Osmanlı	Karadeniz
Duhân	25 fiçıda 250 vukiyye	320,500	Osmanlı	Karadeniz
Fağfur	2 sandık		Marsilya	Karadeniz
Frenk İskemlesi	48 adet		Frengistan	Karadeniz
Ham Mantarı	51 çuval	5.757798	Marsilya	Karadeniz
Hamr	51 sandık ve 19 varilde 4.800 vukiyye	6.153600	Marsilya	Karadeniz
Hamr	12 varilde 11.600 vukiyye	14.871200	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	8 fiçıda 4.000 vukiyye	5.128000	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	248.300 vukiyye	318.320600	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	880 kantar	49.675120	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	60 kantar	3.386940	Osmanlı	Karadeniz
Kiremit	72.206 adet		Marsilya	Karadeniz
Kuru Üzüm	1.580 kantar	89.18942	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	3.500 vukiyye	4.487000	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Penbe-i Elvan	38 denkte 3.460 vukiyye	4.435720	Osmanlı	Karadeniz
Tehi Potkal	3 sepet		Marsilya	Karadeniz
Zeytun	248 varilde 15.910 vukiyye	20.396620	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	7.000 vukiyye	8.974000	Osmanlı	Karadeniz
Zilkade 1238 / Temmuz 1823				
Anberiyе	20 sandıkda 1000 şişe		İzmir	Karadeniz
Arak	4 varilde 400 vukiyye	512,800	Osmanlı	Karadeniz
Duhan	700 boğçada 7.000 vukiyye	8.974000	Der-aliyye	Karadeniz
Hamr	24.000 vukiyye	30.768000	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	8 fiçıda 5.800 vukiyye	7.435600	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	50 kantar	2.822450	Osmanlı	Karadeniz
Kuru Üzüm	300 kantar	16.934700	Osmanlı	Karadeniz
Mamul Yorgan	13 adet		Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	276 varilde 276 kantar	15.579924	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Penbe	2 denkte 100 vukiyye	128,200	Osmanlı	Karadeniz
Rom	15 varilde 3.350 vukiyye	4.294700	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	23 varilde 23 kantar	1.298327	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şeker-i Gubar	8 varilde 20 kantar	1.128980	İzmir	Karadeniz
Şeker-i Kelle	4 fiçıda 30 kantar	1.693470	İzmir	Karadeniz
Zilhicce 1238 / Ağustos 1823				
Akgünlük	85 varilde 204 kantar	11.515596	Osmanlı	Karadeniz
Anberiyeye	14 adet sandık		Cenova	Karadeniz
Biber	40 çuvalda 2.429 vukiyye	3.113978	Messina	Karadeniz
Kahve-i Frengi	9 fiçıda 923 vukiyye	1.183286	Messina	Karadeniz
Kuru Balık	7 varil	987,8575	Cenova	Karadeniz
Limon	25.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Limon	70 sandıkda 16.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Penbe-i Surh	78 çuvaldız ve 37 denkte 8200 vukiyye	10.512400	Osmanlı	Karadeniz
Rom	1 varil	141,1225	Cenova	Karadeniz
Rom	14 fiçıda 3.500 vukiyye	4.487000	Avrupa	Karadeniz
Muharrem 1239 / Eylül 1823				
Anason	3 varilde 4 kantar	225,796	Der-saadet	Rusya
Attariye	10 sandık		France	Karadeniz
Çemen	3 varilde 3 kantar	169,347	Der-saadet	Rusya
Günlük	3 varilde 6 kantar	338,694	Der-saadet	Rusya
Hamr	33 varil	4.657042	France	Karadeniz
Harrub	865 kantar	48.828385	Osmanlı	Karadeniz
Haye	16 denkt		France	Karadeniz
İncir	715 sandıkda 268 kantar	15.128332	İzmir	Karadeniz
İncir	302 kantar	13.047598	İzmir	Karadeniz
Kimyon	6 varilde 4 buçuk kantar	254,020	Der-saadet	Rusya
Rezaki	356 varilde 500 vukiyye ve 888 kantar	50.127353	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Penbe-i Elvan	48 denkte 4.190 vukiyye	5.371580	İzmir	Karadeniz
Şamandıra Tuzlu Mahi	3 (adet)		Der-saadet	Rusya
Tasvir	1 sandık		France	Karadeniz
Tohum	7 sandık		France	Karadeniz
Tuğla	60.000 adet		France	Karadeniz
Zeytun	30 varilde 2.778 vukiyye	3.561396	Der-saadet	Rusya
Ziynet-i Esvab	8 sandık		France	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Safer 1239 / Ekim 1823				
Akgünlük	26 varilde 32 kantar	1.806368	Der-saadet	Karadeniz
Biber	5 varil		Cenova	Karadeniz
Dizi İnciri	50 varilde 50 kantar	2.822450	Osmanlı	Karadeniz
Fındık	23 zenbil ve 6 varilde 70 kantar	3.951430	Osmanlı	Karadeniz
Frenk Tütünü	11 sandık		Cenova	Karadeniz
Harrub	800 kantar	45.159200	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	1.179 kantar	66.553371	Kos Ceziresi	Karadeniz
İncir	300 kantar	16.934700	Çeşme	Karadeniz
İncir	875 kutu ve 2.223 sandıkda 1.363 kantar	76.939987	İzmir	Karadeniz
Kağıt	1 sandık		Cenova	Karadeniz
Kumandariye	3.778 vukiyye	4.843396	Kos Ceziresi	Karadeniz
Rezaki	395 varil ve 492 kutuda 532 kantar	30.030868	İzmir	Karadeniz
Rezaki	393 varilde 473 kantar	26.700377	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	900 kantar	50.804100	Çeşme	Karadeniz
Rişte-i Penbe-i Elvan	232 denkte 19.560 vukiyye	25.075920	İzmir	Karadeniz
Siyah Rezaki	502 varilde 340 kantar	19.192660	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	53 varilde 144 kantar	8.128656	İzmir	Karadeniz
Tapa	25 denk		Cenova	Karadeniz
Üzüm	54 kantar	3.048246	Çeşme	Karadeniz
Üzüm	20 varilde 50 kantar	2.822450	Osmanlı	Karadeniz
Rebiül-evvel 1239 / Kasım 1823				
Akgünlük	102 varilde 182 kantar	10.273718	Der-saadet	Karadeniz
Badem İçi	1 varilde 105 vukiyye	134,610	Der-saadet	Karadeniz
Biber	130 çuval	14.676740	Cenova	Karadeniz
İncir	1.607 sandıkta 583 kantar	32.909767	İzmir	Karadeniz
Rezaki	338 varilde 382 kantar	21.563518	İzmir	Karadeniz
Rezaki	139 varilde 154 kantar	8.693146	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Surh	28 denkte 1.970 vukiyye	2.525540	Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Salamura Zeytun	27 varilde 1.600 vukiyye	2.051200	Der-saadet	Karadeniz
Rebiül-ahir 1239 / Aralık 1823				
Asfur	30 varilde 52 kantar	2.935348	Osmanlı	Karadeniz
Badem İçi	17 varilde 2.000 vukiyye	2.564000	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Surh	14 denkte 1.000 vukiyye	1.282000	Osmanlı	Karadeniz
Cemaziyel-evvel 1239 / Ocak 1824				
Badem İçi	14 fiçada 95 kantar	5.362655	Der-saadet	Karadeniz
Biber	7 çuvalda 350 vukiyye	488,700	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	140 boğçada 1.400 vukiyye	1.794800	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	370 kantar	20.886130	Der-saadet	Karadeniz
Hurma	40 varilde 72 kantar	4.064328	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Penbe	22 denkte 1.620 vukiyye	2.076840	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	135 varilde 325 kantar	18.345925	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	63 fiçada 5.800 vukiyye	7.435600	Der-saadet	Karadeniz
Cemaziyel-ahir 1239 / Şubat 1824				
Duhan	140 boğçada 15.000 vukiyye	19.230000	Der-saadet	Karadeniz
Hırhır Lüle	5 sandıkta		Der-saadet	Karadeniz
Hurma	46 varilde 80 kantar	4.515920	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	20 varilde 15.000 vukiyye	19.230000	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Penbe	23 çuvalda 2.500 vukiyye	3.205000	Der-saadet	Karadeniz
Receb 1239 / Mart 1824				
Anberiyeye	1 sandık		Frengistan	Karadeniz
Arak	2 varil	282,245	Frengistan	Karadeniz
Atır ve Reyah-ı Mütenevvia	10 sandık		France	Karadeniz
Badem	70 çuval	7.902860	Frengistan	Karadeniz
Boya	8 sandık		Frengistan	Karadeniz
Çay	4 sandık		Frengistan	Karadeniz
Hamr	20 varil	2.822450	Frengistan	Karadeniz
Hamr	25.000 vukiyye	32.050000	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	12 varil	1.693470	France	Karadeniz
Harrub	1.650 kantar	93.140850	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hurma	17 varilde 48 kantar	2.709552	Osmanlı	Karadeniz
Kahve-i Frengi	5 varil	705,612	Frengistan	Karadeniz
Kırım-Tartar	2 varil	282,245	France	Karadeniz
Kiremitlik Taş	20.000 adet		France	Karadeniz
Limon Suyu	4 varil	564,490	Messina	Karadeniz
Malta Taşı	950 adet		Frengistan	Karadeniz
Messina Meyvesi	119 sandık		Frengistan	Karadeniz
Portakal ve Limon	900 sandık		Messina	Karadeniz
Rişte-i Penbe	2 sandık		Frengistan	Karadeniz
Siyah Üzüm	68 varilde 120 kantar	6.773880	Osmanlı	Karadeniz
Şampanyalık Hamr	20 sandık		France	Karadeniz
Şekerleme	900 sandık		France	Karadeniz
Teneke	10 sandık		Frengistan	Karadeniz
Üzüm	110 varilde 164 kantar	9.257636	Osmanlı	Karadeniz
Üzüm	2.500 kantar	141.122500	Osmanlı	Karadeniz
Şaban 1239 / Nisan 1824				
Alaca-ı Bor	38 denkte 4.413 top	143.422 m	Der-saadet	Anapa
Alaca-ı Manisa	20 denkte 2.204 top	71.630 m	Der-saadet	Anapa
Alaca-ı Yenişehir	50 top	1.625 m	Der-saadet	Anapa
Anberiyeye	6 sandıkta 300 şişe		Der-saadet	Karadeniz
Atlas	1 top ve 12 zira	812,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Basma-ı Hassa	10 top	325 m	Der-saadet	Anapa
Batista	51 top	1.657 m	Der-saadet	Karadeniz
Beğlerce Üzümü	460 kantar	25.966540	Der-saadet	Karadeniz
Beledi Taklidî Yastık	23 çift		Der-saadet	Anapa
Boğası ve Astar	2 denk ve 1 çuvalda 118 top	3.835 m	Der-saadet	Anapa
Canfes	15 top	487,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Çelik	5 sandık ve 5 demet		Der-saadet	Anapa
Çıplak Ayna	49 adet		Der-saadet	Karadeniz
Çit-i İngiliz	5 top	162,5 m	Der-saadet	Anapa
Çit-i İngiliz	65 top	2.112 m	Der-saadet	Karadeniz
Çuka	Yarım pasto	16,25 m	Der-saadet	Karadeniz
El Kantarı	1 sandık		Der-saadet	Anapa
El Kantarı	32 adet		Der-saadet	Karadeniz
Elvan-ı Sahtiyan ve Meşin	8 çuvalda 1.522 adet		Der-saadet	Anapa

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Envâ' Turşu	125 sandık		Akdeniz	Rusya
Ervah-ı Mütenevvia	1 fiçı		Akdeniz	Rusya
Eşya-yı Mütenevvia ve Attariye	26 denk ve 14 sandık ve 5 küfe		Der-saadet	Anapa
Evanî-i Nuhas	33 vukiyye	42,306	Der-saadet	Anapa
Fitilli Beyaz	766 top	24.895 m	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	20.000 vukiyye	25.640000	Şire Ceziresi	Karadeniz
Hamr	2.700 vukiyye	3.461400	Paşa Limanı	Karadeniz
Hamr-ı Efrenci	5 sandık		Avrupa	Karadeniz
Hamr-ı Efrenci	1 sandıkta 100 şişe		Der-saadet	Karadeniz
Hamr-ı France	120 fiçı	27.191520	Akdeniz	Rusya
Harrub	3.143 kantar	177.419207	Osmanlı	Karadeniz
Hırdavat	Bir miktar		Der-saadet	Anapa
Hurma	57 varilde 4.800 vukiyye	6.153600	Der-saadet	Karadeniz
İncir	260 sandıkta 50 kantar	2.822450	İzmir	Karadeniz
Kadife	25 top	812,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Kağıt ve Tehî Defter	20 sandık		Akdeniz	Rusya
Kahve-i Efrenc	15 varil	2.116837	Avrupa	Karadeniz
Kahve-i Efrenc	300 torba		Frengistan	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	64 torba		Avrupa	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	71 vukiyye	91,022	Der-saadet	Karadeniz
Kamri	11 top	357,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Kaneviz	5 top	162,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Kirbas-ı Kürz	298 denkte 17.547 top	540.277 m	Der-saadet	Anapa
Kiremit	20.000 adet		Akdeniz	Rusya
Kunduz	1.161 adet		Der-saadet	Karadeniz
Kuzu Kürkü	6 beden		Der-saadet	Anapa
Limon	300 sandık		Avrupa	Karadeniz
Limon	805 sandık		Messina	Karadeniz
Limon Suyu	22.540 vukiyye	28.896280	Osmanlı	Karadeniz
Lüle	9 sandık		Der-saadet	Anapa
Lüle	4 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Makrame-i İngiliz	8 deste		Der-saadet	Karadeniz
Mancana	200 adet		Akdeniz	Rusya
Mücessem Yemeni	1.350 top	43.875 m	Der-saadet	Karadeniz
Pazen	1 top	32,5 m	Der-saadet	Karadeniz
Penbe-i Ham	84 çuvalda 187 kantar	10.555963	İzmir	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Penbe-i Ham	2 çuvalda 220 vukiyye	282,040	Der-saadet	Anapa
Peynir	12 sandık		Akdeniz	Rusya
Portakal	1.300 sandık		Avrupa	Karadeniz
Portakal	400 sandık		Messina	Karadeniz
Rezaki	2.792 kantar	157.605608	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	31 varilde 159 kantar	8.975391	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Elvan	10 balyada 840 vukiyye	1.076880	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Penbe	76 çuvalda 5.334 vukiyye	6.838188	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	163 varilde 407 kantar	22.974743	İzmir	Karadeniz
Sof-ı Ankara	10 parça		Der-saadet	Karadeniz
Şeker	10 torba		Avrupa	Karadeniz
Şeker	49 kantar	2.766001	Der-saadet	Karadeniz
Şişe-i Rom	12 sandıkta 600 (adet)		Der-saadet	Karadeniz
Tapa	20 denk		Akdeniz	Rusya
Tarak	6 küfe		Der-saadet	Anapa
Tehî Sandık	2 adet		Der-Saadet	Anapa
Tehî Şişe	1 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Toprak Bardak Tencere	12 sandık		Akdeniz	Rusya
Tuz	4.000 keyl	102.636	Frengistan	Karadeniz
Tuz	1.500 keyl	38.488500	Der-saadet	Karadeniz
Tuzlu Balık	1 sandık		Akdeniz	Rusya
Zeytun	66 varilde 2.628 vukiyye	3.369096	Der-saadet	Karadeniz
Ramazan 1239 / Mayıs 1824				
Akgünlük	110 varil ve 18 fiçıda 198 kantar	11.176902	Der-saadet	Rusya
Arak	450 vukiyye	576,900	Der-saadet	Karadeniz
Arak	300 vukiyye	384,600	Paşa Limanı	Karadeniz
Asfur	20 varilde 36 kantar	2.032164	Der-saadet	Rusya
Badem	40 kantar	2.257960	Frengistan	Karadeniz
Badem İçi	2 fiçi ve 11 varilde 1.051 vukiyye	2.377474	Der-saadet	Rusya
Duhan	88 boğçada 900 vukiyye	1.153800	Der-saadet	Rusya
Ervah-ı Mütenevvia	44 sandık		France	Karadeniz
Günlük	1 varilde 2 buçuk kantar	141,122	Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hamr	50.000 vukiyye	64.100000	Şire Ceziresi	Karadeniz
Hamr	304.104 vukiyye	389.861328	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	78 sandık ve 40 varil hamr		France	Karadeniz
Hamr-ı France	14 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Hamr-ı France	104 sandık		France	Karadeniz
Harrub	6.925 kantar	390.909325	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	400 kantar	22.579	Bozcaada	Karadeniz
Hurma	120 varilde 120 kantar	6.773880	Der-saadet	Karadeniz
Hurma	70 kantar	3.951430	Der-saadet	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	2 fiçıda 10 kantar	564,490	Der-saadet	Karadeniz
Kuru Üzüm	3.300 kantar	186.281700	Der-saadet	Karadeniz
Kuru Üzüm	200 kantar	11.289800	Bozcaada	Karadeniz
Limon Suyu	57.100 vukiyye	73.202200	Der-saadet	Karadeniz
Limon Suyu	6.000 vukiyye	7.692000	Bozcaada	Karadeniz
Limon Suyu	800 kantar	45.159200	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	4.000 vukiyye	5.128000	Paşa Limanı	Karadeniz
Penbe-i Ham	2 teknede 4 buçuk kantar	254,020	Der-saadet	Karadeniz
Penbe-i Ham	36 çuvalda 86 kantar	4.854614	Der-saadet	Karadeniz
Rezaki	120 varilde 160 kantar	9.031840	Der-saadet	Rusya
Rezaki	72 varilde 80 kantar	4.515920	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Surh	15 denkte 1.060 vukiyye	1.358920	Der-saadet	Rusya
Siyah Üzüm	780 kantar	44.030220	Der-saadet	Karadeniz
Tehî Çukal	50 sandık		France	Karadeniz
Tuz	4.000 keyl	102.636	Der-saadet	Karadeniz
Tuzlu Balık	1 denk		France	Karadeniz
Zeytun	5.000 vukiyye	6.410000	Paşa Limanı	Karadeniz
Şevval 1239 / Haziran 1824				
Arak	2.000 vukiyye	2.564000	Osmanlı	Karadeniz
Boya	39 varil	5.503777	Avrupa	Karadeniz
Hamr	191.390 vukiyye	245.361980	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	70 sandık		Avrupa	Karadeniz
Harrub	1.850 kantar	104,430650	Osmanlı	Karadeniz
Hırdavat-ı Efrenci	48 sagir denk		Avrupa	Karadeniz
Hurma	250 kantar	14.112250	Osmanlı	Karadeniz
İncir	30 kantar	1.693470	Osmanlı	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	50 varil		Avrupa	Karadeniz
Kahve-i Frengi	14 varilde 800 kantar	45.159200	Osmanlı	Karadeniz
Kiremit	4.000 adet		Avrupa	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Limon Suyu	10.000 vukiyye	12.820000	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	53.000 vukiyye	67.946000	Osmanlı	Karadeniz
Sirke	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	800 kantar	45.159200	Osmanlı	Karadeniz
Tehî Çukal	31 (adet)		Avrupa	Karadeniz
Zeytun	7.000 vukiyye	8.974000	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	88 varilde 6.000 vukiyye	7.692000	Osmanlı	Karadeniz
Zilkade 1239 / Temmuz 1824				
Arak	2.050 vukiyye	2.628100	Osmanlı	Karadeniz
Duhan	372 boğçada 4.000 vukiyye	5.128000	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	32.100 vukiyye	41.152200	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	1.050 kantar	59.271450	Osmanlı	Karadeniz
Kahve-i Frengi	3 kapta 501 vukiyye	642,282	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	2 varilde 500 vukiyye	641,000	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	30 fiçada 300 kantar	16.934700	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	3 varilde 300 vukiyye	384,600	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	20.000 vukiyye	25.640000	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	65 varilde 81 kantar	4.572369	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	865 kantar	48.828385	Kuş Adası	Karadeniz
Zeytun	9 varilde 680 vukiyye	871,760	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	10.000 vukiyye	12.820000	Osmanlı	Karadeniz
Zilhicce 1239 / Ağustos 1824				
Duhan	360 boğçada 3.300 vukiyye	4.230600	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	5.000 vukiyye	6.410000	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Surh	12 denkte 1.190 vukiyye	1.525580	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	16 varilde 1.614 vukiyye	2.069148	Der-saadet	Karadeniz
Muharrem 1240 / Eylül 1824				
Çubuk	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Hamr-ı France	37 sandık		Marsilya	Karadeniz
Harrub	100 kantar	5.644900	Osmanlı	Karadeniz
Kağıt	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Kütüb-i Efrençî	4 adet		Marsilya	Karadeniz
Marangoz Evani	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Tapalık Mantar	15 den		Marsilya	Karadeniz
Tuğla	20.000 adet		Marsilya	Karadeniz
Tuğla	2.000 adet		Marsilya	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Zeytun	35 adet sagir varil	4.939287	Marsilya	Karadeniz
Safer 1240 / Ekim 1824				
Batista	3 top	97,5 m	Avrupa	Karadeniz
Biber	100 çuval	11.289	Avrupa	Karadeniz
Duhan	131 boğçada 1.000 vukiyye	1.282000	Der-saadet	Karadeniz
France-i Şarab	40 adet tam fiçı	9.063840	France	Karadeniz
Hamr-ı France	17 fiçı ve 83 sandık		Marsilya	Karadeniz
Harrub	470 kantar	26.531030	Der-saadet	Karadeniz
Hırdavat-ı Efrenci	10 sandık		Marsilya	Karadeniz
İncir	100 kutuda 26 kantar	1.467674	Der-saadet	Karadeniz
Kadran Çubuğu	10 sandık		Avrupa	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	6 torba		Avrupa	Karadeniz
Kum	400 kantar		Avrupa	Karadeniz
Kuru Üzüm	2.230 kantar	125.881270	Osmanlı	Karadeniz
Kuru Üzüm	285 kantar	16.087965	Der-saadet	Karadeniz
Kütüb-i Efrenci	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Limon	20.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Malta Taşı	2.525		Malta Ceziresi	Karadeniz
Rezaki	700 varilde 400 kantar	22.579600	Çeşme	Karadeniz
Siyah Üzüm	30 varilde 30 kantar	1.693470	Der-saadet	Karadeniz
Şeker	15 fiçı	3.398940	Avrupa	Karadeniz
Tuğla	19.975 adet		Marsilya	Karadeniz
Zeytun	30 varilde 3.032 vukiyye	3.887024	Der-saadet	Karadeniz
Rebiül-evvel 1240 / Kasım 1824				
Beğlerce	52 varilde 70 kantar	3.951430	Der-saadet	Karadeniz
Dizi İncir	46 torbada 50 kantar ve 56 varilde 63.500 (adet)		Der-saadet	Karadeniz
Günlük	58 varilde 128 kantar	7.225472	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	300 kantar	16.934700	Der-saadet	Karadeniz
İncir	180 kantar	10.160820	Der-saadet	Karadeniz
İncir	836 sandık ve 70 kutuda		Der-saadet	Karadeniz
Limon	200.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Portakal	45.000 adet		Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Rezaki	108 varil ve 494 kutuda 228 kantar	12.870372	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Penbe ve Elvan	19 çuvalda 1.785 vukiyye	2.288370	Der-saadet	Karadeniz
Şeker	59 sandıkta 171 kantar	9.652779	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	10 varil	1.411225	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	40 varilde 4.250 vukiyye	5.448500	Der-saadet	Karadeniz
Rebiül-ahir 1240 / Aralık 1824				
Badem	27 torba		Marsilya	Karadeniz
Beğlerce Üzüümü	200 varilde 304 kantar	17.160496	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	101 sandık ve 70 fiçi		Marsilya	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	25 torba ve 150 varil		Marsilya	Karadeniz
Kuş Üzüümü	20 varilde 22 kantar	1.241878	Osmanlı	Karadeniz
Limon ve Portakal	2.240 sandık		Messina	Karadeniz
Rişte-i Surh	49 denkde 12.300 vukiyye	15.768600	Osmanlı	Karadeniz
Şeker	24 fiçi	5.438304	Marsilya	Karadeniz
Tuğla	30.565 adet		Marsilya	Karadeniz
Zeytun	156 varilde 4.315 vukiyye	5.531830	Osmanlı	Karadeniz
Cemaziyel-evvel 1240 / Ocak 1825				
Cemaziyel-ahir 1240 / Şubat 1825				
Defne Tohumu	12 çuvalda 700 vukiyye	897,400	Der-saadet	Karadeniz
Günlük	87 varilde 142 kantar	8.015758	Der-saadet	Karadeniz
İncir	151 kutuda 20 kantar	1.128980	Der-saadet	Karadeniz
Mor Boya	4 varil	564,490	Der-saadet	Karadeniz
Rezaki Üzüümü	514 kutuda 101 kantar	5.701349	Der-saadet	Karadeniz
Zamk	15 varilde 1.400 vukiyye	1.794800	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	31 varilde 1.800 vukiyye	2.307600	Der-saadet	Karadeniz
Receb 1240 / Mart 1825				
Badem	40 kantar	2.257960	Marsilya ve Messina	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Çorak	66 varil	9.314085	Marsilya ve Messina	Karadeniz
Kiremit	30.000 adet		Marsilya ve Messina	Karadeniz
Kum	200 kantar	11.289800	Marsilya ve Messina	Karadeniz
Limon Suyu	8 varil	1.128980	Marsilya ve Messina	Karadeniz
Limon ve Portakal	1.200 sandık		Messina	Karadeniz
Limon ve Portakal	1.200 sandık		Marsilya ve Messina	Karadeniz
Şeker	18 sandık		Marsilya ve Messina	Karadeniz
Tuğla	10.000 adet		Marsilya ve Messina	Karadeniz
Şaban 1240 / Nisan 1825				
Badem	21 varil	2.963572	Avrupa	Karadeniz
Biber	3 varilde 200 vukiyye	256,400	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	700 boğçada 6.100 vukiyye	7.820200	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	6.000 vukiyye	7.692000	Der-saadet	Karadeniz
Hamr-ı France	5 varil	705,612	Avrupa	Karadeniz
Harrub	500 kantar	28.224500	Der-saadet	Karadeniz
Kaba Zeytun	13 varilde 800 vukiyye	1.025600	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	30 varilde 30 kantar	1.693470	Der-saadet	Karadeniz
Şeker	23 varil	3.245817	Avrupa	Karadeniz
Tuzlu Balık	10 varil	1.411225	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	21 varilde 2.046 vukiyye	2.622972	Der-saadet	Karadeniz
Ramazan 1240 / Mayıs 1825				
Arak	2.654 vukiyye	3.402428	Osmanlı	Karadeniz
Beğlerce	2.085 kantar	117.696165	Osmanlı	Karadeniz
Cevz-i Bevâ	1 denkte 700 adet		Der-saadet	Karadeniz
Dökme Ceviz	96 keyl	2.463264	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	17 denk		Osmanlı	Karadeniz
Duhan	350 boğçada 3.650 vukiyye	4.679300	Osmanlı	Karadeniz
Envâ' Turşu	6 sandık ve 24 sandıkta		Messina ve Marsilya	Karadeniz
Fındık	5 denkte 650 vukiyye	833,300	Der-saadet	Karadeniz
Gevrek	2 varil	282,245	Messina ve Marsilya	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hamr	132.785 vukiyye	170.230370	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	2 varil ve 10 sandık		Messina ve Marsilya	Karadeniz
Hamr-ı France	100 fiçı	22.659600	Marsilya	Karadeniz
Harrub	4.228 kantar	238.666372	Osmanlı	Karadeniz
Havyar	6.036 vukiyye	7.738152	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	20 varilde 40 kantar	2.257960	İzmir	Karadeniz
Hurma	166 varilde 315 kantar	17.781435	Osmanlı	Karadeniz
İncir	2.569 varil ve kutuda 827 kantar	46.683323	İzmir	Karadeniz
İncir	158 kantar	8.918942	İzmir	Karadeniz
İncir	272 kutuda 36 kantar	2.032164	Osmanlı	Karadeniz
İncir	230 kantar	12.983270	Osmanlı	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	55 varil	7.761737	Messina ve Marsilya	Karadeniz
Kiraz Çubuğu	1 kapta 145 adet		Der-saadet	Karadeniz
Kum	180 kantar	10.160820	Marsilya	Karadeniz
Limon	103 sandık		Messina ve Marsilya	Karadeniz
Limon	300 sandık		Messina	Karadeniz
Limon Suyu	22.500 vukiyye	28.845000	Osmanlı	Karadeniz
Lüle	2 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	78.260 vukiyye	100.329320	Osmanlı	Karadeniz
Portakal	249 sandık		Messina ve Marsilya	Karadeniz
Portakal	602 sandık		Messina	Karadeniz
Portakal	11.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Revgan-ı Zeyt	22.650 vukiyye	29.037300	Santa Maria Ceziresi	Karadeniz
Rezaki	400 kantar	22.579600	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	24 varilde 43 kantar	2.427307	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	687 kutu ve 308 varilde 1.660 kantar	93.705340	İzmir	Karadeniz
Rezaki	153 varilde 175 kantar	9.878575	İzmir	Karadeniz
Rom	22 varilde 5.890 vukiyye	7.550980	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	4.000 kantar	225.796000	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	470 varilde 50 kantar	2.822450	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şeker	20 sandık		Messina ve Marsilya	Karadeniz
Şeker-i Ham	20 sandıkda 60 kantar	3.386940	İzmir	Karadeniz
Şeker-i Kelle	10 varilde 32 kantar	1.806368	İzmir	Karadeniz
Tapalık Mantar	75 denk		Marsilya	Karadeniz
Tehî Zenbil	1.300 adet		Osmanlı	Karadeniz
Tuğla	49.000 adet		Marsilya	Karadeniz
Tuz	2.500 keyl	64.147500	Osmanlı	Karadeniz
Tuzlu Balık	2 varil ve 10 kantar	846,735	Messina ve Marsilya	Karadeniz
Tuzlu Balık	125 varil	17.640312	Osmanlı	Karadeniz
Üzüm	200 kantar	11.289800	Osmanlı	Karadeniz
Üzüm	1.980 kantar	111.769020	İzmir	Karadeniz
Zeytun	44.746 vukiyye	57.364372	Osmanlı	Karadeniz
Şevval 1240 / Haziran 1825				
Badem	12 sandık		Marsilya	Karadeniz
Beğlerce Üzüümü	2.500 kantar	141.122500	Osmanlı	Karadeniz
Cürus Balığı	225.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Duhan	5 denkte 260 vukiyye	333,320	Osmanlı	Karadeniz
Duhan	390 boğçada 4.000 vukiyye	5.128000	Osmanlı	Karadeniz
Ervah-ı Attariye	8 sandık		Marsilya	Karadeniz
Hamr	176.822 vukiyye	226.685804	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	198 varilde 16.000 vukiyye	21.281200	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	6.450 kantar	364.096050	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	2.000 kantar	112.898000	Avrupa	Karadeniz
Hırdavat ve Akmişe-i Efrenci	45 ecnas-ı kab		Marsilya	Karadeniz
Hurma	905 kantar	51.086345	Osmanlı	Karadeniz
İncir	500 kantar	28.224500	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	4.650 vukiyye	5.961300	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	1.000 vukiyye	1.282000	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	2 fiçi	453,192	Marsilya	Karadeniz
Lüle	1 küfe		Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	18.500 kıyye	23.717000	Osmanlı	Karadeniz
Portakal Çiçeği Suyu	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Portakal Kabuğu	70 zenbil		Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	11.900 kantar	671.743100	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	240 varilde	28.224500	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Surh	12 denkte 1.163 vukiyye	1.490966	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	700 kantar	39.514300	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Toprak	1.000 kantar	56.449000	Marsilya	Karadeniz
Tuğla	109.000 adet		Marsilya	Karadeniz
Tuz	3.000 keyl	76.977000	Osmanlı	Karadeniz
Tuzlu Balık	100 varil	14.112250	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	103 varilde 5.035 vukiyye	6.454870	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	7.000 vukiyye	8.974000	Osmanlı	Karadeniz
Zilkade 1240 / Temmuz 1825				
Arak	4.500 vukiyye	5.769000	Der-saadet	Karadeniz
Badem	24 fiçıda 1.950 vukiyye	2.499900	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	4.900 vukiyye	6.281800	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	48.200 vukiyye	61.792400	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	360 kantar	20.321640	Der-saadet	Karadeniz
Hurma	50 varilde 116 kantar	6.548084	Der-saadet	Karadeniz
İncir	16.000 vukiyye	20.512000	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	21.500 vukiyye	27.563000	Der-saadet	Karadeniz
Şeker-i Gubar	12 fiçi	2.719152	Der-saadet	Karadeniz
Zamk	4 fiçıda 350 vukiyye	448,700	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	23.500 vukiyye	30.127000	Der-saadet	Karadeniz
Zilhicce 1240 / Ağustos 1825				
Turunç Kabuğu	53 kantar	2.991797	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	46 fiçıda 4.734 vukiyye	6.068988	Der-saadet	Karadeniz
Muharrem 1241 / Eylül 1825				
Kaliçe	13 denkte 243 (adet)		İzmir	Karadeniz
Rište-i Elvan	40 denkte 3.725 vukiyye	4.775450	İzmir	Karadeniz
Safer 1241 / Ekim 1825				
Harrub	600 kantar	33.869400	Osmanlı	Karadeniz
İncir	2.123 sandık ve kutuda 872 kantar	49.223528	İzmir	Karadeniz
Rezaki	380 varil ve kutuda 300 kantar	16.934700	İzmir	Karadeniz
Rište-i Penbe ve Elvan	1 çuvalda 2.810 vukiyye	3.602420	İzmir	Karadeniz
Sakız Bademi	35 çuvalda 57 kantar	3.217593	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	63 ecnas-ı kabda 90 kantar	5.080410	İzmir	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Siyah ve Rezaki Üzüm	434 varil ve 105 kutuda 800 kantar	45.159200	Osmanlı	Karadeniz
Rebiül-evvel 1241 / Kasım 1825				
Beğlerce	683 kantar	38.554667	Kuşadası	Karadeniz
Çekirdeksiz Üzüm	110 kutuda 37 kantar	2.088613	İzmir	Karadeniz
Günlük	5 sandıkta 195 vukiyye	249,990	İzmir	Karadeniz
Harrub	400 kantar	22.579600	Osmanlı	Karadeniz
İncir	3.172 sandık ve kutuda 891 kantar	50.296059	İzmir	Karadeniz
Limon	30.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Portakal	10.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	1.003 varil ve 122 kutuda 1.204 kantar	67.964596	İzmir	Karadeniz
Rezaki	5 varil	705,612	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	659 varilde 1.419 kantar	80.101131	Çeşme	Karadeniz
Rebiül-ahir 1241 / Aralık 1825				
Aselbent	2 kapta 160 vukiyye	205,120	Der-saadet	Karadeniz
Günlük	2 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Harrub	1.484 kantar	83.770316	Der-saadet	Karadeniz
Limon	12 küfede 8.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Sandık Hurdası	3 sandıkta 400 vukiyye	512,800	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	778 kantar	43.917322	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	80 varilde 90 kantar	5.080410	Der-saadet	Karadeniz
Cemaziyel-evvel 1241 / Ocak 1826				
Cemaziyel-ahir 1241 / Şubat 1826				
Kütüb-i Efrenci	1 sandık		Cenova	Karadeniz
Peynir	50 sandık		Cenova	Karadeniz
Revgan-ı Zeyt	20 sagir varil		Cenova	Karadeniz
Tohum	1 sandık		Cenova	Karadeniz
Receb 1241 / Mart 1826				
Şaban 1241 / Nisan 1826				
Beğlerce	386 varil ve kutuda 359 kantar	20.265191	İzmir	Karadeniz
Ceviz	200.000 adet		Kalas	Hocabey

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Duhan	770 boğçada 8.305 vukiyye	10.647010	Der-saadet	Karadeniz
Emtia-1 Mütenevvia ve Hırdavat	33 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Hamr	35 fiçada 16.000 vukiyye	20.512000	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	19.000 vukiyye	24.358000	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	72 varil	10.160820	Kalas	Hocabey
Hamr	70 varilde 7.000 vukiyye	8.974000	İzmir	Karadeniz
Hamr-ı Efrenci	4 sandık		Avrupa	Karadeniz
Harrub	2.100 kantar	118.542900	Der-saadet	Karadeniz
İncir	1480 sandık ve kutuda 487 kantar	27.490663	İzmir	Karadeniz
İncir	556 varil ve kutuda 346 kantar	19.531354	İzmir	Karadeniz
Kaygan	60 adet		Avrupa	Karadeniz
Kuru Erik	8.000 vukiyye	10.256000	Kalas	Hocabey
Kütüb-i Efrenci	2 sandık		Avrupa	Karadeniz
Limon Suyu	3.000 vukiyye	3.846000	Der-saadet	Karadeniz
Limon Suyu	200 varilde 210 kantar	11.854290	Der-saadet	Karadeniz
Limon ve Portakal	3.525 sandık		Messina	Karadeniz
Müstamel Elbise- i Efrenci	3 sandık		Avrupa	Karadeniz
Mütenevvia Mermer	49 sandık		Avrupa	Karadeniz
Rezaki	600 kantar	33.869400	Der-saadet	Karadeniz
Rezaki	2.610 varil ve kutuda 2.421 kantar	136.663029	İzmir	Karadeniz
Saat	1 sandık		Avrupa	Karadeniz
Sagir Mermer	303 adet		Avrupa	Karadeniz
Siyah Üzümlü	575 kantar	32.458175	Der-saadet	Karadeniz
Sünger	7 çuvalda 422 vukiyye	541,004	Der-saadet	Karadeniz
Tasvir	30 sandık		Avrupa	Karadeniz
Ramazan 1241 / Mayıs 1826				
Arak	22.910 vukiyye	29.370620	Osmanlı	Karadeniz
Arak	5.250 vukiyye	6.730500	İzmir	Karadeniz
Beğlerce Üzümlü	872 kantar	49.223528	İzmir	Karadeniz
Duhan	125 boğçada 1.000 vukiyye	1.282000	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Hamr	220.981 vukiyye	283.297642	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	50.650 vukiyye	64.933300	İzmir	Karadeniz
Harrub	2.200 kantar	124.187800	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	140 varilde 307 kantar	17.329843	Osmanlı	Karadeniz
İncir	250 kantar	14.112250	İzmir	Karadeniz
Limon Suyu	15.000 vukiyye	19.230000	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	60.610 vukiyye	77.702020	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	8.730 vukiyye	11.191860	İzmir	Karadeniz
Rezaki	5.000 kantar	282.245000	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki Üzümü	814 kantar	45.949486	İzmir	Karadeniz
Rezaki ve Siyah Üzüm	800 kantar	45.159200	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	2.850 kantar	160.879650	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	17 kantar	959,633	İzmir	Karadeniz
Zeytun	34.950 vukiyye	44.805900	Osmanlı	Karadeniz
Şevval 1241 / Haziran 1826				
Arak	11.500 vukiyye	14.743000	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	254.394 vukiyye	326.133108	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	10.377 kantar	585.771273	Osmanlı	Karadeniz
İncir	160 kantar	9.031840	Osmanlı	Karadeniz
Limon	100 sandıkta 44.000 adet		Osmanlı	Karadeniz
Limon	100 sandık		Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	45 kantar	2.540205	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	2.000 vukiyye	2.564000	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	22.00 vukiyye	28.204000	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	3.135 kantar	176.967615	Osmanlı	Karadeniz
Rom	14.537 vukiyye	18.636434	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	250 kantar	14.112250	Osmanlı	Karadeniz
Tuz	7.184 keyl	184.334256	Düvel-i Saire	Karadeniz
Zeytun	17.450 vukiyye	22.370900	Osmanlı	Karadeniz
Zilkade 1241 / Temmuz 1826				
Anberiyeye	28 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Arpa Suyu	16 varil	2.257960	Der-saadet	Karadeniz
Attariye ve Hırdavat	18 denk		Der-saadet	Karadeniz
Bâdâm	3 varil	423.367	Osmanlı	Karadeniz
Beğlerce Üzümü	450 kantar	25.402050	Osmanlı	Karadeniz
Emtia-ı Mütenevvia	8 denk ve 1 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Ervah-ı Mütenevvia	12 sandık		Marsilya	Karadeniz
Hamr	84.991 vukiyye	108.958462	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	35.300 kıyye	45.254600	Mürefete ve Paşa Limanı	Karadeniz
Hamr-ı France	20 sandık		Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Harrub	3.380 kantar	190.767620	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	30 varil	4.233675	Osmanlı	Karadeniz
Kitre ve Ardıç	20 sandıkta 1.200 vukiyye	1.538400	İzmir	Karadeniz
Penbe-i Ham	41 balyada 94 buçuk kantar	5.334430	İzmir	Karadeniz
Rezaki Üzüümü	2.030 kantar	114.591470	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Elvan	94 çuvalda 8.300 vukiyye	10.640600	İzmir	Karadeniz
Rom	96 varil	13.547760	Der-saadet	Karadeniz
Tuğla	55.500 adet		Marsilya	Karadeniz
Tuz	700 keyl	17.961300	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	9.500 kıyye	12.179000	Mürefte ve Paşa Limanı	Karadeniz
Zeytun	4.500 vukiyye	5.769000	Osmanlı	Karadeniz
Zilhicce 1241 / Ağustos 1826				
Afyon	12 sandıkta 540 vukiyye	692,280	Der-saadet	Karadeniz
Alaca-ı Manisa	50 denkte 745 top	24.212 m	Der-saadet	Karadeniz
Arak	9.550 vukiyye	12.243100	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	1.044 boğça ve 46 denkte 12.379 vukiyye	15.869878	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	531 denkte 31.670 vukiyye	40.600940	Der-saadet	Karadeniz
Emtia-ı Mütenevvia	2 sandık ve 1 denk		Der-saadet	Karadeniz
Emtia-ı Mütenevvia	48 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Hamr	89.466 vukiyye	114.695412	Osmanlı	Karadeniz
Harir-i Ham-ı Brusa	22 sandıkta 1.400 vukiyye	1.794800	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	2.900 kantar	163.702100	Der-saadet	Karadeniz
Hına	9 varilde 9 buçuk kantar	536,265	Der-saadet	Karadeniz
Karagünlük	200 vukiyye	256,400	Der-saadet	Karadeniz
Lüle	24 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Mastaki	1 varilde 70 vukiyye	89,740	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	8.000 vukiyye	10.256000	Der-saadet	Karadeniz
Penbe-i Ham	110 çuvalda 195 kantar	11.007555	Der-saadet	Karadeniz
Rezaki Üzüümü	1.400 kantar	79.028600	Der-saadet	Karadeniz
Rişte-i Tura	1 seklemde 100 vukiyye	128,200	Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Siyah Üzüm	12 varilde 18 kantar	677,388	Der-saadet	Karadeniz
Turunç Kabuğu	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	120 varilde 9.246 vukiyye	11.853372	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	13.200 vukiyye	16.922400	Der-saadet	Karadeniz
Muharrem 1242 / Eylül 1826				
Arak	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Duhan	520 boğçada 5.300 vukiyye	6.794600	Osmanlı	Karadeniz
Emtia-ı Mütenevvia	1 kapta		Osmanlı	Karadeniz
Hamr	141.530 vukiyye	181.441460	Osmanlı	Karadeniz
Harir-i Ham	9 denkte 549 kıyye	703,818	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	700 kantar	39.514300	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	5.000 vukiyye	6.410000	Osmanlı	Karadeniz
Rişte-i Surh	19 denkte 1.970 kıyye	2.525540	Osmanlı	Karadeniz
Rom	1 fiçi	226,596	Osmanlı	Karadeniz
Siyah Üzüm	300 kantar	16.934700	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	60 varilde 5.600 vukiyye	7.179200	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	5.000 vukiyye	6.410000	Osmanlı	Karadeniz
Safer 1242 / Ekim 1826				
Afyon	1 sandıkta 52 vukiyye	66,664	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	165 boğçada 1.520 vukiyye	1.948640	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	730 boğçada ve 10 denkte 8.002 vukiyye	10.258564	Der-saadet	Karadeniz
Hamr	14.000 vukiyye	17.948000	Osmanlı	Karadeniz
Harir-i Ham	51 sandıkta 3.125 vukiyye	4.006250	Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	42 sandıkta ve 1 denkte 2.635 buçuk vukiyye	3.378711	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	750 kantar	42.336750	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	37 varilde 75 kantar	4.233675	İzmir	Karadeniz
Limon	6.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Meyve-i Huşk	825 kantar	46.570425	Osmanlı	Karadeniz
Penbe-i Ham	26 çuvalda 42 buçuk kantar	2.399082	Der-saadet	Karadeniz
Penbe-i Ham	127 denkte 272 kantar	15.354128	İzmir	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Peynir-i Felemenk	5 sandıkta 250 vukiyye	320,500	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Elvan	93 denkte 8.475 vukiyye	10.864950	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Surh	78 denkte 8.177 vukiyye	10.482914	Der-saadet	Karadeniz
Yapağı	10 denkte 23 kantar	1.298327	İzmir	Karadeniz
Zeytun	100 kapta 8.000 vukiyye	10.256000	Osmanlı	Karadeniz
Rebiül-evvel 1242 / Kasım 1826				
Badem	42 küfe		Marsilya	Karadeniz
Çit-i İngiliz ve Basma-ı Hassa	1 sandıkta 47 top	1.527 m	Der-saadet	Karadeniz
Çivid	3 torbada 162 vukiyye	207,684	Der-saadet	Karadeniz
Felemenk Peyniri	6.000 sandık		Der-saadet	Karadeniz
Hamr-ı France	128 sandık		Marsilya	Karadeniz
Peynir	10 varil	1.411225	Marsilya	Karadeniz
Rom	18 fiçı	4.078728	Der-saadet	Karadeniz
Şeker-i Kelle	5 fiçada 42 buçuk kantar	2.399082	Der-saadet	Karadeniz
Rebiül-ahir 1242 / Aralık 1826				
Afyon	1 sandıkta 52 vukiyye	66,664	Der-saadet	Karadeniz
Akmişe-i Mütenevvia	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Bâdâm	21 varilde 1.600 vukiyye	2.051200	Der-saadet	Karadeniz
Çekirdeksiz Üzüm	170 kutuda 25 kantar	1.411225	İzmir	Karadeniz
Duhan	1.426 boğçada 14.020 vukiyye	17.973640	Der-saadet	Karadeniz
Ervah-ı Mütenevvia	7 sandık		Marsilya	Karadeniz
Eşya-yı Mütenevvia	5 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Hamr	3 fiçı	679,788	Alikorna	Karadeniz
Hamr-ı France	61 fiçı ve 78 sandık		Marsilya	Karadeniz
Harir-i Ham	4 sandıkta ve 2 denkte 366 vukiyye	469,212	Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	44 denk ve 56 sandıkta 6.244 vukiyye	8.004808	Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	21 sandıkta 1.281 vukiyye	1.642242	Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Harrub	1.300 kantar	73.383700	Osmanlı	Karadeniz
Helva	37 varilde 3.571 vukiyye	4.578022	Der-saadet	Karadeniz
Helvacı Üzümü	150 kantar	8.467350	Osmanlı	Karadeniz
İncir	428 sandıkta 180 kantar	10.160820	İzmir Foça-1 Cedit	Karadeniz
İncir	70 varilde 140 kantar	7.902860	Der-saadet	Karadeniz
İncir	3.772 sandık ve kutuda 1.347 kantar	76.036803	İzmir	Karadeniz
Kabuklu Badem	40 çuvalda 40 kantar	2.257960	Der-saadet	Karadeniz
Kabuklu Badem	121 varil	17.075822	Der-saadet	Karadeniz
Kabuklu Badem	137 kapta 7.420 vukiyye	9.512440	Der-saadet	Karadeniz
Kütüb-i Efrenci	1 sandık		Marsilya	Karadeniz
Mantar	2 kantar	112,898	Der-saadet	Karadeniz
Mâzû	36 varilde 110 kantar	6.209390	Der-saadet	Karadeniz
Penbe-i Ham	26 çuvalda 42 buçuk kantar	2.399082	Der-saadet	Karadeniz
Peynir	25 sandık		Alikorna	Karadeniz
Rezaki	50 varilde 100 kantar	5.644900	Osmanlı	Karadeniz
Rezaki	1.041 varil ve kutuda 853 kantar	48.150997	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Surh	53 denkte 5.371 vukiyye	6.885622	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	1.143 varilde 2.098 kantar	118.430002	İzmir Foça-1 Cedit	Karadeniz
Siyah Üzüm	185 varilde 337 kantar	19.023313	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	49 varilde 75 kantar	4.233675	İzmir	Karadeniz
Şeker	20 sandık		Alikorna	Karadeniz
Tapalık Mantar	54 denk		Marsilya	Karadeniz
Tuğla	21.850 adet		Marsilya	Karadeniz
Tuzlu Balık	6 varil	846,735	Der-saadet	Karadeniz
Tuzlu Balık	47 varil	6.632757	Marsilya	Karadeniz
Zeytun	112 varilde 9.600 vukiyye	12.307200	Der-saadet	Karadeniz
Cemaziyel-evvel 1242 / Ocak 1827				
Badem	38 varilde 2.673 vukiyye	3.426786	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	480 boğçada 4.800 vukiyye	6.153600	Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Eşya-yı Mütenevvia ve Hırdavat	3 sandık ve 1 denk		Der-saadet	Karadeniz
Günlük	9 varilde 17 kantar	959,633	Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	14 denk ve 15 sandıkta 1.764 vukiyye	2.261448	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	100 varilde 266 kantar	12.757474	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	40 varilde 3.715 vukiyye	4.762630	Der-saadet	Karadeniz
Cemaziyel-ahir 1242 / Şubat 1827				
Re's-i Hinto Bargir	13 (adet)		Alikorna	Karadeniz
Receb 1242 / Mart 1827				
Attariye	132 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Bâdâm	154 varilde 9.250 kıyye	11.858500	Der-saadet	Karadeniz
Baka	3 sandıkta 86 kıyye	110,252	Der-saadet	Karadeniz
Duhan	330 boğçada 3.400 kıyye	4.358800	Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	10 denk ve 4 sandıkta 8.800 kıyye	11.281600	Der-saadet	Karadeniz
Hurma	10 varilde 770 kıyye	987,140	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	80 varilde 8.037 kıyye	10.303434	Der-saadet	Karadeniz
Şaban 1242 / Nisan 1827				
Arak	765 vukiyye	980,730	İzmir	Karadeniz
Attariye	233 kap		Der-saadet	Karadeniz
Bâdâm	13 varilde 1.600 kıyye	2.051200	Der-saadet	Karadeniz
Bâdâm	18 varilde 650 vukiyye	833,300	İzmir	Karadeniz
Baka	94 kantar	5.306206	Der-saadet	Karadeniz
Beğlerce	599 varilde 803 kantar	45.328547	İzmir	Karadeniz
Beğlerce	874 varil ve kutuda 1.266 kantar	71.464434	İzmir	Karadeniz
Beğlerce Üzümü	1.586 kantar	40.695174	Osmanlı	Karadeniz
Beğlerce ve Siyah Üzüm	1.835 kantar	2.352470	Osmanlı	Karadeniz
Ceviz	85 çuval	9.596330	Kalas	Hocabey
Duhan	466 boğça		Der-saadet	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Erik Kurusu	74 varil	10.443065	Kalas	Hocabey
Eşya-yı Mütenevvia	15 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Günlük	22 sandıkta 1.570 vukiyye	2.012740	İzmir	Karadeniz
Hamr	88.965 vukiyye	114.053130	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	14.900 vukiyye	1.910180	İzmir	Karadeniz
Harir-i Ham	23 sandık 20 denkte 2.966 kıyye	3.802412	Der-saadet	Karadeniz
Harrub	2.790 kantar	157.492710	Osmanlı	Karadeniz
Havyar	38 fiçı	8.610648	Kalas	Hocabey
Helva	232 kutuda 1.889 vukiyye	2.421698	Osmanlı	Karadeniz
Hurma	10 varilde 20 kantar	1.128980	İzmir	Karadeniz
İncir	4.641 sandık ve kutuda 802 kantar	45.272098	İzmir	Karadeniz
İncir	1.091 kutuda 365 kantar	20.603885	İzmir	Karadeniz
Limon	1.500 sandık		Messina	Karadeniz
Limon Suyu	42 varilde 90 kantar	5.080410	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	10 fiçı	2.265960	Messina	Karadeniz
Portakal	1.200 sandık		Messina	Karadeniz
Revgan-ı Zeyt	57 varilde 6.300 vukiyye	8.076600	Alikorna	Hocabey
Rezaki Üzümü	180 varilde 269 kantar	15.184781	İzmir	Karadeniz
Rezaki Üzümü	1.732 varil ve kutuda kantar	97.769668	İzmir	Karadeniz
Rezaki Üzümü	393 kantar	22.184457	İzmir	Karadeniz
Rişte-i Elvan	17 balyada 1.680 vukiyye	2.153760	Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	102 varilde 157 kantar	8.862493	İzmir	Karadeniz
Tuz	5.800 keyl		Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	82 varilde 7.212 vukiyye	9.245784	Der-saadet	Karadeniz
Ramazan 1242 / Mayıs 1827				
Arak	2.000 vukiyye	2.564000	Osmanlı	Karadeniz
Bâdâm	16 fiçı	3.625536	Marsilya	Karadeniz
Badem	50 torba		Messina	Karadeniz
Beğlerce	557 varil ve kutuda 793 kantar	44.764057	İzmir	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Felemenk Peyniri	6 sandık		Avrupa	Karadeniz
Hamr	246.050 vukiyye	315.436100	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	9 fiçıda 5.814 vukiyye	7.453548	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	121 varil	17.075822	Marsilya	Karadeniz
Hamr-ı France	130 fiçi	29.457480	Marsilya	Karadeniz
Harrub	8.010 keyl	205.528590	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	120 kantar		Messina	Karadeniz
Hurma	12 varilde 36 kantar	2.032164	Osmanlı	Karadeniz
İncir	300 kantar	16.934700	Osmanlı	Karadeniz
İncir	1.773 sandık ve kutuda 289 kantar	16.313761	İzmir	Karadeniz
Kabuklu Bâdâm	94 torbada 2.400 vukiyye	3.076800	Osmanlı	Karadeniz
Kuru Üzüm	1.300 varilde 2.300 kantar	129.832700	Osmanlı	Karadeniz
Kuru Üzüm	3.950 kantar	222.973550	Osmanlı	Karadeniz
Kuş Üzüümü	33 varil ve 30 kantar	6.350512	İzmir	Karadeniz
Limon	820 sandık		Messina	Karadeniz
Limon Suyu	250 varilde 10.000 vukiyye	12.820000	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	500 varilde 2.500 kantar	141.122500	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	5.000 vukiyye	6.410000	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	30 fiçi	6.797880	Messina	Karadeniz
Palamut	162 kantar	9.144738	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	2.000 vukiyye	2.564000	Osmanlı	Karadeniz
Portakal	550 sandık		Messina	Karadeniz
Rezaki	2.963 varil ve kutuda 2.635 kantar	148.743115	İzmir	Karadeniz
Rom	18 fiçi	4.078728	Avrupa	Karadeniz
Siyah Üzüm	417 varil ve kutuda 523 kantar	29.522827	İzmir	Karadeniz
Şeker	5 fiçi	1.132980	Avrupa	Karadeniz
Şeker	120 sandık		Messina	Karadeniz
Şeker-i Gubar	10 sandıkta 31 kantar	1.749919	İzmir	Karadeniz
Tapalık Mantar	177 denk		Marsilya	Karadeniz
Turunç Kabuğu	250 kantar	14.112250	Messina	Karadeniz
Tuz	4.000 keyl	102.636000	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şevval 1242 / Haziran 1827				
Arak	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Bâdâm	20 torba		Marsilya	Karadeniz
Badem	1 varilde 2 kantar	112,898	İzmir	Karadeniz
Beğlerce	1.274 sandık ve kutuda 189 kantar	10.668861	İzmir	Karadeniz
Hamr	189.270 vukiyye	242.644140	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	60 kapta 39.870 vukiyye	51.113340	Osmanlı	Karadeniz
Hamr	16 kapta 10.000 vukiyye	12.820000	İzmir	Karadeniz
Hamr-ı France	102 varil	14.394495	Marsilya	Karadeniz
Harrub	4.540 kantar	256.278460	Osmanlı	Karadeniz
Kuru Üzüm	4.260 kantar	240.472740	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	22.500 vukiyye	28.845000	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	430 kantar	24.273070	Osmanlı	Karadeniz
Mantar	92 denk		Marsilya	Karadeniz
Rezaki	996 varil ve çuvalda 1.072 kantar	60.513328	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	173 varilde 305 kantar	17.216945	İzmir	Karadeniz
Siyah Üzüm	150 kantar	8.46730	Osmanlı	Karadeniz
Şeker	44 sandık ve varil şeker		Marsilya	Karadeniz
Şeker-i Kelle	1 fiçıda 9 kantar	508,041	Osmanlı	Karadeniz
Tapalık Mantar	27 denk		Marsilya	Karadeniz
Tuğla	26.000 adet		Marsilya	Karadeniz
Zeytun	73 varilde 8.053 vukiyye	10.323946	Osmanlı	Karadeniz
Zeytun	2.900 vukiyye	3.717800	Osmanlı	Karadeniz
Zilkade 1242 / Temmuz 1827				
Arpa Suyu	8 varil	1.128980	Der-saadet	Karadeniz
Attariye	40 ecnas-ı kab		Der-saadet	Karadeniz
Biber	2 fiçıda 200 vukiyye	256,400	Der-saadet	Karadeniz
Çuka	2 denk		Marsilya	Karadeniz
Hamr	114.510 vukiyye	146.801820	Osmanlı	Karadeniz
Hamr-ı France	70 fiçi	15.861720	Marsilya	Karadeniz
Hamr-ı France	172 varil ve sandık		Marsilya	Karadeniz
Hamr-ı France	19 fiçi ve sandık		Der-saadet	Karadeniz
Harir-i Ham	47 sandık ve denkte 2.655 vukiyye 100 dirhem	3.403710	Kıbrıs	Karadeniz

Ek 3: (Devamı)

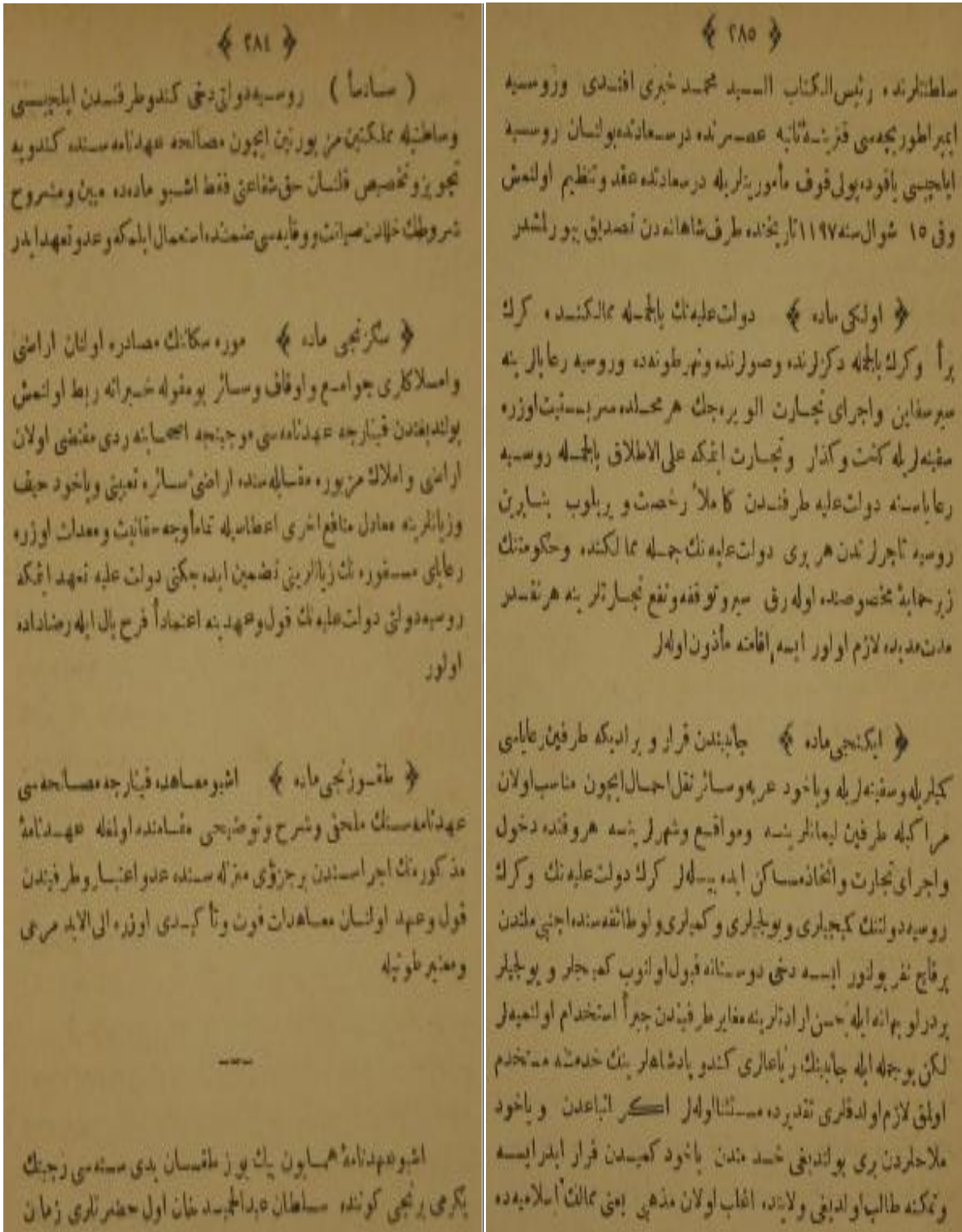
Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Harrub	850 kantar	47.981650	Osmanlı	Karadeniz
Harrub	700 kantar	39.514300	Kıbrıs	Karadeniz
Kabuklu Bâdâm	3 fiçıda 210 vukiyye	269,220	Der-saadet	Karadeniz
Kahve-i Efrenci	15 varil	2.116837	Marsilya	Karadeniz
Kahve-i Frengi	4 fiçıda 610 vukiyye	782,020	Der-saadet	Karadeniz
Kuru Üzüm	500 kantar	28.224500	Osmanlı	Karadeniz
Limon Suyu	6.000 vukiyye	7.692000	Osmanlı	Karadeniz
Pekmez	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Rom	7 fiçi	1.586172	Der-saadet	Karadeniz
Şeker	6 sandık		Marsilya	Karadeniz
Şeker-i Kelle	129 fiçi ve sandıkta 191 kantar	10.781759	Der-saadet	Karadeniz
Şekerleme	2 sandıkta 50 vukiyye	64,100	Der-saadet	Karadeniz
Tapalık Mantar	80 denk		Marsilya	Karadeniz
Tuğla	25.000 adet		Marsilya	Karadeniz
Zeytun	3.000 vukiyye	3.846000	Osmanlı	Karadeniz
Zilhicce 1242 / Ağustos 1827				
Muharrem 1243 / Eylül 1827				
Safer 1243 / Ekim 1827				
Rebiül-evvel 1243 / Kasım 1827				
Rebiül-ahir 1243 / Aralık 1827				
Harrub	140 kantar	7.902860	Der-saadet	Karadeniz
Hatab	Malumü'l-mikdar		Rusya	Hocabey
Limon	61 varilde 30.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Siyah Üzüm	201 varilde 150 kantar	8.467350	Der-saadet	Karadeniz
Cemaziyel-evvel 1243 / Ocak 1828				
Cemaziyel-ahir 1243 / Şubat 1828				
Receb 1243 / Mart 1828				
Şaban 1243 / Nisan 1828				
Ramazan 1243 / Mayıs 1828				

Ek 3: (Devamı)

Mahın Cinsi	Mahın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Şevval 1243 / Haziran 1828				
Hamr	55.290 vukiyye	70.881780	Ekinlik	Karadeniz
Pekmez	3.500 vukiyye	4.487000	Ekinlik	Karadeniz
Zilkade 1243 / Temmuz 1828				
Hamr	59.290 vukiyye	76.009780	Paşa Limanı ve Şarköy İskelesi	Karadeniz
Hamr	44.440 vukiyye	56.972080	Der-saadet	Karadeniz
Pekmez	11.600 vukiyye	14.871200	Der-saadet	Karadeniz
Zeytun	8.400 vukiyye	10.768800	Der-saadet	Karadeniz
Zilhicce 1243 / Ağustos 1828				
1244 / 1828-1829				
Muharrem 1245 / Temmuz 1829				
Safer 1245 / Ağustos 1829				
Rebiül-evvel 1245 / Eylül 1829				
Rebiül-ahir 1245 / Ekim 1829				
Duhan	154 boğça		Der-saadet	Rusya
Emtia-ı Mütenevvia ve Attariye	87 kap		Der-saadet	Rusya
Hamr	6 varilde 850 vukiyye	1.089700	Der-saadet	Rusya
Harrub	1.000 kantar	56.449000	Der-saadet	Rusya
Limon	20.000 adet		Zante Ceziresi	Rusya
Meyve-i Huşk	62 kantar	3.499838	Der-saadet	Rusya
Tuzlu Balık	28 varil	3.951430	Der-saadet	Rusya
Zeytun	34 varilde 3.498 vukiyye	4.484436	Der-saadet	Rusya
Cemaziyel-evvel 1245 / Kasım 1829				
Anberiyeye	40 sandık		İzmir	Rusya
Harrub	1.000 kantar	56.449000	Der-saadet	Karadeniz
Kahve-i Frengi	5 varilde 1.320 vukiyye	1.692240	İzmir	Rusya
Limon	80.000 adet		Der-saadet	Karadeniz
Rom	61 varil	8.608472	İzmir	Rusya
Cemaziyel-ahir 1245 / Aralık 1829				
Eşya-yı Mütenevvia	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Frengistan	Rusya
Harrub	800 kantar	45.159200	Der-saadet	Karadeniz
Limon Suyu	20 fiçi	4.531920	Messina	Rusya
Limon ve Portakal	1.500 sandık		Messina	Rusya
Portakal Kabuğu	38 çuval	4.290124	Messina	Rusya

Ek 3: (Devamı)

Malın Cinsi	Malın Miktarı	Ton Cinsinden Miktarı	Kalkış Yeri	Varış Yeri
Receb 1245 / Ocak 1830				
Şaban 1245 / Şubat 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Akdeniz	Karadeniz
Ramazan 1245 / Mart 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Hamule	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Frengistan	Karadeniz
Şevval 1245 / Nisan 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Hamule	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Messina	Karadeniz
Hamule	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Frengistan	Karadeniz
Zilkade 1245 / Mayıs 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Hamule	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Frengistan	Karadeniz
Zilhicce 1245 / Haziran 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Muharrem 1246 / Temmuz 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Safer 1246 / Ağustos 1830				
Eşya	Malumü'l-cins ve'l-mikdar		Osmanlı	Karadeniz
Rebiül-evvel 1246 / Eylül 1830				
Rebiül-ahir 1246 / Ekim 1830				
Cemaziyel-evvel 1246 / Kasım 1830				
Cemaziyel-ahir 1246 / Aralık 1830				
Receb 1246 / Ocak 1831				

²⁸² Muahadat Mecmuası, c. 3, 284-319.

﴿ ۲۸۶ ﴾

دین اسلامی قبول و روسیه مالکند، نصیر ایترایسه در حال رد اوله
 گذات دخی طرفین رعایای ذکر اوتسان بخارده، من حقیقی بعدالادب
 هر نه کنسولیه لازم اولور ایسه اشترایسه و کعبه برینی و سفینه برینی
 و عربده برینی نعمبر و فلاقت انکسه و مستشرق مجنون و یولتر مجنون
 لازم اولان نظیری مباحیه ایتمارینه و مجال مذکورده، بر در او مخالفت
 و تضییق او تعبه برقی رأی مستظهر به امانت و عزیمت ایتمکه مثل اولول
 لکن، بولند قلمی بخارده، اشم معاهد، تجارت، ایشقه حقه تنظیم اولوعنی
 کیفایت و قوعنده، دولین مالکنک نظامات و قواعده ایسه، بلانرد
 موافقت ایلمل

﴿ اوچنجی ماده ﴾

تجارت طاقده سی و علی الاطلاق
 بلطه روسیه رعایای روسیه مالکند، بدل بنده و بر بلان مرور کاغذیه
 ده لت علیه نک مالکند، گنت مگذار ایلمله و اسکر بوندن ایسه،
 روسیه باجیسی و یا خود قونسولسک ری مسفورلر ایچون و یا خود خاصه
 مسفورلرک ری ایچون دولت عثمانیه نک مرور کاغذ برینی
 مالک ایلمله، بر روسیه، سرحد، اراضی، بلا اراضی و اهل
 و روسیه رعایایسه زیاده بر نعم اولقی ایچون هر بری کنتو دیلمه، کبدیکی
 ایسه ایله کتیکه مآذرن اولوب مالک دولت علیه، بلا مخالفه، مصالح برینی
 زویج ایلمله، کتیکه مآذرن خراج تعبه اهلان و پرکو و آخر
 پرکونه تکلیف مطایبه اولوعیسه و معتبرنده، بولنل اشعلر نک اشبو
 عهدنامه مقتضایسته فرارور بلان رسوم کر کلرن ادالبد کدن صکره
 و ایلمر تاندیلور، ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر ایلمر
 دولت علیه رعایایسک دخی روسیه مالکند، پرکونه ایلمر ایچون کنسولیه
 امور تجار تلمر ایچون و بولر ایچون لازم اولان مرور کاغذی و شهادتنامه
 اعطالو لوب قویله که دولت علیه ایلمر تجار و رعایای معتبرنده اولان

﴿ ۲۸۷ ﴾

اشعلر نک تعریفه له و وجهه تخصیص اولنلن رسومی ادالبد کدن صکره
 بلا مخالفه اشعلر نک تجار، راهی اولول

﴿ در دنجی ماده ﴾

یک پستویزش درت سنه سی قینار جهده
 انشاء پذیر اولان، ایلمر، روسیه رعایایسه مالک ایله
 و بعضی سینه له له تجارت ایلوب، مصالحه نک مناسبت و امنیت
 اسناداً مالک عثمانیه نک شهر ایسه و ایسمانلرینه دخول و خروج
 ایله، کعبه ایله دولت علیه تعهد ایلمر کزوی در یاده، متضرر و مواضه
 محتاج اوله بیلمر کعبه برینه قریب بولنلن یکک کعبه برندن و سایر دن اعانت
 لازمه و بر بلوب ککذات دخی اشبو کعبه ضابطان روسیه رعایایسک
 نفع و اعانتده قصور ایلملر و مسفورله لازم اولان نظیری دخی ایلمه
 ایله ایلمر، سبی و اهنه ایلمر برینی بدل ایلمر و اسکر شدت فرطه دن
 کبیری قومصال اولان روسیه، پر مو یا خود ساحل دریاه القسا اولور ایسه
 و ایلمر و قاضیلر و سایر ضابطان انلره اعانت و قضا زده اولان سینه دن
 خلاص بولان بلطه اموال و اشپاری انلره، بلا مخالفه رد و تسلیم ایلملر
 کذات بلطه روسیه دولتی طرفندن دخی نعمد اولور که ککندو یکک
 سفینه برندن و سایر دن دولت علیه نک سفینه لرینه اعانت و رعایای حقیقه
 اشوماده، روسیه رعایای حقیقه، فرار بولان خصوصاً مرعات اولنه

﴿ بشنجی ماده ﴾

اگر قضا روسیه سفینه لری دولت
 عثمانیه سه و اجاره، دوشرا ایسه دولت طرفندن اموال لر نک اراضی
 و قضا زده اولان سفینه لرک تعمیری خصوصنده و جوهله لازم اولان اعانت
 اولوب بعدالتخص محل مقصوده نقل ایچون آخر سفینه به تحمل اولان
 اتمه دن مادامکه اولکی محله، بیج اولنه ایلمل بر در اور هم و ورکو
 مطالبه اولوعیسه و بلطه روسیه دولتی طرفندن نعمد اولور که اگر

﴿ ۲۸۹ ﴾

اولیوب انجق بوزجا اولان کمنه دن مطالبه اوله و کذاک روسیه
مالکنده دولت علیه رعایای حقه بوبله جه معامله اوله و روسیه رعایا
سدن بری مرد اولدقده اموال و اشیا بی هیچ کمنه مداخله به جسارت
اینگیز بن و صیلر بنه تسلیم و اگر و صینر مرد اوله اینه معنه کانی
روسیه قونسلوسنک و ساطنیه همشهر یار بنه امانت و بریلوب بوبله
قشاهلر و بیات المجلیر بریزا و مختلف و روسیه مداخله ایلدیل

﴿ حاقوزنجی ماده ﴾ روسیه تجاری و زجسانلری

قونسلوسلری دولت علیه رعایای بیع و شرا و تجارت و کفالت و سایر
اورش رعایای واقع اولدقده قاضی و اوروپ نجر بر اءا اولدیلرینی زبیب
و نسجیل ایدوب بوسده بر نزاع واقع اولور ایسه مقتضای تابع ایله
بو کونه منازع قبه اولان خصوصاً فصل اولدلر بایرین بر کونه دلائل
و سداک شریعه سی اولیان بر گسته روسیه رعایا سندن بر نیک علیه
برده و ایه تصدی اولور ایسه انجق شاهد زور اقامتله اولان بو کونه
نزور ایت تجویز اولدوب حقه مفار اءعار استماع اولدیلر کذاک
اگر بر گسته آنچه جلب ایتک سود اسیله روسیه رعایا سندن بر نیک اوزرینه
شم ایتدی بو شکایت ایلر ایسه روسیه رعایای اوزرینه بو کونه اسنادات
و تکدی ایت تصدی منع اولنه و اکر دین ایلر آخر ایتدی حقی ایله
غالب اولور ایسه بو خصوصاً یکنسا اولوب کفلی اولیان آخر روسیه
رعایا سده و جمأ من الوجوه تعرض و پردلور تجده ایتدیر ایه و دولت
علاء مالکنده تجارت ایلر روسیه رعایا سندن ایلدی ایچون هر نه که
بو ما عده فرار بولش ایسه بالساوات روسیه دولت طرفندن روسیه
دیارنده تجارت ایدن دولت علیه رعایای حقه مرعی طویلوب اجرای
نجلر ایلر هر ذلر و صومشک اءقار چون امر نجلر اءاثر روسیه
رعایا سده واقع اولان مفاوله لری و نعمات سائر لری نسجیل اولدوب

﴿ ۲۸۸ ﴾

عشمانلو کعلر ایلر بری بر نوع قضایه اوغر ایوب و یا خود خا پذیر اولور ایسه
و چوهله اعانت اولدوب علی الاطلاق دولت علیه نیک تجارت ایدن رعایای
حقه بوبکونه ساند لازم اولان اهنسالم اعمال اوله

﴿ النجی ماده ﴾ تجار و زجسانلر علی الاطلاق جه روسیه

رعایای اوان علیه نیک مالکنده سر بسبت اوزر بر اومر اوروب کلوب بیع
و شرا و تجارت ایلر بله روسیه رسم کر کلر نیک بعد الادا دولت علیه نیک صاحبان
دریوسا نر عسکری طرفلر نین انا ی راهنده ایقونلر بوب پردلور علت و بوا نه
ایله رنجید اولدیلر و باقنیه ره سیددولتی دخی دولت علیه رعایا سده و عده
ایدر ککر روسیه مالکنده البش برش و امور تجار نلر بون بر اومر ا
سر بسبت اوزر و اوروب کلوب رسم کر کلرینی روسیه نعرفه سی اوزر
بعد الادا اکر اءار حقی رعایا سده تو فیض اولدیلر

﴿ بدنجی ماده ﴾ روسیه تجاری حسن ارادتلر نه مفاسر

بعض مسلم اولان اصنافه یا خود سائر بر نوع شرکت لره یا خود بمسکر لره
امنه و اشیا فروخت ایتک یا خود ایلر نین شرا ایلرک خصوصاً سندن دولت
علیه تجار مسفوریه اجبار ایتدی کئی بو بیلده دخی تجار لری
امر ندر بر گونه تعرض و تضییع تابع ایتسه چکنی نعمه اولور کذاک
دولت علیه نیک رعایای روسیه مالکنده سر بسبت مزوره ایله منع
اولر

﴿ سکرنجی ماده ﴾ اکر روسیه رعایا سندن بری ممالک

عشمانیده مدیون اولور ایسه دینک ادائی باذات بورچلو اولان
مطالبه اولدوب روسیه آخر روسیه رعایا سندن اءا اولدوب
و مادامکه آخری بورچلره اقبل اولما سن اولوب محکمه به دخی دعوت

﴿ ۲۹۰ ﴾

پنلرنده وقوعبوله چق ز اقلری افضل ودفع اولدل

﴿ اونچی ماده ﴾ دولت علیه ممالکده روسیه رعایانندن براسیر یونوب اسیر مسفور فی الواقع روسیه رعایانی اولدیفنی روسیه قونسلوسنی یان ابرایله - مقورک کیفینی اطرافیه تفحص اولحق ایچون قونسلوس طرفیندن توکیل اولتان آدمسله در علیه احضار و بعد قونسلوس مزوره انعامسته رعایه تسلیم اولنه و کذلک روسیه ممالکده دخی دولت عثمانیه رعایانندن بوالور ایسه دلائل لازمه بی بیان ایلمکدن صکره پلا مخالفه دولت علیه رد اولتلر اسکن فقط شول کسه لکه بولنده قبری ملک کورده اغاب اولان دبانق قبول اتمامش اولوب طرفیندن رد اولتلر وقبول اتمش اوللرک ردی اقتضا ایلمیه و ممالک عثمانیه بعدداز بن روسیه رعایانندن اقامت ایلر اولور ایسه کنتولرندن خراج نهم اولتور و برصکو طلب اولنعامسته دولت علیه مقهد اولور

﴿ اونچی ماده ﴾ دولت علیه کبکری و سدر شملری و بحری عسکری در باده روسیه کبکری بنده مصدق اولدقلرنده و کذلک روسیه ک بکک کبکری و سائر لری و بحری عسکری در باده دولت علیه کبکری بنده مصدق ایلمکدن نین طرفین رعایا یسه بریز لور باب و ضرر ربب اولنعامسته انشاء اوزره اوللری لازم کلد بکندن بشقه طرفیندن مساوی بدوستلق آثار بک دخی اجراسی مقضی اوله و اگر روسیه رعایالی حسن ارادتلر یله دولت علیه رعایا یسه بر هدیه و بر مز ایسه بوباده رنجیه اولنصوب کنتولرندن اتوات و الواب والحاصل هیچ رشملری جبراً النعه و بعدد روسیه اولور دخی دولت علیه رعایانندن بر هدیه طلب ایلمهل

﴿ ۲۹۱ ﴾

﴿ اون ایلکچی ماده ﴾ ممالک عثمانیه به روسیه پیراغی الشده کلان کبکری و سفینه لری قبول و حایه و صیانت ایلمک و اهانت کاهه ایله سرد و انصراف سربنی تجویز ایلمک دولت علیه دن تعهد اولتور و اگر ادوات و اشبار نین رشنی انور ایسه آدملرک و اشبارک بولنده ایسه درجه امکانه اولان سعی و اهتمام اولنه چقندن غبری عبرت اوله چق وجه اوزره بو کونه افعاله متجاسم اوللرک هر نه ربه دن اولور ایسه دخی جزالی اجرا اولنه و بالقباله روسیه دولت ایلر اطوریته دخی اشبو هم و ک روسیه دبار بنه کلوب کبکچک دولت علیه ک کبکری و سفینه لری حفته رعایانی و بر طرفدن ادوات و اشبار بک درجه امکانده اولان امنینی تحصیل و بر طرفدن دخی دولت علیه رعایا یسه بر کونه رنجیده اولنعامتی خصوصیه دقت ایتمکله مقهد اولور

﴿ اون اوچنجی ماده ﴾ دولت علیه رعایا یسه اجرائی تجار لری ضمنده دولت علیه کتعلمی اولنهمز بن عربیت اتماملر ایچون مقدم مدیر امور دولت علیه دن خبر و بر یلوب طلب اولنهمدجه روسیه ایلمچسی طرفیندن کنتولر بنسه بو بلده لازم اولان مرور کاشندی و بر سامک اوزره فرار و بر یلوب و بعینه روسیه رعایالی دخی حکومت عثمانیه ک داخلنده اولان شهر لره اجرائی تجار لری ایچون کنتولر بنه لازم اولان فرمانلری دولت علیه دن ایتمکله محتاج اولوب دولت علیه اشبو ماده ک مقضاستجه روسیه دولت علیه ایلمچسندن انعامس اولنه چقه انعطافی و قونسلوس لری دولت علیه ملک لری بک باشالرندن وضابطانندن طلب ایلمکجه و بر لسنق نلیه ایلمه چقنی مقهد ایلر

﴿ اون در دنجی ماده ﴾ روسیه کبکری بک قبودان لری و یا خود سفینه لری صاحب لری لری بکری قلاک و یا غلامی و امسیر ایلمک لازم

Ek 4: (Devami)

﴿ ۲۹۲ ﴾

اولدقده دولت عليه نك بالجه شهر لنده و قلعه لنده و لجا المند حسابان طرفلندن مسفورونه لازم اولان باغ و زفت و فطران و عسله و آلت مقدار نك اجه ايله و ريسسته مامت اولتمه جفتدن غمري درجه امكانده دحي معاوب اولغوا لر فضا ر و سيبه سفينه نك ادواتسه آفت زيب ابر ايسه نجه بر بچون اقتضابدن لشكر لر و بانكدر و سائر كراستلر نك اشتراسه مأتون اولوب بويده روسيه رعالمندن هدنه طلب اولتمه روسيه نك بيراني الشده اولان سفينه لر براسكاه ده بولكند قزنده ملزملر و منسلر و سائر ضابطلر و جزيره دارل طرفلندن ايجلر نده بولسان بر جلدند چنه و بر كوني نجه بل افسانه چانه ده توفيقا اولجوب همسان بلا مخالفة راهي اولدق قري محله كك نوره لر و اكر ايجلر نده دولت عليه نك رعالمندن بولور ايسه بولور راهي اولدق قري نهاره و ارزنده ذكر اولان لر كوني اذا ايلدلو بولما ايل وجه اوزره روسيه ملكنده دولت عليه سفانته امداد و اعانت اولسوب اجه ايله باغ و زفت و فطران و عسله و آلت و قضا و قوعنده سفينه نك نجه بر نيه لازم اولان لشكر و بانكدر و كراستلر بلا مخالفة بولور ايله .

﴿ اون بشنجي مانه ﴾ روسيه جنك سفينه لر باشوود نجر سفاني دولت عثمانيه نك جنك كبلر نده باخود سائر سفانته مصادفا اولدق لرنده فبود ان باشا و جنك كبلر نك فبودالري و چكدر ي بكار ي و فرقه و سائر دولت عليه سفينه لر نك ضابطاني ذكر اولسان روسيه كبلر ي و سفاني توفيق ايسه حكما ندر ايشقه نك دحي و ريزه ربه هيج يركونه هسانه ايله كندولر ندين هدايا جلب اتيسه و بين الدولتين بايدار اولان حسن و الوانه مائل يرمساري دوستلنك اثار يني دحي اطهار ايسه لر بولكند و جدا و زير ادراته ايسه الله كهياري حقه روسيه نك جنك كبلر ي و بيراني الشده اولان سائر سفينه لر ي و ضابطاني جن مصادق لرنده معاهله ايدوب دولت عليه روسيه سفينه لر نك حقه

﴿ ۲۹۳ ﴾

نه كونه معاهله به رعابت ايتت نهمه ايدن ايسه انر دحي او منظر معاهله ي دولت عليه سفينه لر ي حقه نيه اجرا ايلدلو

﴿ اون الشنجي مانه ﴾ روسيه بيراني الشده اولان نجر سفينه لر ي دولت عليه به معالي اولان بكلك كبلر نيه و قدر خمر نيه و سائر سفينه لر نيه مصادف اولوب معاند اولان اكرام رسومي اجر انك نيدنه ايكن بعضاً صندالي سر عت ايله ذكره انفا انك ممكن اولامش سبي ايله دولت عليه نك بكلك كبلر ي بانه وار مدق قري تقديرد معاند اولان عادتك ايفاسي چون لازم اولان نمار كك انك اجراسي مشاهده اولدق بغي روله روسيه نجر سفانته مامت و اعانت ايله نك بكلك سفينه لر ي اوزر نيه كانمسي اخير اولدق يهانه سيبه رنجيده اولدق قري روسيه دولتي طرفلندن دحي دولت عثمانيه نك نجر سفاني حقتسه بوجه اوزره رعابت اولدق حجي نهمه اولدق و دولت عليه كندوبه معالي اولان اسكاه لر بالجه روسيه بيراني الشده اولان سفينه لر ي بر در اوله ايله توفيق اتيسه چكني و صندال و ملاحلر يني ايسه جفتي نهمه ايدن و باخصه و ص اتمه ايله نجر اولان سفينه لر نك توفيقندن بر كلى ضرر ك زني ممكن اولدق ندي طرفلندن باله الله بري ريني توفيق ايلمامك اوزره معاوله اولدق و دولت عليه نك بكلك سفينه لر ي فبودالري روسيه رعابالي نجر نجر بچون مقبم اولدق قري ملك عثمانيه اسكاه لر نك بر نيه وارد قزنده روسيه ره ايلدي حقتسه كيمه بولان نقرات و آندولر ندين اجراسي محتمل اولان بر در اورنجيده و قوع بولمق ايجون باله نيه ضابطاندين مقدار كفايه رفيق انك نجر نك ايتق ايجون قولالرو وضع ايلدلو روسيه رعابالي رعاباليك و نجر نجر نك ايتق ايجون قولالرو وضع ايلدلو روسيه رعابالي قري به وضع قدم ايلدك نده لب در يده اولان فلاح و بلادك محافظلري و سائر قري ضابطاني بوجه الله انلري نك بر اتيسه لر و بوشطره مغار

﴿ ۲۹۱ ﴾

وضع و حرکت اولدنیفته بناه شکایت اولسدوقده کقبلی بعدالحتیق منهم اولنر شدله تأدیب اولنعلر و کفالت روسیه رعایاستدن روسیه دولته دولت علیه ییننده . مستحکم اولان حسن موالات و مصافقانه مقایز پردرلو وضع و حرکتک اجراسی مجوز اولمسه :

﴿ اون پنجمی ماده ﴾ فرانجه و انکله طائفه لرتک جمله دن زیاده حقلر بنه مساعده اولنه کلدیکنه بناه بونلر مالو بالساوات روسیه طائفه سی دخی دولت علیه مالکنده اعتبار اولنعلر واجب اولمسه دولت علیه کرک ذکر اولنان و کرک سائر مسانن مللک حقلر بنه اجرا اولنان جمله سالار و رعایای روسیه رعایای حقه دخی اجرا رعایا پالمسی اشبو ماده ایله منعم اولور ککذک بالمقابل روسیه مملکتنده روسیه دولتک عدنده زیاده دوست و مساعده اولنان ملک متبع اولدقلری مساللت دولت علیه رعایای حقه دخی رعایا اولنه .

﴿ اون سکزنجی ماده ﴾ روسیه پرافی التده اولان کبلر مملک عثمانیه اسکلر بنه وارد اولرند دوسشانه قبول اولنوب اخلدله کندولر بنه لازم اولان جمله ما کولات و مشروباتی اشترایه اذن اولوب اشتراویع و تقاضا کسنه طرفندن عانت اولنوب بو کونه مأذونینلر بچون پردرلور رسم و هدیه کندولر دن مطالبه اولنجه کذک دولت علیه کبلی دخی روسیه مالکنده دوسشانه قبول اولنوب کندولر بنه لازم اوله جنی ما که لاق اخلدله بلامساعده اشترا ایلمر بنه مأذن اوله لر

﴿ اون طشوزنجی ماده ﴾ روسیه مالکندن یا خود سائر اوروپا مملکتلر دن عراضه سائر مالکنده رعایا علیه مالکنده ندره ممالکنه یا خود سائر دول مملکتلر بنه امر تجار نلر بچون برأ واروب

﴿ ۲۹۰ ﴾

کلان روسیه رعایای و تجاری روسیه رعایای اولدقلر بنی مین بدلرند پاسا بورت نعلر اولور مرور کاغذلری اولدقدن صکره دولت علیه لک ولانرقه اشرافه معالی و هج بر فردط فندن حربه سائر تکلیف اداسنه اجبار ورنجه اولنوب حقلرند دوسشانه معامله ایله و اشبو معاهده مفرده لازمه سجد کرک روسیه مالکندن و سائر دول مالکندن دولت علیه مالکنه کتوره جکلری و کرک دولت علیه مالکنه مالکنه دولت روسیه مالکنه و سائر دول مالکنه کتوره جکلری اتمه و اشبانک برده و بر محله رسم کر کلری اولدقدن صکره مرور و عبور اباد کلری بحال کرک کر کلری ذکر اولنان تاچرانی مکرر رسم کرک و یا خود سائر پردرلور رسم مطالبه سببه تجار مسفورونه جبرانجه لو اگر اشبو نظامه مقایز مسفورلر دن مکرر رسم کرک اشرافه اخذ اولر دن کتوره رعایا بله باخصوص بغداد و اطلاق مملکتلرند جمله نظام و قواعد و مسایر کر کلر و سائر ضابطه اولحالر دن مرور ایدن روسیه تاچر لری کونا کون نسجیلر احدیله رسومات اتمه و عذر و رعایا اجبار ایله بلو تجار مرقومه روسیه مالکندن یا خود آخر دول مالکندن ذکر اولنان ایکی مملکتلره و دولت علیه لک سائر محالر بنه کتوره جکلری اشبو اتمه لرتک کر کنی بوزده اوج مسایلی اوزره و انجق برده عه اتمه مرقومه لری فروخت ایلدکلری عهده و یروب و کذک ذکر اولنان تاچر ل مملکتلر دن مرقوملر دن و دولت علیه لک محال سائر سندن اشبو معاهده مفرده منضمای اوزره روسیه ممالککده یا خود آخر دول مملکتلر بنه نقل ایلمر دن اوزره کتوره جکلری اتمه و اشبانک کر کنی انجق برده عه و بوزده اوج مسایلی اوزره اتمه مرقومه لری اشترا ایلدکلری محله ادا ایلدوب اشبو نظام و قاعد به مقایزه نه اتمه ایله ار اور اتمه پردرلور رسم و انقراض اولمش و بر کوم مسفورلر دن مطالبه و تحصیل انواع اولوب کر کنی ادا ایلدکلری محله بدلر بنه ادا کر کنی و بر یابوب بومفوله کندولر بنه و بر بله جک

﴿ ۲۹۷ ﴾

اولتجهل دیومستور اولوب، کذلک انکاره عهدنامه سنده دخی حاب و معسر
وسائر ممالک عشا ایله ک بلده لنده بولان انکاره تجاری و انکاره برانی
التمسه کلانلر بلانکه البش وراثش ایوب کافی السابق امتعه لرینک
قبضه نده نظر ائجی بوزده اوج حساب اوزره کمر کتی و پرو بوزده و انچه
و برمه لر دیو مجرردو کذلک روسیه ممالکته اتمه کنوره چک دولت علیه
رعایالی روسیه اعلان اولان نعر بفعل مطابقت ایله روسیه دولتنین
زیاده مساعد و اولان دوست طوائفک و رد کلمی رسوماتک عینتی و پهل

﴿ یگریمی پنجه ماده ﴾ دولت علیه ک ممالکته تجارت
ایله روسیه رعایای روسیه ممالکته و یا خود سائر دول ممالکته
دولت علیه ک ممالکته کنور دکاری و کذلک دولت علیه ک ممالکته
روسیه ممالکته و یا خود سائر دول ممالکته الوب کونور دکاری اتمه
واشبا ایچون ائجی بوزده اوج عم کمرک و برملوی کرچه مشروط اولوب
لکن اتمه و اشباتک قبضتی تقدیر خصوصتده تجار و امنایینده و قومی
مشمعل اولان هر نه کونه منازعه عینی بر طرف ایتک ایچون ممالک دولت علیه ده
روسیه تجارینه و کمرک امناسه بهدازین والی الابد فاعده مر عبه طوائفک
اوزره بر تعریفک تطبیحی لازم کورلدیکنه شاه نعر بفعل مر قومه ک
تطبیحی اجراه دولت علیه طرفین امین کرک اشباه الحجاج محمد افغا
و روسیه ایلیسی طرفندن بلش زجان و خانر نوی ساوینک تقوله براتی
ماور قنوب نعر بفعل مر قومه مومی الهما مع فتلرله قطعی وجه اوزره
و نادا تطبیح مامه مومی اله طرفندن یک چو طفسان الیز سنه سی
ماه شوالک طفوز پنجه کونی یعنی تاریخ عبوه نیک بدیوز سکان ایکی
سنه سی ماه ایلوک بشنجه کونی امضا و تمهیر اولوب ذکر اولسان
ماه شوالک اول پنجه کونی دولت علیه دخی قبول روسیه ایلیسی
و برلشدر شاه علی ذک دولت علیه ذکر اولان نعر بفعلک معمول به

﴿ ۲۹۶ ﴾

ادا تذکر ملی ممالک دولت غایبک جمع موافقتده معبر طوبیله

﴿ یگریمی ماده ﴾ دولت علیه مصالحه عهدنامه سنک
اون پنجه ماده سببه و معاهده سنک النجه ماده سببه کنور ممالکته
زوسید رعایاتک اجر الابد کلمی تجار نجرنه فرانجه و انکاره ممالک دوست
و حقارت نجره زاده مساعد اولان طوائفک بشع اولدقلمی منافع تخصیص
ایتک و مسفور لردن ذکر اولسان ایکی طوائفه کلمی و رد کلمی رسوماتین
غیری رسومی مطالبه ابلعامک اوزره معهد اولدینده سبب اشوباده ده
شهر چله مقام اولدینک روسیه رعایای و راجه عاید ممالکته ایلیسی
کنور دکاری و دولت علیه ک ممالکته اتمه و اشبا الوب روسیه
ممالکته کونور دکاریه ذکر اولسان فرانجه و انکاره طوائفک
و رد کلمی رسوماتک عینتی ادا اولوب یعنی بوزده اوج و معلوم اولانکه
روسیه تجار سابقین بر دفعه رسوم کرکی ادا ایلد کد انصره بر دخی دولت علیه ک
تحت حکومته اولان آخر بر محکمه ادا سنه مجبور اولدیلر و روسیه
رعایاتک دار اولان ایکی طوائفه دن ور یلان رسوماتک عینی اولق اوزره
و بر چکلمی رسومی زیاده نهد سابق ایچون روسیه لویه بلا حصر
ومن اوله ال آخره مقیاس اوله حق طوائفین مر قومه ک دولت علیه ایله
اولان عهدنامه لرینک مواداتی الذکری بو محله درج اولور زیرا فرانجه
عهدنامه سنده فرانجه تجاری ممالک دولت علیه ک کنور دکاری و الوب
کونور دکاری اتمه دن فدیمن بو آند دگین بوزده سببه و پ لکن
دولت علیه ک فدیمی دوستلردن اولقله بوزده اوج کرک و برمک اوزره
بجهد عهدنامه لرینده الحاق اولقنی استعدای غلرله رجاری حیر قبولد
واقع اولوب و چندین سرح اوزره کونور ایل بوزده اوج نه زیاد
اولتجه و کر کلمی ادا ایلد کلمی ممالک دولت علیه ک جاری اولان قودایله
خرینه عامر به اندیغی متوال اوزره الوب نقصان و زیاده طلبه لر نجره

Ek 4: (Devami)

﴿ ۲۹۸ ﴾

پر صورتی وقتند روسیه ابلجسته و برمش اولغه بودقه دخی اشوبمانه
 ابله نمرغه مرفومه بی ناما تصدق و تجارت ابدن روسیه دلورک حفته
 بلاستابلجه نمکنده دستور العمل ایندبر منی علنا متعهد اولور بنابرین
 دولت علیه زبر حکمتده اولان بالجه کمر کلرک دفنلرینه و محکمدرک
 سحلاته قد و انسجل اوانعی ایچون ذکر اولسان نعره نیک
 صحیح صورتلری ارسال و کمال دفن ابله رعایت اولمنی و ذکر اولان
 نعره ده ذکر اولمانش اولان اتمه و اشیا و اوج و خروچدن کمرک
 انانسی قیغتلری اولرینه یوزده اوچدن زیاده ادا و اخذ ابله املرینی
 تنیده ابله و کمرک انانسی نعره ده ذکر اولمانش اتمه و اشیا به
 قیمت حقیقه لرین زیاده به تقدیر اتمک مراد ابلدکلرینه روسیه تجاری
 نعره افچه رینه به یوزده اوج حساسی اوزره اتمه و اشیا نیک
 و برمه منقل اولار روسیه ره تجاری بحر سیا بولندن و یا خود سائر
 طرفلردن روسیه مسانکنه کورورک اوزره مسانک دولت علیه ده
 و یا خصوص بحر سفید ده اشقا ابلدکلری خیر ایچون خیری اشترای
 ابلدکلری محله یوزده اوج حساسی اوزره رسمنی ادا ابدوب پردلو
 رد ابله اتمسین باده سه لازم کلان ادا نکره سنی الدفن نکره
 استابول بوغازی مرکن مرور لند بزمه و سائر پردلو رسم ویرمکه
 مجبور اولدلر و بحر سفیدنه واقع جزیره لرک کمر کجیلری و یوندرلی
 اکثری رعایان اولغه مسفور لرک تذکره لری اکر روسیه غناره سنده ابله
 دخی بلا مخالفه معمول به اعتبار و عمل اولنه

﴿ بکری ابلجستی ماده ﴾

کذاک دخی مفارله اولدند بکسه
 دولت علیه نیک ایانلرند بیع ابلجچون نخله اولان روسیه مناعلرینک
 رسمنی انوب و اب نریانه اولان آخر بلاه کوندر لسنک اوزره اولان
 اتمندن رسوم طلب اولانه و یوانده برعراو مسانقت اولور ب اتمینه

﴿ ۲۹۹ ﴾

مرفومه نیک بیع ابلجچون کونور بلوب نخله اولنه بیع محالدر رسمنی ادا اولنه

﴿ بکری ابلجستی ماده ﴾

روسیه ره تجاری ابدن محدث
 اولان قصابیه و رفت و باج و بساقی قول نسمه اولنور تکالیف
 مطالبه اولنوب و هر بر سفیددن سلامتک رسمنی ایچون اوچوز اتمندن
 زیاده اتمینه

﴿ بکری ابلجستی ماده ﴾

روسیه تجاریک و روسیه به متعلق اولنلرک
 روسیه مالکندن مالک عثمانیه به کتوره چکلری و مسانک عثمانیه دن ابلوب
 کتوره و لابنرینه کونوره چکلری اتمه و اشیا نیک رسمنی فقط یوزده اوج
 حساسی اوزره و رلمسی و بهاسی بلاه مسطور بکر منجی ماده ده قرار
 ویرلدکنه بناه اشبو عهدنامه ده تخصیص اولان رسمنی ادا ابلدکلرین
 صکره و لابنرینه ابلوب کونوره چکلری جهله اتمه و اشیا نیک تحصیل و نقل
 ابلدلی خصوص سنده کتوره پردلو مخالفه ابله چکنی دولت علیه
 متعهد اولور

﴿ بکری ابلجستی ماده ﴾

روسیه تجاری اشبو عهدنامه نیک
 ده حساسی اوزره یوزده اوج رسمنی ادا ابدوب مفاد اوزره ادا نکره سنی
 الدفن نکره ذکر اولان ادا نکره سنی ابراز اولدونه نهر طویلوب
 مالک عثمانیه نیک ذخی محله اتمه لرینی کونور لر ابله بر وجهله کتوره
 لرندن مکرر رسم ادا و اتمینه و اکر قنوله اولان نعره ده نظر اتمه به
 قیغتلرین زیاده به تقدیر اولند بیغی ظاهر اولور ابله روسیه رعایانندن
 فی الواقع یوزده اوچدن زیاده رسم طلب اولنماعن ایچون ذکر اولان نعره بی
 ممکن اولان تنزیل ابله تبدیل اتمک دولت علیه دن وعد اولنور
 و اکر روسیه تجاری کتوره کلری اتمه و اشیا نیک دولت علیه نیک

Ek 4: (Devami)

﴿ ۳۰۰ ﴾

رعایایندین بعضیبارنه فروخت اینک مراد ایله کلامه کسسه طرفین
بزم اشتراکه استحقاق و شروط مخصوصه من و اردر بهانه سببه نزاع
و مانعت اولته یوب دولت علیسه کمالکنده تجارت ایدن روسیه اول
بویاده عامه مستعمل و سرپرست اولوب و سلم اولان بالجه اصناف اول
و محترک تعرض و تاملارندن تخلص و امین قلند

﴿ بکری التیمی ماده ﴾

روسیه نجای و روسیه نک زیر
آجابه سنده اولان مالک علمایده به کنور جکری و الوب کونور جکری
تقدوسیم و زر ایچون پر درلو رسم و ور کر و پر مه لو تقدولر بی عشمانا
اجسی قطع ایندیر مکه اجبار اولته یول

﴿ بکری التیمی ماده ﴾

روسیه رعایای کونور دقاری
ن و شلرلر سندن معاف اولوق مفضی اولدغه بناه ضرر بخانه ناظر لری
و خزینه دارل طرفندن غر و شلرلری دولت عثمانیه نک که سببه مکرک ایتمک
ادعا سببه اجبار و رکبیده اولدیلر

﴿ بکری سکرنجی ماده ﴾

کرک فروخت و کرک اشرا اولتان
روسیه امنه و اشیا سندن رسم مصدر به دن معاف لری روسیه دولتی
دولت ها به دن طلب ایله کنه بناه دولت علیه فر آنچه لویه منسه لک امنه
و اشیا به قیاساً انلری معاف ایدوب ذکر اولتان رسندن معاف اوللری
پایند بر قطع فرمای اصلدار ایتمکه دولت علیه نکر ایا اشیا و ماده ایله
به دازین روسیه ایتمک کنده مالماری اولدقنی مشر دفتر ایله روسیه
بر اقیله اولان سفینلر تحمل اولوب پاد قسطنطنیه به کنور له جنک
و کلاک روسیه نککنه کونور لک ایچون پاد قسطنطنیه به روسیه
سفینه تحمل ارایه جتی امنه و اشیا بن فقط اشیا و سندن ماده ده قرار
و بر بلان رسوملندن غیر بر رسنه مطالبه اولتجه جتی نعم دایر

﴿ ۳۰۱ ﴾

﴿ بکری طغوزنجی ماده ﴾

روسیه رعایای دولت علیه نک
دوست اعی و حاکمینه زیاده مساعدله ایله یکی فر آنچه و انکله طغوزنجی
مطلوب دولت علیه ممالک کنور جکری و دولت علیه ممالک کنه الوب امنه
و اشیا ایچون یوزده اوچ و بر مک دولت علیه رعایای روسیه ممالک کنه کونور
جکری و اولتن الوب کنور جکری امنه لریچون سائر دوست اولان طواغیت
تابع اولدقاری تورینه لده مشن اولان رسومات عینتی روسیه ایتمک
ادا ایتمک خصوصاً کر چه اشیا و عهد نامه نک بکری نتی ماده سنده طرفیندن
قول و فرار اولمش اولوب لکن بوجه له ایله طرفینک رعایای جانینک
ممالکنده بالاده مذکور دوست و حاکمینه زیاده مساعدله اولتان طواغیت
دخی رعایه و تیم ایلمکری عادلده و قواعد و قوانینه دولتمینه پشده
هفتد اولتان اشو دزد دلاینه معاف لری اولسان درجه لده رعایت
و متابعت ایله ل

﴿ اوتوزنجی ماده ﴾

بیک بدیه و زبش نرت سده سی
فینار جهده انعقاد پذیر اولان مصالحه عهد نامه نک اوتوزنجی ماده سنده
ویک بدیه و زبش طغوزنجی مارت آیینک اوتوزنجی کونور لک اولتان
تفصیح عهد نامه نک التیمی ماده سنده روسیه بر اقی التیمی اولان بالجه
تجار سفینی قسطنطنیه بوغازی لرندن فره دکر دن آق دکره و آق
دکر دن فره دکره سرپرست اوزره مرور و عبور ایلملری وینه معاهده
مذکور نک ذکر اولتان التیمی ماده سنده اشیا و ذکر اولتان سفینلر
هبات و تحاکم لری دولت علیه نک دوست اعی و حاکمینه زیاده مساعدله
ایله یکی طواغیت اولان فر آنچه و انکله و سغینه لریه قیاساً تعیین
و تخصیصی مشروط اولقدن ناشی بویاده هر کونه خلاف
التمای دفع ایچون روسیه نهار ممالک کر چیکه نک و کلاک هشتادی
هفته ذکر اولتان فر آنچه و انکله و سائر طواغیت تجار طواغیت هباته

Ek 4: (Devami)

﴿ ۳۱۳ ﴾

وحولہ لینی میں روسیہ ایلیجیسی تصدیقہ ارازا اولہ جتی دفترلہ
 بعدانظر بلا تاخیر اذن سفینہ لری اعطسا اولنوب بردرلو توقف
 اولنوب جعفرینی وسفاین مرقومہ نیک آق ذکر بوغلان طلسم مرورلندہ
 اذن سفینہ لری بعدالاراز دبلدیکی محالہ بلا توقف سیر ایچکے ماذون
 اولہ جعفرینی دولت علیہ تعمد اولور کذلک دخی ممالک سائرہ دن کلوب
 بحر سفید بوغلان دن دخول ابلہ بحر سیامیانندہ واقع روسیہ لیمانلری بہ
 عودت ابدہ جک روسیہ ہر اخی الشدہ اولان سفینہ لری دخی روسیہ ایلیجیسی
 تصدیقہ ارازا اولہ جتی دفترلہ بعدانظر بلا تاخیر اذن سفینہ لری
 اعطسا اولنوب قرہ ذکر بوغلان دن حین خروج لندہ اذن سفینہ لری
 بوغلامد کوردہ بعدالاراز من غیر توقف مرور ابلہ ل

﴿ اونوز اوچنچر مانہ ﴾ وجہ مشروح اوزرہ قسطنطنیہ
 بوغلان دن مرور ابلہ اوغرا مقسزین محل بعدہ بہ راہی اولن اوزرہ اولان
 بالجلہ روسیہ ہر اخی الشدہ اولان کابلر سفینہ لری ذکر اولان بوغلامد
 مرور لندہ حولہ لری میں روسیہ ایلیجیسی تصدیقہ ارازا اولہ جتی
 دفترلہ کاملاً اعتبار ابلہ اونوز ایلیجیسی مادہ پسان اولندہ ہی اوزرہ
 اذن سفینہ امراری اعطسا اولنوب اگر دولت علیہ بہ رسفینہ نیک طالعہ سی
 ارستہ کندور عیابان دن اولدہ بہ برشہ عارطن اولور ابلہ روسیہ مولی
 بوکونہ سفینہ طالعہ نیک بودا مستہ رضادانہ اولور لکن بالادہ پسان
 اولندہ ہی اوزرہ ذکر اولان سفینہ بہ محمول اولان اتمہ واشسابہ
 طوفونامہ ویوایدہ کال احیاط ابلہ حرأت اولنوب سفینہ نیک بودانہ
 وصاحبہ بردرلو تعرض اولنوب ایضاً بوکونہ یہودہ بودانہ ابلہ
 مصالحہ عہد نامہ سندنہ مشروط اولان اشبو کیچد چارنہ صعوبتلر
 ایرات اولنوبہ

﴿ اونوز درنجی مادہ ﴾ کذلک ہمان دولت علیہ نیک ممالک

﴿ ۳۱۲ ﴾

ممال اولن لری نایندہ اشبو مادہ قول وقرار اولنوب و محمل اولہ جعفری
 حولہ لری تعیین و تقریر ایچون سفاین مرقومہ نیک الکوچکی نیک والک
 پتوی اون الی نیک کبلہ یا خود سکر نیک قطار کہ بوط نسیب اولنور
 روسیہ نیک وزنہ فیاساً یکری الی نیک نرت بوز بوطہ بالسخ اولور
 حولہ لری محمل اولن لری قرار و برلشدہ واشبو مادہ دولت علیہ طرفند
 آمد اولنور کہ روسیہ ہر اخی الشدہ اولہ جتی اولنوب سفینہ لری بردرلو
 مامت اولنوب جندن ہشتہ دولت علیہ نیک ممالکندہ فروخت اولنوب جتی
 اتمہ واشابہ محمول اولندہ نین دولت علیہ نیک ممالکندہ اوغرا مقسزین
 طوغری فرہ کردن ذکر اولان مردن عبور ابلہ بحر سفیدہ و بحر سفیدک
 اولنوب سندنہ واقع مدینہ نیک نسیب اولنور ذکر کردہ کانن دولت علیہ بہ
 نایج اولمایا ولایتلر وارمن اوزرہ اولنوب اولہ جتی سرہ اتمہ واشابان
 اولور ابلہ اولسون پر وجہ لہ بودانہ لری و ناخبر لری ایضاً ایچہ
 و دولت علیہ سفاین مذکورہ مشمرہ رہنہ بین الدولین تمام مستحکم اولان
 دولتندہ مامل اولنہ پلور ہر درلو مہولن لری اجرا و ایفا ابدہ جتی
 دخی تعہد اولور

﴿ اونوز برنجی مادہ ﴾ روسیہ ممالکندن بحر سفیدہ و مدینہ نیک
 نسیب اولنور ذکر و ذکر اولسان ایکی ذکر دن بحر سیابہ مرور ابلہ دن
 روسیہ نجر سفانک حولہ لری نیک و بردرلو رسم ادعا ایامان
 و برکستہ بہ الدیر ماتی و سفاین مرقومہ نیک مرور لندہ قسطنطنیہ دہ
 و ہج رحمانہ حولہ لری بنی اخر اچہ اجبار اولنوب خاص خصوص لری
 دولت علیہ تعہد ابدہ

﴿ اونوز ایلیجیسی مادہ ﴾ قرہ کردن کلوب قسطنطنیہ نیک
 مرندن مرور ابلہ دن روسیہ ہر اخی الشدہ اولان کابلر و سفینہ لری

Ek 4: (Devam)

﴿ ۳۰۴ ﴾

وذكر لن من مروا اليه روسيه ليمسوا به عودت وانصراف ابله جسدك
او مقوله سفيدل حشده دخی قاعده مرقومه به رعایت اولوب سفينه
مطابقه سگ باخود آدمه بک بوقلمندن غبری آخر بر درلو بوقلمبه
تابع اوليه

﴿ اونوز بشنجی ماده ﴾ واکر ذکر اولان سفينه زوسيه
مملکتدن دولت عليه به تابع اوليان سائر ممالک کنور ملک ایچون ذخایر
وما کولات ابله محمول اولوب و باخود ذکر اولان ممالکدن روسيه مملکت
ذخایر وما کولات نقل اندر ابله مادامکه ده ات عتنامه تک ذی حکمده
اولان مملکتدن اوليه ذکر اولانسان سفينه دولت عثمانیه تک هیچ
پر حکمده توقف ابله کلندن هیچ بر کونه نظام بلکه به تابع اولوب
اگر تجارت مهمده سگ اونوز برنجی ماده سفینه سفینه مریضیت
اوزره قسطنطنیه بوقلمندن مرور و عبور ابله

﴿ اونوز الشجی ماده ﴾ دولت عليه تک ابله بوقلمندن
مقابله روسيه دولتی دخی دولت تک بر اینی ابراز ایچون بحر سیاه
چایده و افع روسيه ابله المردن برهای مطابقه ابله خطه و سائر
زوملی ذخایر ابله زامنی و قسطنطنیه به تقانی دولت عليه تک رعایا سینه
تجور ابله چکنی و کندول به بوبلده بر در لو ممانعت ایچوب روسيه
ممالکده تجار تریسک ابله ساطنه چله وسائل ممکنه فی احوال ابله جکی
وعد ابله

﴿ اونوز بشنجی ماده ﴾ دولت ممالک رعایاری ممالک عثمانیه تک
برایماندن رعایا نقل ایچون ابله برنجی سفینه صاحبک و باخود بوقلمندن
انظام رأی ابله و مقوله اولانسان نول ابله روسيه سفینه فحمیل

﴿ ۳۰۵ ﴾

ابله کلنده کاندول بنه بر در لو ممانعت اولنجه و اگر سفینه تک
مستاجر لی بلا سبب عادل سفینه لی اثنای راهده تک ابله ابله
فاضلر و سائر ضابطلر ذکر اولان مستاجر لی مقوله اولانسان
نول سفینه اجرتی غما سفینه تک بوقلمنده و باخود صاحبه ادابه
اجبار ابله

﴿ اونوز کزنجی ماده ﴾ اگر دولت عليه ایچون روسيه
سفایندن برنجی استیجاره حاجت مس ابله ابله استیجاره مأمور اولان
والیسلر و باخود سائر ضابطلر روسيه ابله ایچونه و باخود قونسلوس
بولانسان محملده قونسلوسنه خبر ایدوب بولر خصوص مز پوره ممانعت
اولان سفینه بی ابله لور روسيه قونسلوسی بولنجان محملده ذکر اولان
سفینه قسودانلر تک و باخود صاحبلر تک حسن رضال به اجبار
اولنوب و مقوله اولان اجرت مضمای اوزر بلا آخر کندول به
ادالونه و بوبله بر حاجت مس ابله کده دولت عليه روسيه لوتک سفاینی
حسن رضال به مقوله اولنجه استیجاره ابله و استیجار اولنماش
و باخود سوس بر فساد امنه و اشیا باله تحمیل اولنمش اولان سائر
سفینه لوقولیموب حوله لوقولیموب بوجمله اجبار اولنچوب
بر در اورنجیده و تکدیر اولنجه

﴿ اونوز شقوزنجی ماده ﴾ روسيه رعایانندن بری حرری
اولان بر مملکتده کندو سفینه سنی ذخایر ابله باخود اتمه سائر و اشیا باله
تحمیل ایدوب بنه حرری اولان آخر بر مملکت نقل ابله ایکن دولت
عثمانیه تک سفینه بنه نصادق ابله ابله دشمنه اتمه و اشیا و ذخایر
کونور دیوسفینه سنی و باخود حوله سنی اخذ ایچوب دروند اولان
ادله لری دخی اسیر ایچمل!

Ek 4: (Devami)

﴿ ۳۰۶ ﴾

﴿ فرق پنجمی ماده ﴾ اشبه دولین معاهدتینک بری
 آخر بر دولت ابله بخاربه اوزره اولدقد اول برینک رعایاری مادامکه
 مهمات و ذخایر حریره دشمن اولان دولته کتورمهله یو ذکر اولتان
 دشمن ابله تجارت ایشک و لکنه واروب کلک متوع اولسه و مهمات
 و ذخایر حریره نمیرندن اغنا بیه جق اشیا بونلدر طسوپ و هوای
 وآلات ناره ویشو و خیر و فشک و کله و قورشون و فشک و جمعی
 طاشی و قنبل و باروت و کوره جله و کورکد و وزخ و مزراقی
 و قلیج و قلیج قولای و فشکلک واکروکم لکن داناس سفینه نک
 و ادملرینک محافظه سسته لازم اولان مقدار استثنائوله و بر محله
 ذکر اولتعا مش اشیا مهمات و ذخایر حریره و مهمات سفینه فیلندن
 عددا و نمیدر

﴿ فرق پنجمی ماده ﴾ دولت علیه رعایا سندن بری دولت
 علیه مالک سندن الوب آخر برله ما کولات و ذخایر کتورورل ایکن
 اسکر اخراجی متوع اولد بفتدن ایشا ناره اهد اخذ اولسه یو مقوله
 دولت علیه رعایا سندن سفینه لری درونده خدمت ایدن روسیه رعایاری
 اخذ اولتعیوب تأدیب اولتعدیل

﴿ فرق ایشتمی ماده ﴾ روسیه رعایاری دولت علیه نک
 سفینه لیدن ما کولات و ذخایر اشترا و کندی و لایتلر بیه عودت اوزره
 اولوب دولت علیه نک دشمنی اولمان و یا خود دوستی اولمان بر دولتک
 مالکته کتور ایکن دولت علیه نک سفینه مضاف اولد قری نفسیده
 روسیه سفینه لری مصادره اولتعیوب مال و تجملات و ادملر بله
 سئلری تخایه اولتلر و اسکر یوشمطه معایر ذکر اولتانلرک بری اخذ
 اولتور اینه سفینه تخایه اولتان اشیا سنی دخی تمام کتوریه رد اولته

﴿ ۳۰۷ ﴾

﴿ فرق اوچونجی ماده ﴾ دولت علیه بر دشمن سفینه سنی
 درونده بولتان روسیه تجاریتک اموالی مصادره اینه چکنی و حرب سفینه
 اولیوب امور تجارت ایشون بولنه قوری نفسیده کتورولری دخی اسیر
 اینه چکنی نعهد ایدر

﴿ فرق دزدنجی ماده ﴾ دولتک رعایا سسته جا بیک مالکته
 امنه و اشیا لری کتورمه که رخصت و برانکله طرفیندن قول و قرار
 اولد بیکه اتمه لری وضع و حفظ ایشون مناسب محار و مخزنلر و ساکن
 اولقی ایشون خانلر استعماله مأذون اولهل و نعهد اولان طرفینک مدبر
 اموری جا بیک رعایاری بینده خانلر و مخزنلر ایشا و استیجار سندانک
 سفینه و عقدا بله کاری سندانک و عقدا بله بیک ایفاسنه نظارت و اهتمام ایشوب
 اشوشرا بیک عدم رعایتنه دائر شکایت اولتور اینه هر وجهه اعانت
 و اجرای حق ایلد بوله جه روسیه دولتی دولت علیه نک رعایا سنی حفته و دولت
 علیه عثمانیه مالکده تکر ایدن روسیه تجاری حفته نعهد ایلد مشا در

﴿ فرق ایشتمی ماده ﴾ روسیه رعایاری از مبرده و اسکندریه
 و دولت علیه نک فسطاطیندن ماعد ابحال سائر سنده حر برورنج و عین
 قهوه سی و روغن زیت اشترا ایشوب بلا مانعه روسیه ملکیتنه نقل
 ایشکه مأذون اولملری عقدا بله اولندی

﴿ فرق ایشتمی ماده ﴾ کذلک روسیه رعایاری دولت
 عثمانیه نک مالک سندن پنجه خام و رشتمه بیه و سفینه لری و کونلر
 اشترا و اخراج و بدلدکاری محار کتوریه یهلر

﴿ فرق بدنجی ماده ﴾ مالک عثمانیه بیه بونک کتقی اولدله

Ek 4: (Devami)

﴿ ۳۰۸ ﴾

کرتی اولان وقلرده روسیه سفایق کلوب انجیر واوزوم وفتیق وسائر
بوقوله مبرهه اشترایسته مآذون اولوب اشبو عهد نامه ک معضای
اوزره رسم کر کلرن ادا ایلمک لرنین صکره تحمیل ونقل ایلملرینه پردلو
کندولرینه ممانعت اولنمیه کذلک دخی روسیه سفایق قهریس جزیره سیندن
ودولت علیه ملک بلاد سائر سیندن دولت علیه ر عالمی مثالو توز اشترایسته
مآذین اوللرینه قرار و پر باب والیر ومنساعلر وقاضیلر وسائر
ضابطان نر فلرندن کندولرینه پردلو ممانعت اولنمیه

﴿ فرق سکرنجی ماده ﴾ روسیه بیراخنی الشده بوزیان نجار
سفایندن برکونه سوره استعمال وقوتنک اذفایه چون روسیه دولتی
دولت علیه عثمانیه حته دوستلی اظهار ایچون دولت علیه ده مقیم اولان
ایلیجینی بیرانک متکان اولسته رضاداده او اور

﴿ فرق طغوزنجی ماده ﴾ روسیه ایلیجیری کرکله دیه ایچون
وکرک کندولرینک مایوسات و مفروشات والواع ما کولات و مشروبات
ذخیره ایچون کنورده کلری اشپان باج وسائر پردلو رسم مطایبه
اولنمیه معاف اوللر

﴿ اللنجی ماده ﴾ روسیه ایلیجیرینک وفونلوسلرینک
خدمتده اولان رجانلر جز یه دن و رسم قصایدن وسائر نکایف
عرفیه تعمیر اولنور بالجه تکلیف لردن معاف و رسم اوللر

﴿ الی بزنجی ماده ﴾ روسیه رعایاری حته رعایت اولسان
بالجه معافیات ومسلمات ایله روسیه ایلیجیسنک وفونلوسلرینک
یادمه اولان رجانلر وسائر آده لری دخی متاع اوللر

﴿ ۳۰۹ ﴾

﴿ الی ایکنجی ماده ﴾ روسیه دولتی قبارچه عهد نامه سنک
اون بزنجی ماده سسی معضایسنجه مالک عثمانیه ک جمع محللرینه
وروسیه ملک امور نجار ایچون دبلدیکی برره فونلوسلر نصب ایتمک
حق اولغله دولت علیه اشیرمانده روسیه فونلوسلری نوست وزیاده
مساعده اولنان طوائفدن اولان فرانجیه وانگلتره فونلوسلری
وفونلوس وکلاری مثالو فرانجه وانگلتره فونلوسلری یولمده
محللرده دخی کندولر جمع وحقلری اولان بالجه مسلمات وامتیازات
ایله متاع اوله چقار یق نهاد ایدر

﴿ الی اوچنجی ماده ﴾ مالک عثمانیه ده فونلوس
وفونلوس وکلاری کندو پادشاهلرینک علاج و بیراقلرینی دیکمه که
والیر وقاضیلر وسائر ضابطان نر فلرندن پردلو ممانعت اولنمیه

﴿ الی دردنجی ماده ﴾ فونلوسلر ساکن اولدقلری خانلرک
محافظه ایچون اسندکلری بساقیلرینی یانلرینه الوب ذکر اولسان
بساقیلرینی اوطه باشیلر وسائر ضابطلر حاجت و صیانت ایندوب
بولر یولده من بورلردن پردلو تکلیف وانعام مطایبه ایلمیلر

﴿ الی بشنجی ماده ﴾ روسیه فونلوسلری ورجانلر
وتاجرلر مثالو سائر متعلقلری کندو مصر وقلر ایچون اوزنده شیره صیتوب
وطشریدن دخی خیر کنورده و کندولرینه یولده کسسته طر فندن
پردلو ممانعت اولنمیه

﴿ الی اللنجی ماده ﴾ روسیه دولتی فونلوسلری
ورجانلری وسائر متعن کسسته لرنک کندو ذخیره ایچون اولرینه

﴿ ۳۱۰ ﴾

تیره ای اوزم کونارلدکده و یاخود اولرینه خر کونورلدکده یکجیری
 غلامی و پوستانجی باشی و طویلی باشی و وورده لر و سائر ضابطان
 طرفلرندن ذکر اولسان اوزم و خیرک نقل و وولوج چون در اورسم
 و بخشش مطالبه اوله به

﴿ الی بدجی ماده ﴾

امور تجارت ایچون مقیم اولان
 قونسلوسلرک علیه برکته دعوی ایدر اولور ایسه کنتورلرینی
 اخذ ایچوب و اولرینی تمیر ایلمیوب دعوای رد و دولت علیه افاده
 اوله و اگر اشوعه ندانمک انعام ندان اول و یاخود سکره صدور
 یولوب اشونظامه مغایر اولان اوامر اراز اولور ایسه عمل اولنجوب
 ترقین اولتلر و بو خصوصه اشوماده تک مقنضاهنجه عمل و حرکت اوله

﴿ الی سکنجی ماده ﴾

روسه قونسلوسلری و تاجرلری
 سائر نصرانی رطائفه کونسلوسلری و تاجرلرله زاعلری اولدغه
 اگر طرفیک رضای اولور ایسه دولت عثمانیه ده مقیم اولان روسه
 ایلمیسی بانه دعوایینی کوره یلر و اگر ایکی طرف دخی دعواییک
 دولت عثمانیه تک و ایلرندن و قاضیلر و ضابطلر و کجیلرندن کوراسنه
 طالب اولماز ایسه منازعه ده اولان ایکی اجهانبیک رضای اولسدغه
 ذکر اولتان و ایلر و سائرلر بوجهله مسفورونه جبر ایچوب امورلرینه
 مداخله ایلمهلر

﴿ الی طقوزنجی ماده ﴾

مالک دولت علیه ده هیچ برکته
 روسه قونسلوسلرینی زجانلری و لرایکن اصالتکده کمه لر احضاره
 جبر ایچوب و چین حاجنده دولت علیه تک رعایای کندومصالحلرینی
 قونسلوسلر طرفلرندن کوندر بله چک زجانلر بله مذاکره ایدر

﴿ ۳۱۱ ﴾

﴿ الشمسجی ماده ﴾

دریاه روسه سفینهلرینی مغرب او جاقلری
 قورسانلر تک تسلطلرندن صیانت ایچون و ذکر اولتان قورسانلرک
 لکر انداز اوله بلسد کلری ایانلرده روسیه قونسلوسلرینی و تاجرینی
 رنجیدلرندن حایت ایتمک ایچون ممالک عثمانیه ده و ایلر و باشلر و سائر
 ضابطان روسیه قونسلوسلرینی و تاجرینی حایت و صیانت ایتملری
 خصوصه دولت علیه دقت تام و اهتمام مالا کلام ایله نظارت ایلمک
 تمهید ایدر و دولت علیه به منافع اولان لیسالره و فلعسلرله نوارد ایدر
 سفینهلر فی الواقع روسیه برانگ زبر حایه سنده اولدقلرینی روسیه
 ایلمیجلی قونسلوسلری شهادت لر بله لیدی التحقیق ذکر اولسان
 لیمانلرک بالجه و ایلری و ضابطانی من یور قورسانلرندن روسیه مغایر
 اخذ اولمغنی و یا خصوص قلمه به قریب اولتان سفینه التماعی خصوصلرینه
 و جوهله سعی و اقدام ایتمک و اجبه ندمت لری اوله و ولایه و ضابطان بولتان
 حکومت عثمانیه تک موافقه قورسانلرندن روسیه رعایالرینه ضرر لر
 ایرات اولور ایسه ذکر اولتان ولایه و ضابطان نکاسالرندن نشأت ایتمش
 جله ضرر لرک انضمامته مجبور اوللر

﴿ الشمس یرنجی ماده ﴾

روسه رعایالرندن یری چار و نواس
 و طرابلس غرب او جاقلری قورسانه مضاف اولوب بولردن سی
 و استرقاق اولور ایسه و یاخود ذکر اولسان قورسانلر روسیه
 تجاریتک سفینه سنی و یاخود مالنی اولور ایسه دولت علیه ذکر اولتان
 او جاقلرک اوزر نده اولان اقتدار بین اعمال ایله بوجهله اسپر اولتمش
 روسیه رعایالرینی تخلص و اخذ اولتمش سفینهلرینی و اموال و اشیالرینی
 اسفرداد ایتمکده مهم اولور

﴿ الشمس ایکنجی ماده ﴾

قورسانلر و یاخود دولت علیه تک

﴿ ۳۱۳ ﴾

دعوال در علبده استماع اولوب آخريزه استماع اوليله

﴿ الشمس بششجي ماده ﴾ دولت عابه نك رعاباسندن كرك
تجاردين و كرك سائر دن ريك بر روسيه رعاباسي اوزر بنه تحرير اولمش
بولجه كاغدى اولوب بو ذكر اولتان روسيه لو و ياخود اكا تابع اولان
ادمي بولجه ني قبول ابلدنيكي تقديره بلا سبب شرعي اداسنه اجبار
اولتوب بولجه ني كوتون آد مسدن مطالبه اولمشي ايجون قبول
اولدنيكي مشر بر كاغذ الله و روسيه ابلجباري و فونسلوساري مقبول
اولان بولجه لك ابله ربي ادا ابلدرك خصوصه اقدار ربي اعمال ابله ر

﴿ الشمس الشجعي ماده ﴾ روسيه تجارندن بري آخريزه
عزمت مراد ايدوب فونسلوساري كقبل اولور ايسه ديونني ادا ابلدرك
جهانه سيله عريشه عانعت اولمجه و درت يك ابله دن زنده اولان دعوالر
اشبو عهدنامه نك الشمس در دنيكي ماده سنده فرار و رلدنيكي اوزره ديوان
عالبده استماع اوله ر

﴿ الشمس در دنيكي ماده ﴾ دولت عابه نك محكمه ادملري
وضابطان و سائرلر بر روسيه رعاباسندن مسكون اولان برخاه به جبراً
دخول ابله رلر و رساجت عظيمه مس ابله ر ايسه مقدم روسيه ابلجسته
وياخود فونسلوساري بولشان محالده فونسلوساره خبر و بر ايلوب بعده
طر فلزندن به خصصه تعيين اولمجه ادملرله محالده و ارنه و اكر
يونك خلاق واقع اولور ايسه خلافته حر كت ابلدنيكي فونايك شيدني
مقتضاسنجه تاديب اولمگر ربي دولت عليه نعم ابلدرك

﴿ الشمس سكرنجي ماده ﴾ روسيه رعاباسيله سائر ادملر پانده

﴿ ۳۱۲ ﴾

دشمن سائره سني كند و مالكي سواحلده فونسلوساري ابله ر ابله ر ابله ر
بو بايده روسيه فونسلوساري و تجاري رنجيده اولتوب بر دلو
كندولندن رشي لازم كلبه لکن جانيك اميني چون ازلانم نعيم اولور
فونسلوساري هر كسه معلوم اولمشي ايجون نيمسپلري مقتضى اولدنيكندن
حكومت ايدن ضابطان طرفلرندن فونسلوسان و او جاقولوسقبته لري
دولت عليه نك ابله ر بنه كلكلر نده بسا پورطه ربي يعني مرور كاغذ ربي
دقت ابله نظر قحص اولتوب حقلر بنه مقتضاي قوانين اوزره عمل و حر كت
اولنه لکن بوشرطه لکه روسيه فونسلوساري دني روسيه بر ابله
توارد ايدن جهله سقايي صحت ابله تفحص ايدوب دولت عثمانيه نك
ضابطانده افاده و بونلر ابله روسيه فونسلوساري بخاره و انست ايدوب
پنلر نده شفاها و ياخود تحريراً جانيك اميني مورث اوله ييلور وسائل
واسبابي مذاكره و بخاره ابله ر

﴿ الشمس اوچنجي ماده ﴾ ممالك عثمانيه نده تجارت ايدن
روسيه لولر دائر بولجه فرار و برلشدرك اكر روسيه تجارندن
بربله نزاع واقع اولوب بو بايده قاضي به شكابت اولتور ايسه قاضي
روسيه زجاني حاضر اولدنيجه دعواي استماع ابله ر و اكر
زجاني لري آخريزه بر مهم ابله ر مشغول بولتور ايسه كنجيه نك تاخير اولانه
وروسيه رعاباسي دني زجاني لري حاضر دكلر وسيله سني سوء استعمال
ايتوب بلان اخير حضور شرعه احضار ابله ر و اكر روسيه رعاباسي نك بر بري
پنلر نده نزاع واقع اولور ايسه دولت عليه نده مقبر اولان ابلجباري و ياخود
فونسلوساري دعوالر ربي كوروب روسيه نك فونايك فواعدي اوزره
فصل و مقتضاسني حكم ابله ر بنه هجر كنه دن در لوممانعت و محال اولمجه

﴿ الشمس در دنيكي ماده ﴾ درت يك ابله دن زنده اولان

Ek 4: (Devam)

﴿ ۳۱۱ ﴾

اولان دعوا لر بر دغه شرعاً فصـل و حجت ايله قطع اولدوغه انصـكـره
تكراراً استماعي جائز اولوبه و اگر ردغه دخي شخص اولئق اقتضا ايدر
ایسه روسیه ایلچیسینه خبر ور مگمزمین و یا خود فونسلوسک طرفدن
ماده نك اطرافيله تفصیل وینای تکلیم بن مدعی ومدع علیه اولئق
حضور شرعه وارلمی تجویز اولغوب اخلینه دخي چاوش و ميسلر
کوندريله و بويده ماده نك اطرافيله و قرفنی تحصیل ائمه کندولرینه
بر مدت کافیه ویريله و اگر ردغه فصل اولئش دعوا تکراراً استماع
یورئق واقع اولور ایسه بر عهبری رده کورلوب ائمه ن یوان علاوه
کورئق اوزر معاوله اولدی بو تقدیرجه روسیه ره عابلی و انلره متعلق
اولئر اصالة حضور شرعه وارلمی و یا خود و محکمل شرع برلمی
کوندره و دولت علیه ره عابلی روسیه ره عابلی اوزرینه دعوی ایلر
ایسه مادانکه بدارنده معمول به سندات و یا خود حکام طرفلرندن
اغلالمی اولدوغه استماع اولئدیلر

﴿ التمش طقوزنجی ماده ﴾ روسیه لو بر تاجرك و یا خود
روسیه متعلق بر آخر ككسنتك افلاسی ظهور ایلر ایسه قلان
اشیاءندن اصحاب دیونك ائجه سی ویريله و اگر اصحاب دیون طرفلرندن
روسیه فونسلوس و یا خود زرجانی و یا خود آخر روسیه لو افلاس ایدن
ایمه کفیل اولدیغی بر شهادت حقیقه ايله اثبات اولدوغه ذکر اولئان
فونسلوسک و زرجانت و هیچ آخر روسیه ره عابلسنک اوزرینه بر درلو
دعوی اولغوب دیونه کفیل اولدیلر ماهه سله بوجهله توفیق
واولری شهر اولغوب کورلرینه بر دیلو کور ایات اولغوبه

﴿ تمشجی ماده ﴾ اگر بهدازین تجارک نفعی ایچون فر ائجه
اولك ممالك ۵۵ مایه ۱۰ اقال ایدلرلی وئلو دلالر ائجه ائنه اقتضا

﴿ ۳۱۰ ﴾

ایضا ایسه تجار دن انتخاب و استخدام اولدوغه حقیق دلالر هر نه ملئدن
اولور ایسه خدمت لرنك اجر امده کندولرینه بوجهله ن عرض ورنجیده
اولغوب بر درلو چه اولغوبه هر سیه تجاری هر نه ملئدنه مایه
استیاضه بود ملئدن دخي دلالر استخدام ائك دیلر ایسه استخباری
ورای مطافه لرنه نوطاوله و ذکر اولئان دلالر خدمتدن طرد و یا خود
هره اولور لر ایسه کعبك نفعی ائمه ن ايله ائله فونسلوسک هیچ رقیبی ادعا
اولغوبه

﴿ بخش برنجی ماده ﴾ ممالك ۵۵ مایه ۱۰ سآن اولان كرك
اولو و كرك بكار روسیه ره عابلی ن هر نه رتبه دن ایسه دخي جزیه
مطالبه اولغوبه

﴿ بخش ایلکنجی ماده ﴾ اگر روسیه ره عابلی نك بر بری
یشده قتل و یا خود آخر فساد لری واقع اولور ایسه روسیه ایلچیسینی
یا خود فونسلوس لری ماده بی کوروب قوانین و قواعد لری متضامنجه
حکمی اجرا ایدوب دولت علیه نك مطابقتدن هیچ فرد مداخله
و ممانعت ایلغوبه

﴿ بخش اوچنجی ماده ﴾ روسیه ره عابلی بولئدیغی
عملاره قتل واقع اولور ایسه اوزر لینه ائجه ائمه کور دایل اولدیغی
صورتده بويده استنطاق ايله بر درلو نك کدر اولغوب جرمه
مطالبه سله رنجیده اولئدیلر

﴿ بخش درنجی ماده ﴾ روسیه ره عابلسنندن بری و یا خود
روسیه حابه سنده اولئر دن رکنه قتل و یا خود آخر بر نعمت ایدوب

Ek 4: (Devami)

﴿ ۳۱۷ ﴾

رأس حدوده آید شد ایند اولافلر بنگ و مزلر بنگ اسباب سرعت
ولوازم ایند و اسرار اخلر بنگ ایفاسنی نمهد ایتر بو خصوصی روسیه
دولتی کذلک کندو طرفندن ایفاسنی نمهد اولور

﴿ بخش پنجمی ماده ﴾ هر چه فیترجه عهدنامه سنک
اولون پنجمی ماده سنده و تفصیلاً سنک الشجی ماده سنده فرانجه و انگلتره
عهد نامه لک حاری اولدفقری جمله معافیات و مسالک روسیه تجاری
حقنه دستور العمل طولانی مشروط اولوب واسکر چه اشبو
عهدنامه د ذکر اولان عهد نامه لک بر مفداری روسیه تجارته راجع
اولدفقری مرتبه درج ام نمیش ایسه دخی پنه دین نمعدین فحیه این
روسیه رعایانک لعیجون ذکر اولنا عهدنامه لک بو عهد درج
اولنماش اولان مواد سازمینی دخی کاملاً حفظ و رعایتی نمهد ایتر
بنا علی ذلک مراتب ایسه و تکرار ایله اولان عهدنامه سنده مندرج
هر نه مواد واریسه انبری فرانجه لوتک حقنه دولت عاید ایله اولان
عهدنامه لندو تخصیص اولدفقری حسبیه روسیه رعایانی حقنه
تخصیص و ایضا ایندوب اشبو روسیه دولتیله اولان عهدنامه سنک
اجراسته بوردلو موافق و صوابت ایرانی جمله به هر کسه منع ایله

﴿ بخش ششمی ماده ﴾ جمله و ایسار و قیودان باشالار
و قائم مقاملر و قاضیلر و کمر کبیلر و دریا قیودانلری و علی الاطلاق بالجه
دولت عثمانیه ننگ سکانی و کذلک هر رتبه دن اولان بالجه روسیه
رعایالری بر دلولتیسه ایران بمسز بن و بلا قسور و ناماً و کاملاً
اشبو عهدنامه بی ایفا و اجرا ایتمک واجبه نعلری اوله و اگر بر کسه
اجراسته نمانت و یا خود عدم استعداد اظهار ایدر ایسه علمی و مهم
یانبوب یوبله جه اولدفقری عد اولدفقری عبره لاسسار بن بلا ناخبر

﴿ ۳۱۶ ﴾

ملکتک ضابطه اخبار اولندقدو دولت عثمانیه ننگ قاضیلری و سایر
ضابطانی بو گونه ماده لری ایچق قونسلر اولسک یا خود ایچق و یا خود
قونسلر سوی هر زده ایسه ز دخی طرفلرندن بو خصوصیه مأمور
اولنلر اولدفقری مواجده سنده کورمل و بو گونه و فوعلتک و فوعدت
کاملاً و تماماً عدالته رعایت اولدق ایچقون نمهد بنگ بکسد بکر ندن
مطلوبه که ماده ننگ تخصیص و فضائیه مساواتله احتیاط و دقت اولنسته
اتباعه نظارت ایله

﴿ بخش ششمی ماده ﴾ دولتمن پشده مستحکم و با امدار
اولان بیسان مل و مصافاتک فرین زولک و انتراس اولسجی بنده تعالی
عدم الاحتمال اولدفقری هر قدر مجزوم ایسه دخی بعض و قدرده خلاف
واقع بعض و امانت لری و رشه نکرین ایتر و طرفیه تجارتنک عدم
اعتنت و توجسلر بی موجب اولدفقدن اشبو معاهدت مندرجه به تجار
مد کوره ننگ اندفاع و حشالری بی موجب بر مناسبت شرطک در بی لازم
کاملاً بکنه بنا سو و جمله یان اولسور که بعض عهد نامه لری و تجار
اولدفقری اوزره معاذاه تعالی روسیه دولتیله دولتیله بیته در کار اولان
مساله و موافق بدل محاصره و شفق اولور ایسه جانبیک مالکنده
تجارت ایند دولتمن رعایالری و هوع محصنه بار بخللر الی آتی دنده ذلک
اعنه و اشبا و ممالک لری بی فروخته و جمله ماللر بله بلا مخالفت و نظر بنگ
حسدودی داخسه عردو انصرافه مآذون فلنسوب طرفیندن تأمین
و حاجت اولسور و اذنه ایند معاونت و حاجت بسلر لده جا بیلدن تجوز
قصور اولجه

﴿ بخش ششمی ماده ﴾ طرفین رعایانک تجارتنی تسهیل
مانده دولت علیه جانبیک مکاتبه و مخاربه سنی تسهیل ایچقون روسیه ننگ

﴿ ۳۱۸ ﴾

جراسی اجرا اولنه

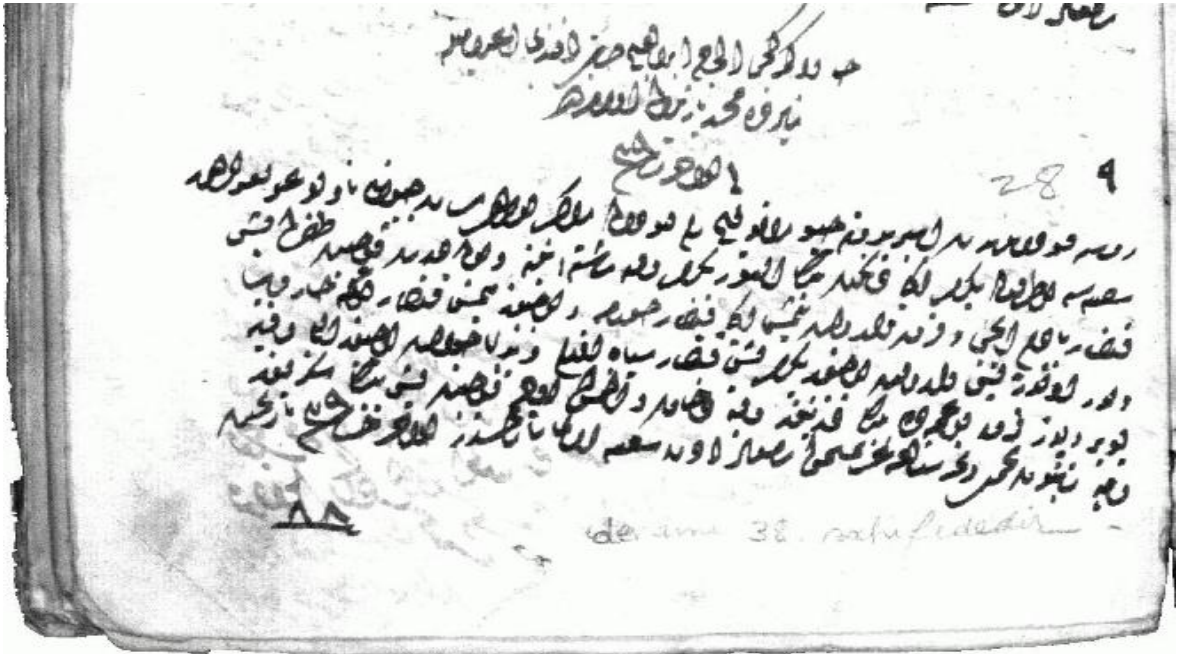
﴿ بخش مقنن روسی ماده ﴾ کنتک دولتی فحیحین متعهدین
دخی اشبوه عهدنامه به مغایر حرکت ایقاملر بی تمهد ایندرل و عمالک
عقباتیه ده بولتان و ایسلر و باشار و قاضیلر و کزک امناسی و وودولر
و عتداملر و ضابطملر و حائر مأمور کهنلر اشبوه عهدنامه به مغایر
وضع و حرکت ایلملر و اگر طرفین قولاً و یا خود فعلاً برکسنه بی
رتجیده ایله فسخ ایندر اولور ایسه اشبوه عهدنامه نک مقتضاسیجه روسیه
رعایاره قونسلورسار ندر و یا خود ضابطملر ندر تأدیب اولمدر و کنتک
دولت علیه دخی ککندر رعایاسی و توابعی روسیه ایلملر کنتک و یا خود
قونسلورسار ندر معروضاتنه نظر اوافضا ایندر ایسه کفایت مقداری
به تحصیل الوفوف تأدیب ایندر نک خصوصیه اهمیت ایله چکنی
تمهد ایندر

﴿ سگستان روسی ماده ﴾ روسیه دولتی دخی دولت علیه حقنه
اولان دوستلق مخصوصه سنی اظمار مانده اشبوه عهدنامه روسیه ایقاملر ندر
دولت علیه رعایاسیه امور تجار تهرینه دائر هر حالده و طرفین تجار ندر
ایسلاطنه هر وجه له اعانت ایله چکنی و دولت علیه رعایاسنک از الحکومه زده
خارجیه کاملاً اجرای حق ایندر بره چکنی و عتد ایندر

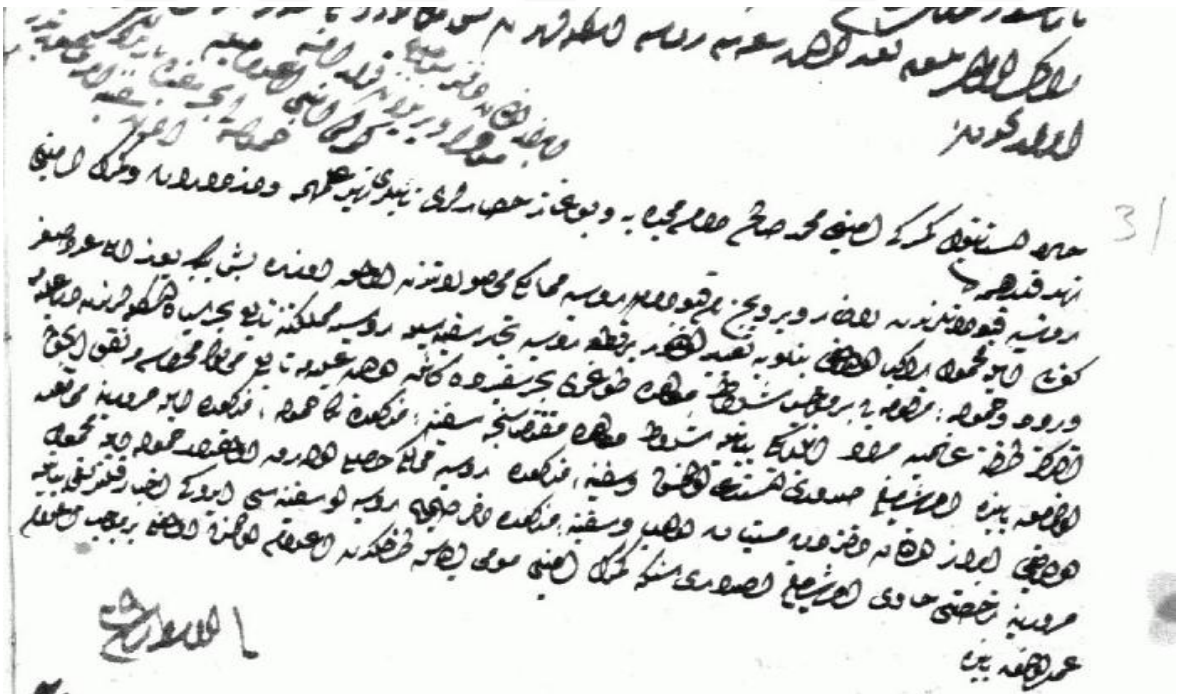
﴿ سگستان روسی ماده ﴾ و الحاصل روسیه دولتی اشبوه
تجارت معاهده سنله دولت عثمانیه نک مماکنده تجارت ایندر روسیه
رعایار ندر رسوم کمرک و منفعلر شه راجع شرایط سائر بی مغاوله
ایندر ایکن بوندن اقدم دولت علیه دن قیارجیه عهدنامه سنک اون برنجی
ماده سی و تقضیه نامه معاهده سنک النجی ماده سیله تمهد اولمدر اولان

﴿ ۳۱۹ ﴾

ممالک عثمانیه ده حقلرینه زیاده مساعده اولتان ممالک متعاع اولدولری
معافیات و منافعتدن و انزرایله برمسازات نامه دن شیرینی برشی مطالبه
ایلمدیکندن دولت علیه رعایازی دخی روسیه ایقاملر ندر تجار تهرینه دائر
روسیه ممالکنده زیاده حقلرینه مساعده اولتان ملل ایله برمسازات
نامه دن شیرینی برشی ادعایده میوب روسیه ممالکنده انستقر اوو سائر
احب اولان ممالک روسیه ده مقرر اولان قهر یقهر موجبنجه و پردکلری
رسوماتک عین ادا ایلملر

Sayfa: 22, Hüküm: 28

Sayfa: 25, Hüküm: 31

ÖZGEÇMİŞ

Özge GÜRSOY, 15.06.1994 tarihinde İstanbul İli Şişli İlçesi'nde doğdu. 2008 yılında Kurtuluş İlköğretim Okulu'nu; 2012 yılında Mehmet Pisak Lisesi'ni; 2016 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nü bitirdi. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

GÜRSOY, bekâr olup, İngilizce bilmektedir.